BÜTÜN ÜLKELERİN İŞÇİLERİ BİRLEŞİNİZ

10 eylül

"Rejim Bunalımı"nın gerçekyüzü ● Oktobr 1917: "De te fabula narratur" ● Yeni ve "Yeni" ● Ayrıntılarda unutturulan büyük gerçek ● Marksizm-Leninizm yolumuzu bugün de aydınlatıyor (3) ● Yenilenme mi kopma mı? ● 1990'lara girerken ülkemiz kadın hareketi ve görevler ● Tekelci Sermayenin stratejisi ve savaşımın boyutları ● Yeraltında ● Mustafa Asım Hayrullahoğlu'nu (Deniz) saygıyla anıyoruz ● Yurtdışındaki sosyalistlerin Frankfurt tartışmaları

AYLIK DERGİ
KASIM 1989
Fiyatı: 3.000 TL.
(KDV Dahil)

3

10 Eylül'den

Değerli dostlar,
Dergimizin 2. sayısı
Kemal Bilgi'nin ve *Tarihten* bölümü'nde İ. Bilen'in yazıları nedeniyle toplatıldı.
Kemal Bilgi'nin "Program Sorunu Üzerine II" başlıklı yazısında,
DGM'ye göre
"yasallaşma amacında olan TBKP'nin" programı reformist bulunarak eleştirmiş ve
proletarya diktatörlüğü savunularak komünizm propagandası yapılmış
ayrıca "Kürt ulusunun silahlı mücadelesi" savunularak ırk mülahazası ile milli
bütünlüğü bölücü propaganda yapılmış.
Tarihten bölümümüzde yer verilen TKP MK eski Genel Sekreterlerinden İ. Bilen'in
10 yıl önce ülkemizde *Barış ve Sosyalizm Sorunları* dergisinde yayımlanmış olan
"Yığın Bağları-TKP'nin güç kaynakları" başlıklı yazısında ise,
komünizm propagandası, milli bütünlüğü bölücü propaganda ve halkı sınıf ve ırk
farkı gözeterek kin ve düşmanlığa tahrik suçu işlenmiş.
21. yüzyılın eşiğinde hâlâ "propaganda"nın suç sayılabilmesi, yani insanların
düşüncelerini açıklamalarının yasaklanması kabul edilebilir bir şey değildir.
Bu durumu şiddetle kınadığımızı bir kez daha vurgulamak istiyoruz.

Toplumsal Kurtuluş dergimizin ilk sayısını tanıttı. Teşekkürü borç biliyoruz.

Yurtiçinden ve dışından bizlere ulaşan yazı ve mektuplara
olabildiğince yer vermeye çalışıyoruz. Bu sayımızda *Gözlemler, Değinmeler,*
Deneyimler bölümünün zenginliği, derginin yaşamla kurduğu bağa tanıklık ediyor.
Yazan arkadaşların açık ad ve adreslerini belirtmelerini özellikle diliyoruz.

Bu sayımız 80 sayfa çıkıyor. *10 Eylül* kendini sayfa sınırlamasıyla bağlı görmüyor.
Biçimiyle olduğu gibi, içeriğiyle de eleştirilerinizi beklediğini bir kez daha
vurguluyor. En sıcak selamlarımızla.

10 Eylül Aylık Dergi-Sahibi ve Sorumlu Yazıişleri Müdürü: Ali Saim Tekin-
Yönetim Yeri: Molla Fenari Sokak No: 20 Kat: 4/50 Cağaloğlu / İstanbul-
Basıldığı Yer: Metinler Matbaası-Abone Bedeli: 1 Yıllık 30.000 TL.
Yurtdışı Fiyatı: 4 DM. Hesap No: Ali Saim Tekin, Yapı Kredi Bankası,
Çemberlitaş Şubesi 040863-1

içindekiler

ayın yorumu

"Rejim Bunalımı"nın gerçek yüzü

Özal cumhurbaşkanlığına aday oldu. Bir anda gerek ANAP içinde, gerekse parlamentodaki muhalefet partilerinde büyük bir hareketlilik doğdu. Süreci kısaca hatırlayalım. Cumhurbaşkanlığı konusunda Özal'ın adaylığı dışında, parlamentodaki muhalefet partileri ve ANAP içindeki kimi muhalif çevreler bakımından bir sorun yoktu. Ana muhalefet partisi SHP'nin lideri İnönü'nün cumhurbaşkanlığı konusunda parlamentodaki partilerin uzlaşması önerisi, DYP tarafından da benimsenmişti. Bir diğer deyişle parlamentodaki muhalefet partileri, erken ve demokratik bir seçim istemini yaşama geçirmek konusundaki isteksizlik ve başarısızlıklarından sonra, bu parlamento zemininde uzlaşma arama noktasında birleşmişlerdi. Bu parlamentoda uzlaşma arayışı, açıktır ki, parlamentoda büyük bir çoğunluğa sahip ANAP'ın kabul edebileceği, muhalefet partileri bakımından ise Özal dışında olması nedeniyle ehven-i şer olan bir adaya üzerinde anlaşma isteğiydi. Yani SHP yönetimi ve ardından DYP, uzlaşma istemekle, bu parlamentonun cumhurbaşkanı seçme hak ve yeterliliğine sahip olduğunu teslim ediyorlardı. ANAP içindeki kimi muhalif çereler bakımından ise, sorun daha çok kendi siyasal kariyer ve geleceklcriyle ve parti içindeki dengelerle bağlıydı; Özal'ın cumhurbaşkanlığına çıkmasına sözümona "demokrasi" söylemiyle karşı çıkıyor olsalar da, özellikle N. Karaduman, K. Erdem gibi bu çevre mensuplarının bugüne kadarki uygulamaları gözönünde bulundurulduğunda, bu söylemin samimiyetsizliği kendini açıkça gösteriyordu.

Peki, Özal'ın cumhurbaşkanlığı adaylığıyla ne değişiyor? Nasıl oluyor da İnönü-Baykal ve Demirel "sine-i millete dönmek"ten, yani parlamentodan istifa etmekten söz ediyorlar? Kimi ANAP millitvekilleri neden partilerinden istifa ediyorlar? Özal cumhurbaşkanı olursa neden ancak Anayasa'nın tümüyle değiştirilmesiyle aşılabilecekc bir rejim bunalımı doğsun?

Önce elbette Özal'ın cumhurbaşkanlığı adaylığının ne anlama geldiğini irdelemek gerek. Çünkü SHP liderliği, özellikle İnönü-Baykal, "sağduyu"ya yaptıkları çağrı sayesinde Özal'ın adaylıktan vazgeçeceği üzerine politika kurdular. Demirel ise, yığınlara ancak adaylığın açıklanmasından sonra yöneldi. Dolayısıyla parlamentodaki muhalefet partileri, Özal'ın gerçek güç kaynağını ve cumhurbaşkanlığıyla neyi hedeflediğini saptamakta aciz düşmüşlerdi. Özal kendini kurtarmak, batmakta olan ANAP gemisini terkederek kendini kurtaran kaptan olak için mi davranıyordu? İnönü-Baykal ve Demirel, politikalarını hâlâ buna göre belirliyorlar, ANAP milletvekillerini böylece etkileyebileceklerini düşünüyorlar ve "çıkarsa indiririz", "Anayasa değişikliği gerektirecek bir bunalım doğar" söylemlerini bu değerlendirmeyle yapı-

yorlar. Oysa Özal sırtını ABD'ye, onun yerli işbirlikçisi tekelci burjuvaziye, 12 Eylül rejiminin kendisine ve güçlerine dayıyor. ABD adına Hupe'ler, Perle'ler, Abromowitz'ler İnönü ve Demirel'in Özal'a alternatif olmadığını özellikle vurguluyorlar; ANAP'ın politikalarının geçerliliğinin altını çiziyorlar. Tekelci burjuvazinin önde gelen temsilcileri, büyük bir pervasızlıkla devletin, böylece de rejimin sürekliliğinin öneminin altını çiziyorlar; Özal'ın cumhurbaşkanlığını rejimin sürekliliğinin güvencesi olarak görüyorlar. İşte gerek SHP yönetiminin, gerekse DYP'nin destek alarak ve hoş görünerek iktidara gelmeyi umdukları güçlerin tutumları böyle. Böyle olunca da Özal, tüm muhalefet gösterilerine karşın cumhurbaşkanlığına soyunuyor.

Düne kadar 12 Eylülcü rejimin bunalımından söz etmek bir yana, bu rejime yaslanan parlamenter muhalefetin bugün Anayasa'nın topyekun değişmesi gereğinden sözetmesi ve bunu yalnızca Özal'ın kişiliğiyle bağlı görmesi inandırıcı olabilir mi? İşçilerin en temel hak ve özgürlükeri doğrultusunda yürüttükleri eylemler, cezaevlerinde insanlık onuru için süregiden direnişler, öğrencilerin bilimsel ve özgür düşünceye ulaşmak için, öğrenim hakkını savunmak için gerçekleştirdiği protestolar, doğu ve güneydoğuda olağanüstü hal adı altında resmi-sivil güçlerce Kürtler'e yönelik baskılar, düşünce ve örgütlenme özgürlüğü isteyenlere reva görülenler, genel olarak basına, özel olarak ilerici-devrimci basına yönelik baskılar sırasında Anayasa değişikliği gereğinden söz etmeyenler, Özal cumhurbaşkanı adayı olunca "sine-i millete dönmeyi" akıl ediyorlar ve dar siyasal hesapları çerçevesinde anti-demokratik seçim yasalarıyla parlamento dışında bıraktıkları siyasal partilerin varlığını birden bire hatırlıyorlar. Bütün bunlar gerek SHP yönetimi, gerekse DYP bakımından sözcüğün gerçek anlamında bir rejim bunalımı olmadığını gösteriyor. Evren'in cumhurbaşkanlığı konusunda da başlangıçta benzer bir tutum sergileyenler, nasıl "rejimin demokratikleşmesi" bakımından Evren'le uzlaşma yolunu seçmişlerse, şimdi de "milletin verdiği muhalefet görevini aksatmamak" noktasını da gözden kaçırmadan başlangıçta bu denli karşı çıktıkları Özal'ın cumhurbaşkanlığını da "rejimin selameti" bakımından içlerine sindirebilirler. ANAP'tan istifalar ve ANAP içi muhalefet konusunda ise, hesap kurmaya yeltenenleri hüsran bekliyor; ne sayıca, ne de nitelikçe bu muhalefete etkili bir siyasal gücü, en azından bu aşamada görünmüyor.

Oysa ülkede gerçekten bir rejim sorun var ve cumhurbaşkanlığı seçimi dolayısıyla bu sorun kendini daha da açık bir biçimde hissettiriyor. Henüz bunalıma dönüşmemiş ve ancak başta işçi sınıfımız ve geniş emekçi yığınların sınıfsal ve ulusal hak ve çıkarları doğrultusundaki örgütlü eylemliliği yükselmedikçe de bunalıma dönüşmesi alabildiğine zor bir rejim sorunu. Bugün cumhurbaşkanlığına aday olan ve büyük olasılıkla da seçilecek olan Özal, yaşam öyküsünü anlatırken "Dünya Bankası'nda bilgimi genişlettim ve yurda dönünce 'DGM'yi ezdik sıra MESS'te' diyenlere karşı MESS'in başında kavga verdim" diyor. 24 Ocak kararları denen işçi ve emekçi düşmanı ekonomik politikayı hazırlamakla ve 12 Eylül yönetiminde birinci derecede sorumluluk almakla övünüyor. Özal cumhurbaşkanı olarak bu savaşını sürdüreceğini ilan ediyor. Daha açık deyişle, 12 Eylülcü Özal'ın aslında SHP ve DYP'yle bir savaşı yok. Savaşı, sorunu, düşman gördüğü işçi sınıfıyla ve geniş emekçi yığınlarla. O yüzden de SHP yönetimi ve DYP'nin muhalefeti onu pek fazla rahatsız etmiyor. Düşman saydıklarının, işçi sınıfının ve emekçi yığınların tutumuna bakıyor.

Bu noktada komünistlerin durumu ve tutumu gündeme geliyor. İçinde bulunduğumuz aşamada ise, ülkemiz komünistleri ağırlıklı olarak iç sorunlarıyla uğraşıyorlar. Elbette bu sorunları aşmadan, teorik-ideolojik netliklerini sağlayıp programatik hedeflerini ortaya koyup partileşmeden komünistlerin işçi sınıfımız ve emekçi halkımızın savaşımına yön verebilmeleri olanaksızdır. Ancak yaşam durmuyor. Yüzyüze gelinen politik sorunlara aktif müdahale edilememesi, potansiyellerin heder olmasına yolaçıyor. Marksist-Leninistler, iç sorunlarını belli bir sürede aşma, devrimci bir program etrafında birleşme ve yığın savaşımına yönelme durumundadırlar. Bu sorunların çözümünün belirsiz bir geleceğe ertelenmesi, toplumsal pratikte komünistlerin dönüştürücü rolünün eksikliği, gitgide onların kendi kendilerini yaşamdan koparmalarını ve işlevsiz ıklmalarını doğurabilir. Bir yandan bu tehlike, öte yandan işçi sınıfımız ve emekçi yığınların sınıf savaşımında komünistlerin yönlendiriciliğinden yoksunlukları, 1990'lara girerken görevleri belirliyor. Ayrıca bu durum, Marksist-Leninistler'in, partileşme sürecini tamamlayana dek, toplumsal pratiğe bir blok hareketi halinde müdahale etmenin yollarını bulmalarını gerektiriyor.

Kehanet değil, rejim Özal'ın cumhurbaşkanı olmasıyla bunalıma düşmüyor, düşmez. "Ermeni sorunu", "Kürt sorunu", komşu ülkelerle gerginliğin tırmandırılması, bu ve benzeri kaldıraçlar egemen sınıfların sözümona "milli bir dava" etrafında birleşmesini kolayca sağlayabilir. Nasıl 26 Mart 1989 yerel seçimlerinin ateşi "Bulgaristan Türkleri"yle söndürülüverdiyse, Özal 'ın cumhurbaşkanığıyla doğacak "rejim bunalımı" da ABD Senatosu'ndaki "Ermeni Soykırım Tasarısı"yla söndürülüverir. İnönü-Baykal'lar, Demirel'ler, cumhurbaşkanı Özal'la sarmaş-dolaş oluverir. Sorun, kimi "ulusal mutabakat" arayan sol çevrelerin sandığı gibi "Özal'ın cumhurbaşkanlığını nasıl karşılayacağız" değil, işçileri ve geniş emekçi yığınları düşman sayan Özal ve onun dayandığı rejime karşı işçilerin ve geniş emekçi yığınların mücadelesini nasıl yönlendireceğiz sorunu. Komünistler, bu sorunu çözmenin yolunu kendi bakımlarından hızlandırmak göreviyle yüzyüzeler.

Yurtdışındaki sosyalistlerin Franfurt tartışmaları

30 Eylül-1 Ekim 1989 tarihleri arasında yurtdışındaki 250'yi aşkın sosyalist, Franfurt'da bir araya geldi. Hemen hemen her politik eğilimden sosyalistlerin bir araya geldiği bu toplantıda, "Türkiye ve Türkiye Kürdistan'ında politik mücadelenin hedefleri" konusu tartışıldı.

Bir süredir Avrupa'da düzenlenen tartışmaların üçüncüsü olan bu toplantının açış konuşmasını, divan üyesi ve şu günlerde "bağımsız marksist" çevre mensubu olan Aydın Engin yaptı. Bu tür toplantıların düzenlenmesinin pek de kolay olmadığına işaret eden Engin, tüm güçlüklerine rağmen, böylesine geniş toplantılarla yaratılacak bir "anlayış/ mutabakat ortamından umutlu, olumlu ve sevinçli olunabileceğini"de işaret etti. Bu tür toplantıların 4. ve sonuncusunun Kasım ayında "parti sorunu" üzerine düzenleneceğini belirten Engin, bu toplantının son bölümünde de Türkiye'deki 18'lerin çağrısına destek sorununun görüşüleceğini ifade etti.

Daha sonra 30'ar dakikalık konuşmalar için 1- İlkay Demir, 2- Veysi Sarısözen, 3- Engin Erkiner, 4- Mahir Sayın, 5- Doğan Tarhan, 6- Sıtkı Coşkun, 7- Hamdullah Erbil, 8- Ahmet Kaçmaz, 9- Ali Emre, 10- Temel Demirer, 11- Orhan Karaca, 12- Bülent Uluer, 13- Ferudun Şakar sözaldılar.

İlkay Demir, çok kimse söz aldığı için, çok kısa konuşacağını belirtti. Herkesi dinliyerek görüş oluşturma eğiliminde olduğunu ifade edip; "dogmatiklikten uzak durularak, değişimin dinamiklerine kulak verilmesi"ni öneren Demir, kafaların açılması için tartışılmalı dedi. Tüm bunların ardından da, herkese "güleryüzlü olmasını" önerip "asık suratlılıktan ve böyle tartışmaktan korktuğunu" belirtti.

Demir'den sonra sözü Veysi Sarısözen aldı. İlkay'ın jestini aşırı demokrat bulduğunu belirten Veysi Sarısözen, konuya ilişkin kimi kişisel fikirlerini dile getireceğini söyledi. "Hareketin ciddi problemlerle karşı karşıya olduğunu...", "genel olarak, yeni bir arayış içine girildiğini...", "krizin yenilenmesiz aşılamayacağını...", "dogmatizmin ciddi bir sorun olduğuna..." dair TBKP tezlerini yineliyen Sarısözen, Türkiye'ye ilişkin olarak da şunlardan sözetti: "12 Eylül'den ne devrimci ne de reformcu bir biçimde çıkılamadı. Gündemdeki çıkış yeni tutuculuğun bir versiyonuyla, sürünerek demokratikleşmedir. Sürünen demokratikleşme, Türkiye'deki tehlikeli güçlerin, gizli iktidar odaklarının ve suç ortaklarının istediği türden bir gelişimdir."

Bu durum karşısında güçlü demokratik alternatifler oluşturulmasını öneren Sarısözen, "basit propagandacılıktan kurtulunmalıdır" deyip, ANAP'a karşı geniş ve demokratik bir mücadele bloku oluşturulmasını önerdi. Sarısözen "Kürt sorunu" konusunda da şunları dedi: "Türkiye Kürdistanında bir milli kurtuluş mücadelesi veriliyor. Bu bir gerilla savaşıdır. (...) Biz geçmişte milli meseleye muhtacı olduğu hassaslıkta eğilemedik ve kimi hatalar yaptık. İçimizde geçmişteki bu çizginin gözden geçirilmesinden yana olan arkadaşlar vardır. (...) Milli mesele eskiden bir sömürgeler sorunu idi. Ama sömürge sistemi çöktükten sonra da bu sorunu, olmayan bir sisteme karşı mücadele ile açıklayamayız. (...) Kürt sorunu bugün karşı karşıya olduğu ciddi jenosit tehlikesinden ötürü bir barış ve demokrasi çerçevesinde ele alınmalıdır. (...) Bugün 'köy koruculuğu' ya da 'teritoryal savunma' adı altında Türkiye'de geleceğin Endonezyalılaştırılmasının kadroları oluşturulmaktadır. (...) Bugün Türk ordusunun Kürdistan'dan çekilmesi talebi, yükseltmemiz gereken en acil enternasyonalist şiardır.

Veysi'den sonra söz alan Engin Erkiner, kimilerinin "devrim sözcüğünden bile rahatsız olarak" demokratlaştığına dikkat çekti. Oysa herşeyi yapan 12 Eylül yönetiminin ve uzantılarının ekonomik-politik istikrara ulaşamadığını iddia eden Engin Erkiner'in bir iç savaşa yönelen Türkiye'de esas ve temel olanın düzen dışı alternatif olduğunun altını çizdi. Buna gerekçe olarak da, "Türkiye'nin yeni toplumsal çalkantılara gebe olduğunu, burjuva alternatifsizliğinin devrimci bir çıkış için kullanılabileceğini" gösterdi.

4. konuşmacı olarak söz alan Mahir Sayın, yeni bir toplum projesinin gerekliliğini dile getirerek, bu gereksinimin politik mücadelenin hedefleriyle bağıntısızlığını izah ederek şunları dedi: "Toplumun akacağı ve yöneleceği geleceği konusunda yeni projelere gereksinimi vardır. Bu açıdan işçi sınıfının tüm perspektifleri, sosyalist demokrasi çözümlemeleri üzerine oturmalıdır. (...) TC demokrasiyi hiç tanımadı. Demokrasi geleneğinin güçlendirilmesi gerekiyor. Tutarlı bir demokrasi mücadelesi verilmeden, sosyalizme ulaşmamız mümkün değildir. Türkiye demokratik bir devrim sürecinden geçmelidir.

Bunların hemen yanıbaşında, demokrasi mücadelesinin militarist kudurganlığın baskılarını göğüslemek yeteneğinde olması gerektiğini ifade ettikten sonra; bugünkü politik mücadelede reformist /radikal ayrımının geçersiz olduğunu, gerekli olanın sosyalist demokrasi temelinde bir ayrım ve saflaşma olduğunu" anımsattı.

Sayın'dan sonra sözü alan Hamdullah Erbil ise, cezaevleri ve cezaevlerindeki mücadele ile dayanışmanın yükseltilmesi için ortak bir kampanya açılmasını önerdi. Ve ayrıca Türkiye'de devrimin objektif koşullarının olduğunu lakin subjektif koşullarının olmadığını belirterek şunu ekledi: "Burada feriştah olunsa devrim için birşey yapılamaz. Bunun yeri Türkiye'dir."

Politik mücadelenin hedefinin, yeni toplum projesi ve onun hemen hayata geçirilmesi kavgasıyla direkt bir bağı olduğunu ifade eden Ahmet Kaçmaz, "kişisel ve tartışmalı görüşlerimi ifade edeceğim" kaydını getirdi: "Kapitalizmden sosyalizme geçişin bunalımlı bir dönemindeyiz" diyen Kaçmaz, konuya ilişkin olarak şu ana fikirleri savundu: "Sosyalizmin Türkiye için olabilirliğini savunmamız gerekiyor. (...) En mükemmel sosyalizm projesini yapıp bunu yığınlara sunmalıyız. (...) Erkeklerin hakim olduğu sosyalizmlerden iyi sonuçlar çıkmıyor. (...) Projemiz çevre sorunlarına da yanıt verebilmelidir. (...) Türk ve Kürt emekçilerinin ortak federatif devletlerini savunmalıyız."

Bu fikirlerden oluşmuş yeni bir toplum projesinin; "1. Öncelikle anlaşılabilir ve uygulanabilir olmak; 2. istenmek; 3. ve uğrunda mücadele edilmek"le gerçekleştirilebileceğini belirten Kaçmaz, ardından da altını çizerek şunları dedi: "Bu proje için burjuva düzenin bağrında kimi şeylerin yapılabilirliği ve insanların kendilerini hemen bugünden yaratmaya başladıkları asla unutulmamalıdır."

Söz sırası gelen Doğan Tarhan, "politik hedefler tartışması 60 yıllık bir Türkiye ve dünya irdelenmeden ele alınamaz" diyerek başladığı konuşmasında 'Stalinizmi ve tek ülkede sosyalizm teorisini' eleştiri salvosuna tabi tuttu. Konuşmasını "bize Marks'a ait bir sosyalizm anlayışı gerekli" diye tamamladı.

Söz sırası Sıtkı Coşkun'a geldi. Sarısözen'inkinden geri konumlardaki bir konuşmayı; "yasaksız, baskısız bir Türkiye" temennisi ile dile getiren konuşmacı, "demokrasi için; 1. demokratik bir anayasanın, 2. demokratik bir seçim yasasının, 3. işçi sınıfının tüm demokratik haklarının tanınmasının, 4. Kürtler'in demokratik haklarının güvence altına alınması için bir ulusal mutabakat gerektiği"nin altını çizdi.

Temel Demirer "güleryüzlülük şartlanmışlıklarının diplomatikliğinden uzak durarak", ifade edeceğini belirtti görüşlerini; BİC'in oluşumu, Kuzeybatı Kürdistan'ın bağımsızlık talebinin kayıtsız koşulsuz desteklenmesi ve Leninci bir öncünün kazanılması için, silahın ve siyasetin örgütlenmesi güncel görevleri ekseninde, neo-Marksist ve sosyal-reformcu görüşleri eleştirerek ifade etti.

Ali Emre'nin "politik perspektif eşittir Stalin eleştirisi ve tek ülkede sosyalizmin kurulamazlığı" yollu konuşması, salonca 'dinlenmek' zorunda kalınan konuşmaydı.

Orhan Karaca "Stalin eleştirisi yetmez, bu faaliyet Lenin'i de içermelidir" önermesinden hareketle, Ekim Devrimi ve Leninist örgüt teorisini Aybar'ın görüşleri doğrultusunda eleştirdi.

Sıra konuşmacılardan Bülent Uluer'e gelince, o sözüne bir divan üyesi olarak, 'gündem dışı konuşmalara müdahale etmemelerinin özeleştirisini' vererek başlayıp, ajitatif bir söylem içinde şunları dile getirdi: "Kimi konuşmacıların ifade ettiği gibi, 74-80 kesitinde herşey kapkara değildi. Bu dönemde çok önemli şeyler de yapıldı. (...) Ben kendimi bir işçi sınıfı devrimcisi olarak görüyorum ve devrimcilikte köken tartışmalarını anlamlı bulmuyorum. (...) Türkiye devrimci hareketinde tehlike popülizmde değil uvriyerizmdedir. (...) Türkiye bir ekonomik-politik bunalımı yaşıyor. (...) Bu ülkeyi bir iç savaş bekliyor. (...) Türkiye istikrarsız bir ülkedir. (...) Türkiye'de anti-faşist bir mücadele gündemdedir. (...) Durumumuz kötü olmasına kötü ama burayı bu bağlamda bir ağlama duvarına çevirmenin de bir alemi yok. (...) Tek ülkede sosyalizm kurulmaz diyerek bize burada sosyalizmin nasıl olmayacağını anlatanlar, lütfen biraz da nasıl olabileceğini kafa yorarak bu konuda laf et-

Yunanistan KP (KKE) MK Genel Sekreterliği'ne Grigoris Farakos getirildi

Temmuz 1989'da yapılan YKP Merkez Komitesi Tamüyeli Toplantısı, Grigoris Farakos'u Genel Sekreter seçti. Eski Genel Sekreter Harilaos Glorakis Parti Başkanlığı'na getirildi. 1923'de Nauplia'da doğan Farakos, Atina Ulusal Teknik Üniversitesi'ni bitirdi. II. Dünya Savaşı yıllarında yeraltı çalışmasında yeraldı ve Direniş hareketine katıldı. Komünist gençlik örgütü faaliyetinin ardından 1941'de YKP'ye üye oldu. 1961'de Merkez Komitesi üyeliğine, 1968'de Politik Büro üyeliğine getirildi. Askersel-faşist "albaylar cuntası"nın kurulmasından sonra Yunanistan'a dönerek ülke çapındaki parti çalışmasının yürütülmesinde sorumluluk aldı. 1968'de tutuklanarak ömürboyu hapse mahkum edildi. 1974'de "albaylar cuntası"nın devrilmesiyle özgürlüğüne kavuştu. 1974'den beri Ulusal Meclis'e milletvekili seçilmektedir. 1970'li yılların ortalarından beri Farakos, YKP MK merkez organı *Rizospastis* gazetesinin yöneticiliğini yürütmektedir.

sinler. (...) Bizim güçlerimizi birleştirerek makro politikalar üretebilecek, bu yoldaki projeleri yaşama geçirebilecek çözümlere ihtiyacımız vardır. Bunun için kimse buraya arka cebinde programıyla gelip de çözüm arıyor gözükmesin. (...) Sosyalist demokrasi tartışmalarını eksen yapıp devrimci bir halk hareketi yaratalım."

Daha sonra kürsüye gelen Ferudun Şakar konuşması sırasında "Bülent'in Uluer'in konuşma stilini sokak satıcılarına" benzetti. Bu benzetmeye mühadale eden Mahir Sayın'ın salonu terketmesiyle birlikte önemli sayıda izleyici, Ferudun Şakar'ın bu tavrını protesto edip salonu terketti.

Konuşmalar bölümünün ardından, beşer dakika ile sınırlandırılmış eleştiri ve görüş belirtme bölümüne geçildi. İlk sözü alan Ferudun Şakar yanlış anlaşıldığını ve bu yanlış anlaşılmadan ötürü de toplantıdan özür dileyerek özeleştirisini verdiğini ifade etti. Bunun üzerine Şakar tüm salonca alkışlandı.

Kısa konuşmalarda Cafer Cebe birliğin gerekliliğini bir kez daha vurguladı. Demir Küçükaydın "mevcut bunalım koşullarında görevimiz politika yapmak değil, sorunu teorik bazda çözümlemektir" dedi. Nuran Sarıca konuşmacıların kadın sorununa ilgisizliğinden dert yandı. Mehmet Yıldırım geçmişteki hatalara değindi. Mehmet Boz bu toplantılara tanık olduktan sonra son 10 yılda iyi yol alındığına inancını ifade etti. Fevzi Karadeniz'in "bu toplantıda neden Kürt devrimci ve sosyalistleri yok?" sorusu toplantıda büyük bir sessizlikle karşılanırken; İrfan Kılıç ise, "devrimci saflarda birlikten söz etmeden önce, yaşanan inanç erozyonunun önüne geçilmesi" gereğine dikkatleri çekip şunları dedi: "Bugün, düne ve geçmişe küfretme bir modernlik ve yenilenme olarak sunuluyor. Oysa bu tür bir tavır hem geriliktir ve hem de mücadeleden kaçaklıktır... Burada sosyalizm projelerinden söz ediliyor. Bu projelerden söz edebilmek için önce inanç ve sınıf düşmanlarına öfke gerekiyor." İrfan'a katıldığını ifade eden Burhan Fırat ise "yaşanan bireycilik, egoizm ve kariyerizm ortamında Stalin gibi bir adama ihtiyacımız var" dedi. Taner Selin, birlik fikrinin güçlendirilmesi gerektiğinin altını bir kez daha çizdi. Hüseyin Özer mücadelenin hedefi sosyalizm olmalıdır dedi. Atilla Keskin ise, "toplumsal bir muhasebe ve eleştiri olmadan artık ilerlenemiyeceğini ve geçmişin kollektif özeleştirisini Türkiye sosyalist hareketi olarak vermemiz gerektiği" fikrinin altını çizdi. Ekin Taciser sosyalistler arasındaki temelli ayrışmanın, kurulacak toplum noktasındaki tartışmalar bağlamında şekillenmesi gerektiğine değindi. Salonda uzun alkışlar alan TSİP'li Ali Kar ise, Türkiye sosyalist hareketinin "Misakı Millici" görüşlerinden ve şoven politikalarından vazgeçemediğine dikkatleri çekerek, ulusal sorunun çözümünün bağımsızlıktan geçtiğini ve PKK hareketinin tekrar değerlendirilmesi gerektiğini belirtti. Daha sonra toplantı kapatılarak 18'lere destek sorununun tartışmasına geçildi.

Oya Baydar, İlkay Demir, Engin Erkiner, Veysi Sarısözen, Orhan Silier, Server Tanilli, Bülent Uluer imzalı 'Yurtdışındaki Sosyalistlere Çağrı' metni tartışmaya açıldı.

Bu metnin diğer ilgili çevreler bilgilendirilmeden kotarılması, Doğan Tarhan, Atilla Keskin, Demir Küçükaydın tarafından şiddetle eleştirildi ve bu sırada birçok tatsız ve çapsız diyaloglar sahnelendi.

Frankfurt'da tartışılanların çok kısa bir dökümü işte bunlar... Ve de çok kısa bir belirleme ile, bu tür toplantılar; yurtdışındaki bir çözüm olmaktan çok uzatmalı mültecilik çözümsüzlüğünün zorlama çözüm arayışları idi.

İsmail Yıldırım-Temel Demirer

Çin KP MK Genel Sekreterliği'ne Jiang Zemin getirildi

23-24 Haziran 1989'da Pekin'de yapılan ÇKP Merkez Komitesi 4. Tamüyeli Toplantısı Jiang Zemin'i MK Genel Sekreterliği'ne seçti.

1926'da Yangzhu'da doğan Jing Zemin, Nisan 1946'da ÇKP'ye üye oldu. 1947'de Şanghay'da Jiaotong Politeknik Enstitüsü elektrik mühendisliği bölümünü bitirdi ve 1949'dan başlayarak aynı kentte ekonomik yöneticilik görevlerinde bulundu.

1955'de Moskova'da ZİS Motor Fabrikası'nda staj yapan Zemin, 1956'da Çin'e döndü ve Changchog'da ilk motor fabrikasının kuruluşunda başmühendislik yaptı. Ardından Şanghay Elektrik Donanımı Araştırmalar Enstitüsü müdür yardımcılığına getirildi. Ülke sanayiinde birçok yürütücü sorumlu görevde bulunan Zemin, 1980'de Denetim Dışalım ve Dışsatım Komitesi başkan yardımcılığına getirildi ve bu görevi Devlet Dış Yatırım Devlet Komitesi sekreterliğinin başkan yardımcılığıyla birlikte yürüttü. 1982'de Elektronik Sanayii Bakanı oldu.

1985'de Şanghay Kent Parti Komitesi sekreter yardımcılığına ardından sekreterliğine getirilen Zemin, izleyen süreçte Şanghay Belediye Başkanlığı görevini de üstlendi.

1982'de ÇKP Merkez Komitesi üyesi, 1987'de Politik Büro üyesi olan Zemin, 1989 Haziranı'nda MK Genel Sekreterliği'ne seçildi.

Üniversite gençliği:

Gerçek alternatif, dönüştürme gücümüzdür

Geçtiğimiz ay, üniversiteler birer birer açıldı. Yaz boyunca, beşer onar gözaltına alınan gençlerin sayısı, okullarının açılış günlerinde hızla arttı. Bir dizi üniversite de düzenlenen ve genellikle sol radikal gençlerin öncülük ettiği "alternatif açılış şenlikleri"; YÖK'ü protesto, "demokratik, özerk üniversite" istemini yükseltme eylemlerine dönüştü. Tek istisnayla, Mimar Sinan Üniversitesi'nde bir öğrenci, tüm arkadaşları adına, "resmi açılış töreni"-nde protokole katıldı ve aralarında Bakan Mehmet Ali Zeybek'in de bulunduğu izleyicilere, pek alışıldık olmayan bir konuşma yaptı. "Bilimsel özerkliğe" "Demokratik, özerk üniversite" özlemine, "aydın sorumluluğu"na değinilen konuşmada, böylesi bir yolda tüm öğretim üyeleri de ortak uğraşa çağırıldı.

Önceki yılların tersine, öğrenci derneklerinin pek adının duyulmadığı bu yeni öğretim yılı başlangıcında, bu görece sakin seyrin geçici finali, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Bölümü 3. sınıf öğrencisi olan 21 yaşındaki Murat Erdoğan'ın ensesinden vurulmasıydı. Ankara Emniyet Müdürlüğü tarafından "çatışma sırasında vurulduğu" iddia edilen Erdoğan'ın vurulmasının ardından ODTÜ ve Hacettepe Üniversitesi öğrencilerinin düzenlemek istedikleri forumlara jandarma müdahale etti ve çok sayıda öğrenci gözaltına alındı. İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden 30 öğrenci, "toplu gözaltına alınanların serbest bırakılması" istemiyle açlık grevine başladı. Gelişen olaylar gösteriyor ki, "polisin yeri, üniversite değildir" istemi, geçen öğrenim yılı boyunca olduğu gibi, bu yıl da hızla yükseleceğe benzer.

Yüksek öğrenim gençliğinin, bu oldukça dağınık hareketliliği, bize bir dizi soru sordurtmaktadır. Geçtiğimiz dört yıl boyunca, yüksek öğrenim gençliğinin istemlerine sözcülük eden, eylemlerine eşgüdümlülük katan "öğrenci dernekleri" ve "öğrenci dernekleri platformu" artık dağıldı mı? Yoksa, içinde yoğun biçimde tartışılan ve doğru yanıtları yaşamla henüz örtüşmeyen sorularla birlikte işlevlerini tamamladılar mı? Öğrenci derneklerini yok etmeye yönelik yasa tasarısına karşı yükselen "Nisan eylemleri"nin, *dernek üyesi olmayan öncüleri ve* 44. madde eylemcileri bugün neredeler? *Yükseköğrenim gençliğinin yığınsal, etkin, eşgüdümlü, akademik-demokratik örgütlenme perspektifi, eylem programı* ne olmalıdır?

Bu soruların yanıtları, hem Türkiye yüksek öğrenim gençliğinin örgütlü mücadele geleneğine, hem geçtiğimiz yıllara, hem de yaşadığımız günlere soğukkanlı bakmayı gerekli kılmaktadır.

12 Eylül öncesi, yüksek öğrenim gençliğinin örgütlenmesi, siyasal gençlik örgütlenmelerinin, farklı ya da çakışan yerlerdeki etkinliklerine, siyasal programlarının elverdiğince eylem birliklerine dayanan bir nitelikteydi. Birçok yörede, ilde, faşist saldırılara karşı mücadele, yüksek öğrenim gençliğinin temel mücadele alanını oluşturmaktaydı. "Öğrenim özgürlüğü ve can güveniği" istemi, akademik-demokratik örgütlenme geleneğinin yeşertilememesinin, zenginleştirilememesinin önündeki aşılası temel engeldi. İlerici, devrimci gençliğin güç kazandığı, boy attığı her yer, akademik-demokratik öğrenci örgütlenmesinin, değişik siyasal gençlik örgütlenmelerinin etkinliğine göre değişen deneyimlerini de beraberinde getirdi. "Öğrenci dernekleri", "Öğrenci Temsilci Konseyleri", fakülte fakülte değişen özellikler taşısa da, *siyasal gençlik örgütlenmelerinin eylem birliği yolunda kalıcı adımlar atamaması, aksine ayrılıkların öne çıkartılması ve etkin olunan her yerde bu gücün pekiştirilmesi adına çaba harcanması* yüzünden, yönetimlerinde bulunan insanların siyasal kimliklerine göre biçim aldı.

Aslında, 1980 sonrası yüksek öğrenim gençliğinin yeniden hareketlenme sürecindeki en önemli özelliği, *geçmişin bu o-*

Yemen Sosyalist Partisi MK Mayıs Tamüyeli Toplantısı yapıldı

Yemen Sosyalist Partisi Merkez Komitesi Mayıs Tamüyeli Toplantısı, ülkenin belli başlı politik ve ekonomik reformları, YSP önderliğinin ülkenin demokratikleştirilmesinde, ivedi ekonomik sorunların çözümlenmesinde ve hükümet yapısında ortaya çıkan deformasyon ve hataların giderilmesinde rolünün güçlendirilmesi konularını ele aldı. Parti'nin devlet aygıtı ve yığın örgütleriyle ilişkileri sorununu görüştü. Merkez Komitesi Tamüyeli Toplantısı, Kuzey ve Güney Yemen'in ortak çıkarlara sahip olduğunu, iki bölümün birleştirilerek Yemen toplumunun tüm yurttaşlara eşit haklar sağlayan birleşik ve demokratik bir devlette bütünleşmesinin etkin biçimlerini yaratmanın nesnel zorunluluk olduğunu vurguladı.

lumsuz deneyimini, gününe taşımama şansının olmasıydı. Bu şans, İzmir gençliğinin "Akademik Demokratik Komiteler"-inden, İstanbul gençliğinin "kulüp örgütlenmeleri"nden, yine İzmir ve Ankara gençliğinin "kültür faaliyetleri"nden taşınarak "öğrenci dernekleri"nin kurulması sürecine aktı. Eğer akmamış olsaydı, öğrenci derneklerinin ilk kuruluş günlerinden bugüne değin süren "doğrudan demokrasi mi, demokratik merkeziyetçilik mi?", "öğrenci dernekleri, siyasal örgütlenmelerin kadro kaynağı olmaktan öte bir anlam taşırlar mı, taşımazlar mı?" tartışmaları, bu denli boyvermezdi. İlk kuruluşlar, ilk tartışmalar, ilk hareketlilik, yepyeni bir kuşağın, çeşitlilikleri içinde barındırmaya hazır rengini, zengin eylem biçimlerini de beraberinde getirdi. *Yüksek öğrenim gençliğinin bu yeni niteliklerini, gerçekçi, etkin bir eylem ve örgütlenme programı ile birleştiremeyen* öğrenci derneklerinin öncü kadroları, bugün herbirisi binlerce öğrenciyi içinde barındırabilecek bu örgütleri, atalete sürüklediler. Böylesi bir süreçte, yüksek öğrenim gençliği içinde yerlerini almaya başlayan, geçen yılların olumlu-olumsuz deneyimlerinden, pek yaşamın kabulü olan dersler çıkaramayan siyasal gençlik örgütlenmeleri, bu tıkanma ve derneklerin yalnızlaşması sürecini hızlandırdılar. Her dernek, yeniden, yönetimlerindeki insanların siyasal kimliklerine göre biçimlenen politikaların üretildiği, her dernek lokali aynı insanların okuduğu dergilerin sergilendiği yerler haline dönüştü.

"Nisan eylemleri", eylemcilerinin kimliğine, etkililiğine dair nitelikleriyle, aslında, bu gidişe karşı anlamlı bir uyarıydı. Yeni şekillenmeye başlayan "öğrenci dernekleri platformları", her ne kadar bu uyarının farkında olanları kapsamışsa da, ortak bir yeniden ayağa kalkış süreci yaşanamadı. Tam tersine, özellikle sol radikal çevrelerin başlattığı "tasfiyecilik" kampanyaları ile, o güne değin ortak bir dizi adım atmış dernek içi kadroların bile karşılıklı saflaşmasına yol açıldı.

"Tasfiyecilik kampanyaları", "*pasif* her *unsurun* derneklerden *sökülmesi*" çabaları, bu anlayışın yaygınlığı ve etkinliği oranında, demokrat, ilerici gençliğin, dernekler dışında alternatifler aramasına ya da giderek kronikleşen seyirciliklerine neden oldu. İktidarın sistemli depolitizasyon politikasının sonuçlarıyla giderek çakışan bu sonuç, gelişen siyasal hareketlenmeyle birlikte tek tek bir dizi etkinliğe ve eyleme katılan gençlerin karşısındaki, büyük gençlik kalabalığının nesnel konumunu tanımlıyordu.

Günümüzdeki durum, bu görünümün kalıcılaşması tehlikesini de içermektedir. Sorumluluklar artmıştır. Gençliğin örgütlü birliğini kurma yolunda atılacak adımlar belirgindir, acildir.

Öğrenci temsilciliği geleneğini sürdüren, derneklerini her koşulda yaşatmak, onlara tüzel kişilik kazandırmak uğraşını veren okullar başta olmak üzere, her yerde, gidişe dur demenin yolları vardır. "Öğrenci derneği" terimi üzerinde, yaşanan sürecin yaydığı sis bulutları, "sol" ve "sekter" imaj yıkılmalıdır. Bunun için de, her fakülte ve yüksek okulda, yaygın taban tartışmaları başlatılmalı bu tartışmaların özünü, oluşturacak örgütlenmelerin duyarlı hiçbir öğrencinin tepkisiz kalamayacağı etkinliği, yaygınlığı, özgüllüğü, demokratik işlerliği (doğrudan demokrasi dahil) oluşturmalıdır. Bu tıkanıklılık saptamasını yapan ve çözüm yollarını yalnızlaşma dışında arayan tüm çevrelerin, eğilimlerin, kişilerin, olabildiğince ortak tavrı sağlanmalıdır. Bu temelde yeniden biçimlenmeye başlayacak fakülte, yüksekokul ve üniversite öğrenci derneklerinin, eşgüdümlü olarak bu ortak çabayı yaygınlaştırması sağlanmalıdır.

Yüksek öğrenim gençliğinin yükselecek akademik-demokratik mücadelesi, sol sekter eğilimlerin-doğrudan bu eğilimi besleyen siyasal örgütlenmelerin içinde de-zayıflamasına yol açacağı; istikrar arayışlarının ve Marksizm-Leninizm'i reddedişin batağında gençliğe yönelik politika üretememezliği yaşayan reformizmin etkilediği yüzlerce gence yeni ufuklar göstereceği açıktır.

Gerçek alternatif, tüm demokrat, ilerici, devrimci gençlikle birlikte dönüştüreceğimiz, yaşam katacağımız örgütlü bilincimizdir, etkinliğimizdir.

Hakan Akçura

Yugoslav Komünistleri Ligası'nın ilk olağanüstü kongresi toplanıyor

Yugoslav Komünistleri Ligası'nın ilk olağanüstü kongresi Aralık 1989'da toplanıyor. Liga tüzüğüne göre, her cumhuriyet ya da eyaletin parti örgütü kendi olağanüstü kongresini toplayıp kararlarını almak durumunda. Ancak Nisan 1989'da yapılan YKL Merkez Komitesi Tamüyeli Toplantısı, Olağanüstü Kongre için, her cumhuriyet ve eyaletten gelecek temsilcilerden oluşan bir hazırlık komitesi oluşturulmasını kararlaştırdı.

Finlandiya KP MK Mayıs Tamüyeli Toplantısı

Finlandiya KP Merkez Komitesi Mayıs Tamüyeli Toplantısı, FKP 22. Kongresi'nin Şubat 1990'da yapılmasını kararlaştırdı. Kongre'de Tüzük değişikliği sorununun da ele alınması öngörüldü. Bu değişiklik gereksinimi, özellikle FKP ile Fin Demokratik Halk Ligası'nın birleşerek yeni bir sol parti kurma projeleri çerçevesinde doğdu.

Sendika genel kurulları toplanıyor

Türk-İş'e bağlı ve bağımsız sendikaların genel kurulları ardı ardına toplanıyor. Genel kurullarda şimdiye dek gözlenen, bugüne dek olduğu gibi ağırlıklı sorununun seçimler olmasıydı. Sendikal hareketin yüzyüze bulunduğu ciddi sorunlar bu genel kurul döneminde de somut politika önerileriyle birlikte ele alınmadı, alınmıyor. Yapılan seçimlerde ise, eski yönetimler genellikle konumlarını koruyor, sendikal harekette bahar eylemlerinin taze kanı sendika yönetimlerine henüz yansımıyor.

Petrol-İş genel kurulu

Petro-kimya işkolundaki işçilerin büyük bölümünü sıralarında toplayan, Türk-İş genel kurullarında ilerici sendikal hareket bakımından etkili bir rol oynayan Petrol-İş sendikasının genel kurulu, geçtiğimiz dönem yüzyüze geldiği sorunlar ve önümüzdeki döneme ilişkin politikalar konusunda somut kararlara yönelmedi. Sendikanın lastik işkolundaki üyelerini yitirişi, Yarımca şubesi gibi Yar-Pet işçilerinin üyesi bulunduğu şubenin genel kurulda temsil edilmeyişi bir yana, geçtiğimiz genel kurulda alınan "grup sözleşmesine hayır" kararına karşın KİPLAS'a karşı toplu grevden sonra grup sözleşmesinin imzalanışı, "iş değerlendirmesi"nin KİPLAS tarafından hazırlatılmış ve dayatılmış biçimiyle kabul edilişi, Petrol-İş genel başkanı Münir Ceylan'ın geçtiğimiz 1 Mayıs kutlamalarıyla ilgili tutumu, bunlardan hiçbiri genel kurulun ağırlığını oluşturmadı. Bu durum önümüzdeki dönemde sendikanın yeni politikalarının demokratik bir biçimde oluşturulmasında temel yönelimlerin belirsiz kalmasında etken olacak. Yürütme kurulunda yalnızca genel sekreterlik ve genel teşkilatlanma sekreterliği için yani 5 kişilik yürütme kurulundan iki üyelik için birden fazla adayla yapılan seçimlerde genel sekreter Hüseyin Doğdu yeniden seçilirken, genel teşkilatlanma sekreteri Memet Çelik'in yerine Aliağa şube başkanı Mansur Burgucu getirildi. Böylesi bir seçim, bir bütün olarak sendikanın yukarıda sıralanan sorunların konusuda yönetim kurulunun izlediği politikaları onaylanması olarak değerlendirilebilir. Ne ki bu politikaların irdelenmemiş olması, böylesi bir değerlendirmeyi fazla iyimser kılıyor.

Otomobil-İş genel kurulu

Sendikal birlik sorununun yakıcı bir biçimde kendini hissettirdiği metalürji işkolunda Öz Demir-İş sendikasının genel kurulunun ardından çok daha geniş bir kesimi kucaklayan ve ağırlıklı olarak eski DİSK üyesi T.Maden-İş sendikası üyelerini çatısı altında birleştiren Otomobil-İş sendikasının genel kurulu yapıldı. Yeniden Genel Başkanlığa adaylığını koymayan İlhan Dalkılıç, genel olarak sendikanın yürüttüğü çalışmaları, yüzyüze geldiği sorunları ve yönetimde görüş ayrılığına yolaçan noktaları oldukça somut bir biçimde sergiledi. T. Maden-İş sendikasının 1980 Temmuzu'nda faşistlerce katledilen Kemal Türkler'in eşi Sabahat Türkler ise, yaptığı konuşmada sendikal alandaki gelişmelere ilişkin gözlemlerinden sonra "Kemal Türkler'in uğrunda yaşamını verdiği sendikal ilkeler nerede?" sorusunu delegasyona yöneltti. Eski yönetimden Celal Özdoğan, Mehmet Çapar ve Mahmut Karakoç'un yeraldığı listeyle İsmail Aykanat ile Eyüp Öner'in yeraldığı liste arasında yapılan seçimde birinci liste bütünüyle çoğunluğu sağladı. Sendika genel başkanlığına Celal Özdoğan getirildi. Otomobil-İş'in Türk-İş'e katılması için oylamaya sunulan karar ise delegasyon tarafından reddedildi. Sendikanın önünde duran işkolu barajı, Çelik-İş ve Öz Demir-İş'le birlik, Türk-İş'e katılma, MESS-'e karşı mücadele vb. genel ve bütünsel sorunların çözümü biryana, sendikanın kendi içindeki değişik çevreler arasındaki birlik ve ortak sendikal politika saptama gibi örgüt-içi sorunlar da genel kurul tarafından çözümlenmeden bırakıldı.

Banks Basisen'e katıldı

Yapı Kredi Bankası çalışanlarının büyük bölümüyle geçtiğimiz günlerde istifa ettiği Banks sendikası 21 Ekim 1989 günü topladığı olağanüstü genel kurulla Türk-İş'e bağlı Basisen sendikasına katılma kararı almdı. Banks yönetim kurulunun Basisen'e katılmayı tek gündem maddesi olarak saptadığı olağanüstü genel kurulda, toplu sözleşme görüşmeleri arifesinde doğan görüş ayrılıkları nedeniyle görevlerinden istifa eden genel başkan Meral Ekim ve genel sekreter Yılmaz Düzen konuk sıfatıyla birer konuşma yaparak yönetimin aklanmamasını istediler. Ancak bu süreçteki çalışmalardan çok fiilen üyesiz kalmış olan sendikanın Basisen'e katılması için toplanmış ve işverence de bu çerçevede yönlendirilmiş olan delegasyon, yönetimi akladıktan sonra Türk-İş'e bağlı Basisen'e katılma kararı aldı.

Katılma kararından sonra bir konuşma yapan Basisen genel başkanı Metin Tiryakioğlu, deligasyonun kararını selamladı.

OKTOBR 1917: "DE TE FABULA NARRATUR"

Osman Yücel

Oktobr Devrimi'nin 72. yılında Osman Yücel özellikle bu devrimin uluslararası önemi üzerinde duruyor. Oktobr Devrimi'nin evrenselleştirdiği yasallıklar ile 72 yıl içinde oluşmuş değişiklikler arasındaki ilişkileri inceliyor. Leninizm'in aşılmışlığı söyleminin yaygınlaştırılmaya çalışıldığı günümüzde Oktobr Devrimi'nin 72'lik bir delikanlının gür sesiyle "Anlatılan Senin Hikâyen" diye haykırdığını vurguluyor.

Başlıktaki Latince deyim, Karl Marks tarafından "Kapital"in 1. cildinde kullanılmıştır ve çok önemli bir düşünceyi dile getirmektedir. Deyimin sözcük anlamı; "Anlatılan senin hikâyendir" şeklinde çevrilebilir. Şimdi Marks'ın ne anlatmak istediğine bakalım: "Bu yapıtta kapitalist üretim biçimini ve bu üretim biçimine uygun düşen üretim ve değişim ilişkilerini incelemekteyim. İngiltere bu üretim biçiminin klasik örneğidir. Bu nedenle, teorinin gelişimini gözler önüne sermeye hizmet eden belli başlı olguları ve özellikleri bu ülkeden alacağım. Ne var ki Alman okuru, İngiliz sanayii ve tarım işçilerinin durumları karşısında sahte bir umursamazlıkla omuz silkecek, ya da Almanya'da işler o denli kötü gitmiyor diye kendisini iyimser bir havaya bırakacaksa, ona daha baştan şöyle haykırmak zorundayım: De te fabula narratur!

"Burada söz konusu olan, kapitalist üretimin doğal yasalarının doğurduğu toplumsal uzlaşmazlıkların az ya da çok tam gelişmesi değil, mutlak bir zorunlulukla kendini belli eden bizzat bu yasalar, eğilimlerdir. Sanayi açısından en gelişmiş ülke, sanayi ölçeğinde onu izleyen ülkelere kendi geleceklerinin suretini gösterer." (K. Marks, *Kapital*, c.: 1, sf.: 10).

Bu yıl 7 Kasım'da insanlık Rusya'daki Oktobr Sosyalist Devrimi'nin 72. yıldönümünü kutluyor. Bu büyük günü karşılarken kuşkusuz Oktobr Devrimi'nin hazırlanışını, hangi koşullarda nasıl başarıya ulaştığını hatırlayabiliriz ve hatırlamalıyız da; kuşkusuz devrimi gerçekleştiren Rusya işçi sınıfının, emekçilerinin, onların önderi Komünist Partisi'nin ve Lenin'in büyük özverilerini, yiğitliklerini, ileri görüşlülüklerini hatırlayabiliriz ve hatırlamalıyız da; kuşkusuz Oktobr Devrimi'nin tüm uluslararası komünist ve işçi hareketi içindeki devrimcileştirici, esinlendirici rolünü, bu devrimin çağ açan büyüklüğünü hatırlayabiliriz ve hatırlamalıyız da. Ama daha da önemlisi, hele bugün ülkemiz komünist ve işçi hareketi açısından çok daha önemli olan şey, Oktobr Devrimi'nin geniş anlamdaki uluslararası önemidir. İlk başta bunu hatırlamalıyız. Bu noktayı en özlü biçimde Lenin'in kendisi dile getiriyor: "Rusya'da proletaryanın politik erki fethini (25 Ekim-7 Kasım 1917) izleyen ilk aylar boyunca, öyle görünebilir ki, bu geri ülke ile Batı Avrupa'nın ileri ülkeleri arasındaki son derece belirgin farklılıklar, bu ülkelerde proletarya devrimini bizimkinden son derece farklı kılacaklardır. Bugün arkamızda alabildiğine değerlendirilebilir öyle bir uluslararası deneyime sahibiz ki, bu deneyim devrimimizin kimi asli çizgilerinin ne yerel, ne özellikle ulusal, ne de yalnızca Rusya'ya özgü bir önem taşıyıp, tersine uluslararası bir önem taşıdığına tüm açıklığıyla tanıklık etmektedir. Ve ben burada uluslararası önemden sözcüğün geniş anlamından söz etmiyorum: Söz konusu olan kimi çizgiler değildir, lakin devrimimizin asli çizgilerinin tümü ve aynı zamanda ikincil çizgilerinin birçoğu uluslararası bir öneme sahiptir, şu anlamda ki devrimimiz tüm ülkeler üzerinde bir etki yapmaktadır. Hayır, sözcüğün en dar anlamında, yani uluslararası önemden bizde olup bitenlerin uluslararası değerini ya da uluslararası ölçekte kaçınılmaz tarihsel tekrarını kastederek, devrimimizin kimi asli çizgileri bu öneme sahiptirler." (V.İ. Lenin, *Tüm Yapıtları*, c.: 31, sf.: 15).

Nasıl ki K. Marks açısından İngiltere örneği kapitalist üretim biçiminin tüm genel yasallıklarını, onun özünü temsil ediyorsa, aynı üretim biçimine kendinden daha sonra geçen, daha geriden gelen ülkelere kendi geleceklerini gösteren bir model oluyorsa, aynı biçimde V. İ. Lenin için Oktobr Devrimi ve bu devrimle kurulan yeni devlet hem sosyalist devrimin, hem de sosyalizm kuruculuğunun genel yasallıklarını temsil ediyor, daha sonra sosyalizme geçmiş ya da geçecek ülkelere kendi geleceklerini gösteren bir model buluyor.

İşte bu nedenle tüm ülkelerin işçileri, emekçileri, tüm ilerici insanlık Oktobr Devrimi'nin mirasını, deneyimini gün günden artan bir dikkatle inceliyor. İlk sosyalist ülkenin deneyimlerinden gözünü ayıramıyor. Lenin'in deyişiyle, "bu büyük gün bizden uzaklaştıkça, Rusya'da proletarya devriminin önemi o kadar daha açık beliriyor, bir bütün olarak ele alınan çalışmamızın pratik deneyimi üzerine düşüncelerimiz de daha derinleşiyor." (V.İ. Lenin, *Büyük Oktobr Sosyalist Devrimi*, sf.: 10).

Tarihsel materyalizm toplumların gelişmesini inceler ve bu gelişimin en genel yasalarını, gelişme doğrultusunu belirler. Tarihsel materyalizm toplumsal ilerlemeyi, öz olarak, sosyo-ekonomik formasyonların birbirini izlemesi olarak görür. Değişik toplumların aynı sosyo-ekonomik formasyonun içinde toplayabilmemizi sağlayan şey, bu toplumların hepsinde ortak öz olarak bulunan genel niteliklerdir. Yasalar da bu özden ve genelden çıkar, bu özü ve geneli açıklar. Hem sosyo-ekonomik formasyonun kendi iç gelişmesiyle ilgili genel yasalar vardır, hem de bir sosyo-ekonomik fomasyondan bir diğerine geçişin genel yasaları vardır. Tarihsel materyalizm yadsınmadan da bu yasaların olmadığı ya da işlemediği ileri sürülemez.

Oktobr Sosyalist Devrimi, Marksizm-Leninizm'in sosyalizm ve sosyalist devrimle ilgili genel yasalarını ilk kez somut bir biçimde ortaya koymuş ve daha sonraki sosyalist devrimler de bu genel yasaların geçerliliğini somut bir biçimde kanıtlamıştır.

V. İ. Lenin, emperyalizmin eşitsiz gelişim yasası nedeniyle emperyalist zincirin öncelikle bir ya da birkaç ülkede kopabileceğini, bu ülkelerin de en gelişmiş kapitalist ülkeler olmayabileceğini açıklıkla ortaya koymuş ve Oktobr Devrimi de bunu parlak bir biçimde kanıtlamıştır. Emperyalist zincirin kırılabileceği ülkeler "zincirin en zayıf halkaları" olarak adlandırılmış, bu ülkeler sosyalist devrime yolaçacak eskin olduğu ülkeler olarak belirlenmiştir. Bu ülkelerde de devrimin ancak devrimci bir durumun varlığı koşullarında gerçekleşebileceği vurgulanmıştır. Devrimci durum, esas olarak, bir sınıfın ya da partinin iradesinden bağımsız, nesnel bir olgudur. Yukarıdakilerin eskisi gibi yönetememeleri, aşağıdakilerin eskisi gibi yönetilmek istememeleri, yığınların aktifliğinde olağanüstü bir yükselme, bunlar devrimci durumu niteleyen olgulardır. Bu nesnel gelişmeler, devrimci durumun varlığı, tek başına devrim için yetmez, her devrimci durum devrime dönüşmez. Bunun için öznel etmenin de belirli bir olgunluk düzeyi gerekir. Bu da, esas olarak, komünist partisinin doğru politikasında, yığınların örgütlülüğünde ve kararlı-lığında somutlanır. Ko-münist partileri, kapitalist düzeni devrimci yoldan aşmak ve yeni toplumu inşa etmek gibi tarihsel bir görevle yükümlüdürler ve buna göre örgütlenirler. O nedenle diğer tüm partilerden farklı bir yapılanmaya sahiptirler. Kapitalist ülkelerde bu partiler öncelikle devrimin partileridir. Komünist partileri açısından sosyalist devrim teorisi birinci önemdedir. Bu yasallıkları kavramamak, bu alanda yanlış konumlanmak partinin tarihsel görevi-ni yerine getirmesine engel olur.

Oktobr Sosyalist Devrimi, Marksizm-Leninizm"in sosyalizm ve sosyalist devrimle ilgili genel yasalarını ilk kez somut bir biçimde ortaya koymuş ve daha sonraki sosyalist devrimler de bu genel yasaların geçerliliğini somut bir biçimde kanıtlamıştır.

Yukarıda özetlemeye çalıştığım devrim anlayışı Oktobr Devrimi'nden sonraki tüm devrimlerde de kanıtlanmış, bir yasallık olarak kendini ortaya koymuştur. Şimdiye dek devrimci durumun olmadığı bir yerde, devrimciler ne kadar isterse istesin, ne kadar zorlarsa zorlasın devrim olmamıştır. Öte yandan, devrimci durumun olgunlaştığı birçok ülkede de öznel etmenin güçsüzlüğü ya da partinin yanlış politikaları sonucu devrim gerçekleşememiştir.

Kapitalizmin göreli bir istikrar yaşadığı ve emekçilerin yığınsal hareketliliğinde belirgin bir yavaşlamanın görüldüğü koşullarda kimi teorisyenler, Leninizm'in sosyalist devrim öğretisini tartışma gündemine getirirler. Bunlar, artık devrimler çağının geçtiğini, toplumsal patlamalara yer olmadığını, toplumsal dönüşümlerin bir dizi reformlarla, düzenin yavaş yavaş değişmesiyle gerçekleşeceğini öne sürerler. Bunun bir sonucu olarak komünist partilerinin devrim partileri olmaktan çıkıp düzeni iyileştirmeci partiler haline gelmeleri gerektiğini söylerler. Kuşkusuz bu anlayışlarını belirli bir temele oturtabilmek için de işçi sınıfının tarihsel misyonunu yeniden tarif etmeye girişirler.

Bilindiği gibi, toplumsal üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin ortadan kaldırılmasının yolunu açacak olan sosyalist devrim, kendinden önceki tüm devrimlerden çok daha köklü ve derin bir dönüşümdür. Öte yandan diğer devrimlerden farklı olarak, sosyalist üretim ilişkileri kapitalist sistem içinde kendiliğinden gelişemediği için, sosyalizmin temeli olan mülkiyetin toplumsallaştırılmasına girişilebilmesi ve sosyalist üretim ilişkilerinin temelinin atılabilmesi için iktidarın işçi sınıfı ve emekçiler tarafından fethi, sosyalist devrimin ilk adımını, nitelik değişikliği anını oluşturmaktadır.

Politik devrim olmadan, yani iktidarın sınıfsal el değişikliği gerçekleşmeden mülkiyet ilişkileri, dolayısıyla kapitalist sömürü düzeninin temeli değiştirilemez. Artık çağımızda devrimci durumların oluşamayacağını, dolayısıyla devrim hedeflememek gerektiğini söylemek, ya kapitalist üretim ilişkilerinin ebedi olacağını kabul etmek anlamına gelir ki gerçekten bu durumda düzen sınırları içinde kimi reformlar için mücadele etmek yeterlidir, ya da burjuvazinin akıl ve sağduyu yoluyla üretim ilişkilerini kendiliğinden değiştireceğini, mülkiyeti toplumsallaştıracağını düşünmek demektir ki, bu da gerçekçilik adına ütopizmin en derinine yuvarlanmak olur. Bir diğer olasılık da toplumsal mülkiyet tabanına dayanmayan bir sosyalizm anlayışı 'keşfedebilmek-

Kronstadt Sovyeti Bolşevik Grubu toplantıda, Eylül 1917.

tir', bu yoldaki kimi çabaları 'ilgiyle' izliyorum.

Komünistleri, hem volontaristlerin devrimin nesnel koşullarının olgunluğunu önemsemeyen goşizmlerinden, hem de evrimcilerin öznel etmenin rolünü yadsıyan kendiliğindenciliklerinden ayırdeden Leninci sosyalist devrim öğretileridir. Oktobr Devrimi, bu öğretinin evrenselleşmesidir.

Her gerçek devrim halk yığınlarının eseridir. Bir devrim ne denli büyük, derin ve yaygın ise, o devrime katılan yığın o denli kalabalık, yığınların girişkenlikleri ve yaratıcılıkları da o denli güçlü olur. Bu genel kural, sosyalist devrimde daha da çarpıcı bir biçimde kendini belli eder. Çünkü sosyalist devrim tarihin şimdiye dek gördüğü en derin, en yaygın, en büyük devrimdir. Bu nedenle sosyalist devrim ancak geniş emekçi yığınlarının eseri olabilir. Lenin'in söylediği gibi, devrimi başarıya ulaştırabilmek için yalnızca işçi sınıfının değil, tüm emekçilerin çoğunluğunu kazanmak gerekir. Bu, sosyalist devrimde yığınsal savaşımın, proletaryanın ittifakları sorununun başa konması demektir. Burada, bağlaşıklık konusundaki Leninci ilkeleri günümüz kapitalizminin kimi yeni görünümleriyle bağlı olarak ele almak istiyorum.

Kapitalist ülkelerinde sınıfların karşılıklı yeralımı değişiyor. Bir yandan çok geniş kesimler işçi sınıfına katılıyor, sınıfın niceliği artarken niteliği de değişime uğruyor; kol emeği azalırken eğitim, bilim, kültür, hizmetler, iletişim gibi alanlarda çalışanların sayısı hızla artıyor. İşçi sınıfının hem giderek sayıca çok artması, hem de günden güne daha çok kafa emeğiyle bağlı hale gelmesi onun gücünü arttırıyor, öncülük yeteneğini geliştiriyor. Üstelik bunun diğer katmanlar tarafından kabul edilmesini de kolaylaştırıyor. İşçi sınıfına çok çeşitli katmanlardan giderek daha çok sayıda insanın katılması, öte yandan da, sınıfın bilincinde bulanıklığa yol açıyor, sağ ve sol sapmalara düşme tehlikesini artırıyor. Bu da ideolojik savaşımı daha da önemli kılıyor.

Tarım alanında çalışan nüfus genel olarak azaldığından, özellikle gelişmiş kapitalist ülkelerde işçi-köylü ittifakı temel ittifak olma özelliğini yitiriyor. Kapitalist sınıf içindeki ayrışmalar daha da belirginleşiyor. Bir bölüm tekeller uluslararası boyut alırken devlet-tekel bağları da güçleniyor. Bu durum, iktidarın çok az sayıda grubun elinde yoğunlaşmasıyla birlikte işçi sınıfının potansiyel bağlaşıklarının sınırlarını çok genişletiyor; artık bir avuç dev holdinge karşı nüfusun ezici çoğunluğunun bağlaşıklığı söz konusudur. Böylelikle olanaklar artarken, bağlaşıkların çeşitlenmesi nedeniyle, ortak politik platformun oluşturulmasında yeni güçlükler beliriyor, bu konuda çabaların yoğunlaştırılması gerekli oluyor.

Bir diğer değişiklik kapitalist ülkelerde yığın partilerinin oluşmasıdır. Bu partilerin çıkarlarını temsil ettikleri sınıflarla destek buldukları sınıfları ayırdetmek önem kazanıyor. Bu durum politik bağlaşıklık anlayışında kimi zorluklara yolaçıyor. Politik partilerin hangi sınıfları temsil ettiklerini kavrayabilmek için onların tabanlarına, demagojik vaatlerine değil, programlarına, kadrolarına, icraatlarına bakılmalı.

Çağımızın yeni bir özelliği de başta barış ve çevre hareketi olmak üzere yığınsal demokratik hareketlerin güçlenmesidir. Barış savaşımı sınıfsal temelinden koparılmadığı, yani barış için savaşım askersel-sanayi kompleksinin ve işbirlikçilerinin iktidarına karşı savaşım olarak sürdürüldüğü sürece, bu durum, Marksçı-Leninci bağlaşıklık anlayışı bakımından sorunu karmaşıklaştırmıyor. Şimdi söz konusu olan şey, askersel-sanayi kompleksini iktidardan indirmek için tüm barış güçlerinin işçi sınıfı öncülüğünde bağlaşıklıklarını ve savaşımlarını örmektir. Bu, bir anlamda anti-faşist bağlaşıklık gibi düşünülebilir. Ancak, barış savaşımı sınıfsal temelden koparıldığında, sınıfsal bir karşıta yöneltilmediğinden ve iktidarla bağlı olarak konulmadığından, artık bağlaşıklıktan söz edilemez. Böylesi bir yaklaşım da bizzat barış savaşımının kendisini zaafa uğratır.

Her gerçek devrim halk yığınlarının eseridir. Bir devrim ne denli büyük, derin ve yaygın ise, o devrime katılan yığın o denli kalabalık, yığınların girişkenlikleri ve yaratıcılıkları da o denli kalabalık, yığınların girişkenlikleri ve yaratıcılıkaları da o denli güçlü olur. Bu genel kural, sosyalist devrimde daha da çarpıcı bir biçimde kendini belli eder. Çünkü sosyalist devrim tarihin şimdiye dek gördüğü en derin, en yaygın, en büyük devrimdir.

Marksçı-Leninci bağlaşıklık anlayışının temel noktaları bugün de geçerliliklerini sürdürmektedirler. Tarihin sınavından yüzakıyla çıkmış olan bu temeller, tüm devrimlerin deneyimiyle doğrulanarak yasallık düzeyine yükselmiştir. Oktobr devrimi, bu yasallığın evrenselleşmesidir.

Sosyalist devrim savaşımına kapitalist düzenden zarar gören, sosyalizmin kurulmasında çıkarı olan tüm sınıf ve katmanlar katılır. Ancak tüm bu sınıf ve katmanlar savaşıma aynı bilinç, aynı kararlılık, aynı cesaretle katılmazlar. Lenin bu konuda şöyle diyor: "Tüm emekçilerin bu savaşıma aynı derecede yetenekli olduğunu varsaymak ya boş bir söz, ya da Marks'tan önceki, nuhnebiden kalma bir sosyalistin yanılsaması olur." (V.İ.Lenin, *Tüm Yapıtları*, c.: 29, sf.: 416). Bu durumda emekçilere öncülük edecek bir güç, onları yönlendirecek bir sınıf olmalıdır. Bu sınıf, öyle olmasını istediğimiz için değil, kapitalist üretim biçiminde oynadığı rolden dolayı işçi sınıfıdır.

Kapitalizmin günümüzdeki gelişimi içinde, işçi sınıfının yapısında ve bileşiminde ortaya çıkan değişiklikler, kimileri tarafından, işçi sınıfının öncülüğü konusunu gözden geçirme arzularına temel yapılmak istenmektedir. İşçi sınıfının öncülüğünü reddeden bu sağ anlayışlar, bilimsel-teknik devrimin etkileriyle aydınların özel bir konuma kavuştuklarını ve toplumsal ilerlemenin öncüsü durumuna yükseldiklerini ileri sürüyorlar.

Birinci olarak, bilimsel-teknik devrim, aynı zamanda, işçi sınıfının da aydın olma özelliğini geliştirmektedir. En yeni ve gelişen teknolojiyle bağlı işçiler, genç işçi sınıfının çekirdeğini oluşturmaktadır. Burada yapılan önemli bir hata, proletarya kavramını darlaştırarak onu salt kol gücüne indirgemektir. Oysa proletaryanın tarihsel misyonunu belirleyen şey onun kol ya da kafa emeği kullanması değil, kapitalist üretimin örgütlenmesinde tuttuğu yerdir.

İkinci olarak aydınlar -işçi sınıfının aydın kesimleri değil- küçük burjuva zihniyetini aşabildikleri ölçüde toplumsal gelişme içinde aktif yer almaktadırlar; o zaman da zaten kendi sınıfsal konumlarını terk ederek işçi sınıfının konumlarını benimsemektedirler. Çünkü işçi sınıfının konumu bilimle, gelişmeyle, özgürlükle çakışmaktadır. Küçük burjuva zihniyetini aşamamış aydınlar ise, bireycilik, disiplinsizlik, mücadelede sebatlı olamama, özveri eksikliği ve dayanışma duygusunun gelişmemişliği gibi nedenlerle toplumsal ilerlemede, sosyalizm savaşımında öncü olamazlar. Çağımızda da sosyalist devrimde, toplumsal devrimde öncü işçi sınıfı olarak kalmaktadır. Bu, işçi sınıfının tarihsel misyonudur. Oktobr Devrimi, bu misyonun evrenselleşmesidir.

İşçi sınıfı, öncülük rolünü yerine getirebilmek için bir politik parti biçiminde örgütlenmelidir. İşçi sınıfının bu politik partisi komünist partisidir. Parti, işçi sınıfının en bilinçli, en örgütlü, en savaşkan kesimini biraraya getirir, işçi sınıfının öncü müfrezesidir. Komünist partisi her koşul altında sürekliliğini koruyan, işçi sınıfına bilinç götürüp onu devrem savaşımında yönlendiren en deneyimli kadroların örgütüdür. Oktobr Devrimi, bu "yeni tip" parti anlayışının evrenselleşmesidir.

Sosyalist devrim daha önceki devrimlerden nitelik olarak farklıdır. Tüm diğer toplumsal devrimlerde yeni üretim ilişkileri, temelleri eski üretim biçimi içinde boy vererek ekonomi alanında egemen hale gelmiş, politik devrimin de gerçekleşmesiyle toplumsal devrim esas olarak tamamlanmıştır. Oysa sosyalist devrimde durum farklıdır. Sosyalist üretim ilişkileri kapitalist üretim biçimi içinde boy verip gelişemez. Bu nedenle politik devrim, yani iktidarın işçi sınıfı ve bağlaşıklarınca ele geçirilmesi, sosyalist toplumsal devrimin sonuçlanması değil, başlaması demektir. Bu yasallık, kapitalist sosyo-ekonomik formasyondan sosyalist sosyo-ekonomik formasyona geçişte uzun, zorlu bir geçiş döneminin varolması gereğini koşullandırır. Geçiş döneminin zorunluluğu hem Marks ve Engels, hem de Lenin tarafından birçok yerde çok açık bir biçimde belirtilmiştir. Bu geçiş dönemi, hem işçi sınıfı ve emekçilerin erkinin iç ve dış düşmanlara karşı korunulması dönemidir, hem de sosyalist üretim ilişkilerinin temellerinin atıldığı devasa bir kuruculuk dönemidir. Bu geçiş dönemi özel bir devletle ayırdedilir. Marksizmin kurucuları ve Lenin, bu devletin bilimsel adlandırılmasını yapmışlar, geçiş dönemi devletine proletarya diktatörlüğü demişlerdir. Bu devlet, tarihte şimdiye dek görülmüş en geniş demokrasidir. İlk kez olarak bu devlet, ulusun ezici çoğunluğunun "özgür iradesi"nin ortaya çıkmasını sağlar. Ulusal sorunun çözüme kavuşturulması, çifte sömürü

Petrograd (bugün Leningrad) Mariinskaya Meydanı'nda barikat, Ekim 1917.

altındaki kadınların kurtuluşu yoluna girilmesi hep bu devletin kazanımları arasında yeralır. Oktobr Devrimi, bu devletin evrenselleşmesidir.

Proletaryanın sınıf savaşımındaki düşmanı, dünya çapında birleşmiş bir sınıftır. Burjuvazinin vatansızlığı günümüz koşullarında emperyalizmin uluslararasılaşma eğilimlerinin artışıyla daha da belirginleşmekte, K. Marks'ın ünlü "Bütün Ülkelerin İşçileri Birleşin!" belgisinin doğruluğu ve güncelliği açıkça görülmektedir. İşçi sınıfının dünya çapında sürdürdüğü savaşımın utkusunu belirleyen temel ilkelerden biri proletarya enternasyonalizmidir. Oktobr Devrimi, proletarya enternasyonalizmi ilkesinin evrenselleşmesidir.

Oktobr Devrimi, Batı'daki işçi hareketine ve Doğu'daki köleleştirilmiş halkların kurtuluş savaşımına sağlam bir kale ve güçlü bir destek sağladı. Lenin, dahiyane bir biçimde, Oktobr Devrimi'yle açılan çağımızı, dünya ölçüsünde kapitalizmin yıkılış, sosyalizmin utku çağı olarak tanımladı. Gerçekten de Oktobr Devrimi'nin utkusu, kapitalist ülkelerdeki komünist ve işçi hareketine yeni bir hız ve atılım kazandırdı, örneğiyle esinlendirdi, bütün oportünist görüşlerin yenilgiye uğratılmasında baş rolü oynadı. Oktobr Devrimi'yle birlikte Doğu halklarının ulusal kurtuluş hareketi de yeni bir düzeye yükseldi. Lenin'in daha o zamanlardan gördüğü ulusal kurtuluş hareketinin emperyalizme karşı savaşımın önemli bir bileşeni olduğu gerçeği günümüzde yaşama geçti. Sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin kurtuluş hareketi Oktobr Devrimi'nden sonra somut başarı olanaklarına kavuştu. Oktobr Devrimi, dünya devrimci sürecinin Marksizm-Leninizm konumlarında evrenselleşmesinin yolunu açtı.

Oktobr Devrimi, gerek ülkemizin ulusal bağımsızlık savaşımından utkuyla çıkmasında, gerekse işçi hareketimizin komünist partisinin doğmasında dolaysız belirleyici rol oynamıştır. Türkiye Komünist Partisi, Oktobr Devrimi'nin ilke ve ülküleri doğrultusunda biçimlenmiştir. Ülkemizin 70 yıllık komünist ve işçi hareketi içinde Oktobr Devrimi'nin bu ilke ve ülküleri her zaman esinlendirici gücünü korumuştur ve korumaktadır. Dün olduğu gibi bugün de komünist ve işçi hareketi Oktobr'un utkan yolunda yürüyen evlatlarının çaba ve özverisiyle işçi sınıfımızı ve emekçi halkımızı aydınlık yarınlara ulaştırma savaşımını sürdürmektedir.

Oktobr Devrimi ne bir avuç "yiğit"in eseridir, ne de tarihsel süreçten bir kopma, rastlantısal bir sapmadır. Bu devrim, Marks ve Engels'in yıllar önce formüle ettikleri tarihsel zorunluluğun yerine getirilmesidir. Bugün de Oktobr'un açtığı yol, toplumsal ilerlemenin ana gelişim yönünü oluşturmaktadır.

Oktobr Devrimi ne bir avuç "yiğit"in eseridir, ne de tarihsel süreçten bir kopma, rastlantısal bir sapmadır. Bu devrim, Marks ve Engels'in yıllar önce formüle ettikleri tarihsel zorunluluğun yerine getirilmesidir. Bugün de Oktobr'un açtığı yol, toplumsal ilerlemenin ana gelişim yönünü oluşturmaktadır.

Oktobr Devrimi'nden 72 yıl sonra, bugün komünistlere, artık çağın değiştiğini, Lenin'in emperyalizm, parti, devrim, devlet, sosyalizm öğretilerinin eskidiğini söyleyerek "yeni" arayışlara girişenlere Oktobr Devrimi deneyimi 72 yaşında bir delikanlının capcanlı sesiyle haykırıyor: "DE TE FABULA NARRATUR".

Yeni ve "Yeni"

Altuğ Yaral

Hepimiz biliriz; Marksistler, komünistler yeninin yanındadırlar. Tarihin, insan topluluklarının gelişimini yeni ile eskinin savaşımı olarak görürler, ilerlemenin yönünün her zaman yeni doğandan, gelişenden yana olduğunu saptarlar. Bu noktada da, tarihsel gelişmenin nesnel yasaları, komünistlerin sınıfsal tavır alışlarıyla çakışmakta, böylelikle de işçi sınıfının devrimci dünya görüşünün bilimsellikle üstüste düştüğünü parlak bir biçimde kanıtlamaktadır.

Altuğ Yaral, ülkemiz komünist ve işçi hareketinin gündemine SBKP MK'ya bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi'nin Tezleri'yle birlikte giren "yeni politik düşünce" anlayışına değişik bir düzlemden yaklaşıyor. Önce "yeni"nin ne olduğunu sorgulayan A. Yaral, bugün "yeni politik düşünce" yaklaşımının tüm geçmişin pratik hatalarını teoriye fatura etme yeltenişlerini somut olarak ele alıyor. Çözüm yolunu Marksizm-Leninizm'in derinlemesine özümlenmesi olarak gösteriyor.

Gerçekten de, toplum bilimlerinin ve tarih bilimlerinin durmaksızın gösterdiği şey; toplumsal yaşamda, eskinin içinde doğup gelişen, eskiyle çatışarak serpilen ve utkuya ulaştığında, ait olduğu süreci tarihsel sarmalın bir üst basamağına sıçratan yeni'nin haklılığıdır. İşçi sınıfı da kapitalist sosyo-ekonomik formasyonun yeni yanıdır. Gelişmenin yönünü belirleyen, geleceği elinde tutan odur.

Öyleyse, toplumsal pratikte Marksistler hep en yeni olana sarılırlarsa, toplumsal yaşamın karmaşıklığında hiç yollarını şaşırmazlar diyebilir miyiz? İşin özü bu kadar basit değil. Öncelikle yeni'nin ne olduğunu saptamak bu noktada önem kazanıyor.

Her "yeni" adını alan yeni değildir

İlk belirtilmesi gereken nokta, yeni'nin saptanmasında kronolojik sıralamanın ölçüt kabul edilemeyeceğidir. Gene çok bilinir, toplumsal ilerleme düz bir hat izlemez, zigzaglara, geri dönüşlere, hatta tümden çöküşlere de rastlanır. İlerleme çizgisindeki bir geri dönüş, kendinden önce gelen yükselişten tarihsel olarak daha sonra gerçekleşir, yani geri gidiş, tarih olarak daha 'yeni' olabilir. Örneğin, toplumsal ilerlemenin en korkunç geri dönüşlerinden biri olan Nazizm olgusu Almanya'da Spartakistler'in 1918 Devrimi'nden 15-20 yıl sonra yüzünü göstermiştir. Tarihsel olarak daha sonra gerçekleşmiş olmasına karşın toplum açısından bir gerilemedir; Hitlercilik, tarihsel materyalizm açısından 'yeni' değildir. Şili'deki faşist darbe, Rusya'da Stolipin gericiliği gibi bir dizi örnek sıralanabilir, ama en somutu ülkemizdeki 1980 darbesi olacaktır. 12 Eylül ertesindeki uygulamalar, örneğin, toplumumuzun 1979 yılında yaşadıklarına göre tarih olarak daha sonradır ama 'yeni'yi temsil etmez.

Öte yandan, ilk çağdaki Eski Yunan maddeci düşünürlerinin dünyaya ilişkin görüşleri Aquino'lu Thomas'nın bugün tüm Hıristiyan dünyasının resmi felsefesini oluşturan din felsefesinden çok daha 'yeni'dir. Ya da Karl Marks'ın felsefesi, tarih olarak yaklaşık bir yüzyıl geriye dayanmakla birlikte Jean Paul Sartre'ın varoluşçu felsefesinden daha 'yeni'dir.

Demek ki Marksistler, genel gelişme bakımından 'yeni'yi taşımalarına, 'yeni'den yana olmalarına karşın, her yeni çıkan sürece ya da görüşe alkış tutan moda düşkünleri değildirler. Marksistler açısından 'yeni', ele alınan her süreçte, ilerleme açısından o sürecin geleceğini elinde tutandır.

'Yeni', bilimsel olmalı, bilimle çatışmamalı, bilimsel olarak kanıtlanabilmeli, bilimi uyumlu bir biçimde kullanabilmelidir.

'Yeni', ilerlemenin doğrultusunda olmalı, ileriye doğru gidişi hızlandırmalıdır.

İşte tarihsel materyalist 'yeni' anlayışı, bu içeriğiyle, kronolojik 'yeni' anlayışından ayırdedilir.

'Yeni' kavramını irdelerken, onu bir de demagojik, pragmatik 'yeni' söyleminden ayırdetmek gerekiyor.

Toplumsal yaşam, gerçekten yeni olanın haklılığını, üstünlüğünü o kadar açık bir biçimde göstermektedir ki, 'yeni' kendiliğinden iyi, güzel, yararlı gibi nitelemeleri içselleştirmektedir. Dolayısıyla kimse doğrudan 'yeni'ye karşı eskiden yana olduğunu söyleyememekte, 'yeni' kavramının taşıdığı saygınlıktan yararlanabilmek için onu kendine maletmeye çalışmakta, bunun için de zorunlu olarak 'yeni' kavramını tahrif etmektedir.

Oldukça kaba bir örnekleme yaparsak, T. Özal ve ANAP yetkilileri bir çok kez kendilerinin 'yeni' bir parti olduklarını, yeni görüşler öne sürdüklerini, yeni işler yaptıklarını söylediler, söylüyorlar. 'Yeni' olmanın avantajını kullanmaya çalışıyorlar. Görünürde, gerçekten de gerek tabela olarak, gerekse kimi kadroları bakımından ANAP yeni bir parti gibi görünüyor. Oysa ANAP'ın ne öne sürdüğü görüşler, ne de uygulamaları 'yeni' değildir: İdealist, tutucu bir dünya görüşünün yanında, büyük tekellerden yana bir politika ve çalışanlara karşı tavır alış. Öz olarak bunların hangisi 'yeni' sayılabilir?

Aynı pragmatist yaklaşıma çağdaş revizyonistlerde de rastlıyoruz. Marek, Fischer, Garaudy gibileri, toplumdaki 'yeni' gelişmelere paralel olarak Marksizm'i de 'yenilemek' adına yola çıkmalarına ve görünürde çok 'yeni' görüşler öne sürmelerine karşın, aslında 1900'lü yılların başında Lenin'in gerek teorik gerekse pratik olarak yanlışlığını kanıtladığı Bernstein'ın görüşlerini ısıtıp yeniden sürüyorlar. Özde 'yeni' bir şey yok.

'Yeni' kavramının üstünde bunca durmam nedensiz değildir. Bir zamandır, komünist ve işçi hareketinin önüne 'yeni politik düşünce' adı altında değişik görüşler getiriliyor, 'yeni'politikalar öneriliyor. Bu düşünceleri ele almak, tartışmak kaçınılmaz oluyor. Teorik açıdan 'yeni' anlayışın gerçekten yeni olup olmadığı, ilerlemeye ivme katıp katmayacağı, bilimselliği tartışılıyor. *10 Eylül* safyalarında da bu konuyla ilgili teorik değerlendirmeler çıkıyor. Benim burada yapmak istediğim şey, konunun ülkemizle ilgili birkaç noktasına dikkat çekmek.

Kimse hatalarını Marksizm'e fatura edemez

Tüm dünyada olduğu gibi, ülkemizde de komünist hareket hiçbir zaman yanlışlardan tümüyle arınmış ideal bir durumda olmadı, olamazdı. Üstelik hareketin henüz emekleme döneminde olduğu, işçi sınıfı hareketiyle bütünleşemediği Türkiye'de doğal olarak önemli yanlışlar da yapıldı. 1980 darbesi ardından gelen yenilgi ortamında, yıpranan, acı çeken, güveni sarsılan kadrolar daha önce görmedikleri ya da idealizasyon nedeniyle görmek istemedikleri yanlışları ani ve sert bir biçimde bilince çıkardılar. Herkes her şeyi sorgular oldu. Bu doğaldır. Yenilgi dönemleri, hem güç toplama, hem de yanlışlardan ders çıkarma dönemleridir.

Ancak örgütlü bir biçimde yanlışlardan ders çıkarmak yerine kolay yol seçildi. Geçmişte yapılan herşey birkaç kişinin yeteneksizliğine ve ağırlıklı olarak teoriye yüklendi; sanki geçmişte yapılanlar harfiyen teoriye uygunmuş gibi. Böylelikle herkes, her uygulama konusunda aklanmış oldu.

Örneklemeye çalışayım; 1980 öncesi çalışmalarda inisyatif ve yaratıcılığa yeterli önem verilmediği, insanların sadece söyleneni yapan askerler haline geldiği, kadro politikasında da, kişisel bilgi deneyim ve yeteneklerden çok, verilen işi eleştiri süzgecinden geçirmeden, sorgulamadan, yaratıcı düşünmeden uygulayanların öne çıkarıldığı çok kimse tarafından haklı olarak dile getiriliyor. Aynı biçimde, insanlara faydacı bir anlayışla yaklaşıldığı yönünde yaygın ve haklı bir kanı var. Gerçekten de gerek kadro politikasında, gerek kişisel yaratıcılığa karşı alınan tavırda, gerekse insanlara yaklaşımda büyük yanlışlıklar yapıldığı ortada.

Bu noktada, "yeni politik düşünce"yi savunanlar; "eski anlayışımızda birey yerine kollektifi çok fazla öne çıkarıyorduk, insanların bağımsızlığına yeterli önemi vermiyorduk, bunun nedeni de teoride kollektifin bireye göre çok daha önemli yer tutmasıydı" diyorlar. Böylelikle hata Marksizm'e yükleniyor. Oysa Marksizm, tarihte kişiliklerin önemli rolünü her zaman kabul etmiştir. İnsana en çok değer veren, hümanizmi bilimsel temellerine oturtan, bizzat varoluş nedeni insan olan Marksizm olmuştur. Leninci parti öğretisinin kadro politikası hiçbir zaman 'evet efendim'-ciliğe prim vermemiştir, aksine kişisel inisyatif ve yaratıcılık parti öğretisinin kadrolarla ilgili başta gelen kavramları olmuştur. Dolayısıyla burada sorgulanması gereken teori değil, teoriyi ülke toprağında yaşama geçirmekte birinci derecede sorumlu olanlardır.

Geçmişte yapılan herşey birkaç kişinin yeteneksizliğine ve ağırlıklı olarak teoriye yüklendi; sanki geçmişte yapılanlar harfiyen teoriye uygunmuş gibi. Böylelikle herkes, her uygulama konusunda aklanmış oldu.

Bir başka eleştiri de partinin bağımsız bir teorik yaklaşım oluşturamaması, Sovyet bilimadamlarının söylediklerini tekrarlamaktan öteye geçememesi, aynı biçimde kadroların da teorik açıdan yeterli düzeye ulaşamamış olmasıydı. Bu eleştiriye karşı da "yeni politik düşünce" yandaşları şöyle bir mantıkla yanıt getirmeye çalışıyorlar: "Eskiden Marksizm'i değişmez bir yasa ve ilkeler bütünü olarak kabul ediyordık. Bu nedenle de temel anlayışları tekrarlamakla yetiniyorduk. Artık kendi omuzlarımızın üzerinde kendi başımızı taşımalıyız.". Suç gene teorinin, Marksizm değişseydi biz de bağımsız düşünebilirdik denilmek isteniyor.

Oysa Marksist-Leninistler, belirli bir konuda değişik görüşlerin ortaya çıkmasından hiçbir zaman korkmamışlardır. Tersine, tartışmaların teoriyi geliştireceğine inanmışlardır. Marks ve Engels'in döneminde Komünistler Liga'sında yapılan tartışmaları, Lenin'in yapıtlarının büyük çoğunluğunun polemik yazıları olduğunu anımsamak yeter.

İşin ilginç bir yanı da, artık omuzlarının üzerinde kendi başını taşımak gerektiğini öne sürenlerin, bugün de Sovyet bilimadamlarının söylediklerini tekrar etmekten başka

bir şey yapmıyor olmalarıdır. Yeni stratejinin en yetkili ağzı, yeni politikayı savunurken "onaylanmış" olduğunu özellikle vurguluyor.

Kadroların teorik düzeyinin yükseltilmesine önem verilmemesi, görüşlerin tartışılmasından kaçınılması, teoriden değil daha çok yönetimde sorumluluk alanların kendi teorik düzeylerine güvenememelerinden kaynaklanmıştır.

Yönetim, işleyiş ve kadro politikalarına ilişkin eleştiriler parti içi demokrasi noktasında odaklaşıyor. Gerçekten de, geçtiğimiz dönemde, hep koşullar öne sürülerek, demokratik mekanizmalar işletilmemiş, seçim yerine yaygın biçimde atamalar yoluna gidilmiş, buna karşı çıkıp çıkmamak da partiye güven sorunu olarak geçiştirilmişir. Bunun sonucu olarak da toplanan kongre ve konferanslar temsili olamamış, kollektif irade parti yönetimine yansıyamamıştır. İnsanlar politikanın üretilmesinde kendi katkılarını yapamamışlardır.

Bütün bunların suçu da Leninci parti öğretisinde bulunuyor, demokratik merkeziyetçiliğin yerine "demokratiklik" geçiriliyor ve "çağdaş, yasal, yığınsal" partiden söz ediliyor. Oysa yanlışlık demokratik merkeziyetçilik ilkesinde değil, bu ilkenin uygulanmamasındadır. Yanlışlığın sorumlusu Leninci parti değil, partinin Leninci olamamasıdır. Lenin'in partisindeki parti içi demokrasiyi, temsil ilkesinin uygulanışını, canlı tartışmaları anımsamak yeter. Çözüm, yenilik adına demokratik merkeziyetçiliği inkar etmekte değil, onu yaşama geçirmekte yatıyor.

Geçmiş dönemde, kendi dışımızdaki sol güçlerle ilişkilerimiz, bu konuda yapılan yanlışlıklar da sorgulanıyor. Hiç bir sol güçle kalıcı bir birlik kuramamak bir yana, neredeyse tüm sol güçleri kendimize karşı ortak bir platformda birleştirmeyi başarmak üzereydik. Bu neden böyle oldu? Yenilenmecilere sorarsanız, Marksist-Leninist öncülük ve hegemonya anlayışı yüzünden, dar sınıf çıkarları ve sol sekter politikalar yüzünden böyle oldu. Suç teoridedir, öncülük anlayışını ve sınıf çıkarlarını bir yana atmadan sorun çözülemez. Oysa Marksist-Leninist öncülük anlayışında dayatmacılığa hiç yer yoktur. Öncülük bir Tanrı vergisi değil, ulaşılması gereken bir niteliktir. Buna ulaşmanın yolu da birlikler, bağlaşıklıklar kurmaktan geçer, bağlaşıklara güven vermekten geçer. Kendi siyasal anlayışımız dışındakileri sendikalardan atarak, demokratik kitle örgütlerini 'ele geçirerek' öncülük gerçekleştirilemez. Bu, tam da Marksist-Leninist öncülük anlayışının inkarıdır. Yanlışlık öncülük anlayışında değil, tersine bunun kavranıp yaşama geçirilemeyişindedir. Nitekim bugün "yeni politik düşünce" savunucularının pratikte aynı tutumları sürdürmeleri de, teoriyi inkar etmelerinin onlara pek bir şey sağlamadığını göstermektedir.

Kadroların sekter yaklaşımları somut bir gerçeklikti ama bunun nedeni parti politikasının "sol sekter" olması ya da dar sınıf çıkarları değildi. Birinci olarak, teorik düzeyin düşüklüğü, kadroların sınıf çıkarlarını kavramalarını adeta olanaksızlaştırıyor, bu bağlamda da esnek politikalar uygulayabilmelerine zemin kalmıyordu. Yani sorun dar sınıf çıkarlarıyla körleşmiş olmak değil, tam tersine sınıf çıkarlarını kavrayamamış olmaktı. Bir sınıfın çıkarı hiçbir zaman kendini tecrit etmek olamaz. Politik kavrayışa ve esnekliğe sahip olamayan kadrolar ise, ancak yukarıdan gelen emirlere uyan dediğimdedik insanlar olabilirdi. İkinci olarak, o gün mevcut olan (ve Leninci olmayan) kadro politikası nedeniyle insanlar ne denli 'sert' ve 'uzlaşmaz' olurlarsa o kadar öne çıkıyorlardı. Bu da sekterlik eğilimlerine elverişli bir ortam yaratıyordu.

Gene dikkat çeken bir nokta, bu kadroların, dün varolan politikayı ve uygulamaları en hararetle savunanlarının, bugün geçmişe en çok sövenler olmasıdır. Örneğin geçmişte reel sosyalizme karşı en küçük bir eleştiriye tahammül gösteremeyenler, bugün sosyalist ülkeleri karalamakta en başta gidiyorlar. Teoriyi sindiremeyenler kaçınılmaz olarak rüzgâra göre, ama bu kez yenisine göre yelken açıyorlar. Bugün aynı hararetle dün söylediğinin tersini söyleyen, değil sınıfa, kimseye güven veremez.

Terketmek değil özümsemek

Yukarıda sözü edilen birkaç örnekte de görüldüğü gibi, geçmişte yapılan pratik hatalar "eski teoriden" değil, bu "eski" teorinin (Marksizm-Leninizm'in) yeterince özümsenememiş olmasından kaynaklanıyor. (Burada kimi şeylerin bilerek yapıldığını tartışmak yersiz ve yararsız olacak).

Geçmiş dönemde yapılan yanlışları nesnel olarak ele almak ve hesabını vermek yerine "eski"yi tümüyle reddedip yerine, yeni olmayan -hatta Marksizm'den de eski- 'yeni politik düşünce'yi koymak sihirli bir değnek gibi herşeyi halledecekmiş sanılsa da, bu eğilim çok büyük bir tehlikeyi daha içinde taşımaktadır: 'Yeni politik düşünce'nin teorik açıdan genel olarak likidasyona yol açması bir yana, bu "yeni" yaklaşım özellikle ülkemizdeki koşullar nedeniyle kadroların çürümesine, hareketin atıllaşmasına yol açacaktır.

Gerçekten de, eski kadroların bir kısmı yenilgi sonrasında demoralize olmuş, güvenlerini yitirmiştir. Gene bu kadroların, özellikle aydın kökenli olanlarının bir bölümü oldukça iyi maddi koşullara kavuşmuştur. Yeni yetişen kuşaklarda ise, hem '80 sonrasının apolitikleştirme çabalarının etkileri, hem de bilgilenme ve deney aktarımı eksiklikleri vardır. Bu koşullarda insanları Marksizm-Leninizm'den uzaklaştırmak görece kolaydır. 'Yeni politik düşünce' bunu kullanmaya çalışıyor. Oysa asıl olan, yozlaşma ve yokedilme eğilimine karşı çıkmak, bunun için Marksizm-Leninizm'in derinlemesine özümsenmesi için çalışmaktadır. Çürümüş "yeni" ile pırıl pırıl "eski" arasında ayrım netleşiyor. Ülkemizde çelişkilerin keskinliği, sosyal hareketliliğin artması, bu ayrışmaya "eski" yararına hız katacaktır.

Ayrıntılarda unutturulan büyük gerçek

Orhan İyiler

Orhan İyiler'in bu yazısının bir özeti *Görüş* dergisinde yayımlanmıştı. Nasıl bir parti tartışmalarının yoğunluğunu sürdürdüğü ülkemizde *10 Eylül* O. İyiler'in çalışmasını bütünüyle yayımlamakla bu tartışmaya Leninci platformdan katılmayı uygun buluyor. Marksizm-Leninizm'in parti öğretisinin ağır saldırı altında bulunduğu, özellikle Leninci partinin demokratik olmadığı yönündeki ideolojik taarruza karşı O. İyiler, tarihsel gerçeklerin ışığında ağırlıklı olarak bu sorunu inceliyor. *10 Eylül* komünist ve işçi hareketinin Leninci bir doğrultuda örgütlenmesinin sorunlarını ele alan yazıları önümüzdeki sayılarında da sürdürmeyi öngörüyor.

İşin aslı, diyordu kendi kendine, besbelli ki benim yazgım, düşlerimi yaşarken ölmek olacak...
STENDHAL
(Kızıl ve Kara)

Kızıl ve Kara'nın genç Julien Sorel'i giyotinle başının kesilmesine iki adım kala hücresindeki son gecesinde hem kendini hem de toplumunu şöyle sorguluyordu: —"Gerçeği sevdim hep... ama nerede gerçek? Her yerde ikiyüzlülük, en azından şarlatanlık... en erdemlilerinde, en büyüklerinde bile... Bu hücrede herşeyden arıtılmış yaşıyorum ama yeryüzünde hiç de yalıtılmış yaşamadım. *Görev* duygusunun gücü vardı bende. Doğru ya da yanlış kendi kendime zorunlu kıldığım görev duygusu benim için sırtımı dayadığım sağlam bir ağaç gövdesi oldu. Sallandığım, dizlerimin bağının çözüldüğü olmadı mı, oldu; sonunda bir insandım yalnızca... ama sürüklenip gitmedim..." —"Ölümüme iki adım kala, kendi kendime konuşurken yine de ikiyüzlüce davranıyorum... ah XIX. yüzyıl..."

İdam hücresinde genç bir adamın bundan 150 yıl kadar önce kendisini ve toplumunu böylesine yoğun bir biçimde sorgulamasının sıcak soluğunu, yaşadığımız kendi gerçeklerimizde, şimdi XXI.. yüzyıla girerken daha amansız bir biçimde duyarlıyoruz. Julien Sorel'lerin iri iri açılmış gözlerini tüm yüzümüzde görüyoruz. Demir parmaklıklar arasındakiler hep sürdürüyorlar sormalarını... "— Peki ama *gerçek nerede?*" Gerçek sayın Oya Baydar'ın Aralık 1988 tarihli *Görüş* dergisinde çıkan yazısında mı? Baydar bu soruyu soranlara şöyle bir tablo çiziyor çünkü:

— "Marjinallikte kalmamızın asıl nedeni örgüt modelimizden kaynaklanıyordu. 1980 öncesinin politik örgütlerinin hepsinin ortak bileşkesi Leninist modeli kendilerine örnek almalarında." Sayın Baydar'a göre örnek alınan Leninist model de şu: —"Bir avuç profesyonel devrimciden oluşan 'çelik çekirdek', etrafında derece derece halkalanan üyeler..." Geleneksel TKP ile Mao'cu ya da Aybar'cı bir örgütlenmenin, Troçkist gruplarla Stalinist çizgilerin, bir dönem yasal olan TİP, TSİP gibi partilerle, silahlı savaşımı, gerillacılığı benimsemiş sol örgütlerin hepsinin ortak bileşkesi bu: "Çelik çekirdek ve çevresinde halkalanan üyeler." Çelik çekirdek'in de temel yapısı kendini hiçbir zaman eleştirtmemesi, ortodoks bir çizgide kalarak "eleştiri silahını, silahın eleştirisine dönüştürtmemesi" Sayın Baydar bunu kaçınılmaz buluyor. Madem diyor, 917 modelini seçmiştik, onun "fiili sonucu olarak" bu yapı ister istemez Stalinist bir yapıya dönüşecekti. Bundan böyle artık "eski silahlarda baba yadigârıdır diye direnmemeyi, pas tutmuş silahları değil, yeniden yapılanmayı" öğütleyen sayın Oya Baydar Marksist solun YASAL, GENİŞ, AÇIK, BİRLİK PARTİSİ'ni oluşturmada geç kalınmamasını özenle vurguluyor: — "... eski silahlarda sonuna kadar ısrarı bir yana bırakabilir ve elbirliğiyle güçlü, yeni, modern, koşullara uygun ve bilimli bir yapı oluşturabilirsek, alternatifsiz bırakılmış Türkiye halkına bir umut ışığı ve sonra kendi elleriyle yaratacağı yeni bir dünya sunmamamız için neden yoktur" diyor. Güzel inancını pekiştiriyor.

Leninizm'i böylece kendisinin fiili sonucu olarak Stalinist yapıya dönüşmekle ve günümüzde artık paslanmışlıkla nitelendiren Oya Baydar'ın görüşlerini aynı dergide sayın Serol Teber "sorun salt Stalin ya da Stalinizm değildir, sorunun temeli Komünist

Partilerin özünden gelen merkeziyetçi-demokratik (despotik ve dogmatik) niteliklerinden kaynaklanmaktadır" saptamasını yaparak daha bir derinleştiriyor.

Ama yaşadıklarımız hiç de böyle değil

Kısacık da olsa kendi tanıklığımdan söz açacağım için okuyucunun beni bağışlamasını diliyorum. 1960-1980 yıllarını kapsayan sol demokratik mücadelesinin bize yaşattıkları, doğru bir biçimde irdelendiğinde gerçeğin hiç de sayın Oya Baydar'ın söylediği gibi olmadiğı ortaya çıkar. Örnek gösterilen TİP ve TSİP de hiçbir zaman *Leninist model* biçiminde örgütler değildi. Bu örgütlerin solundakilerin de, yani silahlı eylemi kendilerine kılavuz edinmişlerin de derinden ve temelden Leninist felsefe ve partileşmeyle doğrudan bağlantıları bulunmadığını 80 deneyiminden sonra ortaya çıkan gerçeklerle daha iyi kavrıyoruz.

TİP ve TSİP de hiçbir zaman Leninist *model* biçiminde örgütler değildi. Bu örgütlerin solundakilerin de, yani silahlı eylemi kendilerine kılavuz edinmişlerin de derinden ve temelden Leninist felsefe ve partileşmeyle doğrudan bağlantıları bulunmadığını 80 deneyiminden sonra ortaya çıkan gerçeklerle daha iyi kavrıyoruz.

Görev aldığım 1. TİP 1971 yılında kapatılıncaya dek hep AÇIK, YASAL, GENİŞ tabanlı bir parti olarak kaldı. Hiçbir zaman dar, yasadışı, içine dönük, kapalı bir parti olmadı. Buna rağmen, TİP kapatıldı. Ve biz 71'i yaşadık. 71'in generalleri sol insanlarımızı hallaç pamuğu gibi atar, gençler idam edilir, insanlar kurşunlanır bir gece önce yasallık güvencesindeki partililer evlerinin kapıları dipçikle kırılıp apar topar götürülür, ilerici sendikacılar, işçiler, aydınlar, işkence hücrelerine tıkılırlarken, kaynatılan bu cadı kazanının temelinde çoğumuzun bir gerçeği iyice kavrayamadığı ortaya çıktı: Böyle bir saldırıya karşı hazırlıksızdık. Hiçbir zaman da hazırlıklı olmayı düşünmemiştik. Yalnız son zamanlarda ilçeler bazında tartışılan bir konu iyice gündeme gelmişti: TİP siyasal erki Meclis'te çoğunluğu sağlayarak ele geçirse, ordu buna izin verecek midir? İstanbul İl Kongresi'nde Genel Başkan Aybar bu konuya açıklık getirmişti: — "Eğer böyle bir durumla karşılaşırsak", diyordu, "bize 1961 Anayasası'nın dibacesi yol gösterecektir". 1961 Anayasası'nın dibacesi (başlangıç bölümü) ulusun direnme hakkından söz ediyor, ordunun devirdiği DP iktidarının halkın direnişiyle yasallığını yitirdiğini söylüyordu.

Ne ki 971'in generalleri bu anayasal hak olan *direnme*'nin nasıl olanaksız olduğunu kurmay planlamaları ve Prusya militarizmi içinde, aklı başında herkese kanıtlamakta gecikmediler. Ama işin asıl şaşılası yanı şuydu: Aşiret reislerini bile seçim kazanacağım diye liste başı yapan, alabildiğine herkese *açık*, alabildiğine *yasal,* iki kişinin tanıklığıyla üye olunan alabildiğine *geniş* tabanlı TİP acımasızca kapatıldıktan hemen sonra, hiçbir şeycikler olmamışcasına, sanki yaşadıklarımızı biz yaşamamışız gibi *içerdeki* yöneticilerle, dışardaki üyeler 2. TİP'in kuruluşu için çalışmalara koyuldular. Bu arada TSİP de aynı doğrultuda girişimini yoğunlaştırdı. Partinin kapatılmasını, cadı kazanının kaynatılmasını bizim dışımızdakilere yükleyerek, *goşizm*'in tüm bunlara neden olduğunu söyleyerek yeniden başlatılan 2. TİP çalışmalarında kurucular kurulunda görev almam için yapılan öneriyi geri çevirdim. Gerek yaşadıklarım, gerek son derece ivme kazandırdığım bilgilenme sürecim bana, yalnızca goşizm açıklamalarıyla yetinilemeyeceğini, olayın temeldeki diyalektik gerçeğini araştırmaya yönelinmesi gerektiğini gösteriyordu. 2. TİP kurulduktan bir süre sonra bana kurucular kurulunda görev öneren arkadaşımla bir tartışmamızda bana aynen şunları söylediğini anımsıyorum: — "Yasal oluşumuzda, açık bir parti kimliğimizde, bu açıklığa da sıkı sıkıya bağlı oluşumuzda hiçbir sakınca bulmuyoruz dostum... Yasallık, herkese açıklık, bizim güvencemizdir. İnan bana, hem İl merkezindeki toplantılarımıza, hem de genel merkezde yaptığımız toplantılara polislerin de geldiklerini, katıldıklarını biliyoruz. Tartışmalarımızı, kararlarımızı onların önünde hiç çekinmeden gerçekleştiriyoruz. Bunun iki yararını görüyoruz. Birinci yarar, bizim demokrasi ilkelerine nasıl, ne denli içtenlikli bir biçimde bağlı olduğumuz, bizim dışımızda maceracı goşistlerle hiçbir alışverişimizin bulunmadığını görmelerini sağlıyoruz. İkinci yararı da şu oluyor: Onları, polisleri, yani toplantılarımızı izleyen polisleri de eğitme, onları sosyalizme kazandırma olanağını buluyoruz" Demokrasi ilkelerine ne denli bağlı olduğunu, polisleri bile eğittiğini söyleyen bu arkadaşım 12 Eylül generallerince, yalnızca evet yalnızca Partinin takvimini düzenlemekten ve bu yolla komünizm propagandası yapmaktan 7,5 yıl yattı.

Bizim Leninist partimiz hiç olmadı

Marcel Liebman'ın altını son derece başarılı bir biçimde çizdiği gibi Leninci partinin kuruluş aşamasındaki ilkeleri dar, gizli, yasadışı çalışmayı temel alan, demokratik merkeziyetçiliği benimsemiş, monolitik (yekpare) bir yapıyı öngörür. Komünist partisi ile işçi sınıfı hareketinin henüz kaynaşamamış olduğu ve değişik çevrelerin henüz bir komünist partisi halinde biraraya geldikleri bu aşamada Lenin bu monolitik yapıyı sağlayabilmek için: "—Genişlemesine bir işçi örgütü yaratmak eğiliminden kaçınmalıyız" diyordu..." Belki halk için böylesi daha kabul edilebilir ama -gerçekte öyle bir örgüt devrimcileri polise teslim edecek- jandarma için daha kabul edilebilir bir örgüttür.(1)" "Örgütün yaygın olmaması (yani geniş tabanlı olmaması), olabildiğince ve alabildiğince yeraltı çalışmaları yapması gerektiği"

konusundaki titizliğini "Gizlilik kaçınılmaz bir gerekliliktir" diye vurguluyordu. "O nedenle komplocu bir örgüt yapımız olduğu suçlamasına karşı çok çekingen bir duyarlılığımız olacak, ama bu tür bir suçlama bize bir övgüdür." (2) Böyle bir partinin üyelerinin saptanması konusu Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ni tümüyle ikiye bölmüştür. Son derece deneyimli profesyonel kadrolardan bir parti oluşturulması gereğini ve bu monolitik yapıyla öncülük niteliğinin sağlanabileceğini vurgulayan Lenin, Plehanof ve Martov'la üye tanımında bir bakıma yalnızca bir sözcük üzerinde kopardığı fırtınayla tüm köprüleri yıkmıştır. "Parti üyesi programı kabul eder ve partiyi maddi olduğu kadar parti örgütlerinin birine *kişisel* katılımıyla da destekler" tanımına menşevikler —"Rusya Sosyal Demokrat İşçi Parti üyesi, parti programını kabul eden, maddi olanaklarıyla destekleyen ve parti örgütlerinin birinin denetimi altında toplantılara düzenli şahsen katılan kişidir" formülüyle karşı çıkıyorlardı. Yüzeydeymiş gibi görünen ayrımın temeldeki derin farklılığını Martov sonradan açıklamıştır: — "Lenin'in formülü partiye sempati duyan aydınları uzaklaştırmakla kalmıyor, kitlelerle parti arasında bağı oluşturan ama parti sıralarına katılmayı yerinde bulmayan büyük bir sosyal demokrat işçi kitlesini de kendisinden uzaklaştırıyordu." Evet Martov'un bu saptaması gerçekten de çok doğrudur. Lenin, 1902'ler koşullarında gerçekten de böyle olmasını istiyordu. Tek kaygısı böylesine militan, savaşkan bir örgüte jandarmanın ve polisin sızmasıydı. "Partinin kapılarını karışık, kararsız, oportünist elemanlara açmaktan" özenle kaçınıyordu. (3) Lenin, modelinin Batıdaki Sosyal-Demokrat İşçi Partileri modeline uymadığını söyleyen Martov ve Plehanof'la "Çıplak bir yabanıl, başına silindir bir şapka oturtsa ve de pek bir Avrupalı olduğuna inansa, doğrusu çok gülünç bir havası olurdu" diye alay ediyordu. (4) Gelenekçi Marksistlere "Salt işçi hareketi kendi içinde bağımsız bir ideoloji oluşturma yeteneğinde değildir" diye karşı çıkan Lenin'in parti yapısının TİP'lerde TSİP'lerde örnekleştirildiğini nasıl söyleyebilir Oya Baydar? Böylesine vülgarize bir yaklaşım 71'li, 80'li yılların Askeri No'lu

Lenin, 1920.

mahkemelerinin gerçek dışı kapatma ve baskı oluşturma gerekçeleriyle aynı doğrultuya düşmek anlamına gelmez mi?

Leninci partinin genelgeçerli ilkeleri olarak bize miras kalan ilkeler ise, bu partinin öncülerin örgütü olması, her koşulda savaşımı sürdürme yeteneğine sahip olması, demokratik merkeziyetçi bir işleyişe sahip olması ve tüm bu nitelikleriyle birlikte monolitik bir yapı taşımasıdır. Leninci anlayıştaki bu partinin, örneğin ilk Sovyet'te nasıl azınlığa düştüğü vurgulanarak daha gerçekçi bir eleştiri yöneltilebilirdi. Ama o zaman da bu eleştiriyi yöneltenlerin Lenin'in Şubat Devrimi'nden sonra başlayan "Tüm iktidar Sovyetlere" sloganının demokratik-yasal tabanı oluşturmadaki eşsiz stratejisini, Oktobr silahlı ayaklanmasını azınlıkta kaldığı aynı örgütte çoğunluğu ele geçirerek yine o yasal temelde başarmasının gizemlerini açıklamak zorunda kalmaları kaçınılmazdır. Tarihe yaptığımız haksızlık kendimizi kavramamızı engeller.

Leninist parti en demokratik burjuva partilerinden daha demokratiktir

Şimdi asıl yoğunlaştırılan eleştirilere gelelim. Ne yazık ki bu eleştiriler bilinen gerçeklermiş gibi tartışılmaz oldu. Leninist parti gerçekten *dogmatik, anti-demokratik, despot muydu?* Partinin monolitik dış yapısına bakanlar bu soruya ivedi bir biçimde "evet" yanıtını vermekte sakınca görmüyorlar. Yalnız bizde değil, kapitalist metropollerde de bu düşüncenin çok ince eleştirilerini bulabilirsiniz. Fransa'da Raymond Aron bunlardan biridir. "Otoriter parti", "Tepeden inme devrimci", "Totaliter devletin asıl kaynağı" suçlamalarını ünlü sovyetolog'lardan Leonard Schapiro'nun şu tümcesinde özgün bir biçimde bulmak olası: "Ayağı kaydırılmış ya da yenik düşmüş tüm karşıtçılarının sunduğu Stalin'in şu uğursuz yüzü çok alıştığımız, bildiğimiz bir şey. Ama bizzat Lenin Genel Sekreter'e kullandığı silahları kendi eliyle tutuşturdu ve onu izlediği yola kendi elleriyle yerleştirdi" Aleksandr Soljenitsin de aynı eleştiriyi yapıyor Gulak Takımadaları'nda... "Stalin yalnızca, ayağını, bulduğu ize bir güzel yerleştirmekle yetindi" diyor. (5) Sayın Baydar da, tıpkı

Demokrasi ilkelerine ne denli bağlı olduğunu, polisleri bile eğittiğini söyleyen arkadaşım 12 Eylül generallerince, yalnızca evet yalnızca Partinin takvimini düzenlemekten ve bu yolla komünizm propagandası yapmaktan 7,5 yıl yattı.

(1) Lenin, *Tüm Yapıtları*, Ed. Sociales C.5, s.471
(2) Lenin, *Tüm Yapıtları*, Ed. Sociales C.5, s.464
(3) M.Liebman Bu konuda bakınız: "Connaitre Lenine" Marabout Université -1976 s.17-27
(4) M.Liebman *a.g.y.*
(5) M.Liebman *a.g.y.* Troisiéme Partie. Chp. LI-s.147

Aybar gibi, katılıyor bu düşüncelere: "1917 modelinin kaçınılmaz doğal sonucu olmasa da, fiili sonucu olarak Stalinist yapıya dönüştü" diyor.

Konuyu dağıtmamak için Stalin olayına hiç değinmek istemiyorum. Ama bolşevik devrim tarihinde "stalinist" diye nitelendirilebilecek bir olay vardır. Stalincilik Leninizm'in hem doğal, hem de fiili bir uzantısı değildir. Burada, yapılan kurnazca şaşırtmaya değinmekle yetineceğim. Bu Stalin olayını kavramak için partinin IX. ve X.kongrelerinde yaşanan olayları ve bu kongrelerde alınan kararlarla uygulamaları çok yakından bilmek gerekir. Ayrıca onun da gerisinde Stalin olayının temel kaynağını oluşturan RABKRİN (İşçi-Köylü Denetim Kurulu ya da Müfettişliği) olayını bu suçlamaları yapanların yakından izlemiş olmaları gerekir. Eğer gerçekten yakından izlemişler ve bununla bağlantılı olarak hızla gelişen Semiorka olayı üzerinde de durma gereğini bulmuşlarsa Stalinizm'in Leninizm'in bir uzantısı olduğun söyleyebilmeleri için ya gerçekten karaçalmacı olmaları gerekir ya da gerçekten gözü dönmüş saldırgan...

Plehanov ve Martov, 1900.

Ekim devriminin anlatan "BİR GÜN BİLE YAŞAMAK" adlı basımı bekleyen yapıtımda özellikle üçüncü bölümde "Büyük Yol Ayırımında" bu konuyu bilmemiz gereken tüm ayrıntılarıyla belirlemeye çalıştım. Çünkü 3. Dünya aydınının sömürüden kurtulma savaşımı verirken kendinden önceki deneyimleri çok, ama çok iyi bilmesi gerektiğine inanıyorum. Nitekim ilk bolşevikler 1830'u, 1848'i, 1871'i çok iyi biliyorlardı.

Leninci partinin genelgeçerli ilkeleri olarak bize miras kalan ilkeler ise, bu partinin öncülerin örgütü olması, her koşulda savaşımı sürdürme yeteneğine sahip olması, demokratik merkeziyetçi bir işleyişe sahip olması ve tüm bu nitelikleriyle birlikte monolitik bir yapı taşımasıdır.

Ama bu konuyu, beceriksizce biribirinin içine sokulan bu önemli konuyu şimdi bir yana bırakarak asıl suçlamalara, yani Leninizm'in kendisinin dogmatik, despot olduğu savlarına bakalım. Buna gerçekte *bakalım* diyorum, çünkü Türk Marksist solunun bu karmaşadan doğru düzgün çıkmadan hiçbir şeyini yeniden yapılandırabileceğini sanmıyorum.

Leninizm'in partisinin nasıl dogmatik bir parti olduğunu, buna bağlı olarak totaliter bir devlet yapısını nasıl oluşturduğunu örneklemek isteyenler çok kez 917 Oktobr Devrimi'nden sonra Kasım ayında yapılan -Louis Fischer ve onun gibi Batılı tarihçilerin deyimiyle- "Rusya tarihinde ilk ve son kez gerçekleştirilen *özgür* seçimlerle "oluşturulmuş KURUCU MECLİS'i kapatmasını örnek olarak gösterirler. (6) 18 Ocak 1918 tarihinde kapatılan bu meclis, parlamenter rejimden yana olanların saldırılarının bitmez tükenmez kaynağını oluşturur. Oluşturur oluşturmasına da, biz olayı çok daha yakından bilmek zorundayızdır. Batılıların öyle söylemeleriyle herşeyin çözümlenemediğini biz kendi deneyimlerimizle de çok iyi biliyoruz.

25, 26, 27 Kasımda gerçekleştirilen bu özgür seçimler sonucunda Bolşevikler 175 sandalye, sosyalist-devrimciler 707, menşevikler 16 ve Anayasacı-burjuva Ka-De 17, küçük ulusların temsilcileri de 86 sandalye elde etmişlerdi. (7) Ne sosyalistlikle, ne de devrimcilikle hiçbir ilişkisi bulunmadığını yine aynı tarihçilerin söylediği 707 sandalyeli sosyalist devrimciler büyük toprak ağalarından, kulaklardan, Çar'cı küçük burjuva bürokratlarından oluşuyordu ve en gerici çevrelerin temsilcisiydiler. Devrimci atılımın toplumsal ivme kazandığı dönemlerde devrimin önünü kesmek isteyenler çok kurnazca bir tuzağı devrimcilere hep kuragelmişlerdir. Bu tuzak: *Özgür seçimler* ve parlementerizm'dir. Örneğin 1848 deneyimi böyle olmuştur. 1848'de ünlü monarşist Berryer'in, işçilerin isyanına karşı Cumhuriyetçi'lerle yapılan koalisyon için söylediği şu sözler ilk bolşeviklerin akıllarından hiçbir zaman çıkmadı: —"Monarşiden yana adamlarız biz, diyordu Berryer, ama saatimizin gelmesini bekliyoruz. Şimdi, herşeyden önce önemli olan sosyalizme karşı acımasız bir ordu oluşturmak için birleşmemizdir." 1848 Cumhuriyet'i böyle bir ordu oluşturmakta gecikmedi ve Parisli proleterleri kendi kanları içinde boğdu. 1871 Komününde genel oy temeline dayalı seçimlerle oluşturulan Bordeaux Meclisi de, 1871 Komününün hızını kesmek için kullanılmış, kurnaz Thiers yanında bir-iki kişiyle kaçtığı Paris Belediye Sarayı'na -bir bakıma parlamento ve cumhuriyet sözcüklerini kullanarak- ama bunlara temelde kesinkes düşman Prusya militaristlerinin desteğinde yeniden dönmüş, insanlık tarihinin çok önemli bir aşamasını oluşturan Komün'ü vahşetle, kanla ezmiştir. Fransa burjuvazisi parlamentarizm ve cumhuriyet sözcüklerinin gizemli büyüsünde 15 bin işçiyi teslim olmalarına karşın mahkemesiz, sorgusuz sualsiz barikatlar gerisinde asmış, kurşuna dizmiştir. Lissagaray kendisinin de tanığı olduğu bu durumu şöylesine önemli bir biçimde çerçeveler: "Var olmak, taşrayı ele geçirmek, Paris'i yerle bir edecek topların ele geçirilişini engellemek için burju-

(6) Louis Fischer Lenine.Ed.Christian Bourgois, 1966 s.121
(7) Louis Fischer Lenine.Ed.Christian Bourgois, 1966 s.121

valar şefinin (Thiers'in) gerçekten güçlendiği kaynaklar nedir: Bir kelime ve bir avuç insan. Kelime: Cumhuriyet. Bir avuç insan: Cumhuriyetçi partinin gelenekçi şefleri. (...) Daha ilk ayaklanmalarda taşra görevlilerinin hepsi ortak dili kullanıyorlardı. "Fesatçılara karşı Cumhuriyet'i savunuyoruz biz."

İngiliz, Alman, Fransız burjuvazisinin kesin denetimi altındaki Rus burjuvazisi de aynı oyunu 917 Devrimi'ne karşı oynamak istemiş, ama bu kez ve tarihte ilk kez bu tuzağa devrimcileri ve bolşevikleri düşürememiştir. 18 Ocak'da toplanan Kurucu Meclis bolşeviklerin Sovyet rejiminin onaylanması konusunda verdikleri önergeyi red edip sağcı Viktor Çernof'u başkanlığa ve de menşevik-sosyalist -devrimciler'den oluşan parlamentarizme dayalı bir hükümet ilanına yönelince bu onun son toplantısı olmuştur. Lenin, bunu, "Devrimin çıkarlarının Kurucu Meclis'in biçimsel haklarından çok daha önemli olması doğaldır" diye açıklamıştır. (9)

Durumun ne derece önemli, devrimin ve insanın yeryüzü yaşamını ne denli etkilediği, daha sonra 1918'de Spartakistler'in yaşadığı olaylar unutulmaz bir biçimde kanıtlamıştır. Leninizm'den hiçbir zaman etkilendikleri söylenemeyecek olan Alman Partakistlerinin, 1918'de başı iyice derde giren burjuvazinin Kurucu Meclis oylamasına giderek ezilmelerinin yasal dayanağını nasıl oluşturduğunu bilmekteyiz. Leninizm'in hiç kuşkusuz kitlelerin tarihsel doruklara tırmandıkları aşamaları geri çekmek gibi bir felsefesi olmadığı her zaman söylenebilmelidir. Bundan sosyalistlerin parlamentarizm adına utanacakları, kompleks duyacakları hiçbir şey de yoktur.

* * *

Leninizm'e ikinci büyük saldırı yine dış etkenli, partinin yapısallığından değil, kendisinin dışındaki olaylardan kaynaklanan ama kendini böyle göstermekten kurnazca kaçınmayı beceren bir niteliktedir. Leninist partinin Sovyet rejimine karşı yapılan saldırıları göğüslerken onu ne denli vahşi bir hayvan gibi yırtıcı ve kan dökücü olduğunu ortaya koymaya çalışırlar. Ama burada küçük bir oyuncuk oynanır. Sovyet'e karşı yapılan saldırıdan hiç mi hiç söz edilmez. İktidarı alan bir parti yırtıcı bir hayvan gibi kendi karşıtlarının üzerine atılmaktadır. Tüm Batılı tarihçiler Leninizm'i sahnede elinde kanlı bıçağıyla kenarda köşecikte bekleyen insanlara saldırıp, onları boğazlayan çağdışı bir *gladyatör* gibi göstermede doğrusu alabildiğine ustalaşmışlardır.

RSDİP Parti aktivistleri toplantıda, Ekim 1913.

Sovyetler kendi siyasal iktidarlarını, Torid sarayındaki tümüyle Fransız, İngiliz denetimindeki burjuva iktidarına son verip, kendi yazgılarını kendileri ellerine almaya karar verdiklerinde, dünyanın tüm burjuvalarının tüm iktidarları kendi aralarında anlaşarak S. Petersburg'a yıldırımlar yağdırmaya başladılar. Zeus'ün yıldırımlarının ölümsüz Promethée'nin göğsünde parçalanması gibi, bu yıldırımlar en çok da bolşeviklerin göğsünde patlıyordu. İşçi-köylü-er delegeler (Sovyetler) siyasal erki ellerine almalarından daha 48 saat geçmeden menşeviklerle, sosyalist devrimciler "Ülkeyi ve Devrimi Kurtarma Komitesi oluşturarak (10) eli silah tutan herkesi Nikolas askeri okulunun çevresinde toplanmaya çağırdılar. Üstelik Sovyet'in askeri kanadını oluşturan bolşevikler halkın kendiliğinden oluşturduğu "Kızıl Koruyucular"ı silahtan arındırmış, Çarcı generallerin hiçbirini tutuklatmamış, insan kasabı olarak bilinen başkentin ünlü garnizon komutanı Habilof'u bile emekliye sevk edip serbest bırakmışken... karşı devrimciler, Gorki'nin *Novaya Jizn*'de "Bolşeviklere karşı herşey mübahtır" (11) sloganının çevresinde toplanmaya başlamışlar ve daha kırksekiz saat dolmadan çıkarttıkları kargaşalarda beş yüz kişinin ölümüne neden olmuşlardı. Birbirlerinin boğazını sıkan Alman ve İngilizlerle Fransızlar birlikte anlaşarak tam bir uyum içinde Sen Petersburg'a doğru yürüyerek başkenti kuşatmaya başlamışlardı. Lenin: "Yoldaşlar, işçiler, diye çağrıda bulunuyordu, bundan böyle devleti *doğrudan* kendinizin yöneteceğini aklınızdan çıkarmayınız. Siz kendi aranızda birleşmez ve devletin tüm işleri-

Leninizm'in ihç kuşkusuz kitlelerin tarihsel doruklara tırmandıkları aşamaları geri çekmek gibi bir felsefesi olmadığı her zaman söylenebilmelidir. Bundan sosyalistlerin parlamentarizm adına utanacakları, kompleks duyacakları hiçbir şey de yoktur.

(8) P.O.Lissagaray Histoire de la Commune de 1871-Maspero-1976
(9) Lenin Tüm Yapıtları, C.26, s.268-269
(10) Orhan İyiler *Bir gün bile yaşamak-III*. Bölüm. "Guergi Vassilievi olayların genel dökümünü veriyor ve susuyor"
(11) Orhan İyiler *a.g.y.*

ni elinize almazsanız kimse yardım etmek için sizin yanınıza gelmeyecektir. (...) Sovyetlerinizin çevresinde toplanınız. Güçlendiriniz Sovyetlerinizi. Hiçbir işaret beklemeden, bulunduğunuz yerden eyleme koyulunuz. Devrim düzenini *en sert* biçimde oluşturunuz. Sarhoş serserilerin, karşı-devrimci Yunker'lerin, Kornilof'çuların ve de buna benzerlerin anarşik taşkınlarını acımasızca cezalandırınız. Üretim üzerinde sert bir denetim kurunuz. Üretilen malların dökümünü çıkarınız. Halkın çıkarlarına karşı kötülük etme cesaretini gösterebilen kim olursa olsun tutuklayınız onu ve devrimci halk mahkemelerine teslim ediniz. (12)

Zinovyev, 1895. Kamenev, 1917.

1917 Ekim'inden 1920 yılına değin kuşatmanın ve saldırının hem içten, hem dıştan en saldırganını ve gözü dönmüşünü yaşayan dünyanın ilk proletarya devleti kendisine karşı şiddet ve terör kullanılmasını, artı-değeri çalmanın alışkanlığı içinde olanlarda mı yoksa Lenin'in bir türkü kadar çoşkulu, bir düş kadar yakın şu sözlerinde mi olduğunu çok iyi kavramış ve yolunu kararlı bir biçimde izlemiştir... "Artık tekniğin tüm nimetleri, kültürün tüm fetihleri tüm halkın ortak malı olacak ve bundan sonra insan aklı, insan dehası şiddetin aracına, sömürünün aracına dönüştürülemeyecektir." (13) Ama asıl şaşırtıcı yan, Leninist partinin tüm savların aksine kendi içindeki demokratik yapılanmasıdır. Ve işte asıl gözden kaçırılan da budur. Dış etkenlere karşı tam bir monolitik yapılanmada olan Leninist parti, iç yapısında farklı görüşler taşıyan çevrelerden bu çevrelerin gönüllü birlikteliğinden ve deviniminden oluşmuş özellikteydi. Sol uçta sosyalist-devrimcilerin sol komünistleri geliyordu. Partinin merkez ve daha çok merkez sağ kesiminde Zinoviev, Kamanev gibi partinin Moskava ve S. Petersburg gibi ağırlıklı yerel örgütlerinin başında bulunan bolşevikler yer alıyor, Buharin gibi zaman zaman sol uçta kanatla merkez arasında gidip gelen üyeler tartışmalarda etkinliklerini hiç de yitirmiyorlardı. Buharin'in ilk dönemi diyebileceğimiz döneminde sol komünistleri şiddetle desteklediğini biliyoruz. Troçki'nin özellikle Brest-Litovsk tartışmalarında sol'a kendini yakın bulduğunu önerdiği barış formülasyonunda sezinlemekte güçlük çekmiyoruz (14).

asıl şaşırtıcı yan, Leninist partinin tüm savların aksine kendi içindeki demokratik yapılanmasıdır. Ve işte asıl gözden kaçırılan da budur. Dış etkenlere karşı tam bir monolitik yapılanmada olan Leninist parti, iç yapısında farklı görüşler taşıyan çevrelerden bu çevrelerin gönüllü birlikteliğinden ve deviniminden oluşmuş özellikteydi.

Yine son derece ağırlıklı bolşeviklerden olan Şliyapnikof ve Aleksandra Kollontal'in sol komünistlerle çok sıkı, organik ilişkilerde bulunduğunu da bilmeyen yoktu. Sonradan her ikisinin başına geçtiği "işçi muhalefeti"yle IX. ve X. Parti kongrelerinde çok önemli tartışmalara yol açmışlardır. Parti'nin öteki "Demokratik Merkeziyetçi"muhalefetinin kadrolarında da ağırlıklı bolşevikler vardı. V. Maksimovski, Tomski gibi. Örneğin Tomski Tüm Rusya Sendikalar Konseyi başkanıydı. Maksimovski de Lenin'in en yakın çalışma arkadaşlarından Lunaçarkski'nin 1.Başyardımcısı görevindeydi. Şimdi bu çevreler arasındaki tartışmaların niteliğine kısaca bakalım bu kısacık bakış bile, bize, Leninist partinin burjuva partilerinden çok daha demokratik bir iç yapıya nasıl sahip olduğunun kesin kanıtlarını göstermeye yetecektir.(15)

Çevreler arasında ilk büyük tartışma Lenin'in Rusya'ya dönüşüyle birden patlak verdi. Burjuva devrimi mi? Proleterya devrimi mi? Çarlığın yıkılmasından sonra Prens Lvov başkanlığında kurulan Ka-De partisinin oluşturduğu yeni hükümeti Sovyetler destekleme kararı almıştı. Temelde bu karar kitlelerin istemlerine ve yönelişlerine taban tabana aykırı düşüyordu. Lenin "Uzaktan Mektuplar"da Parti'nin bu hükümete destek vermemesini savunuyor: "Taktiğimiz kesin bir kuşku, diyordu, Yeni hükümete hiçbir biçimde destek olmama. Kim ki Çar'cı gerici güçlerin reaksiyonunu bahane ederek geçici hükümeti desteklememiz gerektiğini söylemektedir, bilin ki işçilere ihanet etmektetir. (...) Rus devrimci proletaryasının güncel görevlerinden biri büyük toprak sahipleri ve kapitalistlerin elinden devlet gücünü işçi ve köylülerin eline aktarmaktır." (16) Oysa Sovyetin sözcülüğünü yapan İzvestia'da menşevik Petresseau, "Burjuva devrimi süresince", diye yazıyordu, "ulusal sorunları çözmede gerek toplumsal sorunlar, gerekse psikolojik koşullar açısından en iyi hazırlanmış sınıf yine burjuvazinin kendisidir" Stalin ve Kamanev yönetimindeki Parti gazetesi *Pravda* da bu görüşü paylaşıyor, — "Kuşkusuz", diyorlardı, k"apitalin egemenliğinin şimdiden kırılması gerektiğini söyle-

(12) Victor L'an I de la Révolution russe-Maspero 1971

(13) Lenin *Tüm Yapıtları*, c.26, s.501-503

(14) Trotsky Ma Vie, Gallimard/Folio 1953, La Paix

(15) Orhan İyiler *Bir gün bile yaşamak - III.* Bölüm: "Bir odada başbaşa iki kişi"

(16) Lettres de loin. (*Uzaktan mektuplar*) Eo.du progrès-Ed. Sociales Paris, 1974.

yemeyiz. Sorunumuz şimdiki aşamada Çarlık'la birlikte otokrasinin ve feodalizmin kökünün tümüyle kazınması sorunudur" (17) Çarlık'la birlikte otokrasinin ve feodalizmin kökünün kazınması işlevini de Prens Lvov başkanlığında kurulmuş burjuva Ka-De partisinin başarabileceğini, Şubat Devrimi'yle birlikte burjuva demokratik devrimin başladığını ve bolşevik partinin bu devrim süresince desteğini eksik etmeyeceğini söylüyorlardı. "Burjuva demokratik devrimini tamamlanmış gibi gösteren ve burjuva demokratik devrimini doğrudan doğruya sosyalist devrime dönüştürmek isteyen Lenin yoldaşın genel şemasını" uygun görmeyerek bundan böyle Lenin yoldaşın *Pravda*'da yazmasının söz konusu olamayacağını duyuruyorlardı. (18) Partideki tartışma bununla da kalmıyordu. Lenin'e *Pravda*'da yazdırtmayan Merkez, solkanat menşevik ve sosyalist-devrimcilerle oluşturulacak "birlik" sorununu ortaya atmakta gecikmedi. Lenin buna da şiddetle direnmeye başladı. Goldenberg gibi saygın yaşlı komünistler bile Lenin'i Rusya dışında uzun süre bulunmasından kaynaklanan Rusya gerçeklerini görmemekle, kendisini "ilkel anarşistlikle" ve "iç savaşın bayrağını açmakla" suçluyorlardı. (19)

Rosa Luxemburg.

"*Nisan tezleri*" işte böylesine tartışmaların yoğunluk kazandığı, Lenin'e kendi gazetesinde bile yazdırtılmadığı bir dönemde ve olağanüstü bir çalışma sonucunda çok kısa bir sürede, yalnızca 20 günde, ortaya çıkmış, 24 Nisan'da yapılan Parti Kongresi'nde de tezler oy çokluğuyla onaylanmış, Lenin yeniden Parti'nin ve Pravda'nın başına geçmiştir. Lenin'in yeni politikasına göre organların seçimlerini yapan Parti ne Stalin'i, ne Kamanev'i partiden atmayı aklının köşesine bile getirmemiş, her ikisine de yine Merkez Komitesi'nde görev vermiştir. Bu ceberrut (?) Parti silahlı ayaklanma kararını bile bir basın toplantısıyla kamuoyuna duyuran ve bu kararı eleştiren Zinoviev'le Kamanev'i Parti'den atmak şöyle dursun yine de en önemli görevleri kendilerine vermede sakınca görmediğini daha soraki gelişen olaylarda da kanıtlamıştır.

Özgürce düşüncelerini söylemekten dolayı hiçbir zaman kendi partilerinden atılmayacaklarını bilen bu ilk bolşevikler bu kez de, devrimden sonra devrimin yazgısını belirleyecek bir konuda alabildiğine tartıştılar. Bu tartışmaların o denli gergin oluşuna bakarak sonuçta insanların birbirlerinin boğazlarına sarıldıkları kanısına kapılanlar her zaman aldandılar ve bu yanılgılarını da sürdürdüler. Çünkü onlar bir büyük ihtilâlden sonra Thermidorienne Convention'ların Parti içinde giyotin mekanizmasını işleteceğini, bundan başka bir çıkış yolu olamacağını düşünüyorlardı. Proletaryanın demokratik özgürlüklerini temsil eden Parti'nin kedi içinde de, en demokratik burjuva partilerinden daha demokratik, yepyeni bir anlayışın ve örgütlenmenin ürünü olduğunu anlamaları gerçekten de olanaksızdı. Breat-Litovsk tartışmaları bunun en tipik örneklerinden biridir. Troçki bile bu tartışmalar karşısında şöyle diyordu: "Bu dönemde Lenin'in görüşlerini yalnızca, ya Parti'nin bölünmesi göze alınarak ya da bir hükümet darbesiyle onaylamak mümkündü... Başka türlü olanaksız." (20) Leninizm'in parti anlayışı işte bu *olanaksızı olanaklı* yapandır. Brest-Litovsk tartışmalarına girmek istemiyorum. Gerçekten de Buharin'den aldıkları destekle sol komünistler bugün bile üzerinde durulması gereken tezler ileri sürüyorlardı ve bu tezlerin temel görüşünü de yadsımak o derece kolay değildi. Ne ki sonradan yaşanan olaylar Lenin'in bu konuda, özellikle Kızılordu Polonya'ya girdiğinde ne denli gerçekçi saptamalar ortaya koyduğunu ve kendi tezlerini geçirmeyi başardığını göstermiştir.

Yine de Rosa Luxemburg'un böyle bir antlaşmayla "Almanya'da ayaklanmanın şansının ortadan kaldırıldığı" savıyla sol komünistlerin partizan savaşı öneren görüşlerini birleştirdiğimizde "tarihsel bir olanağın" kaçırılıp kaçırılmadığı konusundaki kaygıları yine de pek yatıştırmak mümkün olamamaktadır.

"*Nisan tezleri*"... yalnızca 20 günde, ortaya çıkmış, 24 Nisan'da yapılan Parti Kongresi'nde de tezler oy çokluğuyla onaylanmış, Lenin yeniden Parti'nin ve Pravda'nın başına geçmiştir. Lenin'in yeni politikasına göre organların seçimlerini yapan Parti ne Stalin'i, ne Kamanev'i partiden atmayı aklının köşesine bile getirmemiş, her ikisine de yine Merkez Komitesi'nde görev vermiştir.

* * *

Leninist Parti'nin kendi içindeki bu eşsiz, seçkin ve burjuva demokratik partilerinden apayrı nitelikteki demokratik anlayışına ve uygulamasına "yönelimler demokrasisi" adının bugüne değin neden verilmediğini hep düşünmüşümdür. Kimbilir belki çok daha "efradına

(17) M.Liebman *a.g.y.*
(18) M.Liebman *a.g.y.*
(19) L.Fischer *a.g.y.*
(20) Trostky Ma Vie, -La Paix

cami, ağyarına mâni" bir tanım bulunabilir. Bu "yönelimler demokrasisi"nin tüm oluşumunu partinin VIII. Kongresi'nde apaçık görmek olasıdır. Örneğin, Lenin 1919 yılında gerçekleştirilen VIII. Kongrede "muhalefetin partide varlığını-yaşamını sürdürebilmesi için" *Komünist programın yeniden yazılmasında* "tüm parti organlarında temsil edilmesini" bildiriyordu. 1920 yılında da "muhalefet etme hakkını savunuyor" ve "muhalefetin blok oluşturma hakkı"nın "blokların kendi aralarında birleşme hakkını"da beraberinde getirdiğini söylüyordu. (21) Yalnızca sözde kalmıyordu bunlar. Örneğin Bolşevik devrimin doruk tartışmalarından birinin daha yaşandığı X. Kongrede "İşçi Muhalefeti"nin gazetesi *Komünist*'i Parti Genel sekretaryası 250 bin adet bastırarak, Lenin'in ve Merkez Komitesi'nin ekonomik politikasını alabildiğine eliştiren görüşlerini, hem tüm Rusya halklarına, hem de parti üyelerine ulaştırıyordu. Ekonomiyi Parti'nin mi, yoksa sendikaların mı yönlendirmesi gerektiği konusundaki bu tartışmalarda Lenin'in bu yönelimler demokrasinin diyalektik temelini oluşturan o eşsiz görüşü bütünüyle açığa çıkmıştır. Lenin bu son derece önemli oluşumda şöyle diyordu: "Devletimiz bugün öyle bir yapıdadır ki tümüyle örgütlenmiş olan proletarya *korunmalıdır* ve biz bu işçi örgütlerini işçileri *kendi devletlerine karşı* koruyabilmek için kullanmak zorundayızdır ve de bu nedenle işçiler de kendi devletlerini koruyabilsinler" (22). Artı-değer teorisi kadar, ona ek en büyük bir özgürlük anlayışıdır bu. Ve ne yazık ki gözden kaçırıldığında çok gerici bir yapıda Polonya Dayanışma sendikasının çarpıklığı yaşanmaktadır günümüzde. Lenin sendikaların devletleştirilmesi girişimine karşı çıkmıştı. Sendikaların işçilerin kendi devletlerine karşı kullanılması gerektiğini vurguluyordu. Ama bu engin görüşün temelinde yatan çıplak gerçek şudur: Leninist yapılanma alabildiğine diyalektik özgürlüklerin dengeli bir oluşumudur.

* * *

Hiç kimsenin Leninist olma zorunluluğu yok. Ama anti-Leninist olurken onu oluşturan öğeleri bir bir yadsıyarak işe başlamalısınız. Onun monolitik yapısının içteki devinimsel olgusunu bir güzel vurgulayarak yine de eleştirinizi yapabilirsiniz. Yaparsınız yapmasına da sonunda artık ışığı bile sezinleyemiyen körlüğümüzün perdelerini daha çok artırırsınız.

Çok kez, gözlerine perde inmiş yalnızca ışığı sezinleyebilen körler gibiyiz. El yordamıyla varacağımız yerler sıkıyönetimin askersel mahkemeleriyle, ona bile gereksinme duyurmayan teslimiyetler oluyor. Şimdi elimizi-vicdanımıza değil -ama şakağımıza koyarak gerçekten düşünelim: TİP'in, TSİP'in Leninist parti yapılanmasıyla ne ilgisi var? Bu partiler de, bir bakım asilahlı eylemi öngören öteki yapılanmalar da hiçbir zaman temelde Leninist olmadılar. Asıl sorumuz da bu iken tüm günahlarımızı ve beceriksizliklerimizi Lenin'e yıkmak ne anlama geliyor? Sayın Oya Baydar bilir ya da duymuştur, "Türk Solu" okudu diye ya da MDD tezlerine yakınlık gösterdi diye Parti'den partilileri atıveren yöneticilerin, Lenin'in "Muhafelet oluşturma hakkını" anlamaları olanaksızdı. Lenin'i anlamaları olanaksızdı. Yine aynı Parti yöneticileri ilçelerde verilecek konferansların metinlerini bile Genel Merkez'in görmesi koşulunu getirirlerken Lenin'in "muhalefetin parti programının yeniden yazılmasında parti organlarında temsil edilmesini" öngören demokratik temelini kavramaktan çok uzaktılar. Leninizm'den anladıkları çarpuk çurpuk bilgileriyle yalnızca ve yalnızca gerçekten kendilerinin "ceberrut" oluşlarının gerekçesiydi. Bunlarla hiçbir yere gidemeyenlerin Leninizm'i yadsımaları, onu dogmatik bulmaları, tepeden inmeci diye nitelendirmeleri kendi yalnızlıklarını, beceriksizliklerini ve tükenmişliklerini gizlemeye çabalamalarından başka hiçbir şey değildir sanırım. Leninist partinin böyle olduğunu öne sürenler, onun en demokratik burjuva partisinde bile görülmeyen, kendi karşıtlarının görüşlerini 250 bin adet basarak üyelere bir bir ulaştırmasındaki sonsuz güveni ve anlayışı açıklığa kavuşturmaları gerekir...

Hiç kimsenin Leninist olma zorunluluğu yok. Ama anti-Leninist olurken onu oluşturan öğeleri bir bir yadsıyarak işe başlamalısınız. Onun monolitik yapısının içteki devinimsel olgusunu bir güzel vurgulayarak yine de eleştirinizi yapabilirsiniz. X. Kongre'den sonra Parti'de özellikle NEP dönemiyle birlikte başlayan parti içi demokrasinin "bir geçiş süresi" boyunca askıya alınmış olmasının gerekli olup olmadığını öne sürebilirsiniz. Ama sayın baylarım, bayanlarım bunları gelişigüzel, toparlak tümcelerle "Komünist partilerin doğasındaki despotizm"-le, "Stalinizme fiili olarak varış"la, "paslanmış silah" tümceleriyle yapamazsınız.Yaparsınız yapmasına da sonunda artık ışığı bile sezinleyemiyen körlüğümüzün perdelerini daha çok arttırırsınız.

Aslında bence yapılması, söylenmesi, yöneltilmesi gereken eleştirinin biçimi şöyle olmalıydı :"Leninizm ve onun parti anlayışı bugün dünya burjuvazisinin ve Türkiye burjuvazisinin vardığı aşama, doğasındaki derin değişiklikler nedeniyle geçerliliğini yitirmiştir. O nedenle böylesine bir örgütlenme modelinin, nesnel koşullara uygun düştüğünü söyleyemeyiz". Böyle bir eleştiri mantıklıdır. Ama gerçek olup olmadığını, yani dünya burjuvazisinin ve Türkiye egemenlerinin niteliklerini, doğalarındaki özgünlüklerinin değişip değişmediğini bundan sonraki yazımızda konu edinelim. Ve bunun da son derece önemli olduğunu gözden kaçırmayalım.

---

(21) Lenin *Tüm Yapıtları*, C.26, s.532 (Liebman'dan alıntı)
(22) Lenin *Tüm Yapıtları*, C.32, s.17 Ed. Progrès-1976

Marksizm-Leninizm yolumuzu bugün de aydınlatıyor (3)

Kemal Bilgi

Kemal Bilgi'nin "Marksizm-Leninizm yolumuzu bugün de aydınlatıyor" başlıklı bu çalışması Temmuz 1989'da hazırlanmış. Bu çalışmanın ardından SBKP MK'ya bağlı Toplumsal Bilimler Akademisi'nin Tezleri konusunda ülkemizde *Emek* ve yayın yaşamına yeni giren *Vatan Güneşi* dergilerinde de yeni incelemeler yayımlandı. Yanısıra "Uygarlık Krizi" konusunda uluslararası planda WMR'de K. Bilgi'nin ele aldığı Sempozyum'a katılan kimi bilimadamları ve değişik bilimadamlarının yeni yazıları yeraldı. *10 Eylül* bu konudaki çalışmalara ileriki sayılarında da yer verecek. Böylece Tezler konusundaki tartışmalar boyunca ülkemiz komünist ve işçi hareketi içindeki görüş netleşmesine katkıda bulunacağı kanısında.

Toplumsal Bilimler Akademisi üyesi kimi bilim adamlarınca ortaya atılmış olan ve tüm dünyada, özellikle de sol hareketler içinde geniş yankılar uyandıran yeni teorik tezlerin ülkemizde yansımasından sonra, bu konudaki temel yaklaşımımı "Marksizm-Leninizm Yolumuzu Bugün de Aydınlatıyor I" ve "Marksizm-Leninizm Yolumuzu Bugün de Aydınlatıyor II" başlıklı yazılarımda ortaya koymuştum.

Yaygın bir ilgiyle karşılanan yazılarımın yayımlanmasından bu yana konuyla ilgili gelişmeler hızlanarak sürdü. Hem ülkemizde, kendini uluslararası komünist ve işçi hareketiyle bağlı gören değişik çevreler bu tezlerle ilgili görüşlerini çeşitli yazılarda somutlamaya çalıştılar, hem de dünya komünist hareketi içinde, gerek tezleri öne sürüp savunanlar, gerekse de bunlara (ister bütünsel olarak, ister de kimi noktaları itibariyle) karşı çıkanlar, görüşlerini doğal-mantıksal sonuçlarına doğru geliştirmeyi sürdürdüler. Böylelikle, tartışılan tezlerin özde ne olduğu ve pratikte ne gibi sonuçlar vereceği daha belirgin bir duruma geldi. Kuşkusuz tartışma henüz bitmiş olmaktan uzaktır. Her ne kadar ileri sürülen görüşler kendilerini daha net bir biçimde ortaya koymuş ve sınırlarını az-çok çizmiş olsalar da, buradan teorileştirmelere ve kesin tavır alışlara kadar alınması gereken çok yol vardır.

Bu yolun hızla alınmasında iki temel etken belirleyici rol oynayacaktır. Birinci etken, her teorik yaklaşımda, önerilerin doğru ya da yanlış olduklarını açıkça kanıtlayan toplumsal pratiktir. Gerek tezleri savunanların, gerekse karşı çıkanların, kendi anlayışları doğrultusunda faaliyetlerini yoğunlaştırmaları, hangi yaklaşımın yaşamı daha doğru karşıladığını ortaya çıkaracaktır. İkinci etken, bu süreç boyunca teorik tartışmaların hızlandırılmasıdır. Yeni tezlerin Marksizm-Leninizm'le bağlı olup olmadığı, "yeni politik düşünce"nin özdeş olmayıp eşdeş olduğu ileri sürülen Marksizm karşısındaki konumu bu süreçte ortaya çıkacaktır. Bu konuda süregiden canlı tartışmalar büyük önem taşıyor.

Ben de, varmış olduğumuz aşamada, bu tartışmaların kazanmış olduğu yeni boyutların ışığında, ileri sürülen çeşitli görüşlere ilişkin yaklaşımlarımı yeniden, daha genişletilmiş ve netleştirilmiş olarak ortaya koymayı gerekli görüyorum. Yazımda, bu kez, yeni tezlere ilişkin olarak ülke içinde dile getirilen düşüncelere de yer vermenin uygun olduğunu düşündüm.

Tezler tartışması ve Türkiye

Öncelikle şunu belirtmek gerekiyor ki, dünya komünist ve işçi hareketi içinde dönem dönem ortaya çıkan tartışmalarla ilgili tavır alışlarda Türkiye komünist ve işçi hareketinin yerleşmiş olumlu bir geleneği yoktur. Bu konudaki mirasın ilk olumsuzluğu, tartışmaların ülkeye, ülkedeki devrimci kadrolara ya hiç yansıtılmaması ya da çok geç yansıtılmasıdır (SBKP 20. Kongre belgelerinin 1980 sonlarında yayımlanması, Kruşçev dönemi, Sovyet-Çin komünistleri arasındaki tartışmalar hatırlanabilir). İkinci olumsuzluk ise, kimi çevrelerin, bugüne dek SBKP ve onunla bağlı akademisyenlerce

Dünya komünist ve işçi hareketi içinde dönem dönem ortaya çıkan tartışmalarla ilgili tavır alışlarda Türkiye komünist ve işçi hareketinin yerleşmiş olumlu bir geleneği yoktur.

öne sürülen tezleri, herhangi bir eleştirel yaklaşımda bulunmadan, ülke gerçekleriyle bu tezler arasındaki uyum ya da uyumsuzluk araştırılmadan ve yorumlanmadan yinelemeleri olmuştur. Bunda, bir yandan hareketin genel teorik düzeyinin düşüklüğü ve proletarya enternasyonalizminin yanlış kavranışı, öte yandan da hareketin yönetici konumlarında olanların, böyle davranarak hem kendi konumlarını, hem de, devrimci hareket içinde komünistlerin konumlarını güçlendirebsamasını taşımaları belirleyici etken olmuştur. Ancak yaşam gösteriyor ki , bu yolla sağlanan bir gelişme her zaman biçimsel, aldatıcı ve kısa erimli olmaya mahkumdur. Dahası, gerek uluslararası komünist ve işçi hareketine ülkemiz komünistlerinin dolaysız katkılarını engellemekte, gerekse de eleştirel bir gözle irdelenip kavranılmamış tezlerin bir şablon halinde uygulanmaya çalışılması, uzun vadede, ülkemiz komünist ve işçi hareketi içinde uluslararası hareketin saygınlığına gölge düşürmektedir.

Sovyet Bilimler Akademisi üyelerince öne sürülen tezler, değişik yanları birbirinden koparılamayacak, kendi iç mantıksal tutarlılığı olan bağlamlı bir bütün oluşturmaktadır. Bu bütünlüğün temelinde de çağımıza ve dünyamıza yeni bir bakış açısı yatmaktadır. Bu temel nokta ayrıntılı bir biçimde ele alınıp tartışılmazsa tezlerin bütünselliği içinde eleştirisi olanaklı olmaz.

Bugün Türkiye komünist ve işçi hareketi içinde, kimi Sovyet bilimadamlarınca öne sürülen yeni tezlerin tartışılması sürecinde iki ana odak biçimlenmektedir. Birinci odak, yukarıda sözünü ettiğimiz olumsuz mirası sürdürmeyi "yenilenme" adına benimsemiş görünen TBKP girişimidir. Bu arkadaşlar Sovyet bilimadamlarınca öne sürülen tezlerin ülkemizdeki savunuculuğunu pek de başarılı olmayan bir biçimde üstlenmişlerdir. *Yeni Açılım* dergisinde tezlerin en sağ biçimde yorumlanışı temelinde ve bir alt düzeyde yeniden dile getirilişinden ibaret olan çok sayıda yazı yayımlanmaktadır. Ne yazık ki bu yazılarda özgün görüşler ifade edilmekten çok, tezler yeni sözcüklerle birebir yinelenmekte ve tartışılan konulara somut bir katkı getirilmemektedir. Bu nedenle, tezlerle ilgili bir tartışmada TBKP çevresinden yazarlara yer vermeyi yararlı ve üretici bulmuyorum. Bununla birlikte *Yeni Açılım*'ın 12. sayısında Celal A. Kanat'ın, gerek "Marksizm-Leninizm Yolumuzu Bugün de Aydınlatıyor" başlıklı yazım, gerekse bu yazımda dile getirilen görüşlerle ilgili olarak T. Öz'le girişilip benim açımdan sonuçlandırılmış olan polemik konusunda yazdığı yazıya değinmeden geçemeyeceğim. C.A.Kanat, bu yazısında, kürsüsüne kurulmuş ve elindeki şaşmaz kalemle önüne gelene gerekçesiz hüküm kesmeye hazır yargıç tutumunu benimsemiş. Birinci olarak, bu yazımla ilgili, alıntılara başvurmadan ithaf ve yargılara varmak, en hafifinden asgari ahlak kurallarıyla bağdaşmıyor. Nitekim C.A.Kanat, böyle yaparak rahatlıkla bana söylemediğim şeyleri söyletmekte 'başarılı' olmuştur ("Zaten emperyalizm de derin bir bunalım eşiğinde bulunmaktadır, belki tüm potansiyellerini tüketmiştir ve bütün bunalım türlerinin sonu gelmiştir! ", "toplumsal gelişmenin refomcu yolunu dışlama, dahası reformcu yol ile barışçı yolu birbirine karıştırma eğilimindedir" vb.). İkinci olarak, bir görüşü eleştirip kendi görüşünü belirtmeden basit yargılamalar yolu tutulunca , insan ister istemez yazarın bu yetkiyi nereden ve kimden aldığı sorusunu düşünüyor. C. A. Kanat hangi görüşün eski, malûl, ortodoks olduğunu tespit etmeyi kendince yeterli görebilir. Ben ise, ancak kendi kendini çıkardığı yüksek yargı koltuğundan indiğinde ve tartışmaya söylenenler temelinde katıldığında kendisini yanıt vermeye değer bulacağım.

Tezler konusunda ülkemizde belirginleşmeye başlayan ikinci odak ise, henüz sözcüğün saf anlamında bir odak değildir. Daha çok tezlerin hemen hemen aynı noktalarına, hemen hemen aynı gerekçelerle karşı çıkan bir korodur sözkonusu olan. Kuşkusuz bu koroda değişik ve henüz birbiriyle uyumsuz, farklı sesler çıkmaktadır.Yine de ülkemiz komünist hareketinin olumlu, savaşkan geleceğini bu koroda görüyoruz. Bu anlamda, bir yandan katılanların sayısını artırmaya çalışırken, öte yandan da koronun uyumunu sağlamak öne çıkan görev oluyor. Amaç bu olunca da, söz konusu yazıları tek tek ele almak gerekiyor.

Gelenek kitap dizisinin Ocak 1989 tarihli 23. sayısında Metin Çulhaoğlu ile Aydın Giritli'nin "Sovyetler Birliği'nde Yeni Yönelimler Üzerine Eleştirel Notlar"başlıklı bir yazıları yayımlandı. Yazının ana noktaları ve genel akışı tezler konusunda benim de benimsediğim bir yaklaşımı dile getiriyor:

"İçinde yaşadığımız tarihsel dönemde global sorunların dünyayı ve insanlığı bir tür olarak yok edecek çapta tehlikeler içerdiği de elbette doğrudur. Ancak Marksizm bu sorunların çözüm yollarını sınıfsal bir dinamizmde, devrimci politikada ve en sonu sınıfsız toplumun oluşmasında gördüğü için sonradan bir demokrat ya da marjinal hareket olmanın ötesine geçmiştir."(sf.:15)

"Yabancılaşma sorununun kapitalizm altında çözüme kavuşabileceğini düşünmek, yalnızca emeğin en ileri kapitalist ülkelerdeki sorunlarını görmezden gelmek değil, aynı zamanda özel mülkiyet-toplumsal üretim çelişkisini de sorgulamak anlamına gelir." (sf.: 21)

"Bugün herhangi bir kapitalist ülkede nihai hedefin, yani sosyalizmin, herhangi bir güncel soruna bağlanmasında güçsüzlük ve isteksizlik göstermek, sosyalizmi gündemden çıkarmak demektir.

Sosyalist hedeflerin kısa dönemde gerçekleşebilme olanaklarının yokluğundan hareketle, varolan ile, güncel mücadelenin sınırları ile yetinmek likidasyonun bir başka türüdür." (sf.: 24)

"Sovyetler Birliği'nde ne zaman farklı yönelimler gündeme gelse yeni politikalara uygun olarak geç-

mişe de yeniden bakmak gerekli olmuştur... Ancak bu ülkenin yaşadığı 70 yıllık süreçte ileri atılar her adımın kendisinden bir öncekini yadsımasının fazlaca şiddetli olduğunu, bu yadsıma eyleminin kendisine mutlaka tarihten de muhataplar aradığını görüyoruz. Öyle ki, istisnasız her dönemin kendine has ciddi özellikler ya da nüanslar taşıyan 'tarih tezleri' olabilmektedir." (sf.: 27)

"Sovyet tezlerinde en açık olan nokta, doğrudan atıfta bulunulmamakla birlikte, Leninist örgüt anlayışının hemen hemen tümüyle dışlanmasıdır." (sf.: 30)

"Kapitalizm ve emperyalizm varoldukça, tekeller kapitalist sistemin egemen güçleri olarak varlıklarını sürdürdükçe, hümanist değerlerin sınıfsal çıkar ve konumlanışlara üstün gelmesini beklemek, en çok iyiniyetli ama sonuçsuz bir yaklaşım olabilir." (sf.: 33)

GELENEK
KİTAP DİZİSİ

BİRLİK SÜRECİ AŞAMACILIK ve SOLUN TARİHİ

- Solda "Boşluk" Var mı?
- Demokratik Devrim: Perspektifsizlik Mirası. I
- Avrupa Komünizmi: Günden Geceye
- TİP Tarihinden Kesitler-II (2.Bölüm)
- Marksist Ekonomi-Politik: Yer ve Zaman Saptaması
- Bir «Zor Sosyalizm»e Doğru

Sorunun özlü noktalarına ilişkin bu saptamalara katılmakla birlikte, yazıda bence kimi eksiklikler ve tartışma noktaları da var.

Sovyet Bilimler Akademisi üyelerince öne sürülen tezler, değişik yanları birbirinden koparılamayacak, kendi iç mantıksal tutarlılığı olan bağlamlı bir bütün oluşturmaktadır. Bu bütünlüğün temelinde de çağımıza ve dünyamıza yeni bir bakış açısı yatmaktadır. Bu temel nokta ayrıntılı bir biçimde ele alınıp tartışılmazsa tezlerin bütünselliği içinde eleştirisi olanaklı olmaz. Bu çerçevede *Gelenek*'te yayımlanan yazıda; çağımızla ilgili genel değerlendirmeler, emperyalist sistemin yaşarlığı ve yeni olanakları konusundaki yaklaşımlar, reel sosyalizme ve onun sorunlarına bakış, günümüzde toplumsal ilerlemenin ölçütleri, çağdaş işçi sınıfının konumu ve tarihsel misyonu gibi temel konulardaki ana görüşler yeterince açık bir biçimde yer almıyor. Oysa bu noktalarda ayrıntılı bir tartışma sonunda varılacak birlik daha ileri adımların temelini sağlamlaştıracaktır.

Öte yandan yazıda bana göre tartışılması gereken kimi belirlemeler de var. Öncelikle uluslararası komünist harekette sağlıklı kanadı yaratma misyonu öne konarak bu misyon öznel bir biçimde sınırlandırılmaktadır. "70'li yıllarda anti-tekel aşama teorilerine karşı çıkmış olanların uluslararası hareket içindeki misyonları bugün daha da önem kazanmaktadır. Bu radikal birimler uluslararası hareketin gerçekten çoksesli yapısında sağlıklı kanadı yaratmak ve kalıcılaştırmakla yükümlüler." (sf.: 20). Böylesi bir saptamanın ne denli doğru olduğunun alabildiğine tartışma götürür olması bir yana, daha da önemlisi, böylesi bir sınırlama getirmenin komünist hareket içinde günümüz gerçekliğine denk düşüp düşmediğidir. Günümüz gerçekliği bizden, gerek uluslararası komünist harekette, gerekse ülkemiz komünist hareketinde Marksizm-Leninizm konumlarını savunmayı ve öznel sınırlamalar getirmeksizin savunanların saflarını genişletmeyi bekliyor.

Yazıda dile gelen enternasyonalizm anlayışı da bana oldukça tartışmaya açık gözüküyor. İki tartışmalı yaklaşım göze çarpıyor. Birincisi Sovyetler Birliği'nde geliştirilen tezlerin çok öznel bir nedene dayandırılmasıdır: "En açığı Sovyetler, tüm adımları doğrudan ya da dolaylı olarak kendisine nefes aldıracak, yük azaltacak, risk getirmeyecek modellere göre ayarlanmış bir dünya sosyalist hareketini yeğler görünmektedir." (sf.: 11). "Ancak öyle görülüyor ki Sovyetler'in ihtiyaç duyduğu 'dış huzur', sistemler savaşının önlenmesinden öte bir durağanlık anlamına geliyor. Bu durumda Batıya verilen barışçılık mesajının sürekli kılınması için, yerel partilerin de sınıfsal barış perspektifinde sabitleşerek katkıda bulunmaları gerekiyor... Sovyetler yukarıdaki söylemi hiç kuşkusuz 'dar bencillik' olgusu sınırlarının ötesine taşımak, daha evrensel bir teorik içeriğe kavuşturmak istiyor. Kanımızca asıl önemli ve tehlikeli olan da bu çabadır." (sf.: 12)

Sovyetler Birliği'nin salt kendi 'bencil' çıkarları için 'yeni politik düşünce'yi ortaya atıp dünya komünist hareketinin doğrultusunu belirlemeye çalıştığı iddiası, bence, öncelikle, temelsizdir. Yeni yaklaşımlar yanlış da olsa, Marksizm-Leninizm'den uzaklaşma anlamı da taşısa, bunların kaynağında bir bütün olarak Sovyetler Birliği'nin dar bencil çıkarları değil, kimi Sovyet akademisyenlerinin reel sosyalizmin yüzyüze bulunduğu sorunlar karşısındaki arayışı yatmaktadır. Her durumda tartışılması gereken, öznel niyetler değil, ileri sürülen görüşler olmalıdır.

İkincisi de, bugün Sovyetler Birliği'ndeki kimi akademisyenlerin öne sürdüğü yeni politik düşüncenin yanlışlığından hareketle proletarya enternasyonalizminin parça-bütün ilişkisini reddetmeye varma gerekliliğidir. *Gelenek*'te yayımlanan yazıda şu satırları okuyoruz: "Bu anlamdaki bir enternasyonalizm yorumundan yola çıkıldığında, her ulusal birimin kendi somut siyasal görevlerini en başta bu 'temel biçime'', yani kapitalist ve sosyalist sistemlerin barış içinde yarışmasına göre yeniden be-

Günümüz gerçekliği bizden, gerek uluslararası komünist harekette, gerekse ülkemiz komünist hareketinde Marksizm-Leninizm konumlarını savunmayı ve öznel sınırlamalar getirmeksizin savunanların saflarını genişletmeyi bekliyor.

lirlemesi gerekiyor." (sf.: 11). "Gelişmeler bu açıdan ele alındığında 'yeni düşünce', dünya devrimci süreci ve onun çıkar ve sorunlarını bir bütün olarak göstermek yerine, SSCB'nin sorunlarını, merkezine yerleştirmektedir." (sf.: 12).

SSCB'nin çıkarları dünya devrim sürecinin çıkarlarından ayrı değildir, olamaz. Dünya devrim sürecini zaafa uğratacak görüş ve davranışlar SSCB'ye de zarar verir, tersine SSCB'nin çıkarına olan şeyler de dünya devrim sürecini olumlu yönde etkiler. Her ulusal birimin kendi siyasal görevlerini dünya çapında sosyalizmin genel çıkarlarına göre belirlemesi yanlış değildir. "Yeni politik düşünce"de yanlış olan, onun dünya devrim sürecini zaafa uğratması ve dolayısıyla da, hem SSCB, hem de ulusal düzeyde faaliyet gösteren komünist partiler açısından zararlı olmasıdır.

Yazıda yanlış ya da eksik anlamaya yatkın olan bir yan da global sorunların çözümü konusudur: "Biz yine bu konuda da, dünyada açlığın, yoksulluğun, sömürü ve militarizmin, çevre sorunları ve yabancılaşmanın ortaya çıkmasında sosyalizmin bir katkısı olmadığına, dahası bu sorunların çözümünün de sosyalizmde vücut bulduğuna inanıyoruz." (sf.: 31). Söylenenleri ana hatlarıyla doğru bulmakla birlikte, oldukça kestirmeci bir yan taşıdığını da vurgulamak istiyorum. Sosyalizme ulaşmadan global sorunların çözümü yolunda olumlu adımlar atılamayacağı izlenimi vermektedir. Böylelikle de reformlar için mücadelenin devrim mücadele tümüyle ortadan kalkmaktadır. Oysa mücadelenin bu iki yanı birlikte vardır ve bir alandaki kazanımlar öteki alanda da ileri adımlar atılmasına temel olur. Kuşkusuz reformların yan ürün oldukları, reformlar için mücadelesine bağlanması gerektiği, belirleyici olanın iktidar için mücadele olduğu unutulmadığı sürece.

Niyetleri tartışmak hem temelsiz, hem de yararsızdır. Yapılması gereken, ileri sürülen tezlerin gerçekle ve Marksizm-Leninizm'le uyumunun tartışılmasıdır.

Yukarıda işaret ettiğim tüm tartışmalı noktalara karşın, *Gelenek*'teki yazının Marksist-Leninistlerin devrimci platformunun oluşmasına katkılarda bulunduğu, bu bağlamda bir bütün olarak olumlu değerlendirilmesi gerektiği yolundaki düşüncemi yinelemek istiyorum.

Yine Ocak ayında *Emek* dergisinin 1. sayısında, İnanç Doğan imzalı, "SBKP Bilimler Akademisi Tezlerinin Eleştirisine Giriş" başlıklı bir yazı yayımlandı. Bu yazıda da yaklaşık olarak aynı konular ele alınmakta ve tezler Marksizm-Leninizm konumlarından eleştirilmeye çalışılmaktadır.

"Günümüz dünyasında da sorunlara sınıfsal yaklaşım kimi eleştirici ideologların ileri sürdükleri gibi 'darlık' değil, temelde tüm emekçilerin, ezilen yığınların toplumsal çıkarlarını dile getiren geniş ve devrimci bir yaklaşımdır." (sf.: 36).

"Tezler, içinde bulunduğumuz çağın sosyal, siyasal karakterine ilişkin açık görüşler belirtmediği için kapitalizmden sosyalizme geçiş çağının hâlâ devam edip etmediği sorununa da tam bir açıklık getirmemiştir." (sf.: 39).

"Kuşkusuz 'nükleer çağ', kapitalizmden sosyalizme geçişin koşullarında, yol ve yöntemlerinde, araç ve biçimlerinde değişiklikler yarattı... Ama nükleer çağ, çağımızın sosyal karakterini oluşturan; kapitalizmden sosyalizme geçiş niteliğini değiştirmedi. Çağımız hâlâ kapitalizmden sosyalizme geçiş ve proleter devrimler çağıdır." (sf.: 39).

"Ancak, tezler, 'uygarlık krizi'nin ana kaynağını doğru tespit etmediği için çözüm önerileri de isabetli olamıyor." (sf.: 40).

"Bu unsurların toplamının oluşturduğu 'uygarlık krizi'nin ana kaynağı kapitalist emperyalizmdir... Böylece, 'uygarlık krizi'ni aşmanın gerçekçi yolu, kapitalist emperyalizmi aşmak olarak insanlığın karşısına çıkıyor." (sf.: 41).

"İnsanın bilincini sosyal yaşamının, yaşam koşullarının belirlediği Marksist çözümleme ilkesinin yerini "sağduyu ve sorumsuzluk" arasındaki çizgi gibi bir idealist mantık alıyor." (sf.: 52).

Konunun özüne ilişkin bu ana saptamalara bütünüyle katılıyorum. İ. Doğan'ın tezlerle ilgili temel eleştirileri haklı olmakla birlikte yazının bütününde yanlış anlamalara yol açabilecek noktalar da var. Örneğin toplumsal ilerleme konusunda Doğan şöyle diyor: "'Peki toplumsal ilerleme kapitalist sistem altında da gerçekleştirilemez mi?' Tezlerin mantığına göre buna 'evet" demek gerekiyor. Buna 'evet' dendiği takdirde, kapitalist toplumda ilerleme sağlanıyor ya da sağlanabiliyorsa, o zaman kapitalizmi aşıp sosyalizmi kurmanın bir anlamı ve önemi kalmıyor." (sf.: 47). "O nedenle toplumsal ilerlemeyi kapitalist toplumsal 'formasyon'dan sosyalizme geçiş olarak belirlemek ne dün ne de bugün onun anlamını daraltmak değildir." (sf.: 48). Bu yazımda özellikle toplumsal ilerleme sorununu ayrıntılı bir biçimde ele aldığım için Doğan'ın saptamasının yanlış anlamalara elverişli olduğunu belirterek geçiyor, nedenlerini izleyen bölümlerde işleyeceğime işaret ediyorum.

Bana göre Doğan'ın yazısında yanlış anlaşılabilecek bir başka sav da şu: "Açık ki bu tehlike [nükleer savaş tehlikesi söz konusu], sınıf savaşımı, sınıfsal çıkarlardan vazgeçmek için olduğundan fazla abartılıyor." (sf.: 53). Birinci olarak, niyetleri tartışmak hem temelsiz, hem de yararsızdır. Yapılması gereken, ileri sürülen tezlerin gerçekle ve Marksizm-Leninizm'le uyumunun tartışılmasıdır. İkinci olarak da, nükleer savaş tehdidi gerçekten büyük bir tehdittir; bu tehdidi abartmak ya da küçümsemek ona karşı nasıl mücadele edilmesini belirlemez, asıl olan bu tehdide karşı herhalükârda yürütülmesi gereken mücadeledir. Bu mücadelenin başarılı olabilmesi için de bu tehdidin boyutlarından çok, kaynağı ve bu çerçevede giderilme yolu önem taşır. Bu tehdide karşı koyabilmenin yolunun ise, tehdit ne denli büyük olursa olsun, sınıf savaşımını, bu irademizden bağımsız akan nesnel süreci terketmek olmadığı konusunda yazarın görüşünü paylaşıyorum; dahası bu sürece öznel müdahalenin tehdidi ortadan kaldırmanın biricik gerçekçi yolu olduğunu düşünüyorum.

İ. Doğan'ın yazısının yayımlanmasından sonra, *Yeni Açılım* dergisinin Haziran 1989 tarihli 14. sayısında bu yazıyı eleştiren Mirza Turgut imzalı bir yazı yayımlandı. Yazıda bu çervenin her zaman yaptığı gibi özgün görüşler yerine bol bol Sovyet yazarlarından, tezlerden alıntılar yapılarak tezlerde öne sürülen görüşler savunulmaya çalışılmış. Söz konusu yazıdaki konularla ilgili görüşlerimi birçok kez dile getirmiş olduğum için, M. Turgut'un yazısını özel olarak incelemeyeceğim. Ancak, *Yeni Açılım* yazarının konuya yaklaşımını çok somut olarak gösteren bir cümleyi aktarmadan da geçemeyeceğim: "Örneğin sosyalizmin kapitalizmden üstünlüğü,.. gibi genel kavramsal-ideolojik görüşlerimiz pratikle uyuşmamıştır." (sf.: 63). Eğer M. Turgut gerçekten de sosyalizmin kapitalizme üstünlüğü gibi en temel bir noktanın pratikle uyuşmadığını düşünüyorsa, kendi kendine, akılcılık ve sağduyu adına, sosyalizm mücadelesinde ne aradığını sormak durumundadır.

Ne mutlu ki ülkemizde "hâlâ" sosyalizmin kapitalizmden üstün olduğunun pratikle uyuştuğu görüşünü benimseyen insanlar var. Ömer Bedri Canatan, *Felsefe Dergisi*'nin 88/4 tarihli sayısında, 'yeni düşünce' konusunu felsefi açıdan ele aldığı "Felsefe Konusu Olarak 'Yeni Düşünce" başlıklı makalesinde yoğun içeriği olan saptamalar yapıyor:

"Deniyor ki, dünyamızdaki değişmelerin yarattığı sorunları kavrayabilmek için, bu sorunların insanlığın önüne ilk kez çıkmakta olduklarının ve özü itibariyle bambaşka bir nitelik taşıdıklarının kavranması, dolayısıyla 'yeni bir düşünme biçimi'ni gerektirdiklerinin bilincine varılması şarttır. Dolaysız olarak bundan, dünyamızdaki değişmelerin özünü kavrayabilmek için 'yeni bir düşünme'ye ihtiyacımız olduğu sonucu çıkar. Halbuki insanoğlunun düşünsel evriminde böyle bir keskin viraja bugüne kadar rastlanmadı; düşünce, kendinden önceki evrim içinde kendini oluşturup yeni bir senteze ulaştı." (sf.: 44).

"Emperyalizmin uzlaşabileceğine ikna olacağı sosyalizm, sosyalizm olmayan bir sosyalizm olabilir, ya da sosyalizmle uzlaşabileceği varsayılan emperyalizm, emperyalizm olmayan emperyalizm... Nitekim, 'kapitalizme, militarizm dışı bir varolma tarzı içinde, militarizmle birlikte yaşayacağından daha fazla yaşayabileceği telkin edilebilir diyen görüşler de var. Bütün bunlar şimdilik Marksistler cephesindeki tartışma noktalarıdır ve Marksizmin temel varsayımları korunarak gelinebilen noktada cevapsız sorular olarak durmaktadırlar." (sf.: 48).

"Bu bakımdan, 'yeni düşünce' içi henüz boş bulunan 'sağduyu' kavramını da kullanıyor." (sf: 50).

Krasin'in ve onunla aynı görüşü savunan diğer akademisyenlerin kapitalizmden sosyalizme geçişi önerip önermedikleri son sempozyumlarından da açıkça görüleceği üzere tartışmalıdır. Kimi akademisyenler, içinde bulunduğumuz 'uygarlık krizi'nden çıkış bakımından sosyalizmi değil, endüstri-ötesi toplumu öngörmektedirler.

"Risk, felsefi barış ideside değil, bu cazip varsayımın bugünkü politik barış hareketinin militan ve aceleci olmak gereken tabiatına aykırı düşmesindedir. 'Bütün insanlar kardeştir', 'şiddet kötüdür' 'ebedi barış en iyi amaçtır' gibi bugünün dünyasından tek taş bile sökmeye gücü yetmeyen, esasen bir hareketi değil, daha çok bir ahlaki vaaz esprisini içeren kavramlar aracılığıyla *hemen şimdi* elde edilmesi zorunlu barış amacını bütünleştirip 'yeni düşünce' içinde kavramlaştırmaya çalışmak, oluşmuş barış potansiyelinin somut ve açık motiflerini sislendirebilir." (sf.: 50).

Ö.B. Canatan'ın *Felsefe Dergisi*'nde yayımlanan bu yazısındaki görüşler, *Görüş* dergisinde C. A. Kanat'la yürüttüğü polemik boyunca dile getirdiği düşünceler, ülkemizde Tezler tartışmasında Marksizm-Leninizm konumlarında ortaya çıkan odak bakımından güçlü yaklaşımlar sağlıyor kanısını taşıyorum.

Yeni yaklaşımlar konusunda git-gelli de olsa kimi

olumlu çıkışlarına daha önce de tanık olduğum A. Kaçmaz, *Görüş* dergisinin Haziran 1989 tarihli 31. sayısında yeni tezlerle bağlı olarak Y. Krasin'in bir yazısını ele alıp eleştiriyor. Kaçmaz, Krasin'in gerek saptamalarına, gerekse önerilerine katılmadığını belirtiyor: "Krasin, öngördüğü kapitalizmden sosyalizme geçiş modeli için her ne kadar Marks'tan alıntı yapıyorsa da -ki bu alıntının Krasin'in modeliyle ilişkisini de anlamış değilim- Marksizm'in klasiklerinde Krasin'in modelinin geçersizliğini kanıtlayacak binlerce alıntı bulmak çok kolaydır. Aşırı zorlamalara gidilmedikçe, ben bu geçiş modelinin Marksist düşünce sistematiği ile bağdaştırılabileceği kanısında değilim." (sf.: 29).

Kaçmaz'ın eleştirisini tümüyle yerinde görmekle birlikte, yeterli bulmuyorum: çünkü Krasin'in ve onunla aynı görüşü savunan diğer akademisyenlerin kapitalizmden sosyalizme geçişi önerip önermedikleri son sempozyumlarından da açıkça görüleceği üzere tartışmalıdır. Yazının ileriki bölümlerinde görüleceği üzere, kimi akademisyenler içinde bulunduğumuz 'uygarlık krizi'nden çıkış bakımından sosyalizmi değil, endüstri-ötesi toplumu öngörmektedirler. Nitekim A. Kaçmaz'ın daha ileride söyledikleri de bu görüşü doğruluyor: "Ben Krasin'i bu noktaya getiren "tesbit'in, yani gelişkin kapitalist ülkelerde komünistlerin 'kapitalizmin demokratik varyantı için mücadele ettikleri' hükmünün gerçeği yansıttığı kanısında değilim. Evet son yıllarda çalışanların haklarına yapılan saldırılar ekonomik-demokratik talepleri ön plana çıkarıyor. Ancak komünistler -ya da komünist partilerin ağırlıklı bölümü- bu mücadeleyi yürütürlerken, bunu, kapitalizm daha gelişsin, 'tarih sarmalının bir üst kıvrımına yükselsin' diye yapmıyorlar. Aksine, komünistlerin verdiği demokratik mücadele, aynı zamanda sermaye güçlerini hedef alıyor, antikapitalist, en azından anti-monopolist bir içerik taşıyor." (sf.: 30).

> **Şimdiye kadar söylenenlere genel olarak bakıldığında, sevindirici olan şey, *Yeni Açılım* çevresi dışında kimsenin kraldan çok kralcı olmayı marifet saymaması ve öne sürülen her yeni görüşü ülkemiz gerçekliği, Marksizm-Leninizm ve toplumsal pratik süzgecinden geçirmeye çalışmasıdır. Bu odağın ana ortak noktaların belirlenmesi çerçevesinde adım adım biçimlenmesi, Lenincilerin birliğini daha da yükseltecektir.**

Bu bölümde son olarak ele alacağım yazı, koro içine farklı motiflerle katılan Ender Helvacıoğlu'nun tezlerle ilgili olarak Saçak dergisinin Aralık 1988 tarihli 58. sayısında yazdığı "Ya Kapitalizm Ya İnsan" başlıklı yazısı olacak. Yazıda 'uygarlık krizi'yle ilgili olarak şöyle deniyor:

"Bu derece derinleşen bir krizin iki tür sonucu olabilir: Ya krizin özellikleri konusunda gelişkin programlara sahip, yeni, kapitalizmden kopuş atılımları ve sosyalizm dalgaları gelecektir ki, bu kapitalizmin devamlılığının son bulması anlamına gelir. Ya da insanlık krize yeterli bir yanıt veremeyecektir, yani kendi kendini tahrip edecek veya doğa bu işi halledecektir... Bu açıdan bakıldığında, 'Tezler'de iddia edilenin tam tersine, tüm insanlığın varlığının tehlike altında olması, kapitalizmin devamlılığının ne kadar büyük bir yük haline geldiğinin bir kanıtıdır." (sf.: 23).

"Ekolojik krizin tüm insanlığın sorunu olduğu, kapitalist-işçi ayırımı yapmadığı, bu sebeple elbirliğiyle çözüm aranması gerektiği yollu tezler, sorunun (krizin) kaynağı noktasında yapısal bir analiz sunmadığı için, bir 'hümanizma' çerçevesi içinde kalmakta ve aslında kapitaliste, 'kapitalistlikten vazgeçin' demek anlamına gelmektedir." (sf.: 15).

Bence yazıda katılınabilecek saptamalar bundan ibaret kalıyor. Daha sonra ise, Helvacıoğlu'nun geldiği gelenek ağırlığını hissettirerek tartışma reel sosyalizme saldırıya dönüştürülüyor: "Sovyetler Birliği'nin sosyalist bir ülke olmadığını, kapitalizmden kopma atılımının ise Sovyetler Birliği için artık tamamen unutulmuş bir mazi olduğunu düşünüyoruz. Tezler'deki 'sosyalizm dünyasının krizin dışında kalamadığı' saptaması aslında sosyalizmden vazgeçilmiş olduğunun bir itirafıdır." (sf.: 23).

"Kriz kapitalizmin krizidir; Sovyetler Birliği de krizin dışında kalamamıştır; öyleyse Sovyetler Birliği de kapitalisttir" mantığı, üzerinde ayrıca durulmayı gerektirmeyecek kadar temelsiz bir mantıktır. Bir ülkenin sosyalist olup olmadığını belirlemenin nesnel ölçütleri vardır. Bunlara başvurmaksızın yapılan mantık oyunları boş spekülasyonları ve böylece varılan sonuçlar kof suçlamaları aşamaz.

Helvacıoğlu, yazısında, uygarlık krizinden çıkmak için bilimsel ve teknolojik gelişmeye karşı çıkmaktan, bu gerici konumdan başka bir yol bulamamış. Bu çerçevede de yazar, varolan krizin endüstriyalizmin krizi olduğunu öne sürenlerle ortak konumlarda yer alıyor. Öte yandan, insan ihtiyaçlarının gelişip değişmesini, bir anlamda yeni tip insanın yaratılmasını iradi bir süreç olarak ele alıyor. Bu sürecin ekonomik temel üzerinde, zorlama olmaksızın kendi dinamikleriyle gelişmesini kabul et-

miyor. Yazı, bu yanıyla da, küçükburjuva öznelciliğinin izlerini taşıyor.

Tezler konusundaki tartışmalar, kuşkusuz ülkemizde de canlı bir biçimde sürecektir, sürmelidir. Şimdiye kadar söylenenlere genel olarak bakıldığında, sevindirici olan şey, Yeni Açılım çevresi dışında kimsenin kraldan çok kralcı olmayı marifet saymaması ve öne sürülen her yeni görüşü ülkemiz gerçekliği, Marksizm-Leninizm ve toplumsal pratik süzgecinden geçirmeye çalışmasıdır. Bu odağın ana ortak noktaların belirlenmesi çerçevesinde adım adım biçimlenmesi, Lenincilerin birliğini daha da yükseltecektir.

'Uygarlık krizi', nedenleri, çıkış yolu

Her sonuç alıcı tartışmada olduğu gibi, bugün de süregitmekte olan "yeni politik düşünce"yle ilgili tartışmada hareket noktasını, içinde bulunduğumuz döneme, onun çeşitli görünümlerine ve gelişme eğilimlerine nesnel ve somut bir genel yaklaşım oluşturuyor. Bu, yöntemsel bakımdan doğru bir anlayıştır. Var olan üzerinde anlayış birliğine varmak, onu değiştirmek için birlikte, aynı yönde davranmanın önkoşuludur. Kuşkusuz bu önkoşul gerekli olmakla birlikte yeterli değildir. Var olan durum üzerinde anlaşan insanlar da, farklı gelişme perspektifleri çizebilirler ya da bu gerçekliği dönüştürmenin farklı yöntemleri olabileceğini savunabilirler. Bu da tartışmanın ikinci adımını oluşturur. Ancak ikinci adımı birlikte atabilmek bakımından içinde yaşanılan nesnelliğin aynı biçimde saptanması, yaygın deyimle 'somut durumun somut analizi'nde birleşilmesi gerekir. Dolayısıyla öncelikle bu noktayı netleştirmeye çalışmak gerekiyor. Uluslararası planda süregiden tartışmaya da koşut olarak, benim hareket noktam da burası olacak.

Son olarak Leningrad'da düzenlenen ve tutanakları *Yeni Açılım* dergisinin Mayıs 1989 tarihli 12. sayısında yayımlanan bir sempozyumda da üzerinde yoğunlaşılan konuların başında 'uygarlık krizi' geliyordu. Sempozyumda bu konuda ilginç düşünceler öne sürüldü. Örneğin A. Volkov şöyle diyordu: "Uygarlık krizinin, temel olarak sınıfsal, grupsal çıkarların çatışması konumlarından ele alınmasına dayanan *bilimsel analiz*, krizin köklerinin ağırlıklı olarak bu alanda aranmasına yönelik çağrı *bütünüyle sonuç alıcı yaklaşım olamaz*. Günümüzde daha önemli olan, global düzeydeki düşünce tarzını özümsemektir ve bu bağlamda, *uygarlık krizini genel olarak insanlığın faaliyeti ile doğanın gelişme yasaları arasındaki çarpışma olarak anlamaktır*:" (*Yeni Açılım*, Yeni Düşünce Tarzının Işığında Toplumsal Gelişmenin Sorunları "Sempozyum Notları", s: 12, abç)

B. Kapustin de şöyle bir yaklaşım getiriyor: "*Bu kriz*, bütün görünüm biçimleriyle politika ve kültür alanından, ekonomi ve doğanın kullanılması alanına kadar- *endüst-riyalizmin krizidir*. Günümüz dünyasında uygarlık krizi formasyonların kriziyle özdeş değildir."(sf.: 66, abç).

S.Semyonov da aynı yönde görüş bildiriyor: "Uygarlık krizinin ortaya çıkmış olması, şu ya da bu sistemdeki kriz olgularından çok, birlikte evrimleşme. çağdaş bilimsel teknik devrim ve insanın bir uzay sübjesi haline gelmesi sonucu insanlığın gündemine girmiş olan yeni sorunlara bağlıdır... Tekelci devlet kapitalizmi uygarlık krizini derinleştirmiştir ama, sosyalizm de, tarihsel olarak oluşmuş biçimleriyle bu krize sürüklenmiştir ve *hiçbir toplumsal sistem tek başına bu krizi aşamaz*."(sf. : 66,abç)

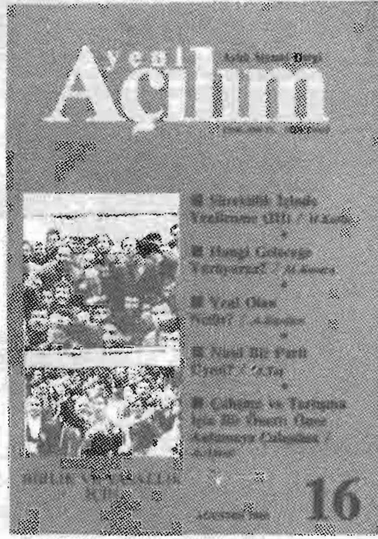
Örnekleri çoğaltmaya gerek duymuyorum. Anlatılmak istenen şey, çok açık bir biçimde dile getirilmiş; bu akademisyenlere göre, 'uygarlık krizi'nin kökeni insan-doğa çelişkisinde, endüstriyalizmde (yani sanayileşmede) aranmalıdır; sosyalizm de tek başına bu krizi aşamaz. Çözüm tüm insanlığın topyekun endüstriyalizmden vazgeçerek, endüstri-ötesi topluma geçerek insan-doğa çelişkisini aşmasıyla sağlanacak.

Böylesi görüşleri savunanlar, 'uygarlık krizi' deyince, başta militarizm, silahlanma ve nükleer savaş-yıkım tehdidi olmak üzere, azgelişmiş ülkelerdeki açlık, yoksulluk, çevre sorunları gibi global sorunları kastediyorlar.

Uygarlık krizi adı verilen şeyin en önemli dışa vurma biçimi olarak ifade edilen nükleer tehditten başlayalım. Militarizm ve silahlanma, ne insan-doğa çelişkisinden, ne de endüstriyalizmden kaynaklanıyor. Bunu görmek için insanlık tarihine dönüp bakmak yeterli. İnsan topluluklarının avcılıkla geçindikleri zamanlarda taş baltalar, mızrak ve oklar hayvanlara karşı kullanılıyordu. Ancak daha sonra insanın insanlaşması sürecinde adımlar atıldıkça avcılık artık spor haline geldi. Militarizm ise, av tüfeklerinin yapılmasından başka bir şeydir. Halktan ayrı silahlı bir gücün oluşturulması, sınıflı toplumların ve devletin ortaya çıkışıyla bağlıdır. Dolayısıyla toplumsal ilişkilerin, yani insanlar arasındaki ilişki ve

Günümüzde militarizm ve silahlanmanın kaynağı, ne insan-doğa çelişkisinde, ne de endüstriyalizmde değil, bir toplumsal ilişkiler sisteminin, emperyalizmin özünde yatmaktadır.

çelişkilerin bir ürünüdür. Endüstriyalizm, kapitalizmle birlikte ortaya çıkmış ve sosyalizmin de başlangıç dönemlerinde önemli bir etkinliğe sahip olmuştur. Ancak silahlanma ve savaşlar endüstriyalizmin ortaya çıkmasından çok önce de vardı. Üstelik endüstriyalizm sosyalizme de yabancı olmasına karşın, sanırız kimse sosyalizmin özünde militarizmin olduğunu ileri süremez. Bugün reel sosyalizmin silahlanma yarışında bir taraf olarak yeralması, doğasından kaynaklanmayan ve istenmeyen bir zorunluluğa uymasıdır. İstenmeyen bir durum olur çünkü sosalizmin gerçek özünün ortaya çıkmasını önemli oranda engellemektedir. Bir yandan onun insanlar arasında kalıcı bir barış sağlayabilecek biricik düzen olduğu gerçeğini biçimsel olarak örtmekte, diğer yandan da sosyalizmin üstünlüklerinin eksiksiz bir biçimde ortaya çıkmasını geciktirerek önemli kaynakların silah harcamaları gibi verimsiz alanlara ayrılmasını gerekli kılmaktadır. Ne ki bu tarihsel bir zorunluluktur. Emperyalizmin eşitsiz gelişme yasasına bağlı olarak, sosyalizm önce tek bir ülkede başarıya ulaşmış, ardından bir dizi ülkede daha gerçekleşerek bir dünya sistemi haline gelmiş ve uzunca bir süre de emperyalizmle birlikte varolma durumunda kalmıştır.

Üçüncü Dünya ülkelerindeki sorunların kaynağında endüstriyalizmin olduğunu öne sürmek de gerçekçi olamaz, çünkü bu ülkeler sanayileşme açısından alabildiğine geridirler.

Bu somut koşullarda sosyalist ülkelerin silahlanmaları sosyalizmin kendisini savunabilmeleri açısından kaçınılmaz olmuştur.

Sosyalizm, daha bir düşünce olarak ortaya çıktığı andan itibaren barış onun en önemli bileşenlerinden birini oluşturmuştur. Tarihe nesnel bir bakış sosyalizmin bir gerçeklik haline gelmesinden sonra da barış politikasının onun temel özelliklerinden biri olduğunu açıkça gözler önüne serer. Bugün de Sovyetler Birliği'nin ve diğer sosyalist ülkelerin barışçı politikaları, bu özü güçlü bir biçimde somutlamaktadır. Emperyalizm ise, doğuşundan bu yana silahlanma ve savaşlarla bağlıdır. Her iki dünya savaşı emperyalist paylaşım savaşları olarak başlamış, ilk nükleer bombayı emperyalizm üretip kullanmıştır. Silah sanayii bugün emperyalist ekonomilerin canlı kalabilmesinde motor rolü oynamaktadır. Bu sistemde çıkarları silahlanmadan yana olan, silah üretiminden büyük kârlar sağlayan kesimler ekonominin kilit noktalarına ve devlet erkine egemen konumlara sahiptirler. Çok sayıda sektör silahlanma sanayiine yönelik faaliyet göstermektedir.

Görüldüğü gibi, günümüzde militarizm ve silahlanmanın kaynağı, ne insan-doğa çelişkisinde, ne de endüstriyalizmde değil, bir toplumsal ilişkiler sisteminin, emperyalizmin özünde yatmaktadır.

Aynı biçimde, Üçüncü Dünya ülkelerinin geri kalmışlıkları, yoksullukları ve giderek artan dış borçları da 'uygarlık krizi'nin önemli göstergelerinden biri sayılmaktadır. Bu sorun da insan-doğa çelişkisinden değil, sömürgeci ve yeni-sömürgeci talandan kaynaklanmaktadır. Bu ülkeler çeşitli emperyalist sömürü ve egemenlik mekanizmalarıyla gelişmiş kapitalist ülkelere zaten kıt olan kaynaklarını aktarmak zorunda bırakılmaktadırlar. 1988 yılında 800 milyar dolar olan bu değer aktarımının 1989 yılı için 1,3 trilyon dolara yükseleceği hesaplanmaktadır. Sosyalist sistem ise, tersine çeşitli yollarla bu ülkelere değer aktarımı yapmaktadır.

Öte yandan, Üçüncü Dünya ülkelerindeki sorunların kaynağında endüstriyalizmin olduğunu öne sürmek de gerçekçi olamaz, çünkü bu ülkeler sanayileşme açısından alabildiğine geridirler. Birçoğunda gerçek anlamda sanayi hemen hemen hiç yokken, bir bölümünde de sanayileşmenin ilk adımlarını attığı görülmektedir. Dolayısıyla bu ülkelerde, olsa olsa endüstriyalizmin yokluğundan ya da eksikliğinden söz edilebilir. Bu ülkelerin sorunları açıkça emperyalist ilişkiler sisteminden kaynaklanmaktadır.

Doğanın tahribi ve talanı, çevre sorunlarına karşı ilgisizlik de temelde ekonomik ilişkilere dayanmaktadır. Kapitalist-emperyalist ekonomiler insan gereksinimlerini değil, azami kâr yasasını temel alırlar. Azami kâr yasası, tek tek kapitalistlerin niyetlerine değil, sistemin özüne bağlıdır. Kapitalist düzende azami kâr peşinde koşmayan kapitalist iflas etmek durumundadır. Bu nedenle de kapitalist-emperyalist sistem insanların, hele hele uzun vadeli gereksinimlerini hareket noktası olarak alamaz. Bu nedenle doğanın talan edilmesi, çevrenin kirlenmesi kapitalizm açısından sistemin kendi iç işleyiş yasalarının kaçınılmaz olarak yarattığı bir sonuçtur.

Sosyalist düzenin merkezinde ise, kâr değil, insan gereksinimleri yer alır. Bu özdeki fark nedeniyle sosyalizm insan-doğa çelişkisini uyum içinde aşma potansiyeli olan bir düzendir. Günümüzde sosyalist ülkelerde de çevre sorunlarıyla -emperyalist ülkelerdekiyle, hele de emperyalizme bağımlı geri bırakılmış ülkelerdekiyle karşılaştırılamayacak kadar alt düzeyde olsa da- karşılaşılmasının nesnel bir nedeni sosyalizmin kapitalizmle birarada varolması ve onunla her alanda olduğu gibi ekonomik üretkenlik alanında da yarışmak zorunda olmasıdır. Bu somut

ve kaçınılmaz gerçeklik, sosyalizmin teorisi ile pratik uygulaması arasındaki açıklığı arttırıcı yönde rol oynamaktadır. Emperyalizmin varlığı, bu yolla, dolaylı da olsa, sosyalizm üzerinde etki yaparak onun insancıl özünün eksiksiz bir biçimde açığa çıkmasını geciktirmektedir. İki sistem arasındaki savaşım koşullarında, iletişim araçlarının gelişmesiyle küçülen dünyamızda yeni tip toplumsal ilişkilerin kurulması temelinde yeni tip dünya insanının oluşması gecikmektedir. Bu sürece hız vermenin tek gerçekçi yolu, kapitalizmden sosyalizme geçiş çağını kısaltmakta yatıyor. Kuşkusuz sosyalist ülkelerde bu temel nesnel gerçek dışında, ekolojik sorunlara ilişkin öznel hatalar da yapılmış ve bu hatalar sosyalizmin bu alandaki üstünlüklerini gölgelemiştir. Bu hatalı yaklaşımları hızla ortadan kaldırmak için mücadele edildiği oranda sosyalizmin insancıl özü daha eksiksiz biçimde ortaya çıkabilecek ve yukarıda sözü edilen olumsuz nesnelliğin aşılması doğrultusunda daha hızlı ilerlenebilecektir.

'Uygarlık krizi'nin tüm yanlarıyla ilgili olarak yukarıda yapmaya çalıştığımız analizi sürdürebiliriz; varacağımız nokta hep aynı olacaktır: Toplumsal yaşamla ilgili tüm global sorunların kaynağı bir sosyo-ekonomik formasyonla, kapitalist-emperyalizmle bağlıdır ve ancak ona karşı mücadelenin başarısı oranında kalıcı bir biçimde aşılabilirler. Sorunu başka türlü koymak, sorunun kaynağını toplumsal ilişkiler sistemi içinde değil de insan-doğa çelişkisinde ya da endüstriyalizmde aramak, bizi kaçınılmaz olarak çözümleri de toplumsal ilişkiler sistemi, toplumsal mücadele alanı dışında aramaya götürür. Bu durum da komünist partiler bakımından kendi varlık nedenlerinin inkârı yoluyla likidasyonun temelini oluşturur, sonuç alıcı olmayan ütopik bir hümanizmaya varır. Nitekim aynı sempozyumda, G. Vodolazov konunun altını şöyle çiziyor: "Uygarlık krizinin net bir tanımlamasının yapılması gerekiyor. Bazı makalelerde şöylesi yaklaşımlarla karşılaşılabiliyor: Günümüzde dünya, kapitalizmin genel krizinden çok, 'uygarlık krizi'nin yaratmış olduğu sorunlarla karşılaşmıştır. Bu yaklaşım da rasyonel bir öz vardır. Dünya çağdaş kriz, yalnızca bir tek fonun krizinden daha geniş bir sistemdir. Kriz durumu ayrıksız tüm formasyonel yapıları etkilemiştir. Ama bu formülde metodolojik bir zayıflık da bulunmaktadır. Bu yaklaşım çağdaş krizin köklerinin, kapitalizmin krizi açısından karakteristik olan toplumsal-sınıfsal anlaşmazlıkta aranmasına yöneltmemekte; bu kökleri çağdaş insanlık ile doğa arasındaki, insanlık ile tekniğin gelişmesi sonucu ortaya çıkan sorunlar arasındaki çelişkilerde ele almaktadır. Dolayısıyla sorun, toplumsal mücadele sorunu, toplumsal eylem sorunu, sosyalizme ilerleme sorunu olmamakta; 'uygarlık krizi'nin aşılması adına hangi toplumsal gruplara ve sınıflara ait olduklarına bakılmaksızın, bütün insanların işbirliği yapması sorunu haline gelmektedir." (*Yeni Açılım, age*, sayı: 12, sf.: 66).

Bu konuyu, Almanya Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri Erich Honecker yoldaşın MK'nın 7. Plenumu'nda söylediği şu sözlerle kapatmak istiyoruz: "*Bizim sosyalist sınıfsal konumumuz, barışın korunması ve global sorunların çözümü konularında insanlık çıkarlarıyla tam bir uyum içindedir.*" (*Yeni Açılım*, Aktaran H. Aksen, s.: 11, sf.: 74).

'Uygarlık krizi' konusundaki değişik yaklaşımlar, kaçınılmaz olarak, krizi aşma yolu konusundaki düşüncelerde yansıyor. Bu da toplumsal ilerlemenin günümüzde nasıl kavranması gerektiği sorununu gündeme getiriyor.

Toplumsal yaşamla ilgili tüm global sorunların kaynağı bir sosyo-ekonomik formasyonla, kapitalist-emperyalizmle bağlıdır ve ancak ona karşı mücadelenin başarısı oranında kalıcı bir biçimde aşılabilirler. Sorunu başka türlü koymak, sorunun kaynağını toplumsal ilişkiler sistemi içinde değil de insan-doğa çelişkisinde ya da endüstriyalizmde aramak, bizi kaçınılmaz olarak çözümleri de toplumsal ilişkiler sistemi, toplumsal mücadele alanı dışında aramaya götürür.

Çağımızda toplumsal ilerleme, niteliği, ölçütleri

Tezlerde öne sürülen görüşleri savunan akademisyenler, çağımızda toplumsal ilerleme kavramını da gözden geçirmenin zorunlu olduğunu ileri sürüyorlar. Bu zorunluluk, akademisyenlere göre temelsiz değil. D. Diligenski şöyle diyor: "Dünya toplumsal gelişmesinin temel içeriği üstüne marksist çevreler arasında yaygın olan kimi yaklaşımlar, kapitalizmin konumlarının sürekli gerilemesi, her seferinde yeni bir devletin kapitalist sistemden kopması gibi düşünceler yeni tarihsel gerçekliğe gittikçe daha az uymaktadır." (D. Diligenski, Devrimci Teori ve Günümüz, *Yeni Açılım*, s:7, sf.: 50). "Ne ki, çağdaş toplumsal gerçeklik ve bu gerçekliğin doğurduğu sorunlar, devrimci sürecin marksist-leninist anlayışının oluşturulduğu tarihsel koşullardan öylesine derin biçimde ayrılıyor ki, geçmişte çıkarılan sonuçlar bugün devrimci güçlerin faaliyetine artık teorik bir temel oluşturamıyor." (D. Diligenski, *age*, Yeni Açılım, s.: 7, sf.: 51).

Söylenmek istenen açık, Marksizm-Leninizm'in toplumsal ilerlemeye ilişkin ana belirlemeleri bugün yaşamın gerçekliğine uymuyormuş, bu nedenle de yerlerine yenilerinin konulması gerekiyormuş.

Ele aldığım sempozyumda da benzer görüşler öne sürülüyor. Sempozyumun notlarını kaleme alan V. Rahmanin şöyle diyor: "Yapılan çeşitli konuşmalarda, toplumsal ilerleme yabancılaşmanın aşılması olarak belirlendi." (Yeni Açılım, *age*, s.: 12, sf.: 69). İ. Pantin ise şöyle diyor: "Burada söz konusu olan, bütün dünya açısından genelgeçer sayılabilecek tek bir kararın alınması değildir; çeşitliliği, farklı yaklaşımları, özgün koşulları, birbiriyle uyuşmayan gelenekleri ve ortamları, uygarlıkların oluşumunda gündeme gelmiş olan apayrı özellikleri, vb., gözö-

nüne alan ve insanlığın bütünsel gelişimini amaçlayan bir modelin aranmasıdır." (Yeni Açılım, age, s: 12, sf.: 71).

Tezleri savunan akademisyenlerin toplumsal ilerlemeyle ilgili yeni bir model arayışı içinde oldukları açık. Akademisyenleri böylesi bir arayışa iten nedenlerin birincisi, yukarıda sözünü ettiğimiz 'uygarlık krizi'ne ilişkin gerçekçi ve doğru olmayan belirlemeleridir. İkinci bir neden de, bilimsel-teknolojik ilerlemenin -çelişkili sonuçları beraberinde getirse de-, sağladığı yeni manevra olanaklarını da kullanarak koşullara uyum göstermeye çalışan emperyalizmin 1980'li yıllarda görece istikrarlı bir döneme girmiş olmasıdır. Sempozyumda görüş açıklayan K. Tsagalov bunu net biçimde dile getiriyor: "Açıktır ki, kapitalizmin yaşama yeteneği ile ilgili yaklaşımlarımızın pek doğru çıkmadığını kabul etmemiz gerekiyor... Eğer bilimsel-teknik devrim 40-50 yıl gecikmiş olsaydı, kapitalizmin yokolmasıyla ilgili tahmin doğru çıkacaktı. Ancak, bilimsel-teknik devrim, kapitalizmin canlı dokusunda öylesine değişiklikler yapmış ve yapmaktadır ki, onun kriziyle ilgili ilk yaklaşımlar artık gerçeğe uygun düşmemeye başlamıştır. Bilimsel-teknik devrim çağında kapitalizm, kendisini koşullara uydurmak için öyle olanaklara kavuşmuştur ki, şu sonucu çıkarmak doğru olacaktır: Bilimsel-teknik devrim, kapitalizmin kendi kendini yoketme mekanizmasını değiştirmiş, bu süreci önemli ölçüde uzatmış, onun yaşam yeteneğini güçlendiren yeni kaynaklar yaratmıştır. Bu ise sınıf mücadelesinin gerginliğini azaltmaktadır." (Yeni Açılım, age, s.: 12, sf.: 69-70). D. Diligenski, emperyalizmin yaşarlılığı yolundaki bu görüşü detaylandırıyor:

Kapitalizmi aşmayı öngörmeyen , iki formasyonun paralel evrimleşmesini ve endüstri-ötesi bir uygarlıkta buluşmasını öneren böylesi bir modelin örgütsel plandaki kaçınılmaz sonucu komünist partisinin oto-likidasyonudur.

"1) Çağdaş kapitalizmin elde ettiği ekonomik gelişmenin düzeyi, yaratılan toplumsal manevra yöntemleri, ekonominin bunalımlı sarsıntı şartlarında bile emekçilerin büyük bölümünün maddi durumunun şiddetli kötüleşmesinden kaçınma olanakları veriyor; görece sınırlı toplumsal gruplarda gözlenen protesto ve hoşnutsuzluk artışını lokalize etmeye olanak tanıyor.

2) Bilimsel-teknolojik devrimin yeni başarıları temelinde kapitalizmin yapısal olarak yenilenmesi örgütlü işçi hareketinin faaliyetini zorlaştırıyor. İşçi hareketinin devrimci akımı, zaten daha önce, kapitalist ülkelerin çoğunda işçi sınıfı içinde yığınsal bir etki kazanamamışken; bu koşullarda, daha önceki dönemden etkin bir politik güç durumuna geldiği yerlerde bile kendi konumlarını kaybetme tehdidiyle karşılaşıyor.

3) ...Sosyalizmin düşünce ve değerleri, anti-kapitalist ruh hali, bir çok kapitalist ülkenin emekçilerinin bilincinde varlığını sürdürüyor; fakat emekçiler, sosyo-politik arenada bu düşüncelerin dolaysız olarak uygulanmasına toplumsal-politik sistemde 'genel' bir dönüşümün gerçekleştirilmesine eğilim göstermiyorlar.

4) Uluslararası ilişkilerde oluşan 'bloklar" sistemi, gelişmiş kapitalist ülkelerin çoğunluğunun tek bir politik kampta bütünleşmesi, uluslararası yaşamdaki karşıt askersel-politik blokların mevcut güçler dengesinin korunmasına yönelik eğilimler, uluslararası ekonomik bütünleşme, bütün bunlar (şu ya da bu ülkede devrimci patlamanın iç şartlarının olgunlaştığı varsayımını kabul etsek bile) gelişmiş kapitalist ülkelerden herhangi birinde berili bir süre için bile (birkaç gün, hafta, ay) devrimin başarı kazanma olanağını sınırlıyor." (D. Diligenski, *age*, Yeni Açılım, s.: 7, sf.: 54-55).

Yuri Krasin de bu görüşe katılıyor ve politik plandaki yansımalarını ele alıyor: "80'li yıllarda, ileri kapitalist ülkelerdeki işçi hareketi 'tutucu dalga' olarak adlandırılan bir olguyla karşılaştı... önceleri tutucu dalganın nüfusun çoğunluğunun tepkisine yol açarak, kısa zamanda geri çekilmek zorunda kalacağı sanıldı... Ancak ... yeni-tutuculuk oldukça istikrarlı çıkmış ve üstelik, hiç beklenmedik bir şey olmuş, yeni-tutuculuk tabanın desteğini kazanmıştı.. Yeni-tutuculuğun başarısının nedenleri, kapitalizmdeki değişmelerde yatıyor ve bu değişimler, toplumsal üretimin teknik-ekonomik temellerinde meydana gelen derin dönüşümlerin etkisi altında gerçekleşiyor. 70'li yılların sonu ile 80'li yılların başında, bilimsel-teknik devrim, gelişmiş kapitalist ülkelerde niteliksel yeni bir aşamaya girdi: Toplumun üretici güçlerinde devrimci bir dönüşüm anlamına gelen teknolojik devrim başladı." (Y. Krasin, *Demokratik Alternatif Arayışı ve İşçi Hareketi*, Yeni Açılım, s.: 9, sf.: 59).

Demek ki günümüzde kapitalizm toplumsal ilerlemeyi frenleyen bir toplumsal ilişkiler sistem olmaktan çıkmış, aksine üretici güçlerde 'devrimci' bir dönüşüm bile gerçekleştirmiş. O zaman "yeni" toplumsal ilerleme "model'inin de kapitalizmin aşılmasını, yani toplumsal devrimi içermesi hiç de gerekmiyor. Gerçekten de akademisyenlerin önerdikleri "model" kapitalizmin aşılmasını içermiyor:

"Herhangi bir uzun erimli tahminde bulunma iddiası taşımadan şunu söylemek mümkün ki, yakın gelecekte gelişmiş kapitalist ülkelerdeki toplumsal-politik savaşımın merkezinde kapitalist sistemin korunması ya da tasfiyesi sorunu değil, varolan ilişkilerin ve yaşam biçiminin demokratikleştirilmesi ve insancıllaştırılması sorunu bulunacaktır." (D. Diligenski, *agy*, Yeni Açılım, s.: 7, sf.: 55).

"Bu temelde... demokratik özgürlükler, özyönetimsel adımlar ve sosyal adalet gibi istemler türünde gereksinimler, kişinin gelişimi ve onun kendini kanıtlamasının biçimlerine yönelik büyük ilgi, toplumsal aktiflik, bağımsızlık ve yaşamın manevi içeriği için koşullar sağlanması istemi şekilleniyor. Görüldüğü kadarıyla tarihsel sarmalın yeni kıvrı-

mında kapitalizme karşı mücadele de bu platformda gelişecektir." (Y. Krasin, *agy*, Yeni Açılım S.: 9, s.: 63-64). Sempozyumda, B. Kapustin "model"i daha da somutluyor: "İnsanlığın varlığını sürdürebilmesi ve uygarlık krizinin aşılması sorunlarının çözümünü tüm formasyonel yapıların ilkesel olarak yeni bir gelişme düzeyine yükselmesine ve endüstriyel uygarlığın endüstri-ötesi veya bilimsel-teknik uygarlıkla değiştirilmesine bağlıdır. Uygarlık krizinden çıkış, farklı formasyonel sistemlerin birbirinden bağımsız olarak, deyim yerindeyse paralel doğrultularda gerçekleştirdikleri bir dönüşümü öngörmektedir... Çağdaş koşullarda ise, tarihin gelişmesi ve insanlığın varlığını sürdürebilmesi, bundan sonraki formasyonel dönüşümlerin önkoşulu ve temeli olması gereken yeni ve endüstri-ötesi uygarlığın kurulmasıyla dolaysız olarak bağlıdır." (Yeni Açılım, agy, s.: 12, sf.: 71).

Toplumsal ilerleme konusundaki bu "yeni" modeli ayrıntılı bir biçimde ele almadan önce iki noktaya öncelikle değinmek istiyorum Birincisi, kapitalizmi aşmayı öngörmeyen , iki formasyonun paralel evrimleşmesini ve endüstri-ötesi bir uygarlıkta buluşmasını öneren böylesi bir modelin örgütsel plandaki kaçınılmaz sonucu komünist partisinin otolikidasyonudur. Bu anlamda, gerek dünyada, gerekse ülkemizde parti anlayışı konusundaki "yeni" yaklaşımlar ve bu yoldan gidilirse varılacak sonuç kimseyi şaşırtmamalıdır. İkincisi, önerilen bu "yeni" model, aslında pek de yeni değildir. Rostow'lar, Galbraith'ler, Garaudy'ler, Fisher'ler, çoktandır aynı modeli öneriyorlar. Bir tek örnekle yetinelim; Garaudy yazıyor: "Kapitalizm ABD'de işçi sınıfının büyük çoğunluğunu bütünleştirmeyi başarmıştır." (R. Garaudy, *Sosyalizmin Büyük Dönemeci*, sf.: 55, aktaran Fedoseyev-Kosign *Çağdaş Revizyonizmin Eleştirisi*, Konuk Yayınları, sf.: 101). Fischer ekliyor: "Demek oluyor ki, burada, hasta, can çekişen değil, sağlıklı bir kapitalizm vardır." (*age*, sf.: 101). Gene Garaudy sürdürüyor: "Amerika'daki ekonomik gelişimin bugünkü durumunda işçi sınıfının sefalet nedeniyle başkaldıracağı ve bunun yaratacağı bir oluşum sonunda Birleşik Devletler'de sosyalizmin egemen olacağı düşünülebilir mi?" (*age*, sf.: 101). "Şu anda yapılabilecek olan, Birleşik Amerika'da insancıl amaçlara yönelik bir kapitalizm biçimi oluşturmak, Sovyetler Birliği'nde sosyalizmin demokratikleşmesini sağlamak ve Üçüncü Dünya'da gelişim için yeni kıstaslar ve yeni yöntemler bulmaktır." (*age*, sf.: 104).

Tezleri savunan akademisyenler ile Garaudy'lerin, Fischer'lerin mantığı ve vardıkları sonuçlar arasında en küçük bir ayrım göremiyorum.

Toplumsal ilerleme, insan toplumunun, toplumsal yaşamın tek tek alanlarının tarihsel olarak daha üst biçimlere doğru gelişmesidir. Dolayısıyla farklı toplumsal süreçlerin oluşturduğu karmaşık bir yapısı vardır. Toplumsal yaşamın ayrı ayrı her alanı (üretici güçler,ekonomi, politika, hukuk bilim, ideoloji, ahlak, sanat vb.) kendine özgü süreçler barındırır. Bu gelişme süreçleri, üretici güçler ile üretim ilişkilerinin, temel yapıyla üstyapının karşılıklı ilişkisi içinde biçimlenir. Marksizm-Leninizm'in toplumsal formasyonların gelişmesi ve birbirinin yerine geçmesi çelişkili süreciyle bağlıdır ve ilerleme sorununun her türlü basitleştirilmesi, mekanikçi bakış açısıyla ele alınması ona yabancıdır. Bu bağlamda, diyalektik ve tarihsel maddecilik, bir bütün olarak toplumsal ilerlemenin toplumsal yaşamın tek tek alanlarında gerilemelerle bağlı olabileceğini öngörür; bu çerçevede toplumsal ilerlemenin doğrusal bir hareket boyunca gerçekleşmediğine işaret eder; öyle ki, şimdiye kadarki tarihsel gelişmede, kimi önemli uygarlık kazanımları iz bırakmadan yokolmuşlardır ve toplumsal ilerlemenin genel yasallıkları şimdiye kadar çoğu kez ilerleme ve gerileme dönemlerinin birbirinin yerini almasıyla yol almıştır. Marksizm-Leninizm, karşıt çıkarlara sahip sınıflara bölünmüş toplumlarda toplumsal ilerlemenin de antagonist bir karakter taşıdığını ortaya koyar ve bunun daima emekçilerin durumunda geriye doğru adımlarla bağlı olduğuna işaret eder. Tarihsel maddeciliğe göre toplumsal ilerlemenin kararlaştırıcı ölçütü maddi üretimin gelişiminde yatar. Lenin, bunu en yüksek ölçüt olarak, bütün toplumun gelişiminin baş ölçütü olarak niteler. İlerlemenin ölçütü olarak üretim güçlerini gelişimi şunları içerir: Çalışmanın üretkenliğinin gelişmesi, insanın kendine ayırabileceği zamanın artması, insan bilgisinin gelişmesi gereksinimlerinin artması ve doğaya hükmetmenin derecesi. Görüldüğü gibi üretim güçlerinin gelişmesi son tahlilde insani güçlerin kabiliyetlerinin gelişmesidir, insan doğasının zenginliğinin kendini ortaya koyabilmesidir. Dolayısıyla üretici güçlerin teknik düzeyinin gelişmesi, otomatik bir biçimde toplumsal yaşamın tüm diğer alanlarının ilerleme düzeyini vermez.

Toplumsal ilerlemede nitelik değişikliği anları, bu anlamda, toplumsal devrimlerdir. Dolayısıyla toplumsal ilerleme, toplumsal devrimden ibaret değildir, ama toplumsal devrimler, toplumsal ilerlemenin en somut göründüğü ve bir üst basamağa tırmandığı anlardır.

Zihinsel kültürün gelişimi, gerek üretim ilişkileri, gerek apaçık sınıf çelişkileri, gerekse çok sayıdaki diğer etkenler gözönünde bulundurulmadan doğrudan doğruya üretici güçler düzeyine bakılarak kavranamaz. K. Marx bu konuda şöyle diyor: "Örneğin sanatın gelişimindeki belli doruk noktaları, hiçbir şekilde toplumun genel gelişimine, böylece de onun örgütlenmesinin adeta iskeleti olan maddi temel yapıya tekabül etmez." K. Marx, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı*, sf.: 215)

Marksizm-Leninizm, toplumsal ilerlemeyi ele alırken bir yandan maddi üretimin belirleyiciliğinden hareket ederken, diğer yandan da, doğada ve insan bilincinde olduğu gibi, toplumsal yaşamda da gelişmenin temel diyalektik yasalarına uygun bir biçimde işlediğini kanıtlamıştır. Toplumsal ilerle-

mede de nicelik birikimi dönemleri ve nitelik değişimi anları vardır. Nicelik olarak gelişim, bir sosyo-ekonomik formasyon içindeki gelişimdir; bu gelişim, üretim ilişkileri üretici güçlere engel olduğu oranda ya da geliştirdiği oranda yavaşlar ya da hızlanır. Toplumsal ilerlemenin ölçütü olarak üretim güçlerinin gelişmesi, üretim ilişkilerinin değişmesi ve gelişimiyle sıkıca bağlamlılık gösterir. Bu, üretim güçlerinin gelişiminin temposu çerçevesiyle ve toplumsal amaçlarıyla emekçi yığınların toplumsal yaşam koşulları üzerinde kararlaştırıcıdır.Bir sosyo-ekonomik formasyon içinde niteliği aynı kalmakla birlikte kendisi de değişen üretim ilişkilerinin kimi tipleri toplumsal ilerlemeyi teşvik eder ve temsil eder; kimi tipleri toplumsal ilerlemeyi duraksatır, yanlış yollara sokar, bazı koşullarda geriletebilir; kimi tipleri ise üretim güçlerini gelişimini engelleyebilir. Böylece üretim ilişkilerinin gelişimi de toplumun üste doğru gelişmesini gözler önüne serer; bu süreklilik ile kesikliliğin değişimi içinde olur. Toplumsal ilerlemede nitelik değişikliği anları, bu anlamda, toplumsal devrimlerdir. Dolayısıyla toplumsal ilerleme, toplumsal devrimden ibaret değildir, ama toplumsal devrimler, toplumsal ilerlemenin en somut göründüğü ve bir üst basamağa tırmandığı anlardır.

Şimdi günümüze dönerek toplumsal ilerleme konusunda "yeni" model yaratmaya çalışanların hareket noktalarından birini oluşturan çağdaş kapitalist emperyalist sisteme bakışlarını ele alalım.

Akademisyenler emperyalizmin bugünkü gelişmişlik düzeyini ele alırlarken birinci olarak kendilerini salt üretici güçler ölçütüyle sınırlı tutuyorlar, ikinci olarak da üretici güçler içinde çalışan insanın yerini gözden kaçırıyorlar. ABD şu anda üretim düzeyi açısından gerçekten de en önde yer almaktadır. Peki ABD'de, üretici güçlerin en önemli öğesi olan emekçi insanın her yönlü gelişimi ne durumdadır? Yığın kültürünün etkisi altındaki ABD insanı, kitap ve gazete okumaktan, kendini zihinsel olarak geliştirmekten giderek artan oranda vazgeçmektedir. Son araştırmalar ABD'de gerçek anlamda okur-yazar olmayanların sayısının 30 milyonu aştığını göstermektedir. Federal Almanya'da da durum benzerdir. Okuma açısından bu ülkelerde şimdiki oranlar 1914 yılındaki oranlara yaklaşmaktadır. Giderek daha çok sayıda insanın tek bilgilenme kaynağı radyo-televizyon olmaktadır. Kültürel alandaki bu çölleşme yaygın uyuşturucu kullanımı, şiddet ve seksle atbaşı gitmektedir. Bu ortam çalışan insanın zihinsel gelişmesini olumlu yönde etkileyen, onu ilerleten bir ortam olamaz.

Öte yandan gelişmiş kapitalist ülkelerin hepsinde yaygın işsizlik vardır. Bu, sistemin işleyişi açısından gereklidir. İşsizliğin varlığı ve hele dönemsel olarak artması insanları yarınına güvensiz hale getirmekte ve ruh sağlığını olumsuz yönde etkilemektedir. Örnekler artırılabilir, ama bu sayılanlar bile, yüksek üretim düzeylerine sahip olsa bile, çağdaş kapitalizmin çalışan insanın, üretici güçlerin bu en önemli unsurunun çokyönlü gelişmesine engel olduğunu, dolayısıyla toplumsal ilerlemeyi frenlediğini göstermektedir. "Yeni" model önerenlerin gözönüne almadıkları ikinci nokta, emperyalizmin devrevi bunalım dönemleridir. Akademisyenler açısından önemli bir veri oluşturan kapitalist ülkelerdeki toplumsal hareketlerdeki durgunluk ve komünist partilerinin göreli güç kaybı, içinde yaşadığımız kapitalizmin nisbi istikrar döneminin yansımasıdır. Kalıcı değil konjonktüreldir.

Son olarak, özellikle ülkemizi de yakından ilgilendiren bir olguya değinmek istiyorum. Dünya kapitalist sistemi, gelişmiş kapitalist ülkeleri olduğu kadar, kapitalist yola girmiş bağımlı ülkeleri de kapsamaktadır. Böyle bakıldığında kapitalizmin toplumsal ilerlemeye engel olan ilişkiler sistemi daha açık ortaya çıkmakta ve toplumsal ilerleme kavramının toplumsal devrimleri ve kapitalizmin aşılmasını ana noktalar olarak içermesi gerektiği görülmektedir. Bu ülkelerde ekonomik istikrar yoktur. Ekonomik istikrarın yokluğu temelinde politik istikrar ise ancak çıkarları doğrultusunda hareketlenen yığınların bastırılmasıyla sağlanabilmektedir. Bu konuda G. A. Arbatov haklı olarak şöyle diyor: "'Azgelişmiş' kapitalizm koşullarında, kapitalist sistemin zayıf halkalarında veya gelişmiş kapitalist ülkelerdeki bunalım durumlarında ise, militarizm askersel şiddete ve askersel terörist diktatörlüğe kadar en vahşi biçimler alarak açık bir şekilde kendini göstermektedir. Latin Amerika'da, Güney Kore, Pakistan, Asya ve Afrika'daki pekçok ülke, yakın zamanlara dek Yunanistan, İspanya ve Portekiz bunun acı örneklerini oluşturmaktadırlar." (G.A.Arbatov, *Militarizm ve Çağdaş Toplum*, Yeni Açılım, s.: 6, sf.: 67).

Zaten düşük olan ulusal gelirlerinin büyük bir bölümünü de çeşitli yöntemlerle gelişmiş kapitalist ülkelere aktarmak zorunda olan bu tür ülkelerde toplumsal ilerlemenin yolunu açabilmenin ana yöntemi emperyalizme bağımlılıktan kurtulmaktan ve varolan kapitalist yapıyı aşmaktan geçiyor. Nitekim bu nedenle tezlerde önerilen yeni toplumsal gelişme modeline karşı en radikal karşı çıkışlar bu ülkelerin komünistlerinden geliyor.

Örneğin, WMR'nin düzenlediği "*SSCB'de Perestroyka ve Uluslararası Komünist Hareket*" konulu tartışmada Dominik KP MK Politik Komisyonu üyesi Jose Riva şöyle diyor: "Bugün Latin Amerika'da izlenim odur ki, -ve bu görüş yalnızca Dominik KP tarafından değil, aynı zamanda bölgemizdeki diğer komünist partileri tarafında da benimseniyor-barış ve silahsızlanma sorunlarını çözme girişimleri, her nasılsa ulusal kurtuluş için mücadele veren halklarla dayanışmayı arka plana itebilmektedir... Başta Gorbaçov yoldaş olmak üzere Sovyet liderleri karşılıklı güvenlik, günümüz dünyasının bağımlılığı, karşılıklı sorumluluk üstünde çok duruyorlar. Bu düşüncelerin belki de aşırı vurgulandığına ve bunun da ulusal kurtuluş hareketini sınırladığına inanıyoruz." (*Dünyaya Bakış*, s.: 9, sf.: 59).

Gene Prag'da düzenlenen "*Nükleer Çağda Barış ve Devrim*" konulu tartışmada Endonezya KP'den

Satiajaya Sudiman, 'sınıf savaşımının önceliğinin vurgulanmadığı gerçeğinden hareketle, yeni düşüncenin pratikte uygulanmasının devrimci eylemin kısılması anlamına gelebileceğini söyledi. Öteki konuşmacılar da bunu kabul ettiler." (*Dünyaya Bakış*, s.: 12, sf.: 63).

Sonuç olarak şöyle diyebiliriz; toplumsal ilerlemeye ilişkin olarak öne sürülen "yeni model", bir yandan, tez sahiplerinin de kabul ettiği gibi, Marksizm'-in toplumsal gelişme kuramına aykırıdır, öte yandan da "çağımızın gerçekliği" adına öne sürülen bu tezler günümüzün pratik yaşamına da denk düşmemektedir.

Önerilen modelin kendi mantığı içinde kuşkusuz toplumsal ilerlemenin günümüzdeki öznesi de "yeni" olmalıdır ve bu özne kendi niteliklerine ve modelin bütünlüğüne uygun "yeni" bir strateji uygulamalıdır.

Yeni "model"e yeni özne

Toplumsal ilerlemeyi, toplumsal devrimlerle sosyo-ekonomik formasyonların birbirini izlemesi temel noktasından ayrılarak yorumlayınca işçi sınıfının tarihsel misyonunun içeriği de boşalıyor. İşçi sınıfının öncülüğü kavramı da kendiliğinden ortadan kalkıyor. Böylelikle şimdi çağımızda toplumsal ilerlemeye yeni bir özne bulma sorunu ortaya çıkıyor. Nitekim, daha önce söz ettiğimiz sempozyumda İ. Kliyamkin bu gerekliliği, kendince nedenleriyle birlikte şöyle somutluyor: "Sanayi proletaryasının, tarihsel misyonunun gerçekleştirilmesi varyantları çeşitlidir. Birinci varyant klasik olarak Rusya'da ve daha sonra da kapitalist evrimin 'ikinci kademesi'-ndeki bir dizi başka ülkede yaşama geçirilmiştir... Bu durumda, işçi sınıfı, kapitalizm sonrası olmayan, ama görece olarak geri ülkelerin gelişmesinde kapitalizme karşı bir alternatif tarzı oluşturan yapıdan bir endüstriyel topluma geçişin öznesi olmuştu. Sözkonusu durumda, endüstriyel işçi sınıfının öznesi olduğu sosyalizm, modeli, şimdi yönetsel direktifçi olarak nitelenen ve bilimsel-teknik devrimin başlarına ve ekonominin entansif tipine geçişle birlikte tarihsel olarak kendini tüketmiş bir sosyalizm modelidir. Kapitalizmin gelişmesinin 'birinci kademe' ülkelerinde ve en başta da Batı Avrupa'da sanayi proletaryasının faaliyeti başka biçimde gelişti. Genellikle 'demokratik sosyalizm' belgileriyle gerçekleştirilen bu varyantın objektif içeriği, proletaryanın ve onun örgütlerinin (en başta sosyal-demokrat örgütlerin) kapitalist üretim tarzının ve ona uygun politik biçimlerin korunması koşullarında kapitalist ilerlemenin ve burjuva toplumunda reform yapılmasının öznesi olarak ortaya çıkmış olmalarındadır. Hem birinci hem de ikinci varyantlar tarihe karışmaktadır. Toplumsal dönüşümlerin yeni öznesi ortaya çıkmaktadır." (Yeni Açılım,s: 12, sf: 78). Hemen ardından da sempozyum notlarını kaleme alan akademisyen ekliyor: "Gerçi İ. Kliyamkin yeni özneyi karakterize etmekte zorluk çekti çünkü bu öznenin çizgileri oldukça silikti." (Yeni Açılım, s:12, sf: 78).

Başka akademisyenler bu yeni özneyi karakterize etmeye çalışıyorlar. "*Demokratik Alternatif Arayışı ve İşçi Hareketi*" başlıklı yazısında Y. Krasin şöyle diyor: "Sosyal güçlerin yeni dağılımı oldukça açık bir biçimde belirginleşmiştir... Aslında, çoğunluğun mutabakatı oluşmaktadır. Devletçiliğe karşı olan orta katmanların yanısıra, geleneksel gereksinimleri yeni -tutucu politikanın genel ilerleyişi sırasında karşılanan işçi sınıfı kesimleri de bu mutabakata katılmaktadır... Daha yüksek düzeydeki gereksinimlere gelince, işçi sınıfı tarafından bu gereksinimlerin bilincine varılması henüz daha çok uzaktır ve bu gereksinimler kapitalist toplumun istikrarını henüz tehdit etmemektedir. Ayrıca 'yeni işçi' olarak adlandırılan işçilerin önemli bir bölümü de mutabakata yanaşmaktadır. Kapitalizm, teknolojik ilerlemenin ürünlerini kullanarak, çalışabilir nüfusun yaklaşık üçte birini oluşturan ve savunma konumlarında bulunan, acı çeken azınlığın arasında (teknik ilerleme sonucu dışlanan işkolu ve mesleklerdeki işçiler, işsizler, işsiz gençler, göçmenler) keskin sosyal hoşnutsuzlukların yaygınlaştırılmasının önünü aldı." (Y. Krasin, *agy*, Yeni Açılım, s.: 9, sf.: 61).

Böylelikle 'eski' öznenin artık düzenle neredeyse uyum içinde olduğu ve toplumsal ilerlemede öncülük edemeyeceği de gösterilmiş oluyor. Bunun sonucu olarak da: "Şimdilik yeni değerlerin taşıyıcısı olarak işçi partilerinden çok, yığınsal demokratik hareketlerin öne çıkması bir rastlantı değildir. Yeni toplumsal katmanların, işçi sınıfının yeni kesiminin çıkarları bu hareketlerde ifadesini bulmaktadır." (Y. Krasin, *agy*, Yeni Açılım, s.: 9, sf.: 64). Bu öznenin sağlayacağı birlik de 'yeni türden' olmalıdır: "Çok çeşitli demokratik güçlerin bu bloku, yekpare bir birliğe ya da bir halk cephesine benzemeyecektir. Daha çok, bu birlik farklı, özerk parti, örgüt ve hareketlerin diyalog, ilişki, uzlaşma, ortak ve paralel eylemler kanalıyla cisimleşen esnek ve eşit haklı işbirliği olacaktır." (Y. Krasin, agy, Yeni Açılım, s.: 9, sf.: 64). D. Diligenski 'yeni' toplumsal ilerleme öznesinden ne anlaşılması gerektiğini daha net bir biçimde formüle ediyor.: "Görülüyor ki, devrimci güçler açısından grupsal ve sınıfsal çıkarların genel insanlık idealleriyle uyumlaştırılmasını sağlamak önemlidir. En başta, bu idealleri pratikte savunmaya yetenekli olan grup ve toplulukların devrimci sürecin öznesi olabileceğini örgörmek mümkündür. Bu toplulukların herhangi bir 'nesnel' sosyal-sınıfsal grupla özdeşleştirilmesi olanağı yoktur. İnsanların sosyal ufuklarının genişliği ve kültürel gelişimi, düşüncelerinin bağımsızlığı, ruhsal gereksinimlerinin gelişme düzeyi, benimsedikleri değer tipleri gibi kültürel ve psikolojik etkenler çağdaş kapitalist toplumda hareket eden toplumsal güçlerin yeralımında, demokratik muhalefetin oluşma sürecinde nesnel sosyo-ekonomik etkenlerle birlikte artan bir rol oynuyor." (D.Diligenski, *Yeni Açılım*, s.: 7, sf.: 57).

"Genel insani ve evrensel sorunlara, yaşam biçiminin insancıllaştırılmasına artan bir ilgi gösteren, geleneksel olmayan demokratik hareketlerin sıraları-

nı dolduran aydınların temelde maddi üretimle bağı olmayan bölümü toplumsal-politik yaşamda artan bir rol oynuyor. Bugün aydınları, geçmişte olduğu gibi farklı sınıflar arasında yalpalayan bir ara katman olarak ele almak olanaksızdır. Onların demokratik bir zihniyet taşıyan bölümü bağımsız bir toplumsal güç olarak hareket ediyor; diğer grupların sosyal ve politik protestoya eğilimli temsilcileri için çekim merkezi oluyor." (D. Diligenski, *Yeni Açılım*, s.: 7, sf.: 56).

Yinelemek pahasına da olsa belirtmek istiyorum ki, bu tür görüşler, R. Garaudy'nin -vb.'lerinin- kapitalist sistemle bütünleşmemiş aydınların başında yeralacağı 'tarihsel blok' anlayışı gibi pek de 'yeni' olmayan görüşlerine denk düşüyor. Bence, böylesi akademisyenlerin, açıklık gereği, 'yeni' birşeyler keşfetmiş gibi görünmek yerine dürüstçe özeleştiri yapıp eskiden bu görüşleri öne sürenlerin haklı olduklarını kabul etmeleri yeterli olacaktır.

Eğer toplumsal olayları incelerken materyalizm alanını terketmek istemiyorsak, toplumsal bilincin değil, toplumsal varlığın birincil olduğunu hâlâ kabul ediyorsak, toplumsal ilerlemenin öznesini saptamaya çalışırken 'kültürel gelişmişlik düzeyi', 'benimsedikleri değer tipleri' vb. gibi toplumsal bilincin kavramlarından hareket edemeyiz. Bütün bunların temeli olan üretim sürecinden hareket etmeli ve 'nesnel' konumları başa almalıyız. Böyle bakınca da toplumsal ilerlemenin öznesi, çağımızda ve toplumun sınıflara bölünmüşlüğü sürdüğü sürece her zaman bir sosyal-sınıfsal grupla ister istemez özdeşleşiyor. İşçi sınıfını toplumsal ilerlemenin öznesi durumuna getiren özellikler, onun toplumsal psikolojisine ya da bilinç düzeyine değil, kapitalist üretim sürecinde tuttuğu yerden kaynaklanır.

İşçi sınıfının sosyal hoşnutsuzluğunun dışa vurma düzeyine, hareketliliğinde bugün için belirgin bir yükselme olmadığına bakıp, yeni özneler peşine düşmek gerçek duruma denk düşmüyor. Kapitalizmin göreli istikrar dönemlerinde, genel olarak işçi sınıfının ve emekçilerin politik hareketliliğinin düşük olması doğaldır. Böylesi dönemlerde politik olarak aktif olanlar her zaman küçük bir azınlık olmuşlardır. Bu azınlık, işçi sınfının sınıf bilinciyle donanmış öncüleridir. Bunalım dönemlerinde ise, yığınların politikleşmesi hızla yükselir, kendiliğinden hareketler artar. Tarihte -yakın tarihte de- böylesi hareketlenmelere baktığımızda toplumsal karşı çıkışlarda işçi sınıfının hep önlerde yer aldığını görürüz.

Dikkat edilmesi gereken bir diğer nokta da, genel olarak 'aydınlar' kategorisiyle işçi sınıfının eğitim ve bilgi düzeyi yüksek yeni unsurlarını birbirine karıştırmamaktır. Genel olarak 'aydın' kategorisi nesnel, sınıfsal bir temele dayanmaz. Dahası 'aydın', okumuş, bilgili insan demek değildir; 'aydın', aydınlanmayla bağlı, yani toplumun ilerlemesiyle bağlı okumuş, bilgili insandır. Dolayısıyla aydın kavramının arkasında her zaman bir politik tercih yatagelmiştir ve kimi 'aydın'ların toplumsal koşulların değişmesi, bireysel çıkarlarının farklı sınıfların yanında yer almasıyla birlikte nasıl "karanlığın" savunucuları olduğu az görülmüş değildir. Ülkemizdeki toplumsal yaşam böyle konum değiştiren 'aydın'lar konusunda az örnek sunmamaktadır. Burjuvazinin emrinde, holdinglerin yönetiminde çalışanlar birçok 'aydın'dan daha az bilgili ya da kültürlü olmamakla beraber, sözcüğün saf anlamıyla aydın değillerdir. Çağımızda bilimsel-teknik devrimle birlikte tüm toplumun, bu arada tek tek her toplumsal sınıf ve katmanın bilgi ve kültür düzeyinin büyük bir hızla yükseldiği de bir gerçektir. Nitekim işçi sınıfı ve tüm emekçi katmanlar içinde bilgi düzeyi, entellektüel gelişkinlik yükselmektedir. Bu çerçevede, toplumsal mücadele içinde soyut ve genel bir 'aydın' kategorisi hiçbir özel misyona sahip değildir, bu kavramın hiçbir açıklayıcılığı yoktur. Çağımızda da toplumsal ilerlemenin öznesi olmaya devam eden işçi sınıfı içinde meslek ve sektör temeline bağlı farklı gruplar eskiden de vardı, şimdi de var. Demek ki bu temelde işçi sınıfı içinden daha dar bir kesimi bu sınıfın çekirdeği olarak belirlemek yanlış olmaz. Bu belirlemede bilimsel teknolojik-devrimle bağlı olarak günümüzde kapitalist üretim sürecinde yeri ve ağırlığı değişikliğe uğrayan kesimleri gözönünde bulundurmak önem taşıyor. Bu çerçevede ele alındığında günümüzde de işçi sınıfı içinde geniş anlamıyla sanayi proletaryasının ana çekirdeği oluşturduğu ve toplumsal ilerlemede çekim merkezini oluşturduğu görülüyor. Geniş anlamıyla sanayi, özellikle bizim gibi ülkelerde, ulaşım, enerji, inşaat vb. sektörleri de kapsar hale geliyor. Elbette bunlar içinde de yeni teknolojilerle bağlı ve görece daha bilgili kesimlerin rolü artıyor. Asıl olan kapitalist üretim süreci içinde giderek bütünleşme eğilimi gösteren sektörler içinde yeralan işçiler arasındaki dolaysız bağlardaki artışın kavranarak sınıfın çekirdeğinin genişlemesini, yani sanayi proletaryasının ağırlığının artışını yakalayabilmek oluyor.

Federal Almanya'da yapılan "*Kalelerimiz Yalnızca Fabrikalar Mı?*" konulu sempozyumda, Portekiz KP sözcüsü Jeronimo De Sousa, PKP'nin, "sendikalarda ve işçi komisyonlarında işçi sınıfını ve halk kitlelerini harekete geçirecek, parti hücrelerinde savaşkan bir ruhun yerleşmesini sağlayacak bir savaşım başlattığını ve fabrikalardaki ve sendikalardaki eylemlerin ekonomik ve politik istemler çerçevesinde odaklaştığını", "büyük özel işletmelerle devlet işletmelerinin komünistlerin kaleleri olmaya devam ettiğini" vurguluyordu. Yunanistan KP sözcüsü Constantin Volgaropoulos da "sanayi proletaryasının, partinin yapılaşma çabalarında en önemli etmen olduğunu ve olmaya da devam edeceğini" belirtti. Toplumsal ilerleme ve onun öznesiyle ilgili görüşlerimi, Prag'da yapılan "Nükleer Çağda Barış ve Devrim" konulu sempozyumda, birçok komünist parti temsilcisinin vurguladıkları ve tümüyle katıldığım bir cümleyle noktalamak istiyorum: "Adil bir düzen sağlanması emperyalist sömürünün ortadan kaldırılmasını ve emperyalizmin sonul yokoluşunu gerektirir ve işçi sınıfı bu amaca ulaşmada anahtar konumda kalmaktadır." (*Yeni Açılım*, s: 12, sf: 65).

Yenilenme mi kopma mı?

Erden Akbulut

Erden Akbulut, TBKP Genel Sekreteri Haydar Kutlu'nun "Süreklilik İçinde Yenilenme" başlığıyla *Yeni Açılım* dergisinde dizi halinde yayımlanan yazılarıyla *Marksizm ve Gelecek* dergisinde yeralan "Yöntem Sorunları Üzerine" başlıklı yazısını esas olarak felsefi düzlemde irdeliyor. Marksizm-Leninizm'in yöntemsel temelini oluşturan diyalektik ve tarihsel maddecilik bakımından H. Kutlu'nun yazılarında dile gelen tezleri eleştiriyor. H. Kutlu'nun bu yaklaşımıyla kaçınılmaz olarak idealizm konumlarına savrulduğu ve savrulacağı, bu bakış açısıyla da Marksizm konumlarında yeralmasının olanaklı olmadığı yargısını getiriyor.

Bir süredir *Yeni Açılım* dergisi yazarları arasına katılan TBKP Genel Sekreteri, H. Kutlu, gerek bu dergideki, gerekse *Marksizm ve Gelecek* dergisinin ilk sayısında başlayan yazarlığına yöntem ve yöntembilim sorunlarını ele alarak girişti. Yazıların okurlara ilk ağızda son derece karışık, daldan dala atlayan izlenimi vermesi yanıltıcıdır. H. Kutlu'nun "yeni düşünce" öncesi mantığını ve üslubunu tanıyanlar bakımından şaşırtıcı gelen bu son derece dolayımlı ve pratik sorunlara ilişkin (program, politika, parti anlayışı vb.) görüşleri hep daha ileriki bölümlere ya da tasarlanan yazılara erteleyen yaklaşımının ardında, H. Kutlu'nun bana son derece bilinçli gözüken bir tercihi yatıyor. Gerçekten de H. Kutlu yöntem sorunlarını tartışmak, burada belirli bir görüş, yaklaşım ve anlayış sağladıktan sonra, o herkes bakımından yakıcı, güncel sorunlara "bu yöntemle" yanıt getirmek istiyor. Gündelik yaşama ya da komünist ve işçi hareketinin tarihine ve bugününe ilişkin "şok yaratıcı" yargıları yazılarına serpiştirmesi ise, "çağdaş reklamcılığın 'meraklandırma' kaldırıca"nı andırıyor. Bir yazısında "Marksizm bunalımda, Leninizm aşılmıştır ya da aşılmalıdır" diyor, bir ikincisi "sosyalizmin ORTAÇAĞI'ndan, köylü sosyalizm"-nden söz ediyor, bir üçüncüsünde birdenbire "Leninci parti anlayışının savunusu"na şu ya da bu ölçüde girişiyor. Acele yargıda bulunanlar, H. Kutlu'nun zigzaglar çizdiğini, rüzgâra göre yelken açıp dümen kırdığını, eleştirilerden ders çıkardığını yaygınlaştırıyor. Bunlar bence, belirleyici değildir. H. Kutlu yöntem sorununu ele almış, bu konudaki görüşlerini özellikle dile getirmek istiyor. H. Kutlu hangi yöntemi sorguluyor ve hangi yöntemi öneriyor? Sonucu belirleyici olan budur.

İlk sorulması gereken şu oluyor: Neden yöntem sorunları? Marksist-Leninistler'in bugüne dek kullanageldikleri yöntem, yani diyalektik ve tarihsel maddecilik artık günümüzü, çağımızı karşılamıyor mu, onun gereklerine yanıt vermiyor mu? H. Kutlu soruyu böyle doğrudan sormuyor, dolayımlı sorgulamaları tercih ediyor. "Tabular", "dogmalar" H. Kutlu'yu hâlâ bir ölçüde ürkütüyor olsa gerek. O yüzden de bu dolayım, dünya görüşü anlayışından başlayıp, aydınlanma söyleminden geçip, çağ tanımı ve niteliği yoluyla çağımızın temel kategorisine vardırılıyor, ardından da kaçınılmaz olarak tarihsel maddeciliğin devrimi zorunlu kılan yasallığından geçerek varolan yöntemin aşılmasının kaçınılmazlığına varıyor.

H. Kutlu'nun yazıları kolayca ulaşılabilir olduğundan zorunlu görmedikçe alıntı yapmayacağım. Ancak H. Kutlu'nun tartışmasız doğrularmış gibi dile getirdiği kimi temel konularda, biraz didaktik gibi gözükecek olsa da, uzunca duracağım.

Marksizm bir dünya görüşüdür

H. Kutlu yöntem sorgulamasına dünya görüşü çerçevesinde başlıyor. "Bildiğimizi sanıyorduk; burjuvazi de proletarya da bir dünya görüşünün varolduğunu sanıyordu. Her iki taraf da bazı illüzyonları dünya görüşü yerine ikame ettiklerini fark ediyor bugün. Ne burjuva, proleter sınıf farklılığı, ne emek, sermaye çatışması ortadan kalktı, ama farklı sınıfların farklı ideolojilerinin bir dünya görüşü demek olmadığını görmeye başlıyoruz.Sınıfların bir dünya görüşünün olup olamayacağını sormamız gerekiyor." (*Gelecek*, sf.: 101-102). Bu kolayca ifade ediliveren bakış, Marksizm'in felsefede devrim yaratan yaklaşımını bir çırpıda ortadan kaldırma yeltenişidir. Marks ve Engels'in felsefede gerçek-

leştirdikleri devrim nedir? Marks ve Engels, *diyalektik maddeci dünya görüşünü* ortaya koydukları, maddeciliği diyalektik maddeciliğe dönüştürdükleri, maddi süreçlerin içinde diyalektik gelişmeleri ve bunun bilgi edinme sürecindeki yansılarını açıkladıkları için felsefede bir devrim yapmışlardır. Bu felsefi devrimin en önemli yönlerinden biri de tarihsel maddeciliğin ortaya konması, yani maddeciliğin toplumsal yaşamın kavranmasını da kapsayacak biçimde genişletilmesidir. İşte felsefede bir devrime işaret eden *diyalektik ve tarihsel maddecilik*, çağdaş bilimin ve pratikte edinilen ileri deneyimlerin başarılarına dayanan, bunların kaydettiği ilerlemeyle birlikte sürekli gelişen ve kendini zenginleştiren *bilimsel, felsefi bir dünya görüşüdür*.

Ne proletaryanın, ne de burjuvazinin dünya görüşlerinin olmadığı illüzyonuna kapılan H. Kutlu, bu illüzyonunu genelleştiriyor ve sınıfların kendilerine ait dünya görüşleri olamayacağı yargısına varıyor. Sınıfsallıktan koparılan 'dünya görüşü' kavramı salt teknolojiye bağlanıyor; örneğin sanayi toplumunun dünya görüşünden söz ediliyor. Sanayi toplumu kavramıyla ne anlatılmak istendiği açık değil. Eğer sanayi toplumu sözüyle sanayiin gelişmiş olduğu toplumlar kastediliyorsa, sosyalist ülkeler ile kapitalist ülkeler aynı kaba konuyor demektir ki H. Kutlu'nun kendisi de bu toplumların aynı dün-ya görüşüne sahip olmadıklarını dile getiriyor. Sanayi toplumu sözüyle kapitalist toplum kastediliyorsa, o zaman kapitalist toplumda tek bir dünya görü-şünün olduğu ileri sürülü-yor demektir.

Diyalektik ve tarihsel maddecilik, çağdaş bilimin ve pratikte edinilen ileri deneyimlerin başarılarına dayanan, bunların kaydettiği ilerlemeyle birlikte sürekli gelişen ve kendini zenginleştiren bilimsel, felsefi bir dünya görüşüdür.

Theodor Oizerman, *Felsefe Tarihinin Sorunları* adlı kitabında dünya görüşünü şöyle tanımlıyor: "Bu kavram, doğayla, kişiyle ve toplumsal yaşamla ilgili temel insani inançları; bilinçte, davranışta, yaratıcılıkta ve insanların bileşik pratik etkinliğinde *bütünleştirici, yönlendirici* bir rol oynayan inançları ele almaktadır." (sf.: 197) Ve ekliyor: "Felsefenin bir dünya görüşü olduğunun reddedilmesi, son derece çelişkili bir kuramsal konum göstermektedir." (sf.: 196). "*Feodal, burjuva, komünist dünya görüşlerinden söz etmek de tümüyle meşrudur. Bir bütün olarak Marksizm belli bir dünya görüşüdür.*" (sf.: 197, abç)

H. Kutlu'nun haklı olduğu bir yan var. Her insanın, kendisini kuşatan dünyaya ilişkin kendine özgü görüşleri vardır. Ancak bu görüşler, çoğunlukla herhangi bir teorik temeli olmayan, birbirine karşıt yanlar taşıyan, parça parça fikirlerden öte gitmez. Oysa felsefi bir dünya görüşü, yani sınıflı toplumda burjuvazinin ve işçi sınıfının ayrı ayrı sahip oldukları ve birbirine karşıt felsefelere dayalı dünya görüşü, çeşitli fikirlerden, görüşlerden ve anlayışlardan oluşan gelişigüzel bir yığın değil, tersine doğaya, topluma, insana ve insanın dünyadaki konumuna ilişkin fikirlerin, görüşlerin ve anlayışların oluşturduğu bir sistemdir. Engels'in de *Anti-Dühring*'de vurguladığı gibi eğer Marksizm felsefi bir dünya görüşüyse, kapitalist toplumda burjuvazinin bu dünya görüşünü benimsemesi ne denli beklenebilirse, işçi sınıfının da kendi bir dünya görüşünden vazgeçmesini beklemek o denli "akla ve sağduyuya" uygun olur. Dolayısıyla kapitalizmi ve onunla birlikte antagonist sınıflı toplumların sonuncusunu aşmadan toplumda ortak bir dünya görüşünün oluşabileceğini düşünmek gerçek bir illüzyondur. Sosyalist toplum ile kapitalist toplumun dünya görüşlerinin aynı olabileceğini sanmak da aynı illüzyonun bir diğer yüzüdür.

H. Kutlu, sınıfların dünya görüşünün bir illüzyon olduğu söylemiyle, ilk ağızda, bir bütün olarak belli bir dünya görüşü olan Marksizm'in bir illüzyon olduğunu ileri sürmüş oluyor. Dahası bütün bir insanlık tarihi boyunca felsefede temel sorun olagelmiş maddecilik-idealizm sorunsalının da bir illüzyondan ibaret olduğunu keşfetmiş oluyor.

Mutlak olan "karşılıklı bağımlılık" değil savaşımdır

Bir bütün olarak diyalektik ve tarihsel maddeciliğin bir illüzyon olduğu saptamasından sonra H. Kutlu,yine aynı dolayımlı yöntemiyle önce diyalektik maddeciliğin temel direklerinden birine yöneliyor. Elbette yine "popülist olmayan popüler bir dil"le. Nasıl mı? Sözü H. Kutlu'ya bırakalım: "Çağımızın temel düşüncesi bilim, insan (hümanizm) akıl ve sağduyu düşüncesidir. Bunlar hem çağın niteliği, hem de onun temel kavramlarıdır. Ama bu temel kavramlara önceki aydınlanma çağlarından farklı olarak çağımızın kendi özelliğini kazandıran en temel kavram, yani kategori "karşılıklı bağımlılık" kategorisidir. Çağımızda savaşların kaçınılmaz olduğu düşüncesinin yok olması ile birlikte, çağlar boyu günümüze dek süren "*çatışma*" kategorisi değişmiştir artık. Bu durum tarihsel, devrimsel yeni bir durumdur ve "k*arşılıklı bağımlılık*" yeni bir dünya görüşünü hazırlayan temel bir konsepttir." (*Yeni Açılım*, s.: 15, sf.: 12).

H. Kutlu, bir devrimsel durumdan sözederken, aslında bizzat devrimin, dahası hareketin kendi kendine hareket olarak varlığının koşulunu ortadan kaldırmaya yöneliyor. Kategoriler düzeyinde konuşuyorsak, "çatışma" bitti, asl olan "karşılıklı bağımlılık"tır demek, karşıtların savaşımı son buldu, asl olan karşıtların birliğidir anlamına gelir. Yoksa diyalektiğin kendisi dünya çapındaki karşılıklı bağımlılığın ve hareketin bilimidir; dolayısıyla diyalektik maddeciliğin tüm yasaları, bu karşılıklı bağımlılığın ve hareketin yasalarıdır. İşte bu dünya çapındaki karşılıklı bağımlılığın ve hareketin genel yasaları çerçevesinde H. Kutlu karşıtların birliği ve savaşımı yasasında mutlak yan ile göreceli yanın değişikliğe

uğradığını söylemekle kalmıyor, yasanın kendisinin savaşımı, çatışmayı dışlayacak biçimde yeniden formüle edileceği bir dünya görüşünün biçimlendirilmesini öneriyor.

Bu sorunu ayrıntılı bir biçimde irdelemeden önce, H. Kutlu'nun yasa tanımında önemli bir "düzeltme" (!) yaparak, yasayı "eğilim"e indirgemeye özel bir özen gösterdiğine işaret edeyim. H. Kutlu şöyle diyor: "Doğa, düşünce ve toplumda gelişmeyi, esas olanı, içsel süreçlerle ilgili olanı anlatmak üzere yasadan sözedilir... Toplumsal yasaları ancak en genel ve en sık tekrarlanan "eğilimler" olarak anlamak gerekir." (*Yeni Açılım*, s.:15, sf.: 14). H. Kutlu olgular arasındaki bir bağlamlılığın yasa sayılabilmesi için *asli, istikrarlı, yinelenebilen* ve *zorunlu* karakter taşımaları gereğinden, *zorunlu* yanı atlıyor. Olgular arasındaki bağlamlılık da gelişmeye etki eder ama onu belirlemez. Oysa *yasa bir zorunluluğun ifadesidir*; yani belirli koşullardaki gelişmenin karakterini belirleyen bir bağlamlılıktır. İşte bu yüzden insan, doğa ve toplum yasalarının bilgisini edinerek, eylemlerine bilinçli bir biçimde girişebilir, kimi olayları öngörebilir, doğasal nesneleri ve onların özelliklerini kendi yararına dönüştürebilir ve toplumsal koşulları amaca-uygun bir biçimde dönüşüme uğratabilir. İşte bu nedenle "... bağlamlılık bir kez kavrandığında, mevcut durumun sürekliliğinin zorunlu olduğuna ilişkin her teorik inanç, bu durum pratikte yıkılıp gitmeden önce yokolur gider." (Marks-Engels, *Seçme Yapıtları*, c.: 2, sf.: 419).

Doğanın, toplumun ve düşünmenin yasaları olarak diyalektiğin yasaları, hem varoluşun, hem de bilginin yasaları olarak bir bütünlük oluştururlar. Dolayısıyla diyalektik maddeciliğin yasaları "çağ"a, onun"temel kategori'sine göre değişikliğe uğramaz, tersine "çağ"ı ve onun"temel kategori'sini kavrayıp dönüşüme uğratmaya hizmet eder.

Ayrıca H. Kutlu, "karşılıklı bağımlılık" kategorisini esas alarak bütün kavramları gözden geçirip, yenilemek durumunda olduğumuzu ileri sürüyor. (*Yeni Açılım*, s.: 13, sf.: 12). Oysa bilindiği gibi felsefede en genel, en temel kavramlar olan kategoriler, düşüncenin düzenleyici ilkeleri, nesnelerin ve olguların tüm zenginliğini sınıflandırmamızı sağlayan, özne ile nesne arasındaki bağıntının düğüm noktaları olarak sistemli bir bütün oluştururlar. Özel bir kategori, yalnızca kendi başına analiz edilerek, yani diğer kategorilerden yalıtılarak doğru bir biçimde kavranamaz. Nesnel gerçekte herşey karşılıklı bağıntı ve etkileşim halinde olduğundan bu dünyayı dile getiren kategoriler de belli bir tarzda karşılıklı bağıntı halindedir. Her kategori, nesnel dünyanın belli bir yanını ifade eder ve Lenin'in dediği gibi, kategorilerin hepsi birlikte "... ebedi hareket ve gelişme halindeki doğanın genelgeçerli yasallıklara bağlı karakterini koşullu bir biçimde, yaklaşık olarak *kapsarlar*." (*Tüm Eserleri*, c.: 38, sf.: 182). Diyalektik ve tarihsel maddecilikte kategoriler, temel yasalarla sıkı sıkıya bağlı olarak ve kendi içlerinde bir bütünsellik taşıyacak biçimde düzenlenmişlerdir. H. Kutlu özel olarak seçtiği tek bir kategoriden hareketle bütün bir kategoriler sistemini kurmaya kalkarsa, olsa olsa yadsımayı önüne koyduğu diyalektik ve tarihsel maddeciliğin karşısında yeralan metafizik kategoriler anlayışına varabilir.

Diyalektik maddeciliğin dünya çapındaki karşılıklı bağımlılığın ve gelişmenin bilimi olduğunu söyledim. Diyalektik maddecilik yalnızca herşeyin geliştiğini söylemekle kalmaz, bu gelişimin nasıl gerçekleştiğini de bilimsel olarak açıklar. Her "çağ"da ama özellikle "çağımızda" gelişmeye kimse karşı çıkmamaktadır. Ama gelişmenin ne olduğu ve nasıl gerçekleştiği hâlâ bir tartışma konusudur. Lenin döneminde de süregiden bu tartışmada gelişmeye diyalektik olan ve olmayan iki ana yaklaşımı Lenin şöyle dile getirmişti: "... Gelişmeye (evrimleşmeye) ilişkin iki temel anlayış şunlardır: Bir yanda azalma ve çoğalma, yinelenme olarak gelişme ve öte yanda karşıtların birliği olarak gelişim ("bir"in birbirlerini karşılıklı olarak dışlayan karşıtlar halinde "iki"leşmesi ve bu karşıtlar arasındaki karşılıklı ilişkiler). Harekete ilişkin birinci anlayışta, kendikendine hareket, bu hareketin itici gücü, onun kaynağı, güdüsü gölgede kalır ya da bu kaynak dışa konur (Tanrı, özne vb.). İkinci anlayışta asıl dikkat dosdoğru *kendikendine* hareketin *kaynağına* yönelir. Birinci anlayış ölü, renksiz ve kurudur. İkincisi canlıdır. *Yalnızca* bu anlayış... 'sıçramaların', 'süreklilik içinde kesikliliğin', 'karşıtına dönüşmenin', eskinin yokoluşunun ve yeninin doğuşunun anahtarını verir." (*Tüm Eserleri*, c.: 38, sf.: 360).

Diyalektik maddeciliğin yasaları "çağ"a, onun"temel kategori'sine göre değişikliğe uğramaz, tersine "çağ"ı ve onun"temel kategori'sini kavrayıp dönüşüme uğratmaya hizmet eder.

Diyalektik gelişme anlayışının ayırdedici özelliği, onun gelişmeyi, varolanın basit, nicelikçe bir değişme (azalma ya da çoğalma) olarak değil de, eskinin yokolma, yıkılıp gitme ve yeninin doğma süreci olarak kavramasıdır. Bu süreç, nicelikçe değişimlerin nitelik değişikliklerine dönüşmesi ve ardından bu nitelik değişikliğinin nicelikçe değişimlere yolaçması yasasında ifadesini bulur.

Nitelik ile nicelik arasındaki çelişki, tüm nesnelerin ve süreçlerin iç çelişkiler taşıdığını ve bu çelişkilerin nesnelerin ya da süreçlerin gelişimlerinin kaynağı ve itici gücü olduğunu söyleyen genel yasanın dışavurma biçimlerinden yalnızca biridir. İşte karşıtların birliği ve savaşımı yasası, bu çelişki, hareket ve gelişme anlayışında anahtar konumdadır.

Her nesne, her olgu, karşıtların bir birliğidir. Karşıtların birliği, herşeyden önce, her nesnenin içinde birbirine karşıt yanların ve eğilimlerin bulunduğu anlamına gelir. Ama nasıl bulunurlar? Karşıtların arasındaki, onların yapıları arasındaki karşılıklı bağımlılığın ve etkileşimin karakterinin belirlenmesi son derece önemlidir. Karşıtların birliğinden söz ettiğimizde, bu karşıtların yapısı öyledir ki, burada karşılıklı bağımlılık içindeki karşıtlardan herbirinin

varlığı bütünüyle diğerinin varlığına bağlıdır ve bu ikisinin birarada varolması yalnızca onların dış ilişkileriyle sınırlı değildir. Gelişmekte olan bütünün karşıt yanları, özellikleri ve eğilimleri arasındaki karşılıklı bağımlılık, karşıtların birliğinin asli bir özelliğidir. Ancak karşıtların karşılıklı bağımlılığı, diyalektik çelişkinin özgül özelliklerinden yalnızca biridir. Diyalektik çelişkinin yaşamsal önem taşıyan diğer yanı karşılıklı olumsuzlamadır. Bütünün karşıt yanları yalnızca karşılıklı bağımlılık halinde bulunmazlar, aynı zamanda birbirlerini karşılıklı olarak dışlarlar. Bu ayırdedici özellik ifadesini karşıtların birbiriyle savaşımında bulur. Karşıtların birbiriyle savaşımı kavramı, karşıtların karşılıklı olarak birbirlerini olumsuzlamasının ve dışlamasının her türünü kapsar. Önemli olan bu savaşımın somut biçimleri değil, diyalektik çelişkinin karşıtların karşılıklı olarak birbirlerini olumsuzlaması öğesini içermesidir. Çünkü *karşıtların savaşımı gelişmenin kaynağı, itici gücüdür.* Bu nedenle Lenin, diyalektik gelişme için şu tanımı yapar: "Gelişme, karşıtların birbiriyle savaşımıdır." (*Tüm Eserleri*, c.: 38, sf.: 360). Dahası "karşıtların birliği (birliktelik, özdeşlik, eşdeğerlilik) koşullu, süreli, geçici, görecelidir. Karşılıklı olarak birbirini dışlayan karşıtların birbiriyle savaşımı ise mutlaktır, tıpkı gelişimin, hareketin mutlak olması gibi." (Aynı yerde.)

H. Kutlu yeni yöntem arayışında önce bir dünya görüşü olarak diyalektik ve tarihsel maddeciliğin bütününe, ardından diyalektik maddeciliğin özü olan karşıtların birliği ve savaşımı yasasındaki karşıtların savaşımının mutlaklığı anlayışına ve nihayet tarihsel maddeciliğin özü olan üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki birlik ve savaşım yasasının ifadesi olan zorunlu uyum yasasına karşı çıkarak kendi yöntemini oluşturmayı öne koyuyor.

İşte. H. Kutlu tüm kategori sistemini "karşılıklı bağımlılık" temel kavramına, kategorisine, konseptine dayandırıp "çatışma"yı dışlayalım derken, aslında diyalektik maddeci hareket ve gelişme anlayışını terk edelim demiş oluyor ve bu tutumuyla ister istemez idealizm konumlarına savruluyor.

Toplumların gelişimini açıklayan yasa

H. Kutlu yöntemle ilgili sorgulamasını burada bitirmiyor elbette. Diyalektik maddeciliği yadsıdığı gibi bunun toplumsal olaylara, süreçlere uygulanmasını da bertaraf etmek durumunda olduğunu düşünüyor. Bunu da bu kez Stalin dolayımıyla yapmayı yeğliyor. H. Kutlu şöyle diyor: "Bu dogmatik yanılgılar yöntemsel temelini şu Stalinist formülasyonda bulur: Üretim ilişkileri ile üretim güçlerinin niteliği arasındaki zorunlu uyuma ilişkin...yasa" (*Yeni Açılım*, s.: 15, sf.: 15). H. Kutlu'nun burada 'Stalinist formülasyon' adını verdiği şey, tarihsel maddeciliğin en genel yasallığıdır. Bize, insan topluluklarının gelişmelerini kendi hareketleri içinde bilimsel olarak kavrayabilmenin olanağını bu yasa verir. Sözü uzatmamak için doğrudan K. Marks'tan aktarıyorum. K. Marks, *Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı* adlı yapıtının önsüzünde maddeci tarih anlayışının temeli olan bu yasayı şöyle dile getirir: "... Ulaşmış olduğum ve bir kez ulaşıldıktan sonra incelemelerime kılavuzluk etmiş olan, genel sonuç, kısaca şöyle formüle edilebilir: Varlıklarının toplumsal üretiminde, insanlar, aralarında, zorunlu, kendi iradelerine bağlı olmayan belirli ilişkiler kurarlar; bu üretim ilişkileri, onların maddi üretici güçlerinin belirli bir gelişme derecesine tekabül eder. Bu üretim ilişkilerinin tümü, toplumun iktisadi yapısını, belirli toplumsal bilinç şekillerine tekabül eden bir hukuksal ve siyasal üstyapının üzerinde yükseldiği somut temeli oluşturur. Maddi yaşamın üretim tarzı genel olarak toplumsal, siyasal ve entellektüel yaşam sürecini koşullandırır. İnsanların varlığını belirleyen şey, bilinçleri değildir; tam tersine, onların bilincini belirleyen, toplumsal varlıklarıdır. *Gelişmelerinin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri, o zamana kadar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkilerine, ya da bunların hukuki ifadesinden başka bir şey olmayan, mülkiyet ilişkilerine ters düşerler. Üretici güçlerin gelişmesinin biçimleri olan bu ilişkiler, onların engelleri haline gelirler. O zaman bir toplumsal devrim çağı başlar...* böyle bir altüst oluş dönemi hakkında da, bu dönemin kendi kendini değerlendirmesi gözönünde tutularak bir yargıya varılamaz; tam tersine, bu değerlendirmeleri maddi yaşamın çelişkileriyle toplumsal üretim güçleri ile üretim ilişkileri arasındaki çatışmayla açıklamak gerekir." (K. Marks-F. Engels, *Felsefe İncelemeleri*, Sol Yayınları, sf.: 118-119 abç).

Demek ki H. Kutlu yeni yöntem arayışında önce bir dünya görüşü olarak diyalektik ve tarihsel maddeciliğin bütününe, ardından diyalektik maddeciliğin özü olan karşıtların birliği ve savaşımı yasasındaki karşıtların savaşımının mutlaklığı anlayışına ve nihayet tarihsel maddeciliğin özü olan üretici güçler ile üretim ilişkileri arasındaki birlik ve savaşım yasasının ifadesi olan zorunlu uyum yasasına karşı çıkarak kendi yöntemini oluşturmayı öne koyuyor. Bu çerçevede H. Kutlu'nun sorguladığı kimi şeyler ve politik tutumu anlaşılır hale geliyor.

Revizyonizm ateşi üzerinde değil Marksizm yolunda yürümek

Nitekim, H. Kutlu, *Gelecek* dergisinde yayımlanan "Yöntem Sorunları Üzerine" başlıklı yazısına şöyle başlıyor: "Günümüzde Marksizmin tüm temel konuları, görüş, tez, ilke ve öngörüleri, kavram ve kategorileri yoğun bir tartışmanın konusu oluyor." (s.:1, sf.: 101). Aynı yazının ileriki bölümlerinde de şöyle diyor: ""Marksizmin bugünkü sorunları (Türkiye ve dünyada) başarının, gelişmenin sorunları mıdır, yoksa gelişmemenin, başarısızlığın mı? Herhalde başarının denemez. Bu yanıttan sonra yanıtlar

kabaca ikiye ayrılacaktır (ayrılıyor): a) Başarısızlık bir uygulama sorunudur. Yani Marksizm-Leninizmi kendi koşullarımıza yaratıcılıkla uygulayamadık. b) Başarısızlık uygulama sorunlarını aşıyor. Bize göre doğru yanıt ikincisidir. Zira nasıl olur da tüm dünyada Marksistler aynı beceriksizliği hep birlikte aynı süreçte gösterebilirler... Öyle ise başarısızlığın nedenlerini bizzat Marksist teorinin içinde aramak gerekir. (*agy*.sf.: 118). *Yeni Açılım*'ın 15. sayısında yeralan "Süreklilik İçinde Yenilenme II" başlıklı yazıda, birlik sorununu ele alırken de "Marksizm, sosyalizm dediğimizde ne anladığımız bile bugün soru iken, birlik için bu zorunlu ön çalışmadan geçmeden birliğe ne ölçüde hizmet edebiliriz." (sf.: 8).

Aslında birbirini tamamlayan ve pekiştiren bu üç anlatım "yeni politik düşünce"yi ve bununla bağlı olarak TBKP girişimini, hem teori, hem de eylem alanında oldukça özlü bir biçimde ifade ediyor.

Önce bir noktada hemfikir olmak gerekiyor. İster teori, ister doktrin olarak kavransın Marksist olmak ne demek? Tanım gereği, Marksist olmak, Marksizm'in temel konumlarını, ilkelerini, kavram ve kategorilerini doğru bulup benimsemek demektir. Bu konumları, ilkeleri, kavram ve kategorileri doğru bulmayıp sorgulayan birisi Marksist olarak nitelendirilemez. Zaten Marksizm dendiğinde ne anlaşılması gerektiği bizim için soru haline gelmişse, bu durumda Marksist kavramının kendisi içeriksiz bir hale gelir ve kendimizi Marksist olarak nitelendirmemiz de bir anlam taşımaz.

Kendimize Marksist diyebilmemiz için, öncelikle Marksizm'in ne olduğu bizim için soru olmaktan çıkmalı, onun temel noktaları açıklıkla ortaya konulmalıdır. Bu da yetmez, bu temel noktaları benimsememiz de gerekir.

Kuşkusuz Marksizm'in tüm temel konu, görüş, ilke, tez, öngörü, kavram ve kategorileri Marksizm'in doğuşundan bugüne yoğun tartışmalara konu olmuştur, olmayı da sürdürecektir. Ancak bu tartışma Marksistler ile Marksist-olmayanlar arasındadır. Öncelikle bu tartışmada taraf olmak gerekiyor.

Hareket noktasının bu olması, çok temel önemde teorik ve pratik sonuçlar veriyor. Teorik sonuçları yazımın yukarıki bölümlerinde irdelemeye çalıştım, pratik sonuçların en önemlisi ise, TBKP'nin sosyalizm için savaşım veren bir örgüt olmaktan çıkmasıdır. Tanrının varolup olmadığını kendi kafasında tartışmayı sürdüren insan ateizm propagandası yapamaz. Aynı şekilde sosyalizmin ne olduğuna karar verememiş bir siyasal parti de sosyalizm için savaşamaz.

Marksist dünya görüşünü terkeden H. Kutlu, ister istemez yeni bir dünya görüşü, düşünce tarzı keşfetmek zorunda kalıyor: "Yeni düşünce tarzı, Marksist olsun, olmasın, çağımızın insanının düşünce tarzıdır." (*Yeni Açılım*, sf.:13, sf.:10). Görüldüğü gibi, yeni düşünce tarzıyla birlikte, gerek sosyo-ekonomik formasyonlar arasındaki temelli farklılıklar, gerekse sınıflı toplumlardaki uzlaşmaz karşıtlıklar bir çırpıda yok ediliyor.

Hem kapitalist, hem de sosyalist ülkelerde yükselen (!), hem burjuvazinin hem de proletaryanın elinde bayraklaşan (!) 'yeni düşünce', çağımızın niteliğini; bilim, hümanizm, akıl ve sağduyu olarak belirliyor. Oysa çağımızın niteliğinin böylece sınıfsal olmayan kavramlarla nitelendirilmesie, ancak yaşamın nesnelliğinde sınıfsallığın aşılabilmiş olmasıyla mümkün olabilecektir. O güne dek çağımızın niteliğini, sınıflı toplumu aşma eyleminin kendisi, yani kapitalizmden sosyalizme geçiş süreci belirlemeye devam edecektir. Çağın merkezinde yer alan düşünce ise, çağın merkezinde yeralan sınıfın, yani işçi sınıfının devrimci düşüncesi, onun dünya görüşü olacaktır.

Yeni yöntemsel yaklaşımlarıyla H. Kutlu şöyle diyor: "Bu nedenle yasalar koşullara bağlı olarak değişebilir, farklı işleyişlere bürünebilirler... Eğer bugün uluslararası koşullar değişmiştir diyorsak, kapitalizmin yasallıklarının işleyişlerini yeniden incelemek zorundayız. Örneğin savaş ekonomisinin egemen olduğu koşullarda, kapitalizmin anarşik karakterine bağlı olarak ortaya çıkan bunalımlar, sa-

Tanrının varolup olmadığını kendi kafasında tartışmayı sürdüren insan ateizm propagandası yapamaz. Aynı şekilde sosyalizmin ne olduğuna karar verememiş bir siyasal parti de sosyalizm için savaşamaz.

vaş ekonomisinin olmadığı durumda az çok kontrol edilebilir bir karakter kazanamazlar mı?" (*Yeni Açılım*, sf.: 15, sf.: 14)

Bir sosyo-ekonomik formasyonun hem genel, hem de özel yasaları vardır. Genel yasalar, sözkonusu sosyo-ekonomik formasyonun özüyle bağlı yasalardır ve bu öz değişmedikçe ya da ortadan kalkmadıkça bu genel yasalar işlevlerini sürdürürler. Bir sosyo-ekonomik formasyonun özünün değişmesi ya da ortadan kalkması ise, artık o sosyo-ekonomik formasyonun yokolması demektir. Kapitalizm varolduğu sürece onun özüyle bağlı bulunan kapitalizmin genel yasallıkları da işlevlerini sürdüreceklerdir.

Kapitalist bir toplumda demokrasinin tüm sınıf ve tabakaların çıkarlarını kapsayabilmesi için çıkarları birbirine karşıt sınıfların olmaması gerekiyor. İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki antagonizmanın son bulmuş olması gerekiyor. Yani kapitalizmin kapitalizm olmaması gerekiyor.

Kapitalist ekonominin anarşik ve bunalımlı yapısı kapitalizmin genel yasallıklarından kaynaklanıyor. Dolayısıyla bunalımlar kapitalizm varoldukça kaçınılmazdır. Ekonominin anarşik yapısı ve bunalımlar yalnızca savaş ekonomisinin olduğu koşullarda geçerli değildir; savaş ekonomisinin olmadığı koşullarda da, kapitalist sistem anarşik ve bunalımlı bir işleyişe sahiptir. Öte yandan çağımızda kapitalist sistemde savaş ekonomisinin olmadığını öne sürmek de ayrı bir yanılgıdır. H. Kutlu "Bu sorunun yanıtını tartışmaksızın kapitalizmin demokratik varyantını tartışmak anlamsızdır" (aynı yerde) diyor. Gerçekten de böylesi bir tartışma öyle ya da böyle "abesle iştigal" olur.

Eğer kapitalist ekonomi savaş ekonomisini sözümona aştığı için anarşik ve bunalımlı yapısından kurtulabiliyorsa, üstelik de sürekli gelişen üretici güçler, gelişmelerinin belirli bir anında kaçınılmaz olarak üretim ilişkilerini kendilerine uygun duruma getirmeyeceklerse, ebedi bir kapitalizm beklenebilir. Bu durumda sosyalist bir geleceğe duyulan inanç da kimi *Yeni Açılım* yazarlarının ifade ettiği gibi "hamhayal" olabilir. Sosyalizm mücadelesi gerçekçi olmayacağından "demokrasi mücadelesi" biricik amaç haline gelebilir. Nitekim bu bağlamda H. Kutlu'nun demokrasi kavramını "yeni" bir biçimde nasıl kavradığı önem kazanıyor: "İşçi sınıfı kapitalist bir toplumda, yalnız kapitalist sömürüye karşı mücadele ile ulusal sınıf olamazdı, ancak ve ancak *tüm sınıf ve tabakaların çıkarını* ve aynı zamanda *toplumdaki en 'ileri' düşünceleri* kapsayan DEMOKRASİ bayrağına sahip çıkarak bu konuma gelebilirdi." (*Gelecek*, age, sf.: 106-107, abç). "Demokrasi, bir *yönetim biçimi* yani formdur. Sınıflı toplumlarda farklı, sınıfsız toplumlarda farklı bir muhteva taşır. Bir form olarak evrenseldir. Sınıflı toplumlardan önce de vardı sonra da varolacağından her zaman geçerli bazı ilkelerinin olduğunu görmek ve kabul etmek gerekiyor. " (*Gelecek*, age, sf.: 121, abç)

Söylenenlerin oldukça açık olduğunu düşünüyorum. Kapitalist bir toplumda demokrasinin (her ne anlama geliyorsa, hangi evrenselliği taşıyorsa) tüm sınıf ve tabakaların çıkarlarını kapsayabilmesi için çıkarları birbirine karşıt sınıfların olmaması gerekiyor. İşçi sınıfı ile burjuvazi arasındaki antagonizmanın son bulmuş olması gerekiyor. Yani kapitalizmin kapitalizm olmaması gerekiyor. Diyelim ki çağımızda kapitalizm o bizim bildiğimiz kapitalizm olmaktan çıktı (!), diyelim iki burjuvazi ile işçi sınıfının çıkarları artık antagonist bir karakter taşımıyor (!), diyelim ki "DEMOKRASİ" (büyük harfle yazınca yeni bir anlam kazanıyor) ve her iki sınıfın da çıkarınadır (!); peki o zaman 'demokrasi savaşımı' ne anlama geliyor? Herkesin çıkarına olan birşey için kim, neden, kime karşı, nasıl savaşım verebilir? Karşıtı olmayan savaşım olur mu?

İkinci alıntının başında H. Kutlu'nun yaptığı tanım aslında doğrudur: Demokrasi yönetim biçimidir, formdur. Söz konusu olan tüm toplumun yönetimi olduğundan, demokrasi devletle birebir bağlı bir kavram oluyor. Daha tam ve doğru tanımlamak istersek, demokrasi bir devlet biçimidir, devleti yönetme formudur. *Devletten kopuk olarak* demokrasiden, bir yönetim biçimi olarak tüm toplumu kucaklayacak biçimde söz etmek anlamsızdır. Devlet, sınıflı toplumlarda tarihsel-somut bir kavramdır, sınıfsız toplumlarda devlet yoktu, komünist toplumda da olmayacaktır. Dolayısıyla demokrasi de, sınıflı toplumlarla, sınırlı tarihsel bir kavramdır. Her zaman varolmamış ve olmayacak bir formun her zaman geçerli ilkelerinin olamayacağı da açıktır. Demokrasinin bir yönetim biçimi olarak devletle bağlı olduğunun kabulü, kaçınılmaz olarak demokrasinin sınıfsal olmasını kabul etmeye götürür. Bu durumda, 'klasik demokrasi', 'eksiksiz demokrasi' gibi kavramlar birer aldatmaca olmaktan öteye geçemez.

H. Kutlu'nun Leninizm'in aşılmışlığı ile ilgili savına da kısaca değinmek istiyorum. H. Kutlu şöyle diyor : "Şimdi yeni bir canlanmanın içinde olmakla birlikte, Marksizm'in bir bunalıma düşmüş olduğunu da kabul etmek gerekir. Bunun ikinci nedeni ise, Leninizm'in günümüzde artık aşılmış olduğunu göremeyişimizdir."(*Yeni Açılım*, s.:13, sf.:13) *Gelecek*'teki yazısında da yineliyor :"Çağımız değişmişse Leninizm'in de aşılması gerekirdi. Aşamayışımız bunalımın nedenlerinden biridir. Aşmak gerekir."(*Gelecek*, s.:1, sf.:120). Bir yerde aşılmış olduğunu söylediği Leninizm'i bir başka yerde aşmak gerektiğini öne sürerken H. Kutlu, herhalde Leninizm'in tarihsel olarak artık eskimiş olduğunu, buna karşın bizim öznel olarak onu henüz aşamadığımızı ve aşmamız gerektiğini ileri sürüyor. Lenincíliğin aşılmış olduğunu söylemek için iki şeyden birini kabul etmek gerekiyor: Ya Leninizm Marksizm'den ayrı bir şeydir ve biz Marksist kalırken Leninizm'i aşabiliriz, ya da Leninizm'le birlikte Marksizm de aşılmıştır. Tüm dünyadaki revizyonistler, yıllardan beri Leninizm'in Marksizm'den ayrı bir şey olduğunu kanıtlamak için çabalıyorlar.

Leninizm'in aşılması gereği, H. Kutlu'ya göre, çağımızın değişmesinden kaynaklanıyor. Gerçekten de dünya Lenin dönemindeki dünya değil, ama Marks dönemindeki dünya hiç değil. Öyleyse Leninizm'i aşmaktan söz edenlerin öncelikle zaten Leninizm'le aşılmış olduğunu ileri sürdükleri Marksizm'i de aşmayı önlerine koymaları çok daha mantıklı olmaz mı?

Eğer aşma kavramı doğru kullanılıyorsa, insan aşılması gerektiğini söylediği bir şeyden yana olamaz. Yeni içeriğin yeni form içinde kendini belli etmesi uğrunda davranır. Hem Marksist olduğunu öne sürmek ve hem de Leninizm'i (dolayısıyla Marksizm'i) aşmak gerektiğini öne sürmek kavram kargaşası yaratmaktan başka işe yaramaz.

* * *

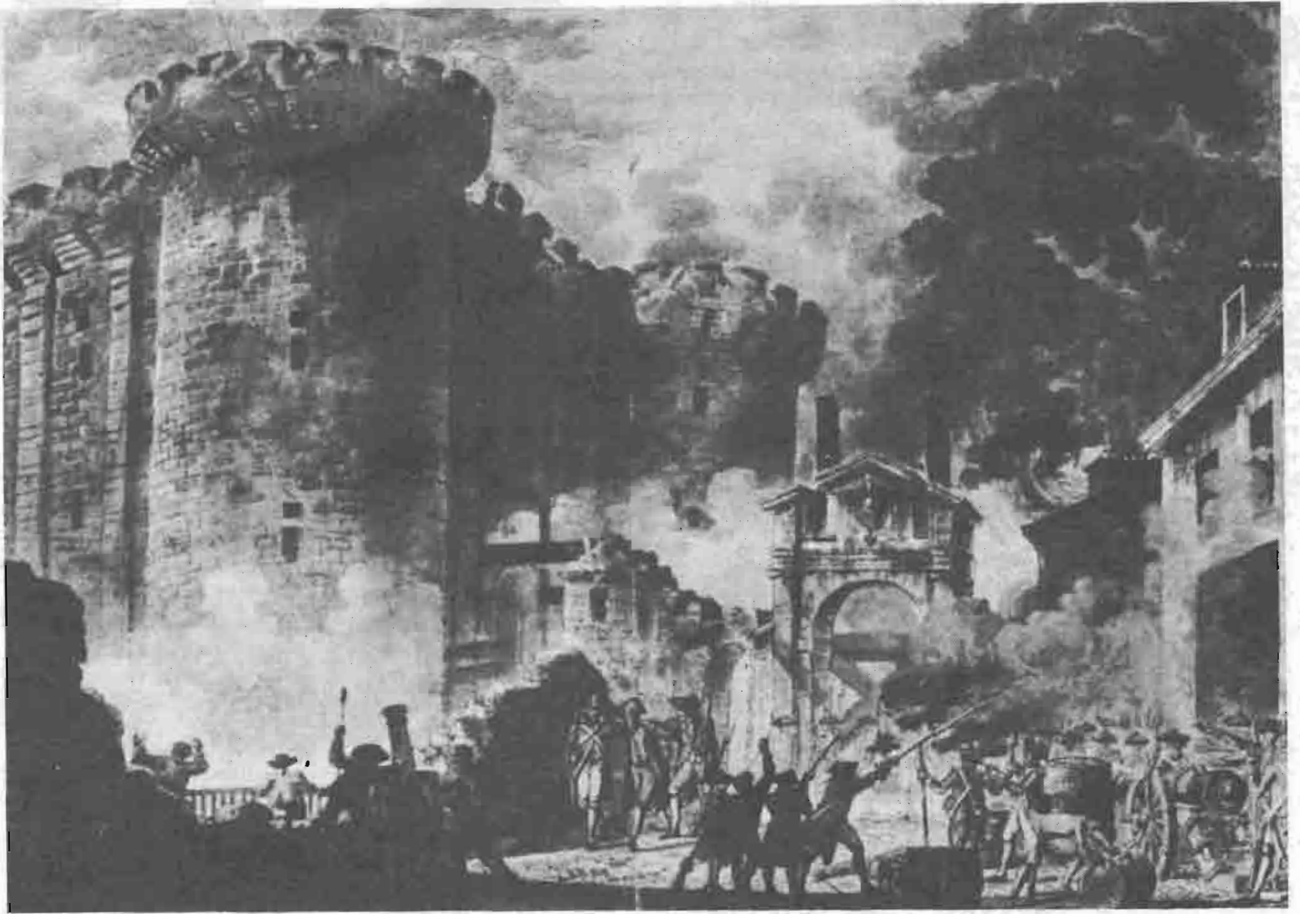
Bu yazımda H. Kutlu'nun yazılarındaki felsefe anlayışını irdelemeye çalıştım. Çünkü teori-pratik birliği, felsefe ile politika arasındaki birlikte gündelik ifadesini bulur. Bu nedenle tüm diğer siyasal akımlardan farklı olarak komünistler bakımından felsefe öznel bir önem taşımış; yaşamın kavranışı, onu dönüşüme uğratmanın ve bu faaliyet boyunca zenginleşerek gelişmenin ana kaldıracı olarak her zaman önde gelen bir yer tutmuştur. Bu nedenle komünistler, bilimsel bir dünya görüşüyle donanmış olmanın toplumsal yaşamı dönüşüme uğratma çabalarının başarıya ulaşmasının ana anahtarı olduğunu vurgulamışlardır. Felsefenin, insan düşüncesinin ayrıcalıklı kimi insanlarca geliştirilen özel bir alanı olmaktan gündelik yaşama ve toplumsal mücadeleye taşınması, komünistlerin teori-pratik birliği anlayışlarının doğal bir sonucu olmuştur. Devrimci teori olmadan devrimci hareket olmaz ya da Marksizm-Leninizm'in bir eylem kılavuzu olması, hep bu bağlamda, felsefe ile politika arasındaki dolaysız bağın bir ifadelendirilişi olarak kendini belli etmiştir.

Doğaldır ki Marksizm-Leninizm'in bu yaklaşımı, H. Kutlu'nun yeni arayışında da tersine çevrilmemiş olamazdı. Olmadı da. Nitekim H. Kutlu şöyle diyor: "Eğer politik mücadele -biraz bilerek köşelendirelim- yok ise teori de olamaz" (*Yeni Açılım*, s.: 15, sf.: 18). "Yaptıklarımızı tanımlamak, tarif etmek, bundan geçmiş ve gelecekle ilgili sonuçlar çıkarmak, buradan kalkarak pratik politikamızı zenginleştirmek, politikamızın yanıtlamakta zorluk çektiği konular için teor*iye başvurmak* ve böylece politikamızın *teorik temellerini hazırlamak*..." (*Yeni Açılım*, sf.:13, sf.: 10 abç). İşte pragmatizmin teorik düzeyde ifadelendirilişi ve teori-pratik birliğini koparmanın özlü bir dile getirilişi. H. Kutlu, politikasının yanıtlamakta zorluk çektiği konularda teoriye başvurduğu zaman da, bu politikanın artık teoriye sığmadığını gördüğünde kaçınılmaz olarak teoriyi "aşılmış" buluyor, yeni teori arayışlarına gidiyor. H. Kutlu'nun politika arayışlarına Marksizm-Leninizm'in tüm temel kavram ve kategorileri, yasallık ve öğretileri yetmez oluyor.

H. Kutlu'nun bugünkü politikasının özünü "kapitalizm içinde demokratik arayış", bunun için de "ulusal mutabakat" arayışı oluşturuyor. İşte karşıtların birliği ve savaşımı yasasının "karşılıklı bağımlılık" kategorisi temelinde yeniden biçimlendirilmesi isteği, bu politikayı teoriye uydurma çabasından kaynaklanıyor. H. Kutlu, burjuva toplumu içinde kategorilerle oynayarak yeni bir denge, bir sentez bulmaya çalışıyor. İşte bir kez işçi sınıfının tarihsel misyonu, yani kapitalizmin devrimci yoldan aşılarak sosyalizmin kurulması perspektifi terkedilip kapitalizm koşullarında daha kabul edilebilir çözümler aranmaya başlandığında, söz konusu olan, tam da böyle yeni denge arayışları oluyor. Oysa gözardı edilen gerçek şu: kapitalist toplumda kurulmuş olan denge, olanaklı olan biricik dengedir. K. Marks, Paul Annenkov'a 28 Aralık 1846 tarihli mektubunda, bu çerçevede şöyle diyor: "Aslında o [Proudhon] da bütün iyi burjuvaların yaptıklarını yapıyor. Bunların hepsi, rekabetin, tekelin vb. ilke olarak, yani soyut düşünceler olarak alındıklarında, yaşamın biricik temelini oluşturduklarını, ama pratikte kişiye bundan çok daha fazlasını arzuladıklarını söylerler. *Bunların hepsi, rekabeti öldürücü etkileri olmaksızın isterler*. Bunların hepsi de olanaksızın, yani burjuva varlığının koşullarını, bu koşulların zorunlu sonuçları olmaksızın isterler. Bunlardan hiçbiri, burjuva üretim biçiminin, tıpkı feodal üretim biçimi gibi, tarihsel ve geçici olduğunu anlamaz. Bu yanılgıyı doğuran şey, burjuva insanı, her toplumun mümkün biricik temeli olarak görmeleridir: *Bunlar, insanların artık burjuva olmayacakları bir toplum düşünemezler*." (K. Marks-F. Engels, *Felsefe İncelemeleri*, Sol Yayınları, sf.:179-180 ebç).

Leninizm'in aşılması gereği, H. Kutlu'ya göre, çağımızın değişmesinden kaynaklanıyor. Gerçekten de dünya Lenin dönemindeki dünya değil, ama Marks dönemindeki dünya hiç değil, Öyleyse Leninizmi aşmaktan söz edenlerin öncelikle zaten Leninizm'le aşılmış olduğunu ileri sürdükleri Marksizm'i de aşmayı önlerine koymaları çok daha mantıklı olmaz mı?

H. Kutlu, politika alanında, kapitalist toplumun bağrında üretici güçler ile artık bunlara tekabül etmeyen üretim ilişkileri arasındaki çelişkiden doğan tarihsel hareketin yerine; bu çelişkiyi çözebilecek biricik şey olan işçi sınıfı önderliğinde geniş emekçi yığınların pratik ve zorlu eylemi yerine, kendi ulusal mutabakat şemasını, kendi aklında oluşturduğu bu yeni dengeyi koyuyor. Bu çerçevede H. Kutlu, çelişkileri uzlaştırma çabasıyla, sınıf karşıtından partner yaratma kaygısıyla, varolan çelişkilerin dayandığı temellerin yıkılması gereğini, kapitalist toplumun devrimci yoldan aşılması perspektifini bir kenara bırakıyor. K. Marks, aynı mektubunda şöyle devam ediyor: "O [Proudhon] tıpı tıpına kralın, avam kamarasının ve lordlar kamarasının toplumsal yaşamın kopmaz parçaları, ölümsüz kategorileri olmalarını arzulayan

Ve bir sabah kalktılar ki, ne kral, ne asiller, ne parlamento, bir şey kalmamıştı. Feodalitenin kalesi Bastille Zindanı halkın denetimindeydi. Bugün de olmayacak dengeler peşinde koşanlar, bir sabah kalktıklarında, yığınları iktidara yönelirken gördüklerinde, dileriz, yanılmaktan mutlu olsunlar.

H. Kutlu, politika alanında, kapitalist toplumun bağrında üretici güçler ile artık bunlara tekabül etmeyen üretim ilişkileri arasındaki çelişkiden doğan tarihsel hareketin yerine; bu çelişkiyi çözebilecek biricik şey olan işçi sınıfı önderliğinde geniş emekçi yığınların pratik ve zorlu eylemi yerine, kendi ulusal mutabakat şemasını, kendi aklında oluşturduğu bu yeni dengeyi koyuyor. Böylece H. Kutlu, kapitalist toplumun devrimci yoldan aşılması perspektifini bir kenara bırakıyor.

siyasal doktrinere benzemektedir. *Onun bütün aradığı, bu güçler arasında denge kurabilecek yeni bir formüldür*, ki bu denge, şu anda fatih olan gücü az sonra köle haline getiren fiili hareketin ta kendisidir. Böyle, bir takım orta zekalı kimseler, 181. yüzyılda, toplumsal sınıfları, asilleri, kralı, parlamentoyu vb., dengeye getirecek doğru formülü aramakla uğraşırlarken, bir sabah uyanıp bir de baktılar ki, gerçekte ortada ne bir kral, ne parlamento ve ne de asiller var. Bu uzlaşmaz karşıtlık içindeki doğru denge, bu feodal varlıklar ve bu feodal varlıkların uzlaşmaz karşıtlıklarına temel olan tüm toplumsal ilişkileri yıkmaktı." (K. Marks-F. Engels, *age*, sf.:18, abç)

Bugün de H. Kutlu, politika adına, önsüz-sonsuz, ölümsüz, sınıflarüstü "demokrasi" kategorisini yaşama geçirebilmek için "ulusal mutabakat" adını verdiği "denge"ye dayalı yeni formüller peşinde koşuyor. Ne ki bu "denge" arayışları sonucu çizilen politikalar, yaşamın gerçekleri karşısında birer ham hayal olmakla kalmıyor, aynı zamanda işçi sınıfının ve emekçi halkın mücadelesini yolundan saptırmak suretiyle, bu mücadeleye zarar da veriyor. Kapitalist toplumda burjuvazinin egemen sınıf olarak örgütlenmesinin biçimi olarak değişik devlet biçimlerinden birinin belirlenmesinde dengeyi asıl olarak oluşturacak olan, egemen sınıf olarak örgütlenmiş olan burjuvazinin ta kendisidir; elbette bu dengenin oluşumunda değişik sınıf ve katmanların sınıf mücadelesinin boyutlarıyla bağlı olarak etkide bulunması ama yalnızca etkide bulunması yadsınamaz. Tarihte birincide trajik olan ikincide gerçekten de traji-komik oluyor.

1990'lara girerken ülkemiz kadın hareketi ve görevler

Emel Aslan-Hülya Gülbahar

Kadın hareketinde 1980 sonrası dönemdeki hareketlenme ve arayışlar sürüyor. Emel Aslan ve Hülya Gülbahar, bu ilk yazılarında kadın sorununa çok genel bir girişiyle ülkemizdeki kadın hareketinin durumunu ele aldıktan sonra, kadın hareketinin örgütlenme sorununu özel olarak inceliyorlar. Önerileri olan demokratik bir kadın örgütlenmesi, bir bütün olarak önerinin ve özel olarak da ilkelerinin tek tek tartışılması yoluyla sağlıklı bir biçimde gerçekleştirilebilir. *10 Eylül* böylesi bir tartışmaya temel olacak ve bu görüşlerin düşünsel zeminini sunacak yeni yazıları sürdürecek.

Kadın sorunu konusunda dünyada ve ülkemizde hem sol hareketler, hem de kadın hareketleri içinde canlı tartışmalar yaşanıyor. Kadın-ların çeşitli düzeylerde yaşa-nan bir ayrımcılık ve baskıy-la karşı karşıya olduğu, konuyla ilgili çevrelerde genel bir kabul görüyor olmakla birlikte bu olgunun nedenleri, sonuçları ve çözüm yolları konusundaki yaklaşım farklılıkları, görüş ayrılıkları süregidiyor.

Ülkemizde özellikle son yıllarda yoğunlaşan bu tartışmalarda öne sürülen farklı görüşlerin, kendi iç bütünsellikleri ve netlikleri konusunda henüz yeterince olgunlaşmamış olduğu gözleniyor. Hem sol hareketin kadın sorunlarına ilişkin yaklaşımlarında, hem de 1980 sonrası dönemde "toparlanma", "yeniden canlanma" sürecine giren kadın hareketinde aynı sorun gözleniyor.

Bu geniş tartışma ortamında ülkemiz komünist ve işçi hareketi içinde konuya ilişkin yaklaşımı netleştirmek; önde duran görevlere ilişkin somut öneriler geliştirmek görevi tüm yakıcılığıyla beliriyor. İşte tam bu noktada; 1980 öncesinin sol ve kadın hareketlerinden günümüze uzanan teorik ve pratik miras içindeki olumlu ve olumsuz deneyimlerin süzgecinden geçen yepyeni bir yaklaşım geliştirmek gereği kendini belli ediyor. Bu gereklilik, komünist ve işçi hareketinin gündeminde kadın sorununa ilişkin görevler konusunda şu yaklaşımları dayatıyor:

İlk olarak, sınıfın siyasi mücadelesi ile kadınların uğradıkları cinsiyete dayalı baskı ve ayrımcılığa karşı mücadelenin ortak ve özgül yanlarını diyalektik bir bütünlük içinde ele alarak; kadın sorununun kavranışına ilişkin sağlam bir programatik çerçeve oluşturarak, bu alandaki öncülük görevini yerine getirir olmak.

İkinci olarak, komünist hareket sıralarında kadınların oranını artırmak; tüm kademelerde ve sorumluluk alanlarında kadın ve erkek komünistlerin eşit hak ve görevlerle yer almasını, bu alanlarda kadınların önünü açıcı politikaların üretilmesini ve yaşama geçirilmesini sağlamak. Ayrı bir komünist kadınlar örgütüne ihtiyaç duymaksızın, hareket sıralarında giderek artan sayıda kadın ve erkeğin eşit koşullarda yerini almasını sağlamak.

Üçüncü olarak, içinde komünist kadınların da kendi kimlik ve kişilikleriyle yer alacağı, farklı felsefi ya da politik bakış açılarına sahip ve farklı toplumsal sınıflardan kadınların, kadın olmak ve cins ayrımcılığıyla yüz yüze olmak zemininde birleşerek oluşturacakları kapsayıcı, edinilebilir, pratiğe yönelik ve demokratik bir programa sahip; birleşik, bağımsız, demokratik, merkezi, kitlesel ve uluslararası kadın hareketiyle bağlı *Demokratik Kadın Örgütü*'nün oluşturulması için vargücüyle çalışmak.

Dördüncü olarak, kadınları ve erkekleri her türlü toplumsal mücadeleye çağırırken, aynı zamanda hedefleri ve mücadele biçimleri açısından özgül bir alana seslenen ve içinde demokratik kadın örgütünün de yer alacağı bağımsız kadın hareketine ve eylemlerine dostça yaklaşmak, saygı göstermek ve omuz vermek anlayışını geliştirmek.

Tüm bu gereklilikler, komünist hareketin ve kadınların önüne yakıcı ve yoğun görevler, yeni yaklaşım biçimleri koyuyor. Gerçekten de, ülkemiz kadınlarının derin sınıfsal ve ulusal sömürünün / baskının yanısıra, bir de yüzyılların ge-

Bu noktada; 1980 öncesinin sol ve kadın hareketlerinden günümüze uzanan teorik ve pratik miras içindeki olumlu ve olumsuz deneyimlerin süzgecinden geçen yepyeni bir yaklaşım geliştirmek gereği kendini belli ediyor.

rici, dinsel ve töresel geleneklerle birleşen cinsiyete dayalı eşitsizlik, baskı, sömürü ve aşağılanmasıyla karşı karşıya olduğu düşünülürse, bu özgül yaklaşım ve mücadelenin gerekliliği daha bir belirginleşiyor.

Bu nedenle, özellikle komünist kadınlar, üzerlerindeki sınıfsal, ulusal ve cinsiyete dayalı tüm baskılara karşı, toplumun eşit ve özgür bireyleri olarak yaşamın her alanında söz sahibi olmak istiyor. Ancak bu sadece komünist kadınların ihtiyacı, onlara özgü bir istem değil. Ülkemizde binlerce, dünyada milyonlarca kadın, şu ya da bu düzeyde, kadın olarak yaşamanın önünde dikilen sorunları aşmak istiyor.

Sorun ülkemizde de, burjuva kadın hakları savunucusu derneklerden, feminist dergi, grup ve çevrelere ve sosyalist kadın örgütlerine dek uzanan geniş bir yelpaze içinde canlı bir biçimde tartışılıyor. Her çevre, kadınların mevcut durumundan çıkışları için kendi özgül görüşlerini netleştirme yönünde bir tartışma yürütüyor. Sorunlar, çözüm önerileri ve çözüme ulaşmakta kullanılacak mücadele biçimleri konusunda bugünden beliren üç ana yaklaşım tarzı giderek netleşiyor. Konuyu güncel önemi bakımından "örgütlenme sorunu" merkezinde ele aldığımızda; bu görüşlerin, feminist görüşler, sosyalist örgütlenme modelini savunan görüşler ve bağımsız, demokratik bir kadın örgütü yaklaşımını öneren görüşler olarak ayrıştığı gözleniyor.

Bu nedenle, özellikle komünist kadınlar, üzerlerindeki sınıfsal, ulusal ve cinsiyete dayalı tüm baskılara karşı, toplumun eşit ve özgür bireyleri olarak yaşamın her alanında söz sahibi olmak istiyor. Ancak bu sadece komünist kadınların ihtiyacı, onlara özgü bir istem değil. Ülkemizde binlerce, dünyada milyonlarca kadın, şu ya da bu düzeyde, kadın olarak yaşamanın sorunlarını aşmak istiyor.

Feminist, Sosyalist Feminist ve kendilerini *Marksist Feminist* olarak adlandıran *Kadın Kültürevi* gibi kadın grupları; "örgüt" düşüncesinin kadının doğasına ters düştüğünü savunuyorlar. Bu çevreler, kadınların, toplumsal, kültürel, ulusal, dinsel vb. bölünmüşlükleri nedeniyle biraraya gelmelerinin olanaksız ve gereksiz olduğunu öne sürüyorlar. Kadın olmanın ortak sorunlarına karşı ortak bir mücadele yürütülmesi düşüncesinin karşısına; kendi özgül talepleri, farklı siyasi programları ya da bakış açıları nedeniyle ayrı mekanlarda, ayrı gruplar halinde biraradaolmayı çıkarıyorlar. Kadın grupları, dergi ve yayınevi çevreleri, kadın kültürevleri biçiminde yaratılmış olan ayrı ayrı kadın toplumsallıklarının kadınlar için en elverişli örgütlenme biçimi olduğunu savunuyorlar. Dağınık olarak varlıklarını sürdüren bu kadın çevrelerinin tek *ortak* hareket biçimi olarak, ortak eylemler, geçici birliktelikler, kampanyaları öne çıkararak, bu dağınıklığı kabullenip ilkeselleştirmeye çalışıyorlar. Sonuç olarak, mücadele hedefleri belirlenmiş, programlı, örgütlü bir kadın hareketi yerine; kadınların edilgen, etkisiz,kendiliğindenliğe boyun eğmiş marjinal çevreler içine hapsedilmesi sonucunu doğuracak formülasyonlar geliştiriyorlar.

Bugün sosyalist kadın örgütlenmesi modeli, özellikle *DEMKAD*, *DKD* ve *Gelenek Dergisi* çevrelerince savunuluyor. Kadın örgütlenmesi için ülke düzeyinde merkezi bir örgüt modelini öne çıkaran her üç anlayış da, her ne kadar "demokratik" kadın örgütü adını alsa bile; ana vurgu olarak anti-faşist, anti-emperyalist, anti-kapitalist temelde, omurgasını işçi ve emekçi kadınların ve kimi zaman gıda ve tekstil gibi işkollarında yoğunlaşmış olan işçi kadınların oluşturduğu bir kadın örgütünü savunuyor. Söz konusu çevreler, programları, örgütsel ilkeleri ve etkinlik alanları ile varolan kadın yığınlarının bütününü değil; siyasi ve programlarını seçmiş ya da seçmek gerekliliği bilincine ulaşmış kadınları kucaklamayı öngören yapılar olarak kendini belli ediyor. Dolayısıyla sosyalist ya da devrimci kadın örgütleri olarak çeşitli siyasi yapıların "yan örgütleri" olmak ve öylece kalmak riskini taşıyor.

Siyasi, felsefi, dini görüşleri; toplumsal konumları, yaşları, işleri ne olursa olsun tüm kadınlara seslenecek demokratik bir kadın örgütü yaratmak gerekliliğinden yola çıkan üçüncü eğilim ise, ülkemiz tartışma gündeminde yeni yeni yer almaya başlıyor.

Ülkemiz kadın hareketinin mücadele ve örgüt pratiğinin deneyimi de, kadın yığınlarını hakları için seferber etmeye yetenekli tek aracın demokratik bir kadın örgütü olduğunu göstermektedir. Örgütlü mücadele deneyimimizin de ortaya koyduğu gibi, ülkemiz kadınlarının sorunlarını bilince çıkarma, nedenlerini ve çözüm yollarını kavrama ve uğrunda mücadele edeceği kısa ve uzun erimli istemleri belirleme ve elde etme konusunda en önemli kaldıraç, merkezi yapılar aracılığıyla verilecek örgütlü bir mücadeledir. 1980 öncesi kadın örgütlenmelerinin günümüze taşınması gereken bir başka deneyimi ise, herbiri değişik siyasi yapıların etkisi altında olan kadın örgütlenmelerinin; kadınların özgül sorunlarına duyarlılıktaki eksiklikleri ve geniş kadın yığınlarını kucaklama konusundaki yetersizlikleridir.

Bu nedenle, geçmiş deneyimlerin olumlu ve olumsuz derslerinden yararlanacak bir kadın örgütlenmesi, ne geçmişin kabaca olumsuzlanması, ne de basit bir tekrarı olmamak zorundadır.

Bu deneyler, ülkemiz kadın hareketinin gündemine;

- Kadınların, yalnızca kadın oldukları için karşı karşıya oldukları ortak sorunlara: ekonomik, toplumsal ve kişisel ezilme, sömürülme, baskı ve aşağılanma biçimlerine karşı;
- Kadınların bu ortak sorunlarının yanısıra, iş, yaş, din, ulus vb.

nedenle program, tüm kadınların ortak istemler çerçevesindeki ortak hareketini sağlamaya yönelik olarak kadınların "kadın olmaktan kaynaklanan" tüm sorunlarına sahip çıkmalıdır. Her kadın, bu programın bir bölümünde ya da tümünde kendi sorularına bir yanıt; uğruna mücadele edebileceği bir hedef bulmalıdır.

Ancak bu kapsayıcılık, *gerçekçi ve sonuç alıcı* hedefler belirlenmesi gereğiyle birlikte ele alınmalıdır. Bu da ancak, erteleyici olmayan, kadınların kurtuluşu perspektifinde bugünden elde edilmesi olanaklı istemleri de içeren, *pratiğe yönelik* bir program anlayışıyla olanaklıdır. Eğer bugünden başlayarak verilecek uzun erimli bir mücadeleden sözediyorsak; tek bir kadının bile bu mücadelenin ve sonuçlarının teki alanı dışında kalmamasını hedefliyorsak, programımız kapsayıcı, sonuç alan, pratik adımlar attırıcı olmalıdır.

Kadınların hemen bugünden biraraya gelip, uğrunda mücadele yürütebileceği bir programın hazırlanması, ancak, oluşumuna kendilerinin de bizzat katıldığı, istemlerinin belirlenmesinde kendi özgül sorunlarının da dikkate alındığı bir süreci gerektirmektedir. Dolayısıyla, demokratik bir kadın örgütünün yola çıkış programı da, aşağıdan yukarıya, *demokratik* bir tartışma ve görüş alışverişi süreçlerinin ardından varılacak ortak mutabakatlar temelinde oluşturulmalıdır.

Bu anlayıştaki bir programı yaşama geçirmek üzere oluşturulacak demokratik bir örgüt, programının ana ilkelerini gözönünde tutan bir yaklaşımla belirlenmelidir.

Daumier'nin "Boşanma hakkı isteyen kadınlar" litografı

toplumsal kimliklerine bağlı olarak yaşadıkları özgül sorunları da sahiplenen; ne genel talepleri özel olanların, ne de herhangi bir kadın topluluğunun taleplerini diğerlerininkinin karşısına koymaksızın kapsamlı ve bütünlüklü bir bakış açısıyla yola çıkan;

● Bu bakış açısının bir sonucu olarak, kadın olmanın ortak ve özgül sorunlarına karşı mücadele edecek tüm kadınları kapsayabilecek genişlik ve esneklikte, birleşik, bağımsız, demokratik, yığınsal ve ülke düzeyinde merkezi bir örgüt yaratılması görevini koymaktadır.

Böylesi bir örgüt, aynı zamanda, ülkemizde şu anda değişik kadın çevreleri biçiminde kendiliğinden oluşan çokrenkliliği ve çoksesliliği de kavramaya yetenekli bir yapı olacaktır.

Demokratik bir kadın örgütü için ilkeler

Demokratik bir kadın örgütünün yaratılması,öncelikle demokratik bir programa sahip olmakla bağlıdır.

Demokratik bir kadın örgütünün programı, herşeyden önce *kapsayıcı* olmalıdır. Seslendiği kadın kitlesinin genişliği gözönüne alınırsa, programın kapsayıcılığının, yığınsal bir örgüt yaratılmasının ilk koşullarından biri olduğu açıktır. Bu

DKÖ birleşik olmalıdır:

Tüm kadınlara seslenecek; toplumsal kimlikleri alabildiğine çeşitlilik gösteren bir kadın yığınsallığını tek bir hareket içinde birleştirecek bir örgüt; değişik bakış açılarının, farklı ideolojik, politik ve pratik tutumların birarada olması demektir. Ayrıca, ülke düzeyinde kurulacak merkezi bir kadın örgütü, Türk, Kürt ve değişik ulusal kim-

liklere sahip kadınların ortak çatısı olarak birleşik bir örgüt olmak zorundadır. Aynı şekilde bu birleşiklik ilkesi, kadının kurtuluşunu farklı siyasi programlarda gören komünist, sosyalist, sosyal demokrat vb. kadın çevreleri ya da tek tek kadınların da birleşik örgütsel zeminini ifade etmektedir.

Tüm kadınlara seslenecek; toplumsal kimlikleri alabildiğine çeşitlilik gösteren bir kadın yığınsallığını tek bir hareket içinde birleştirecek bir örgüt; değişik bakış açılarının, farklı ideolojik, politik ve pratik tutumların birarada olması demektir.

DKÖ bağımsız olmalıdır:

Kadın sorunları ve çözümü konusunda ortak bir program etrafında birleşmek; toplumsal yaşamın diğer alanlarına ilişkin aynı bakış açısına sahip olmayı gerektirmemektedir. Değişik bakış açılarına, siyasal, felsefi ve dinsel inançlara sahip kadınların birleşik örgütü, bu kitleselliğe ulaşmayı hedeflediği sürece, çeşitli siyasal programlardan ve örgütlerden bağımsız olmak zorundadır. Bu da ancak, siyasi bir yapının yan örgütü olmamak ya da damgasını taşımamak ve hatta çeşitli siyasal yapıların ele geçirme çabalarından uzak kalmakla sağlanabilir.

Doğal olarak böylesi bir örgüt içinde çeşitli siyasal görüşlerden kadınlar kendi kimlikleriyle varolacak; ancak bu kimliği örgütün bütününe dayatamayacaklardır. Aynı örgüt çatısı altında birarada olmanın anlamı, ortak program çerçevesinde, kadının kadın olmaktan kaynaklanan sorunlarına çözüm aramak, bu uğurda hepbirlikte mücadele etmek olacaktır.

Öte yandan, kadınların kendilerine özgü çıkarları, toplumsal yaşamın her alanında yansımasını bulan erkek egemen değer yargıları ve ahlak anlayışıyla derin bir çelişki içindedir. Yüzyıllardır varlığını sürdüren, toplumsal ve kişisel bilinçlere kazınmış olan bu anlayışlar, ancak bugünden yarına verilecek sistemli ve etkili bir mücadele ile değiştirilebilir. Bu nedenle demokratik bir kadın örgütü, program, politika ve pratiğiyle erkek egemen anlayıştan bağımsız olmak zorundadır. Üstelik erkek egemenliğinin devletin resmi ideolojik dayanaklarından biri olduğu koşullarda bu bağımsızlık daha bir önem kazanmaktadır.

DKÖ demokratik olmalıdır:

Demokratik bir kadın örgütünün taleplerindeki ve bu taleplerin sahiplerindeki çeşitlilik, ancak demokratik bir yapı ve mücadele anlayışı temelinde biraraya gelebilir. Çeşitli kesimlerden değişik bakış açılarına sahip kadınların örgütte kendi talepleri ile yeralabilmelerinin; kendi eylemlerini yönetebilme insiyatif ve becerisini kazanabilmek ya da hayata geçirebilmelerinin; ortak eylemlere özgür bir biçimde ve kendi renkleriyle katılabilmelerinin biricik güvencesi demokratik bir yapıdır. Demokratik bir örgüt niteliği, yapılanmasının aşağıdan yukarıya biçimlenişinde ve işleyiş ilkelerinde kendini belli eder.

Bir örgütün oluşum sürecindeki demokratik biçimleniş, örgütün tüm yaşamına damgasını vuracaktır. Bu nedenle, daha oluşum sürecinden başlayarak, en geniş kadın çevrelerinin bilinçli insiyatifi ve katılımı esas alınmalı; örgüt, programıyla, tüzüğüyle aşağıdan yukarıya ilerleyen bir süreç içinde biçimlenmelidir.

Demokratik yapı gereği, her düzeyde seçimle gelip seçimle gitme ilkesi egemen olmalı; hiçkimse ortak programı aşan kişisel görüşleri vb. nedeniyle örgütten atılamamalı, örgüt ya da organ feshi sözkonusu edilememelidir.

Tüm etkinlikler olabildiğince çok üyenin ortak katılımı ve onayı ile programlanmalı ve yürütülmelidir. Ortak kararlara katılım sağlamaya çalışırken; dayatmacılıktan uzak bir gönüllü katılım ve ikna yöntemi benimsenmelidir.

Örgüt içi demokratik bir yaşam oluşturmak için; son derece esnek ve her türlü yenilenmeye açık çalışma biçimleri yaratılmalıdır. İnsiyatif kullanılmasından korkmaksızın, kadınların kendileri için en uygun çalışma ve örgütlenme biçimlerini yaratabilmelerini sağlayacak biçimde alabildiğince geniş bir kollektif önderlik yaratılmaya çalışılmalıdır.

DKÖ merkezi olmalıdır:

Gündelik dilden, iş yaşamına dek yaşamın her alanına yansıyan ve çözümü uzun ve zorlu mücadeleler gerektiren kadın sorununun çözümü konusunda atılacak her adım, asgari bir düzeyde de olsa bir örgütlülüğü gerektirir. Ekonomide, hukukta, eğitimde, toplumsal yaşamın dönüştürülmesine yönelik en küçük bir kazanım bile ancak ülke çapında bir örgütlülükle elde edilebilir.

Öte yandan, ülke düzeyinde merkezi bir örgüt yapısı; demokratik bir kadın örgütünün kitleselliğini ve çokrenkliliğini yansıtacak genişlik ve esneklikte ele alınmalıdır. Bu anlamda, demokratik bir kadın örgütü, kadınların en geniş kesimlerini harekete geçirebilmek için, kadınların bulunduğu her yerde, onları birlikte iş yapmaya çekecek biçimde örgütlenmelidir. Yani çeşitli kadın toplumsallıklarının, özel gereksinim ve taleplerine ilişkin yerel çalışmalara hak ettikleri önemle yaklaşarak, her kadını kendi bulunduğu yerde ve konumda kavrayacak çalışma biçimleri geliştirmeli, yerel insiyatiflerin gelişmesine olanak tanımalıdır.

Ancak yerel çalışmaların sınırlılığı ve kısmiliği gözden kaçırılmaksızın bütün bu çalışmalar merkezi bir kadın örgütünün ortak etkinlikleri çerçevesinde birleştirilmelidir. Böylesi bir merkezi örgüt sayesinde dağınıklığın getireceği sorunları aşmak, kadınların yerel düzeyde biriktirdikleri deney ve elde edilen kazanımları genelleştirmek, tüm kadınların ortak sorunları konusunda ülke çapında birleşik bir güç oluşturmak olanaklı olur.

Bu anlamda, demokratik bir kadın örgütü için merkezilik, öncelikle programatik düzeydeki ortak ve

özgül istemlerin yaşama geçirilmesi için ülke düzeyindeki kampanyaların organize edilmesi; bir bilgi ve deneyim biriktirme, bu deneyimi ülke düzeyindeki tüm kadınlara taşıma; ülke çapındaki ortak ve yerel etkinliklerin eşgüdümlü bir biçimde yürütülmesi için gereklidir. Kısacası, sözkonusu olan, alabildiğine esnek, insiyatifli bir yerel hareketliliği kucaklayacak, ortak bir bellek, bir deneyim biriktirme ve aktarma merkezi, ortak etkinlikler için sağlam bir çerçeve, bir eşgüdüm organı olarak merkezi bir yapı; yani merkeziyetçi değil, merkezi nitelikli bir yapıyı oluşturmaktır.

DKÖ yığınsal olmalıdır:

Kadınlar nüfusun yarısını oluşturuyor ve cins ayrımcılığından kaynaklanan ortak sorunlara sahipler. Bu nedenle, kadın olmanın bu ortak sorunlarını yaşayanların, mümkün olan en geniş yığınsallıkla bir araya gelmesini sağlamanın en önemli koşullarından biri, kapsayıcı bir programa sahip olmaktır. Bu kapsayıcılığı da, kadınların karşı karşıya olduğu ayrımcılıktan kaynaklanan en küçük bir sorunu bile atlamayan; üretim sürecinden cinselliğe dek yaşamın her alanınında müdahale edici ve dönüştürücü politikalar içeren bir program karşılayabilir.

Program düzeyinde ifade edilen bu kapsayıcılık, örgütsel düzeyde de *tüm kadınlara açık olmak* ilkesiyle bütünleştirilmelidir. Demokratik bir kadın örgütü, toplumsal konumu, yaşı, işi, görüşleri ne olursa olsun kadınlara yönelik ayrımcılığın karşısında olan tüm kadınlara seslenmelidir. Bu anlayışın bir sonucu olarak, kadın örgütüne üyelik için ortak program ve tüzüğün kabulünden başka bir şart gözetilmemeli; artı şeyler istenmemelidir.

DKÖ uluslararası kadın hareketinden kopuk olmamalıdır:

Kadınların karşı karşıya olduğu ayrımca uygulamalar, toplumdan topluma biçim ve yoğunluk farklılıkları göstermekle birlikte bugün tüm dünya kadınlarının ortak sorunudur. Kadının kurtuluşu da, ancak ayrımcılığın tüm yeryüzünden silinmesiyle nihai başarıya ulaşacaktır. Bu nedenle, ülke düzeyinde verilecek kurtuluş mücadelesinin uluslararası kadın hareketiyle bağlanması önemli bir gerekliliktir. Diğer ülke kadınlarının mücadelesi ile iletişim ve eşgüdüm içinde olmak, dünya kadınlarının ortak örgütleri ve özellikle Uluslararası Demokratik Kadınlar Federasyonu (UDKF) ile bağlanmak, ülkemiz kadın hareketi için de vazgeçilmez önemdedir. Böylesi bir ilişki, uluslararası kadın hareketinin deneyimlerinden yararlanmak ve ülkemiz kadınlarının gücünü, tüm dünya kadınlarının örgütlü gücüyle birleştirmek olanağı vereceğinden, ülkemiz kadınlarının mücadelesine de ivme kazandıracaktır.

Demokratik bir kadın örgütü için merkezilik, öncelikle programatik düzeydeki ortak ve özgül istemlerin yaşama geçirilmesi için ülke düzeyindeki kampanyaların organize edilmesi; bir bilgi ve deneyim biriktirme, bu deneyimi ülke düzeyindeki tüm kadınlara taşıma; ülke çapındaki ortak ve yerel etkinliklerin eşgüdümlü bir biçimde yürütülmesi için gereklidir.

Sonuç olarak

Kadın sorunu, hangi toplumsal çevreden, hangi görüşten olursa olsun, tüm kadınların ortak sorunudur. El ele verilecek ortak bir mücadele olmaksızın kimsenin özgürleşemeyeceği, kurtulamayacağı açıktır. Bugünlere giden yolu da, öncelikle, kendi sorunlarının bilincine varmış, kendi örgütünü yaratmış ve kendi mücadelesine aktif bir biçimde katılan bir kadın örgütünün bugünden başlayan mücadelesi açacak.

Bu mücadele, aynı zamanda, bugün ülke düzeyinde dağınık olarak varolan ve çeşitli düşünsel ayrılıklar temelinde biçimlenmiş olan kadın örgütleri ve grupları ile mümkün olan en geniş birliği sağlamanın gerekliliğine de işaret etmektedir. Gerçekten de bugün, kadın olmanın ortak sorunlarına karşı mücadele etmeyi öne koyan tüm çevrelerin; değişik deneyim ve gelenekleri dostça tartışabilme, mücadele kapasitelerini birleştirebilme ve ortak sorunlara karşı hepbirlikte harekete geçebilme zeminini yaratmaları hem gerekli, hem de mümkündür.

Ortak teorik ve pratik çabaların, demokratik bir kadın örgütü ve "birlikte iş yapmak" becerisini gösterecek bir kadın hareketi yaratılması için yoğunlaştırılmasının yakıcı bir önem taşıdığına inanıyoruz.

11 Mart 1989. Kadın hareketi, Dünya Kadınlar Günü'nü kutluyor.

Tekelci sermayenin stratejisi ve savaşımın boyutları

İsmail Kaplan

İsmail Kaplan, somut olgulardan hareketle ülkemiz egemen sınıflarının önümüzdeki dönemde izlemeyi öngördükleri stratejiyi analiz ediyor. Bu stratejinin işçi sınıfımız ve emekçi halkımız için ne anlama geldiğini ortaya koyuyor. Bu analiz sonucunda ülkemizde önümüzdeki süreçte sınıf savaşımının keskinleşeceği yargısına ulaşıyor. İ. Kaplan'ın bu yazısı, böylelikle komünist ve işçi hareketinin önümüzdeki döneme ilişkin taktiklerinin hazırlanmasıyla ilgili ipuçlarını da veriyor.

Türkiye'nin ve Amerika'nın önde gelen işadamlarını aynı çatı altında toplayan Türk-Amerikan İş Konseyi 25-27 Eylül 1989 günleri arasında Washington'da toplandı. Ufuk Güldemir'in bildirdiğine göre (Ufuk Güldemir, "Dolara Davet", *Cumhuriyet*, 27 Eylül 1989)) ev sahibi şirketlerden Bechtel, ATT, Boeing, Brown and Root, Caterpillar, Citibank, Cola Cola, Dupont, General Electric, Good Year, Lockheed, Loral, LTV, Martin Marietta, Mobil, Pfizer, United Technologies ve Westinghouse'u çoğu başkan yardımcısı düzeyinde olan yöneticileri temsil ediyordu. Türkiye'den ise Eczacıbaşı Holding'i Nejat Eczacıbaşı, Koç Holding'i Tevfik Altınok, Altınyıldız Şirketler Grubu'nu TÜSİAD Başkanı Cem Boyner, Enka Holding'i Şarık Tara, Egebank'ı Halit Soydan, Birleşik Yatırım Bankası'nı Aydın Ulusan, Profilo Holding'i Cefi Kamhi, Birlik Mensucat'ı Mustafa Özhamurkâr, Turizm Bakanlığı'nı müsteşar Mustafa Türkmen, Ekinciler Holding'i Ali İhsan Aktay, Esbank'ı Özer Güney, Feniş Holding'i Sedat Aloğlu, İktisat Bankası'nı Şerif Egeli, Komili'yi Halis Komili, Tekfen'i Nihat Gökyiğit, Elsan'ı Osman Mayatepek, Emlak Bankası'nı Niko Maksimiyadis, Türkiye Kalkınma Bankası'nı İsmail Emen, Uluslararası Endüstri ve Ticaret Bankası'nı Yıldırım Aktürk, Yapı ve Kredi Bankası'nı Osman Berkmen temsil ediyordu.

İşçi sınıfının 1970'li yıllardaki militan mücadelesiyle 1978'de en yüksek noktasına ulaşan işçi ücretleri sermayenin azgın saldırısıyla son on yılda olağanüstü biçimde geriletildi.

İşadamları cenneti

Toplantı'ya bir mesaj gönderen Turgut Özal, Amerikalı işadamlarını Türkiye'ye yatırıma çağırdı. Devlet Bakanı Güneş Taner yaptığı konuşmada "1990'ların Türkiyesi'nin bir özel sektör Türkiyesi olacağını ileri sürdü". (aynı yazı) Tekelci sermayenin has örgütü TÜSİAD'ın başkanı Cem Boyner "bir yabancı yatırımcı için Türkiye'nin ne kadar kârlı bir ülke olduğunu anlattı. Türkiye'de işçi ücretlerinin Güney Kore'dekinin *yarısı*, Yunanistan'dakinin *dörtte biri*, Avrupa ortalamasının ise *yedide biri* olduğuna dikkat çeken Boyner, ayrıca yeni teknoloji ile gelecek bir yabancı yatırımcının iç pazarda rekabet şansının yüksekliğine işaret etti." (aynı yazı)

TÜSİAD Başkanı Boyner bu görüşlerini daha önce de birçok kez dile getirmişti. Anımsanacağı gibi, 23 Mayıs 1989'da Boğaziçi Üniversitesi'nde düzenlenen "AT'ye Girerken Türk Sanayii ve Teknolojisi" konulu konferansta *"Türkiye'nin en önemli avantajının ucuz işçilik olduğunu ve bundan vazgeçilemeyeceğini"* söylemişti. TÜSİAD olarak Türkiye'nin Güney Kore'yi örnek almasını istediklerini "15-20 yıllık bir devlet stratejisinin belirlenmesi ve bu stratejinin hükümet değişikliklerinden etkilenmemesi gerektiğini" vurgulamıştı. Aynı şekilde, Dünya Ekonomik Forumu'nun İstanbul'da düzenlediği "Türkiye Toplantısı"nda yabancı işadamlarına seslenirken, emekçileri açlığa mahkum ederek Türkiye'yi "işadamları için bir cennet" durumuna getirdiklerini açıklamıştı. Boyner söyle söylemişti: "Yatırım kararları rakamlara dayanır. Türkiye işadamları için ve daha çok yabancı işadamları için bir yatırım cenneti olmaktadır. Türkiye'de emeğin maliyeti Güney Kore'dekinin yarısı, Yunanistan'ın dörtte biri. Avrupa'nın yedide biri kadardır. "(*Cumhuriyet*, 2 Haziran 1989)

Tekelci kapitalistlerin bu seçkin temsilcisi kuşkusuz doğru söylüyor. Bilindiği gibi, işçi sınıfının 1970'li yıllardaki militan mücadelesiyle 1978'de en yüksek

noktasına ulaşan işçi ücretleri sermayenin azgın saldırısıyla son on yılda olağanüstü biçimde geriletildi.

Yerli tekellerin IMF'ye dayatmasıyla yeni bir ekonomik stratejiye yönelmesini dile getiren 24 Ocak 1980 kararları ve bu stratejiye uygun politik rejimi oluşturan 12 Eylül faşizmi, ücretleri sefalet sınırına düşürdü. Profesör Cem Alpar'ın Uluslararası İşgücü Bürosu'nun verilerine dayanarak belirttiğine göre 1978'de bir dolar olan ortalama saat ücretleri 1986 yılında 0,38 dolar düzeyine indirildi. Tabloya bir göz atalım: (aynı gazete, 29 Mayıs 1989)

Türkiye'de Ortalama Ücret (dolar/saat)

1978	1,00
1980	0,64
1982	0,50
1984	0,41
1986	0,36

Sadık muhalefet

Ufuk Güldemir'in bildirdiğine göre (aynı gazete, 28 Eylül 1989) Türk-Amerikan İş Konseyi toplantıları çerçevesinde "Türk siyasi sahnesinde durum" konulu bir panel yapıldı. Karanlıklar prensi Richard Perle'nin yönettiği panelde Dışişleri Bakanı Mesut Yılmaz Türk-Amerikan ilişkilerinin *mükemmel* durumda olduğunu söyledi. "Türkiye'den daha sadık bir NATO müttefiki yok" diye konuşan Richard Perle "kısa bir süre önce Türkiye'de parti liderleriyle yaptığı görüşmeler sırasında, aralarındaki siyasi görüş farklılıkların akarşın liderlerin *dış politika ve ana noktalarda* görüşbirliği içinde olduğunu gördüğünü" belirtti. Kongre araştırma servisinden Ellen Laipson, "Türk siyasi yaşamının büyük ölçüde ufak işler ve *kişisel konuları* tartışarak geçtiğini" ileri sürerek "SHP'nin *sadık bir muhalefet* olduğunu" söyledi.

Amerikalı gözlemcilerin bu açıksözlü değerlendirmelerini kim reddedebilir? NATO, AT, IMF, ekonomik politika, politik rejim, Kürt ulusal sorunu, Kıbrıs gibi konularda iktidarla burjuva muhalefet arasında ciddi bir ayrılık olmadığını her defasında yaşayarak görüyoruz. Muhalefet sözcüleri bunu gizlemiyorlar zaten. SHP Genel Sekreteri Deniz Baykal'ın Güneri Cıvaoğlu'na verdiği demeç yeterince açıktı: "Özal temelde devrim gibi değişmeler gerçekleştirdi" diyen Baykal bu doğrultuya bağlı kalacağını ve Özal hükümetinin politikasını "sosyal bir ambalajla" sürdüreceğini belirtiyordu. (*Sabah*, 2 Nisan 1989) İnönü, "Dış politikada görüşlerimiz şu anda Türk hükümetinin politikasıyla aynıdır" (*Cumhuriyet*, 9 Mayıs 1989) diyordu. Dünya Ekonomik Forumu'nun Türkiye Toplantısı'nda 260 yabancı kapitaliste iktidara geldikleri takdirde izleyecekleri politikayı anlatan DYP Genel Başkanı Süleyman Demirel ile SHP Genel Sekreteri Baykal'ın sözlerini unutmadık. Demirel şöyle söylemişti: "Türkiye'de iş yapmaktan çekinmeyin. Ülkenin menfaati olduğu zaman biz biraraya geliriz. Bundan emin olun." Baykal ise "Lütfen çalışmalarınıza devam edin. Türkiye'ye olan ilginizin artmasını istiyoruz. Yabancı sermayeyi reddedecek, teknoloji katkısına karşı çıkacak durumda değiliz. Türkiye'de hükümet değişikliği olabilir, kişiler önemli değildir. Burada bulunan herkesin Türkiye'ye ilgisini arttırmasını arzuluyorum" demişti. Oturuma başkanlık eden Klaus Schwab, bunun üzerine, "yabancı yatırımcıya güven telkin edici sözlerinizi çok önemli bir teminat olarak kabul ediyoruz" diye karşılık vermişti. Cumhuriyet gazetesi muhabirlerinin deyişiyle "toplantıya katılan yabancı işadamlarının genel olarak Türkiye'de hükümetler değişse de mevcut ekonomik politikaların süreceği konusunda ikna oldukları ve 'kişiler önemli değil, politikaların sürekliliği önemlidir' mesajını aldıkları" (O. Şenkul-L. Gürses, "Yabancı İşadamları Ekonomiyi Sorguladı", aynı gazete, 2 Haziran 1989) gözlenmişti.

M. Özakat, S. Sabancı ve Ö. Dinçkök TÜSİAD Genel Kurulu'nda, 1986.

12 Ekim 1989'da İstanbul Ticaret Odası'nın düzenlediği akşam yemeğinde, kendi deyişiyle "iş aleminin seçkin simalarına hitap edebilme imkânını" bulan Erdal İnönü, "mülkiyet açısından saplantı içinde değiliz. Mülkiyet tarihsel gelişme içinde kendi yerini bulur dedi ve sözlerini "bir hükümet

değişikliğinde herşeyin altüst edileceği tereddütlerini bırakın. Ben sizin yerinizde olsam bugünkü karmaşaya rağmen iyimserliğimi korurum. Yatırımlarımı planlamaya devam ederim. Bizim bir söylediğimizi ertesi gün tersyüz etmeyeceğimizden emin olabilirsiniz. Bunu garanti ediyorum" diyerek tamamladı. SHP yönetiminin sermayenin seçkinlerine yönelik yaklaşımı en yetkili ağızdan işte böyle açıklanıyor. Toplantıya katılan gazeteci Meral Tamer 14 Ekim 1989 tarihli *Cumhuriyet*'te, İnönü'nün özel sektöre, "yatırım işini, üretimi özel sektör olarak en iyi bilecek olanlar sizlersiniz. Siz bildiğiniz gibi yapın. Biz size engel olmayız" güvencesini verdiğini yazıyor.

Avrupa Topluluğu'na katılmak günümüzde tekelci sermayenin adeta sorgulanması yasak bir hedefidir. Deniz Baykal "AT davası partiler üstüdür" (aynı gazete, 14 Eylül 1989) diye buyuruyor. Demirel "Avrupa Topluluğu Türkiye'nin geleceğidir" (aynı gazete, 28 Eylül 1989) diyor. Ecevit, "kendisi ve partisinin AT üyeliğini savunduğunu" (aynı gazete, 18 Eylül 1989) belirtiyor. Hükümet sık sık ne pahasına olursa olsun Avrupa Topluluğu'na gireceğiz diye ilan ediyor. Tüm kurumlar kendilerini AT'ye hazırlıyorlar. Başbakan Turgut Özal "biz AT'ye üye olursak, onlar da bizdeki düşük ücretli emekten yararlanacaktır" (aynı gazete, 3 Haziran 1989)

Sermayenin hazırladığı gelecek

Bütün bunlar neyi gösteriyor? Avrupa Topluluğu'yla bütünleşmeyi amaçlayan yerli kapitalist tekeller, teknolojik geriliklerini ucuz işgücü avantajıyla telafi etmek durumunda olduklarını biliyorlar. TÜSİAD Başkanı "ucuz işçilikten vazgeçemeyiz" derken bunu kastediyor. 12 Eylül daha baştan "açlık ücreti" politkasını zorla uygulamıştı. ANAP düşük ücretlere dayalı ihracat modelini sürdürdü. DYP ve SHP, iktidara gelirlerse aynı modeli sürdürecekleri konusunda teminat veriyorlar. IMF ve Dünya Bankası yetkilileri "Özal'ın yerine gelecek kişi nasıl biri olmalı?" sorusunu "*acı ilaç verecek bir kişi olmalı*" diye yanıtlıyorlar. "*Örneğin*" diyorlar, "*Devlet Demiryolları 23 bin gereksiz kişi çalıştırıyor. İşte bu 23 bin kişiyi kim kapının önüne koyacak? Aranan vasıf budur.*" On yıldır acı ilaç içirildiğini anımsatarak başka reçete olup olmadığını soran gazeteciye IMF-Dünya Bankası yetkilisi "*hayır, mümkün değil, hastalığın ilacı tek*" (Ufuk Güldemir, "Özal'ın veliahtı nasıl biri olmalı?", *Cumhuriyet*, 19 Eylül 1989) karşılığını veriyor. Kısacası, tekelci sermayenin önümüzdeki 15-20 yıllık stratejisi, işçi sınıfını geçen on yılda olduğu gibi açlık ücretine mahkum etmeyi öngörüyor. IMF ve yerli-yabancı tekeller işçi ve emekçilere kemer sıkma, düşük ücret ve işsizlikten oluşan bir gelecek hazırlıyorlar. Doğal olarak bu strateji, devrimci ve sosyalist güçleri, işçi ve emekçileri sistemli şiddetle baskı altında tutmayı da içeriyor.

N. Eczacıbaşı, R. Dinçkök ve V. Koç TÜSİAD Genel Kurulu'nda, 1986.

Ya örs ya çekiç!

Hiç kimse açlığa razı olmaz. İşçi sınıfı ve diğer emekçiler IMF'nin ve TÜSİAD'ın "işadamları cenneti"nde cehennem hayatı sürdürmeyi kabul etmeyeceklerdir. 12 Eylül terörünün toplumsal psikolojisini üzerlerinden atmaya başlayan işçi ve emekçiler bu ücret düzeyine boyun eğmiyor. 1986 ve 1987'de ürkek adımlarla başlayan, 1988'de yaygınlaşan ve 1989'un ilk üç ayında yüzbinlerce işçinin katılımıyla bir bahar seline dönüşen işçi eylemleri bu gerçeğin çarpıcı bir ifadesiydi. 1 Mayıs saldırısından sonra duraklayan işçi eylemleri yaz aylarında yeniden yayılmaya başladı. 24 000 Demir Çelik işçisinin uzun süreli grevi dipten gelen dalganın bir başka göstergesiydi. Önümüzdeki dönemde çok daha güçlü işçi eylemleriyle yüzyüze geleceğimizi söylemek boş bir kehanet değildir. Türkiye burjuvazisi Güney Kore modeline imrenerek bakıyor. Ama Güney Kore işçi sınıfının 1987 Temmuzu'ndan beri aralıksız süren grev, işgal ve gösterileri sonucunda Güney Kore modelinin çöktüğünü Amerikan *Time* dergisi bile itiraf ediyor. Türkiye proletaryası Güney Koreli kardeşleriyle aynı doğrultuda yürümeyi bilecektir.

Görüldüğü gibi, sermaye ve emek cephelerindeki ekonomik ve politik göstergeler önümüzdeki dönemde sınıf mücadelesinin keskinleşeceğine işaret ediyor. Önümüzdeki dönem sermaye ile emek arasında ekonomik, politik ve ideolojik düzlemde kıran kırana bir mücadeleye tanık olacağız. Sermaye işçi ve emekçileri açlık sınırında tutmaya, işçi ve emekçiler ise sermayenin boyunduruğunu kırmaya mahkum. İşçiler-emekçiler ya örs olacak ya da çekiç! Ya işsizlik, açlık ve zulmüyle Boynerlerin özel sektör Türkiyesi, ya da herkese insanca yaşamıyla emeğin Türkiyesi!

YERALTINDA

Francisco Vila
Çev.: İsmail Kaplan

Günümüzde, yani yirmi birinci yüzyılın eşiğinde, dünyanın sosyalist olmayan kesimindeki kardeş partilerin dörtte biri hâlâ yeraltında veya yarı-legal koşullarda çalışmak zorunda bulunuyor. Düşman güçler komünist örgütleri demokratik işleyişten bütünüyle yoksun, dışa kapalı, adeta terörist tarikatlar olarak betimlemeye kalkışıyorlar. Ama aslında, yeraltında savaşmak zorunda kalan partiler Lenin'in ideolojik ve örgütsel ilkelerini uygulayarak kitleleri gerici ve diktacı rejimlere karşı kesin savaşa hazırlamaya çalışıyorlar.
Bu inceleme, *World Marxist Review* dergisinin Uluslararası Komünist Hareket ve Parti Deneyimleri Değiş Tokuşu Komisyonu tarafından Guatemala, Portekiz, Suudi Arabistan, Sudan, Şili ve Güney Afrika kardeş partilerinin sundukları raporlara dayanarak hazırlanmıştır.

"Buralarda elden düşme kitap satan bir yer var mı acaba?"

"Nasıl bir kitap arıyorsunuz?"

"Karşılaştırmalı halklar tarihi gibi bir şey arıyorum."

Parola ve yanıtı gülümseme ve tokalaşma izler.

Yeraltında çalışan komünistlerin birçok buluşması böyle başlar. Güvenlik konusu hep akıldadır, gizlilik kurallarına titizlikle uyulur. Gerici rejimlerde polisin ve diğer baskı organlarının usta ajanlarla çalıştığı unutulmaz. Yine de elektronik hafiyelere kıyasla canlı harfiyelerden sıyrılmak daha kolaydır. "Şüpheli" şahısları gözetim altında tutmanın en iyi yolu, telefonlarına gizli dinleme aygıtı yerleştirmektir. Bir polis ajanının, uzaktan kumanda aletiyle bir numarayı çevirerek gizli dinleme aygıtını çalıştırması ve bir dairedeki bütün konuşmaları kaydetmesi mümkündür.

Dinleme aygıtları çeşit çeşittir. Örneğin pencere camının titreşimlerini kullanarak odada konuşulanları çözen lazer donatımlı bir dinleme aygıtı vardır. Polis teşkilatları bir kişinin davranış, görüş ve özel yaşamına ilişkin ayrıntıları bir düğmeye basınca sıralayan bilgisayarlardan da yararlanıyorlar.

Tabii bu koşullarda gizliliği korumak çok daha zorlaşıyor, ama sözü edilen tuzaklardan sakınmak mümkündür. *World Marxist Review* dergisine sunulan raporlar, *gizlilik koşullarında çalışan komünistlerin düşmanın potansiyelini abartma eğilimi taşımadıklarını* vurguluyor. Onlar tutuklanma tehdidine pabuç bırakmayı reddediyorlar. Düşmanın kurduğu tuzakları bozmak için modern teknolojiden bile yararlanıyorlar: elektronik dinleme aygıtı yerleştirilmiş bina, araba ve telefonları "dezenfekte" etmek için özel aletler kullanılır; lazer ışınlarını bozacak aletler vardır; ve komünistler parti belgelerini artık bilgisayarlarda saklıyorlar.

Yeni güvenlik teknikleri klasik konspirasyon yöntemleriyle birleştiriliyor. Devrimciler buluşma hikâyesi uydurmak ve polisi atlatmak için hayal güçlerini ve hünerlerini seferber ediyorlar.

Deneyimler, gizli örgütlerin ciddi başarısızlıklara uğramadan görevlerini yerine getirebildiklerini ve yakalanan militanların çoğu kez kendi hatalarının kurbanı olduklarını gösteriyor.

Gizli çalışmanın her yerde her zaman geçerli kuralları yoktur. *Başka yoldaşların deneyimini mekanik olarak kullanmak mümkün değildir. Dün işe yarayan bir yöntem bugün yararsız olabilir; bir yerde geçerli olan bir kural başka yerde işlemeyebilir.*

Ana güç kaynağı

Anteus(*) için toprak neyse, yeraltında çalışan komünistler için kitleler odur: kitleler partinin temel dayanağı ve güç kaynağıdır. Kitle içinde iyi örgütlenmiş çalışma partiyi canlandırır ve güç kaynağıdır. Kitle içinde iyi örgütlenmiş çalışma partiyi canlandırır ve korur. Eskilerin dediği gibi, "ağaç ormanda gizlenir, başka yerde değil".

Kitlelerle sürekli ilişki içinde olan parti örgütlerinin emekçi halkın günlük dertlerinden kopma tehlikesi daha azdır. İşte bu yüzden kardeş partiler gizlilik koşullarında çok güçlenen içe kapanma ve sekterlik eğilimine karşı koyuyorlar.

Bir yeraltı örgütünün yapısı ülkedeki genel politik ve sosyal du-

(*) Anteus: Mitolojide Gök ile Toprak tanrıların meydana getirdikleri devler arasında en güçlülerinden biri. Efsaneye göre Makedonya'daki devler savaşına katılmış ama onu yere sermek olanaksızmış, çünkü anası Toprak'ın üstüne düştükçe doğrulur, kalkarmış. Herakles bu yüzden onu sırtlayıp başka bir ülkeye götürmüş ve bir okla öldürmüş. (*10 Eylül*'ün notu)

ruma, emekçi halkın bilinç düzeyine, halkçı ve devrimci hareketin geleneklerine, partinin kendi olgunluk ve örgütlenme düzeyine, baskının boyutlarına vb. bağlıdır. Bu yapı genellikle "yukarıdan aşağıya", yönetici çekirdekten temel örgütlere doğru kurulur ve bunlar (örgütsel ve coğrafi olarak) gelişip yayıldıkça ara öğeler ortaya çıkar. Ne var ki, önderlik ile hücreler arasındaki bağlantı kesin bir ilişkiler sistemiyle belirlenmez. Bu bağlantılar yasal çalışan yoldaşlar aracılığıyla veya sadece yeraltında çalışan eylemciler yoluyla sürdürülebilir.

Temel örgüt gizli partinin ruhudur; o rastgele biraraya getirilmiş bir avuç komünistten ibaret değildir. Hücre onları partinin bütününe bağlayan canlı dokudur. *O aynı zamanda hem özerk bir parti çekirdeği olarak hem de bütünsel yapının bir parçası olarak çalışır.*

Gizlilik koşullarında parti içi demokrasi ilkelerine uymak çok zordur; çünkü bireysel insiyatifi, seçim ve tartışmaları zedeleme pahasına merkeziyetçiliğe ağırlık verilmesini çoğu kez yaşamın kendisi gerekli kılar. Bununla birlikte yeraltında çalışan sıra erlerinin taktik ve stratejiye ilişkin her konuda görüşlerini serbestçe dile getirmelerini sağlayacak önlemler alınır; örneğin yapılan çalışmalar hakkında temel örgütlerden düzenli rapor alınır. Bu süreçte, hücrenin her üyesi, parti yaşamı ve çalışmalarının çeşitli yönlerine ilişkin görüşlerini ifade etme ve eleştiri yapma hakkına sahiptir.

Temel örgüt gizli partinin ruhudur; o rastgele biraraya getirilmiş bir avuç komünistten ibaret değildir. Hücre onları partinin bütününe bağlayan canlı dokudur. O aynı zamanda hem özerk bir parti çekirdeği olarak hem de bütünsel yapının bir parçası olarak çalışır.

Örneğin Güney Afrika Komünist Partisi (GAKP) temel örgütlerin ve tek tek üyelerin kararların alınması sürecine eksiksiz katılımını sağlamaya çalışıyor; bu amaçla onları rapor ve parti içi bültenlerin yanı sıra merkez komite bildiri ve belgelerinin tartışmalarına girmeye teşvik ediyor.

Mayıs 1989'da gizlice toplanan *Şili Komünist Partisi* (ŞKP) 15. Kongresi için yapılan hazırlıklara, önerilen taslaklara demokratik biçimde tartışan binlerce komünist katıldı, ayrıca yöneticiler ve gizli oylamayla seçildi. Yine de *parti içi demokrasinin geliştirilmesi gündemde olan bir konudur ve illegal yayınlarda önemli bir yer tutuyor.* Yeraltı parti üyelerinin önemli bir bölümü sendikalarda, gençlik birliklerinde, kadın gruplarında, kültür derneklerinde ve spor klüplerinde çalışıyorlar.

Şili komünistleri temel hakları kazanma ve diktatörlüğü devirme mücadelesinde kitle örgütlerinin temel alınması gerektiğine inanıyorlar. Çeşitli partilerin üyeleri ve bağımsızlar bu örgütlere katılıyorlar çünkü onlar ortak çıkarlarını sekter tutum ve yaklaşımlardan daha önemli buluyorlar. ŞKP parti gruplarını buralarda kuruyor ve onların eylemlerine yön veriyor.

Portekiz Komünist Partisi (PKP) bir zamanlar (PKP Mayıs 1926'dan Nisan 1974'e kadar gizlilik koşullarında çalışıyordu. Editörün notu.) komünistlerin önüne, faşist sendikaların üyelerini kazanma ve yönetim kurullarına girme görevini koymuştu. 1945'te yapılan sendika seçimleri sırasında yetkililerin bütün oyunlarına rağmen birçok sendikada aralarında komünistlerin de bulunduğu birleşik bir yönetim işbaşına geçti. Yerel, bölgesel ve ulusal sendika şubelerinde parti örgütleri kuruldu; bu örgütler sendika mücadelesini koordine etmek ve yönlendirmek için her türlü çalışma yönteminden yararlandılar. Bu mücadele kimi zaman büyük başarılar kazandı, kimi zaman zayıfladı, ama hiç bir zaman bütünüyle kesintiye uğramadı.

Böylece 1974'e gelindiğinde Portekiz'de faşist sendikaları temel alan güçlü bir hareket ortya çıkmıştı. Bu hareketin komünistlerden ve komünist olmayanlardan meydana gelmiş deneyimli ve yetenekli bir yönetici çekirdeği vardı. Bu durum, Nisan Devrimi'nin güçlendirilmesinde ve savunulmasında kilit bir rol oynadı.

GAKP, Afrika Ulusal Kongresi'nin başkanlık ettiği devrimci ulusal kurtuluş ittifakının içinde yer alıyor. Sözü edilen ulusal kurtuluş mücadelesinde sendikalar, kadın, gençlik ve öğrenci grupları, dinsel kuruluşlar ve yeni yeni gelişen halk yönetim organları gibi birçok demokratik kitle örgütü bulunuyor. Afrika Ulusal Kongresi (ANC) ile GAKP, fabrikalar ve yerleşim bölgeleri ile okul, üniversite, çiftlik ve köylerdeki güçlerin geniş bir cephesiyle birleşik eylemleri koordine ediyorlar.

GAKP 1950 yılında yasaklandığı halde, ezilen ve sömürülen kitleler partinin ilkelerini ve stratejik hedeflerini biliyorlar. Komünistler ANC'nin, halk ordusu *Umhonto we Sizwe*'nin ve Güney Afrika Sendikalar Birliği'nin çalışmalarına aktif olarak katılıyorlar. Komünistlerin en acil görevlerinden birisi, GAKP ile ANC'nin yeraltı örgütlerini kurmak ve güçlendirmek, *Umhonto we Sizwe*'nin savaş yeteneğini yükseltmektir.

World Marxist Review'ya gelen raporlar, Güney Afrika devriminin başarısının her iki örgütün güçlendirilmesine, yaygınlaştırılmasına ve sağlamlaştırılmasına bağlı olduğunu gösteriyor. Bu, her iki örgütün ortak hedeflere dayalı ittifakından kaynaklanan bir karşılıklı bağımlılıktır. Bununla birlikte, GAKP, ulusal demokratik devrimin şimdiki aşaması ile sosyalizme geçişin öncü bir partiyi gerekli kıldığına inanıyor. Öncü parti, çok disiplinli bir örgüt olmalı ve Güney Afrika'ya uygulanmış Marksizm-Leninizm biliminin yol göstericiliğinde yürümelidir.

Parti içi bölünmeler kitle örgütlerine büyük zarar getirir ve yeraltı koşullarında partinin varlığını ve bir bütün olarak etkisini teh-

Şili Ulusal Direniş Hareketi, Santiago'da bir sokak gösterisinde.

likeye sokar. Örneğin 1978'de ve 1984'te bölünme geçiren Guatemala İşçi Partisi (GİP) bu konuda kimi olumsuz deneyimler yaşamıştır. Yoldaşlar bu bölünmelerin ideolojik, politik ve örgütsel sonuçlarını gidermek amacıyla Guatemala Ulusal Devrim Birliği'ne katıldılar. GUDB, bir yandan rejime karşı silahlı mücadele yürütüyor; diğer yandan da ülkeyi saran derin politik, ekonomik ve sosyal bunalıma ortak bir çözüm getirmek amacıyla hükümetin ve ordunun ayrımsız bütün demokratik güçlerle yapılacak ulusal görüşmelere katılmasını talep ediyor.

En gelişmiş ve güvenilir olanlar

WMR anketine verilen yanıtlar gizlilik koşullarında partiye üye kazanma çalışmasının olağanüstü zorluklar içerdiğini gösteriyor.

Şili'de zaman zaman "açık hücre" denen birimler faaliyet gösteriyor. Bu birimler halkçı politik mücadelede öne çıkan kişilerle sendika ve diğer kitle örgütlerinin militanlarını toplantılarına çağırıyorlar.

Hücre üyeleri bildiri dağıtmak ve partinin programı ile hedeflerini açıklamak üzere mahallelere gidiyorlar; bu arada özel ilgi gösteren kişileri tespit ediyorlar. Bir süre sonra, en gelişmiş olanlar parti gruplarına alınıyorlar. Komünistler fabrika ve işletmelerde, kamu kuruluşlarında ve halkın her kesimi arasında aynı şekilde çalışıyorlar. ŞKP, partinin kapılarını özgürlük, bağımsızlık, demokrasi ve toplumsal refah için savaşmaya hazır olan herkese açarak kitlelerden kopma tehlikesini ortadan kaldırmaya çalışıyor.

Sudan Komünist Partisi (Nisan 1985'te yasallaştırıldı.) ile *Suudi Arabistan Komünist Partisi*'nin çoğu üyeleri dindar veya dinsel ortamlarda büyümüş kişilerdir. Bu üyelerin çoğu, siyasal mücadeledeki ilk eğitimlerini ilerici mezhep hareketleri içerisinde edindiler. SKP ile SAKP'nin tüzükleri üyelerinin ateist olmasını değil, siyasal hedefler için aktif mücadele etmesini şart koşuyor.

Kimi ülkelerde temel örgütlerin çevresinde parti sempatizan grupları oluşturuluyor. Örneğin Sudan'da bu gruplara "*El Meydan* (SKP'nin yayın organı) gazetesinin dostları" adı veriliyor. Sözü edilen gruplarda yer alanların çoğu kitle örgütlerinin üyesi olan gençlerdir. Bu gençlerin ideolojik ve politik bilincini yükseltmek için onlarla tartışmalar yapıldı; aralarından bir bölümü daha sonra partiye üye olmak için başvurdu. Kısacası parti yeni üyeleri sadece kendi otoritesiyle değil, kitle içindeki çalışmasıyla da kazanıyor.

Genç parti üyelerinin eğitilmesi, hücrelerin temel görevlerinden birisidir. Çoğu zaman hücreye yeni giren üyelerin kendilerine yeterince güvenmedikleri, yetenek ve becerileri konusunda kuşkulu oldukları görülür. Hücreye üye olmak onlar açısından ciddi bir karardır, çünkü bu yaşamınızı başka insanların eline teslim etmek anlamına gelir. Özellikle başlangıç döneminde *hücre liderinin olgunluğu ve örnek kişiliği* çok önemlidir. Ne gibi gizlilik önlemleri alınacağı ve tehlike anında nasıl dağılınacağı konusunda ortak çalışmalar yapılması örgütün moralini yükseltir ve yeni gelenlerde ciddi bir profesyonel örgüte katıldıkları inancını pekiştirir.

Bununla birlikte sıkı disiplin ve gizlilik kurallarına tamı tamına uyulması yanlış yapan insanlara karşı insafsızca davranmak anlamına gelmez. Yoksa bu tür katı davranışlarla karşılaşan yoldaşlar hatalarını dile getirmekten ürkerek, "herşey yolunda" deme yoluna gideceklerdir.

Partiler tek tek herkese somut görevler verme konusu üzerinde önemle duruyorlar. Bu görevler gösterilere katılmak, bildiri dağıtmak, buluşma yerleri ayarlamak gibi küçük görevler de olabilir. Önemli olan yeni yoldaşlara yapabilecekleri görevlerin verilmesidir. Kadrolarla çalışırken belirsiz ve gerçekçi olmayan emirler yağdırmak kadar kötü bir şey yoktur. İnsanın görevini yaptığını hissetmesi, kendine olan güvenini arttırır ve parti için çalışma arzusunu pekiştirir. Partiye yeni katılanlara verilen görevlerin onların yaşına ve mesleklerine uygun olması başarıyı yükseltir.

Şili'de zaman zaman "açık hücre" denen birimler faaliyet gösteriyor. Bu birimler halkçı politik mücadelede öne çıkan kişilerle sendika ve diğer kitle örgütlerinin militanlarını toplantılarına çağırıyorlar.

Yeni komünistlerin yetiştirilmesinde ideolojik ve politik eğitimin rolü büyüktür. Kimi partilerde yeni üyelerin eğitimi daha aday üyelik sırasında başlar. Adaylar, Marksizm-Leninizmi, komünistlerin program ve hedeflerini, partinin örgütsel ilkelerini derinlemesine incelerler. Adaylık süresi adayın toplumsal kökenine bağlı olarak genellikle altı ay ile bir yıl arasında değişir. Örneğin Sudan Komünist Partisi'nde adaylık süresi işçiler için altı ay, aydınlar için bir yıldır.

Çeşitli mücadele biçimleri

Parti faaliyetlerinin biçimi ve yönü, diktatörlük karşıtı güçlerin militanlığına, kitlelerin ruh haline ve ülkedeki genel politik duruma bağlıdır. Bu nedenle, azgın gericilik dönemlerinde komünistler herşeyden önce parti yapısını korumaya ve güç toplamaya ağırlık vermek zorunda kalırlar. Rejimin bunalıma düştüğü dönemlerde devrimci hareket daha aktif hale gelir.

Partiler tek tek herkese somut görevler verme konusu üzerinde önemle duruyorlar. Kadrolarla çalışırken belirsiz ve gerçekçi olmayan emirler yağdırmak kadar kötü bir şey yoktur. İnsanın görevini yaptığını hissetmesi, kendine olan güvenini arttırır ve parti için çalışma arzusunu pekiştirir. Partiye yeni katılanlara verilen görevlerin onların yaşına ve mesleklerine uygun olması başarıyı yükseltir.

1973 askeri darbesinden sonra *Şili*'de ve *Sudan*'da partiler yeniden örgütlenmek ve yeni koşullara uyum sağlamak zorunda kaldılar. Sudan'da ŞKP MK Genel Sekreteri Abdülhalik Mahcub ile diğer yöneticilerin çoğu kurşuna dizildi. Darbeden önce Şili Komünist Partisi'nin yaklaşık 200.000, parti gençlik örgütünün ise 87.000 üyesi vardı. ŞKP yeraltı çalışması konusunda epeyce deneyimli bir partiydi. Ama yine de faşizm gerçeğini ağır bedeller ödeyerek öğrenmek zorunda kaldılar. Darbeden sonra 17'si MK üyesi olmak üzere partinin en nitelikli kadrolarının çoğu öldürüldü. Parti böylesi bir durumu hiç beklemiyordu ve bu vahşete karşı koyamadı. Bununla birlikte ŞKP yokedilen örgütlerini yeniden kurmayı ve yapısını yeniden düzenlemeyi başardı.

Şili ve Güney Afrika'da komünistler *bütün muhafelet güçlerinin kitle mücadelesi ile örgütlü eyleminin* şu anda temel ve vazgeçilmez bir rol oynadığına inanıyorlar. Barikatlar kurarak polis ve ordu birlikleriyle sokak çatışmalarına girişmek; belirli gün ve saatlerde enerji hatlarını kesmek, siren çalmak; grev yapmak, eğitim kurumlarını işgal etmek gibi protesto eylemlerine yüzbinlerce, hatta kimi zaman milyonlarca insan katılıyor.

Kardeş partiler yerel siyasal çalışmalarında *dindarlarla eşitlik temelinde işbirliği* yapmaya çok önem veriyorlar. Komünistler ile dindarlar gibi değişik kesimlerden insanlar, halk için demokrasi ve temel siyasal ve sosyal haklara saygı gösterilmesi isteğiyle harekete geçtiklerinde çoğu kez yanyana geliyorlar; hatta kimi zaman barikatın aynı yakasında dövüşüyorlar. *Suudi Arabistan*'da 80 köy ve kasabaya yayılan Kasım 1979 ayaklanması sırasında olan buydu. Dini liderler, komünistlerin de müslümanlar gibi ortak dava için hapis ve işkence, hatta ölümü göze aldıklarını gördüklerinde militanca işbirliğinin temelleri atılmış oldu.

Partinin ajitasyon ve propaganda çalışmasının biçimi ve içeriği halk hareketinin boyutlarına ve gelişme düzeyine bağlıdır. Sözlü propaganda, bildiri, gazete, pankart, duvar sloganları, afiş gibi geleneksel biçimlerin yanısıra, teyp ve video kasetleri gibi modern teknikler günden güne daha çok kullanılıyor.

Ülkede ve dünyada gelişen süreçleri açıklayan güncel belge ve sloganları düzenli olarak yayımlayan *komünist partiler, halka sadece parti çizgisini duyurmak değil, yakıcı sorunları onlarla tartışmak istiyorlar.* Bu çaba hücrelerin ve sade üyelerin geniş katılımını gerekli kılıyor.

Gelen raporlar, yeraltı koşullarının ağırlığına rağmen parti yayınlarının çok etkili olduğunu vurguluyor. GAKP'nin yurt içi ve yurt dışı demokratik kitle hareketi içerisinde yaygın bir etkiye sahip olan yayınları *-Afrikalı Komünist* ve *Umsebenzi* (İşçiler)- bu alanda iyi bir örnektir.

Ülkedeki genel duruma bağlı olarak komünistler mümkün olan her yerde burjuva basınından yararlanmaya çalışıyorlar. Şilili yoldaşların ulusal basın ve radyo için düzenledikleri basın toplantıları dizisi bu açıdan özellikle ilginçtir. Şilili yoldaşların özel kesimlere yönelik -sendika, öğrenci ve gençlik- yayınlarda sağladıkları başarı da çok ilginçtir. *Sudan*'da komünistler ilerici gazetecilerle işbirliği yaparak halkın ve özellikle işçi sınıfının mücadelesi konusunda yazılar yayımlıyorlar. Sudan'ın ünlü komünistleri ülkedeki kimi kitle iletişim araçlarının yayın kurullarında yer alıyorlar. *Guatemala*'da basınla işbirliği özel yöntemlerle sağlanıyor: yeraltında çalışanlar, gazete ve dergi yöneticilerini çeşitli biçimlerde sıkıştırarak kitleleri yönlendirecek yazıları ve partinin ülke sorunlarına ilişkin yaklaşımlarını yayımlatıyorlar.

Legalite nasıl kazanılır

Legalite mücadelesi komünistlerin yeraltı faaliyetlerinin ana yönlerinden birisidir. *Portekiz*'de bu mücadele her zaman, Salazar diktatörlüğüne ve zulme karşı açıklamaların yanısıra, barış, konuşma ve toplantı özgürlüğü, siyasi mahkumların serbest bırakılması ve demokratik seçim istemiyle yürütülen eylemlerle birlikte yürütülmüştü. Genel olarak mücadele, emekçi halkın hak ve çıkarlarının korunması mücadelesine doğrudan doğruya bağlıydı.

Komünist Partisi diğer demokra-

Güney Afrika'da ırkçı rejimi prtesto edenler.

tik güçlerle ittifak kurmaya gayret etti. Legal ve yarı-legal bileşik örgütler kurdu; komünistler bu örgütlerin yönetiminde önemli bir rol oynuyorlardı. Siyasal parti ve örgütlerin kurulması ve serbestçe çalışması için yürütülen belli başlı siyasal kampanyalar, PKP'yi legalleştirmek için mücadele anlamına da geliyordu.

1983'te Şili Komünist Partisi ile diğer sol güçler Demokratik Halk Hareketi MDP'yi kurdular. Çok farklı çevrelerden oluşmasına, yasadışı ilan edilmesine, baskı ve tutuklamalarla karşılaşmasına rağmen MDP açık faaliyet yürüttü ve toplantılarını yapabildi. Üstelik, hareketin liderleri de halka açıklandı. Hareket, Birleşik Sol kurulana kadar varlığını sürdürdü. Birleşik Sol, sol partilerin MDP temelinde kurulan daha aktif ve daha geniş bir koalisyonuydu. *Böylece kendi toplumsal varlıkları için mücadele eden kitle örgütleri, Komünişt Parti'nin yasallaşmasına da katkıda bulunmuş oldular.*

Şili'de Pinochet'in düzenlediği en son plebisitte parti, üyelerinin "Hayır!" oyu kullanmalarını istedi; böylece diktatörlük ile demokrasi arasındaki cepheleşme hızlandırılmış olacaktı. *Guatemala*'da komünistler, kamuoyunu aldatmak için hükümetin kullandığı bir araç saydıkları seçimlerde oy kullanmıyorlar. Onlar gerçek legalitenin ancak demokrasi ve ilerleme güçlerinin kesin bir zaferiyle elde edilebileceğini vurguluyorlar.

WMR'ye gönderilen belgelerin ortaya koyduğu gibi, yeraltındaki kardeş partilerin her türlü güvenlikten yoksun ve büyük tehlikeler içeren insanüstü mücadelesinin hiçbir geleceği olmadığı sanılabilir. Ama uluslararası komünist ve demokratik hareketin tarihi, yeraltında çalışanların iyimserliğini besleyecek yeterince olumlu örneklere sahiptir.

Portekiz'de faşist diktatörlük bir gecede yıkıldı. Sudan'daki gerici rejim 16 yıl süren acı mücadeleden sonra alaşağı edildi. Yunanistan'ın albayları, yüzyılın sonuna kadar başta kalacaklarını iddia ediyorlardı; ama darbenin yedinci yılında kendilerini hapiste buldular! Güney Afrikalı komünistlerin geçenlerde kurduğu bir hücre kendisine şu sloganı kılavuz ediniyor: "En uzun seyahata bile küçücük bir adımla başlanır".

(WMR Temmuz 1989 tarihli nüshasından çevrilmiştir.)

Yaşayarak yaratılan tarih üzerine

Ahmet Şahin

Ahmet Şahin, 1973-1980 dönemiyle ilgili olarak "Fabrikalar kalelerimizdir" belgisi çerçevesinde komünist hareketler ile işçi sınıfı hareketinin tek bir kanalda birleştirilmesi sorununu ele alıyor. Aynı süreçte gelişen "politik kampanyalar" boyunca "TKP'ye Özgürlük" belgisinin nasıl yaşamda karşılık bulduğunu irdeliyor. "Kuşaklar arasında kopukluk" yaratmaya hayır diyen A. Şahin, yazısında yaşanan olayları nesnel bir zeminde analiz etmeyi gözettiğini bir kez daha vurguluyor.

Komünist ve işçi hareketinin ilk yazımda tanımladığım çerçevedeki tarihi üzerine yazmak istiyordum. Ne ki, TKP'nin 1973 atılımıyla açılan döneme ilişkin tartışmaların yoğunlaşması, bu isteğimin önemli ölçüde sapmasına yol açtı. Buna son verebilmek için, aslında herbiri üzerinde ayrıntılı biçimde durulması gereken birkaç konuyu birarada ele almak istiyorum. Bu konuların önümüzdeki süreçte çok daha ayrıntılı bir biçimde irdeleneceğini biliyor ve bu tartışmaya yeniden katılacağımı düşünüyorum.

1973'ü izleyen dönemde sendika yönetimlerini kazanmayı hedef olma anlayışı, hemen hemen, her gelenekten örgüt ve çevre bakımından ağırlığını korudu. İşte bir belgi düzenide "Fabrikalar kalelerimizdir" belgisi bu bağlamda özel bir önem ve anlam taşıyordu .Ne yazık ki bu doğru belgiyi yükselten TKP de, pratiğinde buna uygun davranmayı büyük ölçüde gerçekleştiremedi.

TKP'nin 1973 atılımıyla açılan süreçte yönetici konumda yeralan H. Kutlu, yeni parti anlayışı çerçevesinde, parti tarihine ilişkin görüşlerini "yeniden" kaleme alıyor. Bu kaleme alışta her zaman gerçeği yansıttığını söylemek oldukça zor. Geçen yazımda bir noktaya değinmiştim. Bu yazımda da bir başka noktaya yine kısaca değineceğim. "*Gördük ki TKP'nin geçmiş hiçbir yönetimi ve yöneticisini karalamak, yok saymak, hain, provokatör olarak nitelemek* için haklı ve inandırıcı bir neden ve gerekçe orta yerde yoktur. *Hiçbir yönetim marksizm-leninizmden sapmış değildir*. Hatalar, çok büyük hatalar vardır, ama bu başka bir konudur." (*Yeni Açılım*, s.: 13, sf.: 11). Yani, en çarpıcıları olduğu için söylüyorum, TKP örgütünü gönüllü olarak polise teslim eden Vedat Nedim Tör'ler, Şevket Süreyya Aydemir'ler vb. karalanmamalı, yok sayılmamalı, hain, provokatör olarak nitelenmemeli, onlar da Marksizm-Leninizm'den sapmış değiller, "çok büyük hatalar" yapmışlar. Ayrıca H. Kutlu, 5. Kongre'nin kimi Merkez Komitesi üyeleri için aldığı kararı unutmuş olamaz. Ulvi Oğuz, *Toplumsal Kurtuluş*'ta yayımlanan kısa yazısında bunu hatırlatıyor. Daha da hatırlatacaklar ve hatırlanacaklardan başka. O zaman ciddi olmak gerekir, insanlar bir tarihi yalnızca kitaptan ya da yazılanlardan öğrenmediler, onu yaşayarak yaratıp yazdılar.

İşte bu yazımda özellikle TKP'nin 1973 atılımıyla girilen dönemde, tarihi, yaşayarak yaratılan yanıyla ele almak istiyorum. Kısaca "Fabrikalar kalelerimizdir" belgisini, "TKP'ye Özgürlük!" çabalarını ve "politikanın olmadığı" dönemde yürütülen kimi politik kampanyaları kısaca irdelemek istiyorum.

Türkiye komünist ve işçi hareketinin 70 yıllık tarihi boyunca komünist hareket ile işçi hareketini tek bir kanalda birleştirme çabası her zaman başat bir yer tutmuştur. 1963-1970 sürecinde Türkiye İşçi Partisi'nin çalışmaları boyunca geniş yığınların sosyalizmle temasa gelmelerinin ardından başlayan genişlemesine-derinlemesine örgütlenme tartışmaları, bir bakıma, işçi hareketi içinde sağlam dayanaklar oluşturmayla da bağlıydı. Ne ki bu dönemdeki kimi popülist ve uvriyerist anlayışlar, işçi hareketiyle bütünleşmeyi, daha çok sendikalar ve özellikle sendika yönetimleri çerçevesinde ele almakla, komünist ve işçi hareketi içinde izleri günümüze dek süregelen bir olumsuzluğa da yolaçtı. Nitekim bu çerçevede komünist hareket ile işçi hareketinin kaynaştırılması sorunu, komünist hareketin sendika yönetimlerini etkileme-denetleme düzeyi gibi çarpık bir biçimde algılanır oldu. Komünist hareketin fabrikalarda doğrudan örgütlenmesi, işçile-

ın doğal önderliğinin bu örgütlenmeye kazanılması ve böylece işçilerin çoğunluğunun politik eyleminin yönlendirilebilir olması gereği gözardı edildi. Sendika yönetimleri eliyle işyeri temsilciliklerine kadar uzanma, bu temsilcilikleri işçilerin doğal önderliğiyle bağlı olsun-olmasın politik olarak kazanma biçimindeki tutum, politik hareketin çoğu kez fabrika kitlesinden kopmasına, dahası böylece belirlenmiş politik önderliğin de sendikal işlevlerle sınırlı bırakılmasında etken oldu.

12 Mart'ı izleyen dönemde sendika yönetimlerini kazanmayı hedef alma anlayışı, hemen hemen, her gelenekten örgüt ve çevre bakımından ağırlığını korudu. İşte bir belgi düzeyinde "Fabrikalar kalelerimizdir" belgisi bu bağlamda özel bir önem ve anlam taşıyordu.Ne yazık ki bu doğru belgiyi yükselten TKP de, pratiğinde buna uygun davranmayı büyük ölçüde gerçekleştiremedi.

İşçi hareketine sendika yönetimleri kanalıyla yukarıdan aşağıya etki, 12 Mart'ı izleyen süreçte de belirleyici oldu. Bu da komünist hareket ile işçi hareketinin fabrikalar bazında geri döndürülemez bir biçimde kaynaştırılmasının önündeki ana engeli oluşturdu. Nitekim bu süreçte kimi fabrikalarda komünist işçi önderliklerinin oluşması bir ölçüde sağlandıysa da, gerçekte daha çok tek tek komünist işçiler kazanıldı, bu işçilerin fabrika önderliğini üstlenebilecek düzeye gelmeleri başarılamadı. Dahası bir bütün olarak komünist hareket ile işçi hareketi kaynaştırılamadı. Sendika yönetimlerini ele geçirme yarışı içinde, değişik sol örgüt ve çevreler arasındaki sürtüşmeler, fabrikalar düzeyinde de öncü işçilerin birleştirilememesine yol açtı. Bu ise, bir yandan tek tek fabrikalar düzeyinde kalıcı ve sağlam önderliklerin oluşturulamamasında, öte yandan geniş işçi kesimiyle önderlik arasındaki kopuklukta temel etken oldu. Öte yandan Türkiye sendikal hareketinde ilk kez gündeme gelen sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerinin uygulaması adı altında en anti-demokratik yöntemlere, seçilmiş yöneticilerin yalnızca politik rekabet nedeniyle görevden alınmasından, "birleştirme" adına dar politik hesaplara girişilmesine kadar yanlış uygulamalara başvurulmaktan geri durulmaması, yalnızca sınıf ve kitle sendikacılığı anlayışına zarar vermekle kalmadı, daha da önemlisi fabrikalar bazında işçilerin sendikal eyleme bile güvensizliğinin gelişmesinde etken oldu. Bugün sendikal alanda görülen "çağdaş, demokratik, güçlü" söylemli sendikal anlayışların "sınıf sendikacılığı" ayağından kopmasında olduğu gibi, "devrimci sendikacılık" söylemli sendikal anlayışların "kitle sendikacılığı" ayağından kopmasında da, 1973-1980 döneminde sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerinin doğru bir biçimde uygulanıp, sendikal alanda oturtulamaması neden olmuştur.

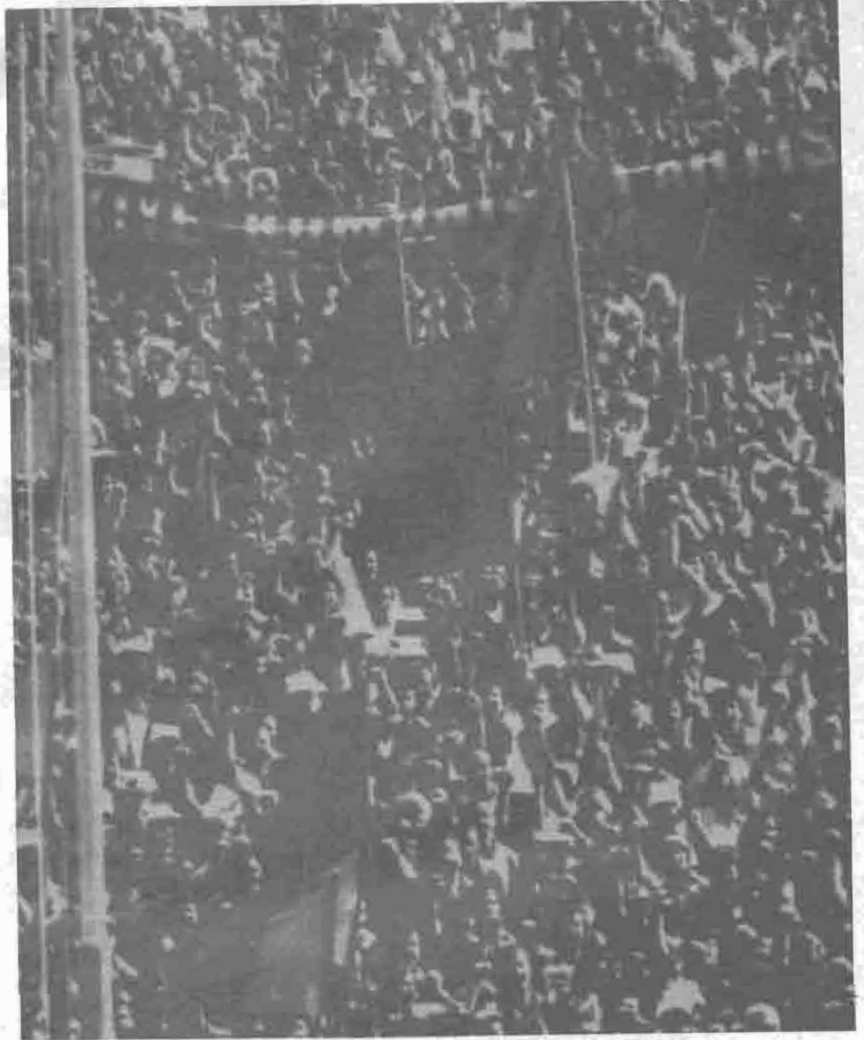
Ancak bütünüyle baktığımızda "Fabrikalar kalelerimizdir" belgisinin ortaya atılması, komünist hareket ile işçi hareketinin kaynaştırılması sorununun yeniden irdelenmesinde ve yanlış anlayışlardan kurtulma yolunda en azından düşünsel temelde adımlar atılmasında etken olmuştur. TKP'nin henüz sendikal etkiden tam anlamıyla kurtulmuş olmasa da fabrika örgütlerine yönelmesi bu belgiyle doğrudan bağlıdır. Yine de bu belgi doğrultusundaki hareketin eksiksiz biçimde yaşama geçirilememesi, komünist hareketin fabrika bazında *işlevli politik yapılar* kuramaması, bu yapılar aracılığıyla *işçilerin politik eylemini* yönlendirir olamaması sonucunu vermiştir. İşçi sınıfının politik eylemi ile sendikal eyleminin bütünleştirilmesi, yanlış bir kavrayışla fabrikalarda komünist öncüleri sendikal eylem düzeyinde tutmaya yolaçmıştır. Bugün komünist hareket ile işçi hareketinin kaynaştırılması sorununun çözümünü ararken, dünün bu deneyimlerinden ders çıkartmalı, "Fabrikalar kalelerimizdir" belgisinin derin anlamını kavramaya çalışmalıyız. Elbette bugün fabrikalarda varolan komünist ve komünizm sempatizanı işçiler, yıllar içindeki çalışmaların birer kazanımıdır; bu kazanımı bugün doğru bir anlayışla değerlendirmek sonucu belirleyici olacaktır.

Komünist hareket ile işçi hareketinin birleştirilmesi süreci, elbette tek başına akmış ya da akabilecek bir süreç değildi, olamaz. Nitekim 12 Mart ertesinde genel işçi ve demokrasi hareketindeki yükseliş bunun temelini oluşturuyordu. 12 Mart döneminin karanlığından çıkışta görülen ilk işçi eylemlerinin 1974 Kıbrıs Harekatı'yla bir ölçüde kesintiye uğramasının ardından, şimdi kimi çevrelerce "politikanın olmadığı" diye nitelenen dönemde 1975'ten başlayarak İzmir ve İstanbul'da işçilerin yoğun olarak katıldıkları "Demokratik Hak ve Özgürlükler Mitingleri" gerçekleştiriliyor, "Şili Halkıyla Dayanışma" kampanyası çerçevesinde uluslararası dayanışma duygusu geliştiriliyordu. 1976'dan başlayarak kutlanan 1 Mayıs'lar, birer politik gösteri halini alarak işçi hareketinin komünist hareketle kaynaşmasında önemli bir etken oluyordu. 1976 Eylülü'nde gerçekleştirilen ve parlamento içi-dışı muhalefetin ülkemizdeki ilk politik başarısı olan "DGM'ye Hayır" kampanyası, doğrudan işçi sınıfımızın politik öncülüğünün somut bir ifadesi oldu. MESS direnişleri ve bu direnişlerle dayanışma kampanyaları, bu kampanyalar boyunca değişik emekçi sınıf ve katmanlar arasında

Bugün sendikal alanda görülen "çağdaş, demokratik, güçlü" söylemli sendikal anlayışların "sınıf sendikacılığı" ayağından kopmasında olduğu gibi, "devrimci sendikacılık" söylemli sendikal anlayışların "kitle sendikacılığı" ayağından kopmasında da, 1973-1980 döneminde sınıf ve kitle sendikacılığı ilkelerinin doğru bir biçimde uygulanıp, sendikal alanda oturtulamaması neden olmuştur.

sağlanan birliktelik, "MC'ye Hayır" kampanyaları, 1977 Haziran seçimlerinde komünist ve işçi hareketinin ülke ölçeğinde dikkate alınır bir güç olmasında köşe taşları oldular. Elbette bu süreçte komünist hareketin politik taktiklerinin her zaman doğru olduğunu, politik arenadaki güçleri, güçler oranını doğru saptadığını söylemek istemiyorum. Ancak bu hatalardan bağımsız olarak, politik yığın eylemindeki yükseliş, işçi hareketi ile komünist hareketin tek bir kanalda akması için elverişli nesnel zemini oluşturuyordu. Buna işaret etmek istiyorum. Aynı biçimde, Mart 1978'de TKP Programı'nın legal olarak yayımlanması, 1 Mayıs 1978 gösterilerinde "TKP Program Davası"yla ilgili Anayasa Mahkemesi'ne başvuru ve gelişen ulusal- uluslararası dayanışma, bu kaynaşma süreciyle de birlikte komünist hareketin yarı-legal konumlara doğru yükselmesinde, işçi sınıfının değişik politik partileri arasında eylem birliği ve politik birlik süreçlerinin başlamasında belirleyici olmuştur. Can güvenliği istemiyle değişik siyasal örgüt ve çevrelerce başlatılan kampanyalara "MHP-ÜGD Kapatılsın, Faşist Yuvalar Dağıtılsın" temel belgisiyle katılınması, "Pershing II ve Cruise Füzelerine Hayır" kampanyası vb., Tariş Direnişi ve MESS direnişiyle birlikte işçi hareketinin gerici baskılara başkaldırışı, K. Türkler'in faşistlerce katledilmesinin ardından 1 milyon kişinin katılımıyla ülke ölçüsünde sıkıyönetim koşullarında gerçekleştirilen genel direniş, komünist hareket ile işçi hareketinin tek bir kanalda akmaya doğru ilerleyişinin somut göstergeleri oluyordu.

Komünist ve işçi hareketimizin 70 yıllık tarihi derken "nostaljik" bir şeyden söz etmiyoruz; etiyle kanıyla bu deneyimleri taşıyan insanlardan, onların deneyimlerinden, bilgilerinden hareket ediyoruz. Onların bu süreci değerlendirmesinin belirleyici olduğunu düşünüyoruz. Güç kaynağı olarak bunu görüyoruz; komünist harekette yeni bir kuşak kopukluğunun kimilerince bilinçli bir biçimde yaratılmak istenmesine karşı konması gerektiğini düşünüyoruz.

Bu sürecin daha ayrıntılı incelenmesi, sınıf savaşımı eğrisinin dönemsel olarak analiz edilmesi, Ecevit Hükümetleri döneminde işçi hareketinde görülen belirgin düşüşün nedenlerinin daha net biçimde ortaya konması, değişik sol örgüt ve çevrelerin ortak eylemler gerçekleştirmek yerine rekabetçi bir tutum takınmaları, hepsinden önemlisi de yaşanan süreçte doğru bir ideolojik-politik önderliği gerçekleştirecek Leninci bir partinin oluşturulaması, değişik sol örgüt ve çevrelerce saptanan politik taktikler ve yürütülen mücadele vb. bütün bunlar, bugün daha nesnel olarak irdelenebilecek ve irdelenmesi gereken konular olarak önümüzde duruyor. Ancak unutulmaması gereken şu: Komünist ve işçi hareketimizin 70 yıllık tarihi derken "nostaljik" bir şeyden söz etmiyoruz; etiyle kanıyla bu deneyimleri taşıyan insanlardan, onların deneyimlerinden, bilgilerinden hareket ediyoruz. Onların bu süreci değerlendirmesinin belirleyici olduğunu düşünüyoruz. Güç kaynağı olarak bunu görüyoruz; komünist harekette yeni bir kuşak kopukluğunun kimilerince bilinçli bir biçimde yaratılmak istenmesine karşı konması gerektiğini düşünüyoruz.

Lenin ve Türkiye

Bu sayımızda Türkiyeli Komünistlerin "Yurdun Sesi" dergisinden Oktobr Devrimi sırasında Lenin'in Türkiye ile ilgili yaklaşımlarını ve Türkiye halkının bu devrime yaklaşımını veren bir yazıyı sunuyoruz.

Türk işçi ve köylülerine mesaj

1919 yılının Eylül ayında Lenin'in Türkiye işçi ve köylülerine bir mesajı vardır. Lenin bu tarihsel belgede, egemen sınıfların hiyanetlerini, emperyalistlerin Türkiye devletini yoketmek istediklerini çırılçıplak ortaya döküyor. Türk işçi ve köylülerine sesleniyor: "Rusyayı yabancı soygunculara, Avrupalı haydutlara satan asalakların bütün alçaklıklarını sırtlarında deneyen Rus işçi ve köylü kardeşleriniz, memlekette egemenliği, yönetim dümenini ellerine aldılar. Ve hemen hemen, iki yıldır bu egemenlik için, emekçilerin egemenliği için savaşıyorlar... Düşmanların saldırıları kırılacaktır! Ama bu kadarı yeter değildir. Dünya emperyalistlerine karşı bütün yeryüzü emekçilerinin birleşmesi gerek... Soyguncuları Türkiye'den koğmak ve mutsuzluğunuz üzerinde kendi mutluluklarını kurmağa alışkın olanları yoketmek, onların nefesini kesmek için, sizin, her şeyi sırtında deneyen Türkiye işçi ve köylülerinin, bu kesin ve çok sorumlu durumda kardeş elinizi Sovyet Rusya işçi ve köylülerine uzatacağınızı, onlarla omuz omuza yürüyeceğinizi umarız..."

Sovyet hükümetinin bu seslenişi Anadoluda duyuldu. Geniş yankılar uyandırdı. Türkiyede ulusal kurtuluş savaşı, bağımsızlık hareketi Oktobr Devriminin etkileri altında gelişti...

Yurdun Sesi dergisi, Nisan 1970.

Türkiye haritası

Kremlinde Lenin'in evi. Dar bir koridor. Bir köşede eski, meşin bavullar. Lenin bu eşyalarla gelmiş bu eve. Yanda bir mutfak. Kapkacak: İki alüminyum tencere... Sonra iki Rus kaşığı-tahtadan. Hani o cilâlı, boyalı, işlemeli, yuvarlak ağızlı kaşıklardan. Bir süt güğümü. Çaydanlık. Bir çömlekte Rus bulguru pişirirlermiş...

Lenin'in yatak odası daha sade. İki demir karyola. Yanda çalışma odası. Bu oda Lenin'in çalışma boyutlarına, kapsamlarına oranla insana daracık görünüyor. Çalışma masası. Arkasında, tavandan döşemeye, bütün duvar kitaplık. Kitap, kitap... Telefonlar. Kalemler. Şamdanlar. Zor günlermiş Sovyetlerin ilk yılları. Elektrik yetmezmiş. Elektrik kesilince mum yakarlarmış. Şamdanlarda, tâ o zamanlardan kalma, yarı yanmış mumlar var...

Çalışma odasında duvarlara asılmış büyük haritalar. Bir tanesi boydan boya Türkiyeyi gösteriyor. Anadoluda ulusal kurtuluş savaşının geçtiği yerlere, savaş cephelerindeki en önemli kesimlere, Lenin, renkli kalemlerle, işaretler koymuş. Bu işaretlerden biri Sakarya savaşlarının geçtiği kesimi gösteriyor...

Lenin, Türkiye halkının kurtuluş savaşına çok derin ve yakın bir ilgi göstermiştir. Ta 1908 yılından, Türkiyedeki oluşumları emperyalistlerin Osmanlı İmparatorluğunu üleşme planlarını, egemen çevrelerin millet düşmanı politikalarını sürekli olarak gözönünde bulundurmuştur...

Kırmızı kordelalı resim

Lenin'in boy boy, renk renk, değişik resimleri, portreleri. Kimi elle çizilmiş, kimi fotoğraf. Kimi duvarlarda, afişlerde, kimi panolarda. Kimi omuzlarda taşınıyor, kimi elüstünde. Kimi gazetelerde, kitaplarda, kimi çinilerde, vazolarda. Kimi sinema perdelerinde canlı yürüyor, bir yetimi okşuyor, ya da bir askerin elini sıkıyor...

Bir resimde Lenin yüce öğretmeni Marks'ın anıtını Moskovanın göbeğine dikiyor. Temel atma töreninde konuşuyor. 1 Mayıs. Ağaçlar yapraklanmış. Ağaçlara kırmızı kordelâlar bağlanmış. Lenin de böyle bir kordelâ tıkmış yakasına. Başı açık. Kasketini elinde yumruk yapmış... Yıllardan 1920...

Lenin adını çoktan duymuştu Anadolu da, İstanbul da. Onun, İstanbulu çara veren gizli anlaşmaları yırttığını, emperyalistlerin soygun, zorbalık anlaşmalarını tanımadığını da millet öğrenmişti. Bolşevik devrimiyle esirlikten kurtulan, memlekete dönen Türk askerlerinden Le-

nin'in sesini duyanlar, kendisini görenler de olmuştu...

Leninin, kırmızı kordelâlı resmi, İstanbul'da elden ele dolaşıyordu. İstanbul emperyalistlerin keli altındaydı. Her biri bir semti kesip almıştı. İngiliz polisi, Fransız polisi, İtalyan karabinerleri, Yunan efzonları, Amerikan denizerleri, Damat Ferit hükümeti, satılık Babıâli basını, padişahın hafiyeleri her gün, her saat, her yeri tarıyor, ortalığa kuyruklu yalanlar salıyordu. Bu harlama, bu Bolşevik düşmanlığı, halk arasında, istenilenin tam tersi tepkiler uyandırıyordu. Milletin bir kulağı Anadoluda, bir kulağı Sovyet Rusyadaydı.

İşte o günlerde, böylesine bir hava içinde, Fransız polisi, İstanbul polis müdürü Tahsin'in ekipleriyle birlikte, Kumkapıdan tâ Cibaliye kadar bir arama-taramaya geçtiler. Kahveleri, dükkânları, işyerlerini basıyor, sokaklardan geçenlerin üstünü başını arıyor ve şüpheli gördüklerini, üzerinde silâh bulduklarını hemen posta ediyorlardı... Güpegündüz. Baskıncı kolları Kantarcılarda yolları kestiler. Dökmeci atelyelerini bastılar. Kalıpları yerlere atıyor, ocakları söküyorlardı. Lenin'i arıyorlardı. Dökmeci Kara Ahmedi çok zorladılardı. Birisi onu fitnelemişti polise. Dökmeci Kara Ahmetten bir şey çıkaramadılar. Küçücük dükkânını darmadağın ettiler. Ama Leninin kasketini yumruk yaptığı fotoğrafı, elden ele dolaştı durdu. Sonra Dökmeci Ahmet ve ortağı "Sırık" Celâl çete yazıldılar. Anadoluya gittiler. Ve Sakarya meydan savaşında can verdiler. Belki de Dökmeci Ahmedin çantasında, fişekliğinde, herkese gösterdiği Lenin'in, kasketini yumruk gibi tuttuğu, o resim vardı...

Bursa'dan gelen mektup

Moskovadaki Lenin müzesi Lenin'in eylemlerini, çalışmalarını, onun Bolşevik Partisiyle, Oktobr Devrimiyle, Sovyet devletinin kuruluşuyla, Kızılorduyla, insanlarla, yoldaşlarla, dünyayla, komünist, işçi, köylü ulusal kurtuluş savaşlarıyla, hareketleriyle binbir ilmikli bağlarını gözler önüne seren, insanın bilincini genişleten bir okul. Panolardan birinde bir eğri kılıç. Üstünde Arapça yazılar. Yemen çöllerinden bir Bedevi armağanı... Yanında kırmızı, geniş, ipek bir şerit. Bursa dokuması. Üstünde eski harflerle yazılmış bir mektup. Türk işçileri, köylüleri, zanaatçıları, komünistleri savaşlarını, durumlarını Lenine açıyorlar, sevgilerini, saygılarını sunuyorlar...

"İyi dost kara günde belli olur"

23 Nisan 1920. Ankarada Millet Meclisi açılıyor. Yeni bir devletin temelleri atılıyor. Ve kurulan Ankara Hükümeti, özel bir mektupla Lenine başvuruyor. Moskova, Ankarayı biricik Türk hükümetini hemen tanıyor.

Atatürk, 1920 yılının Mayısında, İbrahim Hulûsi adındaki bir subayı, özel bir mektupla Lenine gönderiyor. Bu subay, Trabzondan bir motorla Novorosiyske geçiyor. Karışık günler. Kızılordu, Beyazorducuları, Denikinleri yeni tepelemiş. Subay İbrahim Hulûsi ancak Haziran başlarında, koynundaki özel mektubu Lenine ulaştırıyor. Ve Leninden aldığı mektupla geri dönüyor. 14 Haziranda Trabzona varıyor. Hemen, telgrafla, mektubu Ankaraya bildiriyor. Bu mektupta Ankara hükümetini Moskovanın tanıdığı yazılıydı. Bu mektup memlekette geniş yankılar halk arasında büyük bir sevinç uyandırdı. Millet, arkamızda büyük bir dostun, sağlam bir kalenin bulunduğunu gördü. Artık düşmanları, saldırganları yenmek inancı gür bir kaynağa dayanıyordu.

Bu kaynağı topa, tüfeğe, paraya çevirince şöyle bir tablo ortaya çıkıyor: Sovyetler Türkiyeye, ilk ağızda 200 kilo altın-para, 3 kolorduyu donatmak için 120 top bataryası, 150 bin top mermesi, 60 bin tüfek, 65 milyon mermi, 20 bin gaz maskesi, 2 avcı destroyeri vb. veriyor. İlâç, sağlık gereçleri de başka. Bunlar, Odesa, Novorosiysk, Tuapse limanlarından Türk kıyılarına daha çok İneboluya ulaştırılıyor... Azerbaycan halkı, Azerbaycan Sovyet Cumhuriyeti, Kars yoluyla Türkiyeye gaz veriyor, petrol veriyor, benzin gönderiyor... Sinoptan, İngilizlerin kontrolünden kaçan 3 savaş gemimizi Sovyetler korudu. Bunların silâhları sökülmüştü. Leninin özel bir talimatiyle, bu gemiler silâhlandırılıyor ve Türkiyeye geri veriliyor. 1922 yılı. 30 Ağustostan önce. Takalar, motorlar Sovyet limanlarından silâh taşıyor. Takalar cephane yüklü. Yardım taşıyorlar. Kuvayı Milliye'ye... Büyük meydan muharebesi başlayacak... O günlerde, Sovyetlerde yiyecek sıkıntısı var, açlık var. Öyleyken, Sovyet halkı boğazından kesiyor, Anadoluya silâh, cephane, para, ilâç gönderiyor. Türk halkının durumu daha kötü. Öyleyken, "iyi dost kara günde belli olur," derler, Samsunlular ekmeklerini Sovyetlerle paylaşmak kararını veriyorlar. 800 ton buğday Lenine gönderiliyor. Bunu Büyük Millet Meclisi yoluyla bildiriyorlar.

Yüreğimin düğmesi

Hapse düştüğümde sırtımda kısa kollu, koyu lâcivert bir gömlek vardı. Gömleğimdeki cebin üstüne resimli, minicik bir "düğme" dikmiştim. Bu kadar yoklamalardan geçtik, kaç defa üstümüzü başımızı iğneden ipliğe kadar aradılar, fakat bu düğmeye kimse dikkat etmedi. Tılsımlı olduğundan değil. Düğmedeki resmi tanıyamadılar. Yüreğimin üstünde, açıktan açığa Lenin'in resmini taşıyacağım da polisin aklına gelmedi. Bu düğmenin üstüne yarı kıvırcık saçlı, tombul bir çocuğun yüzü işlenmişti. Bu ne sakallı, ne de kasketini elinde sıkmış milyonlara haykıran biriydi. Yalnız geniş bir alın, bir çift çekik göz, iki kalkık kaş! Lenin gözlerimin içine bakıyordu.

M. Derince

Mustafa Asım Hayrullahoğlu'nu (Deniz) saygıyla anıyoruz.

Mustafa Asım Hayrullahoğlu 1948'de Diyarbakır'da doğdu. Yüksek öğrenimini İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi'nde yaptı. Gençlik yıllarından başlayarak sosyalizm mücadelesine katıldı. Fikir Kulüpleri Federasyonu ve Doğu Devrimci Kültür Ocakları'nda çalıştı. TİP'e üye oldu. 1969 Sungurlar direnişine ve bir dizi işçi direnişine katıldı. 15-16 Haziran 1970 eylemi sürecinde "Tekel Gerçek" gazetesinin yayımlanmasında aktif görev yaptı. 12 Mart darbesi ardından gizliliğe geçti. 1973'de TKP'ye girdi ve İstanbul örgütünde değişik görevlerde bulundu. 14 Kasım 1982'de İstanbul 1. Şube görevlilerince gözaltına alındığında Merkez Komitesi üyesi ve İstanbul İl Komitesi sekreteriydi. Ağır işkencede yüksek insan onurunu çiğnetmedi, partisini ve yoldaşlarını korudu, canını verdi. 15 ya da 16 Kasım sabahı 1. Şubede gördüğü işkenceler sonucu yaşama gözlerini yumdu ve sessizce Kasımpaşa Kimsesizler Mezarlığı'na gömüldü. O, tüm görevleri ölünceye dek büyük bir özveri ve yetenekle, cesaretle yerine getiren, yoldaşlarıyla insancıl, sıcak ilişki kuran bir insandı. Bu yanıyla O'nu tanıyanların yüreğinden silinmeyecektir. Yoldaşları tüm örgütlenmesini gerçekleştirdikten sonra öldüğü Proleter İstanbul Gazetesi'ni O'na adadılar. O, Marksizm-Leninizm, proletarya enternasyonalizmine bağlılığın, inandığı dava için canını esirgemezliğin, yoldaşça alçakgönüllülüğün, sınıf düşmanına, karşı bilinçli direngenliğin canlı sembolü olarak aramızda yaşayacaktır. Mustafa Asım Hayrullahoğlu'nu, ölümünün 7. yılında, bağlı olduğu yüksek ilke ve ülküleri yaşatma kararlılığı içinde saygıyla anıyoruz.

Avukatlarından Ergin Cinmen: *"Avrupa İnsan Hakları Komisyonu'na gideceğiz"*

Mustafa Asım Hayrullahoğlu'nun İstanbul Emniyeti 1. Şube görevlilerince işkence sonucu öldürülmesi nedeniyle açılan davada Hayrullahoğlu adına müdahil avukat olarak yeralan Av. Ergin Cinmen 10 Eylül'*e konuyla ilgili şu bilgileri verdi:* "İlk söyleyeceğim 12 Eylül sonrası açılan işkence davalarında siyasal iktidarın en doğrudan müdahale ettiği dava Hayrullahoğlu davasıdır. Deyim yerindeyse, bu dava, *Tercüman* yazarları A. Kabaklı ve R. Tamer'in "devleti devlete kırdırmayın" çağrısı uyarınca siyasal iktidarın hukuku ayaklar altına alan uygulamalarından en çarpıcısıdır. İşkenceyle adam öldürmekten 10'ar yıl 8'er ay hapis cezası ve yaşam boyu kamu hizmetlerinden men cezası alan Ümit Bağbek, Mehmet Yetiş ve Orhan Yaman'ın terfi ettirilmeleri de bunun somut bir göstergesidir. Bu davada ceza hükmü veren ve kendi ifadelerine göre devlet güçlerince tehdit edilen heyet "özel tayin"le bu davadan alınmıştır. Üç heyet değişikliğinden sonra Yargıtay'da oy çokluğuyla sanıklar beraat ettirilmiştir. Bu aşamada avukatları Bahri Belen, Osman Ergin, Ercan Kanar, Kemal Keleşoğlu ve Atilla Coşkun'la, önümüzdeki günlerde Avrupa İnsan Hakları Komisyonu ve Divanı'na başvuracağız."

SIRADAKİ

Başladı işe
Bitirdi işi...
Başlarken avaz avaz bağırmadı.
Bitirdi ve:
— Gelin seyredin, diye
dört yanı çağırmadı.

O milyonların milyonda biridir.
O bir sıra neferidir.
Damarlarındaki bilmem hangi soyun kanı değil..
O bir yarış hayvanı değil.
Yüzü herkesin yüzüne benzer.
Su içer ağzıyla
ayaklarıyla gezer...

Onun için; başlıyan, biten, başlıyan iş var,
sorgu soruş yok...
Gidiş var.
Duruş yık...

O milyonların milyonda biridir.
O bir sıra neferidir...

SIRADAKİNİN ÖLÜMÜ

O, ne önde
ne arkada
sırada
sıramızdaydı...
Ve yanındakinin kanlı başı onun omuzuna eğilince
ona sıra gelince
sayısını saydı...
Söz istemez
Yaşlı göz istemez.
Çelenk melenk lâzım değil..
SUSUN.
SIRA NEFERİ UYUSUN...

Nazım Hikmet

O, ne önde ne arkada sırada sıramızdaydı...

Av. Ahmet Hilmi Feyzioğlu

TKP Bursa İl Komitesi üyesi Av. Ahmet Hilmi Feyzioğlu 2 Ekim 1980 sabahı Bursa Emniyet Müdürlüğü'nün 5. katından atılarak katledildi. Ölümünün 9. yılında saygıyla anarken Bursalı yoldaşlarının O'nunla ilgili kısa bir mektubunu yayımlıyoruz. "Ahmet Hilmi Feyzioğlu, DİSK'e bağlı T. Maden İş Sendikası 13 Bölge (Bursa) Temsilciliği'nde hukukçu olarak görev yapıyordu.

Bursa'ya geldikten sonra kısa sürede geniş bir çevre edinmiş, Bursa'daki tüm ilerici, devrimci çevrelerin sevgi ve saygısını kazanmıştı. Bursa'daki tüm sendika ve demokratik örgütlerin başları sıkıştığında koştukları bir insan olmuştu. Bu dönemde TKP İl Komitesi üyesiydi. Sendikalar ve demokratik kitle örgütleri alanında görev yaparken, çeşitli siyasal örgüt ve gruplarla yürütülen eylem birliği toplantılarında TKP'yi temsil ediyordu. Fiziğinden umulmayacak bir biçimde son derece enerjik bir insandı. Fedakarlığı ise tüm arkadaşları arasında sevilmesinin başta gelen nedeniydi. Bursa'daki grev çadırları Ahmet Hilmi'yi bulmak isteyenler için ilk bakılacak yerdi. 12 Eylül 1980, MESS grevleri sürecinde gelmişti. Ahmet Hilmi, 13 Eylül sabahı grev yerleriyle telefon görüşmelerini yaptıktan sonra Bursa Emniyet Müdürlüğü'ne bağlı polislerce alınıp götürüldü. 1. Şube ve MİT elemanlarınca sorgulandı. Ağır işkence gördü. Canını verdi, inançlarını korudu. İntihar süsü verebilmek için 2 Ekim 1980'de Bursa Emniyetinde'nde siyasi şubenin bulunduğu 5. kattan aşağı atıldı. Mücadelesini, anısını yaşatıyoruz, yaşatacağız."

Talip Öztürk (1947-1979)

Türkiye öğretmen hareketinin saygın önderlerinden Talip Öztürk 1947'de Erzurum'un merkez Toparlak Köyünde doğdu. 10 çocuklu bir yarıcı ailesinin 7. çocuğuydu. İlkokulu önce köyünde, son sınıfı kentte bitirdi. Erzurum Eğitim Enstitüsü'nde okudu. İki yıl çobanlık, altı yıl da işçilik yaptı. Ardından Kütahya Simav Çiftköy ortaokulunda üç yıl çalıştı. Türkiye Öğretmenler Sendikası yönetiminde bulunduğu sürece öğretmen hareketinin demokratik hak ve özgürlükleri savunma temelinde eylem yürütmesi için özveriyle çalıştı.

1970'te tayininin çıktığı İstanbul'da bu çizgisini güçlendirdi. 12 Mart döneminde kısa süre tutuklandı. 1973'ten sonra öğretmen hareketi içinde gelişen Birlik-Dayanışma grubu içinde yeraldı. 1976'da İstanbul TÖB-DER şube Başkanlığı'na seçildi. Giderek Türkiye öğretmen hareketinin önderleri arasında yeraldı. 16 Kasım 1979'da görevli olduğu okuldukdan bir grup arkadaşıyla çıktıktan sonra faşistlerce öldürüldü. Onbinlerce antifaşistin elleri üzerinde son yolculuğuna çıktı. Türkiye öğretmen hareketinin önderlerinden Talip Öztürk 'ü ölümünün 10.yıldönümünde saygıyla anıyoruz.

Ali İhsan Özgür (1954-1978)

Ali İhsan Sinop'un Ayancık ilçesindendi. Galatasaray Lisesi'nde okuduğu dönemde, 16-17 yaşlarında sosyalizm yoluna girdi. 12 Mart karanlığında bir grup arkadaşıyla birlikte Marksizm-Leninizm'in klasiklerini sistemli biçimde okuma ve yeni yeni insanları sosyalizme kazanma çabasına girdi. 1973 sonrasında bir yandan İktisat Fakültesi'nde öğrenciler içinde, öte yandan Eyüp Halkevi'nde, Gaziosmanpaşa'da çalıştı. TSİP ve Genç Sosyalistler Birliği üyesi oldu.

"Bağımsızlık Demokrasi Sosyalizm Kavgasında Öncü" gazetesinin yazıişleri müdürlüğü görevini üstlendi. Ardından İlerici Gençler Derneği üyesi oldu, TKP saflarına katıldı. Halkevciliği hiç bırakmadı; öldürüldüğünde Halkevleri İstanbul İl Koordinasyonu'nda görevliydi. *Politika* gazetesinde sürdürdüğü gazeteciliğini *Savaş Yolu* yazıişleri müdürlüğü izledi. Ne ki Ali İhsan *Savaş Yolu*'nun ilk sayısını göremedi; 21 Kasım 1978'de Fenerbahçe'de bir arabanın içinde battaniyeye sarılı olarak bulundu. Katil sanıkları İstanbul ÜGD Başkanı Kazım Ayaydın ve Gürsel Başdemir serbest bırakıldılar. *Savaş Yolu* çıktığı sürece Ali İhsan'ın adı, künyesinde bir onur abidesi olarak durdu. Ali İhsan insan sevgisiyle dolu, yorulmak bilmez, şakacı, özverili, dost canlısı bir insandı.

Belediye-İş'te sendikal durum

Bugün Türk-İş içinde oldukça önemli bir nicel güce sahip olan Belediye-İş sendikası 1980 öncesi aynı işkolunda faaliyet yürüten birkaç tane ufak birimin birleşmesiyle oluşmuş bir yapıdır. Hepsi 5-10 bin üyeyle idare eden bu ufak birimlerin en önemlisi Türkiye Genel-İş sendikasıydı. 12 Eylül'de DİSK'e bağlı Genel-İş sendikasının faaliyetlerinin durdurulması üzerine sendikasız kalan Belediye işçileri, 1982 Anayasası'nın oylanmasından sonra çalışma yasalarının hazırlanması sürecinde (yani 1982 sonları ile 1983 boyunca) sendikal arayışlara girdiler. Çoğunluğu DİSK üyesi olan bu işçilerin büyük bir bölümü Türk-İş'e bağlı T. Genel-İş sendikasında örgütlendiler. Kısa zamanda şubeler oluşturuldu. Bu arada sendikanın olağanüstü kongresi toplanarak diğer sendika ve federasyonların da katılımıyla Belediye-İş adını aldı. Bu süreçte yapılan 1984 toplu sözleşmesi tabanda bir tepkiye yol açmadı, hatta olumlu bile karşılandı. Çünkü o dönemde toplu sözleşmedeki ve sendikadaki olumsuzluklara tepki gösterebilecek oluşumlar henüz örgütlü değildi. Sözleşmeden sonra sendika çoğu yerde temsilcilik görevini üstlenecek üye bulamıyordu. Çünkü işçiler çoğunlukla sendikaya ekonomik olarak bakıyor, imzalanacak sözleşmeden mahrum olmamak için sendikaya üye oluyorlardı. Ayrıca kötü bile olsa bir sendikaya üye olmak, örgütsüz başıboş olmaktan daha doğruydu. O dönemde bir grup arkadaşın oluşturduğu Genel Hizmet-İş sendikası tabanda rağbet görmedi. Hiçbir zaman kitleşelleşemeyen bu yapı giderek eridi.

Bu dönemde 12 Eylül rejiminin yarattığı baskı, yıldırma, sindirme bütün ağırlığıyla kitleler üzerindeki etkisini sürdürüyordu. Dolayısıyla işçilerin sendikalara ısınmaları ve sendikal çalışmalara katılmaları sağlanamıyordu. Ancak işçilerin sendikal örgütlülüğünün korunabilmesi bile önem taşıyordu. Çünkü o günkü sendikacılık yarınlar içindi. Bu arada ilerici arkadaşların gericilere, baskılara karşı mücadele ede ede ve bir yandan da enflasyon ve pahalılık karşısında artık tahammülü kalmayan kitlelerin homurtularının toplumsal muhalefete dönüşmesiyle birlikte sendikal mücadele de önemli ivmeler kazandı. İşte bu ortamda yapılan 2. dönem kongrelerde şubeler bazında önemli gelişmeler görüldü. Hatta 40 yıldır sağcıların etkisinde bulunan İETT şubesi bile demokratlaştırıldı. Türkiye çapında 70'i aşkın şubeyle örgütlenmiş Belediye-İş'in tabanında böylesine olumlu gelişmeler var iken, çok sayıda şubenin özünde sarı sendikacılığa, uzlaşmacılığa karşı arkadaşlardan oluşmasına rağmen, bu şubeler arasında koordine eksikliği, kadroların yetersizliği vb. bir sürü etkenden ötürü bu potansiyel Genel Merkez kongresine yansıtılmadı. Genel Merkez büyük çoğunlukla eski yapısını korudu.

Ülkemiz genelinde yükselen toplumsal muhalefet ve demokratik eylemlerden Belediye işçileri de geri durmadı. Türk-İş'in hep lafını edip de bir türlü gerçekleştiremediği iki saatlik iş bırakımını Belediye işçileri yaptılar. Yemek boykotunu ise, Belediyelerin çoğu işyerinde yemek olmamasına rağmen, ya dağınık çalışan işçilerin hepsi belirli noktalarda toplanarak bir gösteri haline dönüştürdüler, ya da ellerindeki ekmek peyniri hep birlikte yemeyerek gösteriye katıldılar. Hele 1988 TİS öncesinde işveren sendikasını protesto amacıyla yapılan fazla mesai yapmama ve hafta tatilinde çalışmama eylemleri ve bu eylemlerin örgütlenme aşamasında yapılan toplantılar, konuşmalar, tartışmalar ANAP'ı sarstı ve DALAN'ın düşürülmesinde çok önemli bir etmen oldu.

Bu dönemde yapılan grev ziyaretleri, grevcilerle dayanışma amacıyla para toplama, çeşitli zamanlarda işverenin keyfi tutumlarını protesto için yapılan direniş türlerini yaşama geçirme, diğer işkollarında çalışan işçilerle dayanışma amacıyla yapılan ve sloganlarla, yürüyüş kortejleriyle birer gösteriye dönüştürülen "toplu vizite eylemleri", 1 Mayıs'a yığınsal katılımın örgütlenmesi ve gerçekleştirilmesi, her seçim ve referandumda olduğu gibi son yerel seçimde de işyerlerinde ve sendika şubelerinde ANAP aleyhtarı ve fakat demokrasiden yana toplantı ve konuşmalar, seçimlerden sonra belediyelerde göreve gelen SHP yöneticilerinin sendikaya saygısız, yasa tanımaz, keyfi tutumlarını protesto olayları tabanda oldukça olumlu canlanmalar yarattı. Bütün bu demokratik eylemler, İstanbul'daki tüm şubelerin birlikte aldığı kararların; en elverişsiz mücadele ortamı, anti-demokratik yasalar, ANAP'ın yasa tanımaz tutumu ve Sendikanın sarı Genel Merkezi'ne karşın yaşama geçirilmesi biçiminde gelişti.

Toplu iş sözleşmesinden sonra yapılan temsilci seçimleri ile 1989'da yapılan delege seçimleri ve şube kongreleri işçilerin sendikaya ilgilerini oldukça yükseltti. Bu anlamda, çok değil daha 1986 yılında işyerlerinde temsilciliğe bile gönüllü aday bulunamazken, işçiler sendikaya uğramaktan bile çekinirken ya

da sendikayı küçümserken, sendikaya güvenmezken; bir avuç dürüst, namuslu, demokrat, ilerici insanın inatla ve ısrarla savunduğu sendikal birlik ve depolitizasyona karşı mücadelenin sonucu olarak bugün tabanda oluşan dinamizmden gurur duymak gerekir.

Düne kadar ya anti-sendikal düşüncelerle karamsarlığa ve inançsızlığa saplanmış ya da "benim de bir dükkânım olsun" mantığıyla bağımsız sendika yaratanlar, Türk-İş'ten sözederken yüzünü buruşturanlar; bugün göreve aday olup, görev aldılar. Bu da bir olumluluktur.

Sendikal alanda yapılan çalışmalarda görülen yanlışlıkları iki ana başlık altında inceleyebiliriz:

Bunlardan, "kerameti kendinden menkul derviş" gibi, devrimciliği kendinden menkul, dar grupçu, sekter sendikal anlayışları fazla ele almak istemiyorum. Çünkü bunlar, her alanda yaptıkları gibi sendikal alanda da, tüm sol, devrimci güçlere seviyesizce saldırı ve hakaretler yağdırıyor; muhbir, ihbarcı, sarı sendikacı vb. gibi bir yığın ağır sözcüğü yerli-yersiz, bilir-bilmez çok ucuz savuruyorlar. Düne kadar en ağır dille suçladıkları birini hemen lider, kahraman yapıveriyorlar; ya da tersine, bir zamanlar kahraman dedikleri, lider dediklerini de bir anda devrimci hareketin amansız bir düşmanı ilan ediveriyorlar. Bunlar hep nedense ölülere daha iyi sahip çıkıyorlar da, mücadele alanlarında savaşan insanlar eğer onların düşüncesine uygun davranmıyorlarsa onu düşman biliyorlar. Daha düne kadar DİSK'e ve onun Genel Başkanı Kemal Türkler'e de aynı biçimde karşı çıkıyorlardı. Bugün de çarpıtılmış bir biçimde sahip çıkıyorlar. DİSK'in geliştirdiği ana ilkelerden biri olan sendikaların sınıf örgütü olma özelliğini öne çıkarıyorlar ama sendikaların kitle örgütü olma, demokratik olma özelliğini yadsıyorlar. Tabanın söz ve karar sahibi olması ilkesini kabul etmiyor; "söz ve karar sahibi devrimci harekettir, devrimci hareket de biziz" diyorlar. Kısacası bunlar, sendika ile politik örgütü karıştırıyorlar. Bu yanlış eğilim, eskiden beri bilinen anarko-sendikalizmdir. Belediye-İş içinde "Alternatif Yönetim" adını alan bu muhalefet akımının üzerinde daha fazla durmuyorum.

Asıl üzerinde durulması gereken, "demokratik sınıf ve kitle sendikacılığı" ilkelerini savunan çevrelerin oluşturduğu ve tabanda "Demokratik İşçi Muhalefeti" olarak bilinen oluşumdur. Bu oluşumun canlı tutulabilmesi ve süreklilik kazanabilmesi için, pratik içinde yapılan hataların ve yanlış eğilimlerin ortaya konması ve bu yanlışlıklardan arındırılması gereklidir. Bu açıdan şu noktalara değinmek istiyorum:

1. Sendikalara tepki: Ülkemizde 12 Eylül dönemine işçi gözüyle baktığımız zaman görülen şudur: Bunalımını aşmakta çare olarak gördüğü 24 Ocak kararlarını sivil yöntemlerle uygulayamayacağını gören tekelci burjuvazi, Friedmancı bu politikayı IMF'nin de dayatmasıyla her ne pahasına olursa olsun uygulamak zorunda olduğundan 12 Eylül'de generaller eliyle zora başvurdu. ABD'nin de desteğiyle bu politikasını zorla uyguladı. Bu program işçilere şunları getirdi:

a) Sendikasızlaştırma (işçileri tek tek bireyler haline getirme)

b) Toplu pazarlık sistemi merkezi olarak YHK'ya bağlandı.

c) İşçilerin alım gücü kısa sürede % 60 kadar geriledi. İşçiler ekonomik erozyona uğradı. Ucuz işgücü cenneti yaratıldı.

d) İşçiler kişisel, ailesel ve toplumsal varlığını koruyabilmek için köle gibi çalışmak zorunda kaldı. Hafta tatili, bayram, yıllık izin kullanmadan sürekli çalışan işçiler, günlük sekiz saatlik çalışmayla da yetinmeyip fazla saat mesaisi yapmak zorunda kaldılar. Tabii ki bunun sonucunda da, işçiler günlük yaşamdan uzak kaldılar; kültürel gereksinimlerini karşılayamadılar. Böylece sosyal kişilik erozyonu tehlikesiyle yüz yüze geldiler. Bunları aşmak için ne yeterli ekonomik olanakları ne de yeterli zamanı bulamadılar. Tüm toplumu arabesk bir kültür sardı. Egemen güçlerin uyguladığı depolitizasyon sonucu kültürel erozyon oluştu.

Sonuçta suskun, ama çok yönlü erozyona uğratılmaya karşı içi kin dolu bir kitle yaratıldı. Kitlelerin içindeki bu kin, bu potansiyel enerji, devrimci demokrat güçler tarafından sınıf mücadelesine kanalize edilemedi. Çünkü onlar da demir yumruktan nasibini almış, darmadağınık olmuşlardı. Ama egemen güçler, bu potansiyel enerjiyi, Evren-Özal ağzıyla çok iyi kullandılar. Ülkemizde oluşan tüm kötülüklerin, tüm karanlıkların suç ve günahını sendikalara yüklediler. Radyo, TV ve basında, her ağzını açtıklarında, sendikaları "anarşi yuvası", sendikaların malvarlıklarını örnek göstererek sendikacıları da "sendika ağası" gibi göstererek; insanların benliğinde yerleştirilen mülk tutkusunu harekete geçirip işçileri anti-sendikal konumlara çektiler. İşçileri sendika ile karşı karşıya getirip, sendikaya güvenmeyen, sendikal mücadeleyi küçümseyen insanlar haline getirdiler. Bu politikaların sonucunda işçiler sendikalara tepki duymaya başladılar. Bu tepki, birtakım yanlış sendikal eğilimlerin de körüklemesiyle giderek bir dalgaya dönüştü ve hala tam olarak aşılamadı.

İşte birtakım çevrelerin kimi sendika yöneticileri hakkında; "İnancına, mücadelesine ve kişiliğine diyeceğimiz yok ama ona tabandan tepki var" yaklaşımını geliştirmelerinin ardında da bu politikaların etkisi yatmaktadır. Bu çevreler, isteristemez, bilir-bilmez, Evren-Özal ikilisinini yarattığı tepkiden yararlanmak gibi bir gaflete (oportünizme) düşmektedirler. Aslında kendi sendikal anlayışlarına uygun davranan insanlara destek olmaları, yüreklice sahip çıkmaları, kitlelere doğruları anlatmaları gerekirken, tepkiden korktukları için "taban böyle istiyor, biz de tabanın taleplerini örgütlemeliyiz"diyerek uyduruk

politik kariyerizm denebilecek olan bu tutum da birlikte mücadeleye zarar veriyor.

Belediye-İş sendikası Türk-İş mitinglerinde yığınsal bir biçimde yer aldı.

muhalefetler örgütlüyorlar ve tabii ki bu ilkesiz tutum tabanda rağbet görmüyor. Bunlar, işçileri sınıfsal mücadeleye kanalize edebilmek için, onlara sınıf bilinci vermek, onları doğru perspektiflere çekebilmek gibi zor mücadele yolunu göze alamadıkları için; bilimsel doğruları zorlama yorumlarla öznel bir biçimde çarpıtarak kolaycılığı seçiyorlar. Uvriyerizm, popülizm ve taban kuyrukçuluğu yapıyorlar. Eğer" Taban böyle istiyor,o halde ben de böyle davranmalıyım"görüşü doğru olsaydı; 1982 Anayasası oylamasında "tak tak tak" diyenlerin, sonuçta yüzde 92 "evet" çıkınca "taban böyle istiyor, o halde bu anayasayı savunalım" demeleri gerekirdi. Ya da bugün Polonya'da sağcılığın gelişimi karşısında, Polonya komünist ve sosyalistlerinin "taban böyle istiyor, o halde ben de böyle davranmalıyım" demeleri gerekirdi.

2. "Yıprandı Edebiyatı": Sendikalara tepkinin doğurduğu bir başka yanlış eğilim de, "yıprandı edebiyatı"dır. Herşeyiyle, yüreğiyle, bilinciyle, sosyal kişiliğiyle sınıf mücadelesinin göbeğinde yer alan; kitlelerin gözünde sempati kazanmış, ama sınıf düşmanlarının şimşeklerini üzerine çekmiş insanlara "yıprandı" değil; olsa olsa "öne çıktı" denir, ve o insanlar desteklenir. Yoksa oy hesaplarıyla gericileri ürkütmemek için popülizmin kuyruğuna takılıp bu öncü insanları "yıprandı" demogojisiyle "gerçekten yıpratmak" işçi sınıfı mücadelesine her zaman zarar verir.

3. "Yetersiz" değerlendirmesi de sınıf mücadelesinde birliğin sağlanmasında önemli bir engel oluşturuyordu. Aslında bu "yetersiz" sözcüğü, bu değerlendirmeyi yapanın sübjektif bir yorumudur ve özünde kariyerizm taşınmasından kaynaklanmaktadır. Burada asıl itici güç; "o görevi ben alayım" düşüncesidir. Kimin kimden daha yeterli olduğunu laf değil, pratik gösterir, gösterecektir. Birilerinin hakkında "yetersizdir" diyenlerin bir de kendilerine bakılmalıdır: ne yapmışlar, ne yapıyorlar? Bu tür insanlara göre her türlü olumsuzlukta kabahat sendikada ve sendikacıların yetersizliğindedir.

4. Birtakım siyasi çevreler, sendikalarda belirli mevzileri ele geçirerek o noktayı politik bir manevra aracı olarak kullanmak istemektedirler. Politik prestij ya da politik kariyerizm denebilecek olan bu tutum da birlikte mücadeleye zarar veriyor.

5. Kazanmak ya da kaybetmek olgusunun yanlış ve dar biçimde kavranılması da, bu süreçte görülen önemli bir yanılgıdır. Kazanmayı sırf seçim kazanmak olarak gören bir yanlış anlayış, seçimi kaybedince yıkıntı ve çöküntüye uğrar. Bütün hesaplarını seçim kazanmaya yöneltmiş olduğundan, çeşitli zorlama yorumlarla, "özel koşullar" değerlendirmeleriyle, birlikte hareket etmesi gereken güçlerin birleşmelerine engel olur. Halbuki gerçek "kazanma", sınıfın öncü insanlarının kazanılmasıdır. Bu alanda yapılan ittifakların kalıcılığıdır.

6. En önemlisi de sendikaların gerçek işçi sendikaları olabilmeleri için, sendikal mücadelenin daha üst boyutlara sıçrayabilmesi için, Genel Merkezlerin demokratikleştirilmesi gereğinin görülememesidir. Sendikalarda asıl yetkili organ Genel Merkezi etkileyecek bir güç haline gelinemediği sürece, şubeler hergün değiştirilse yine de sağlıklı bir yere varılamaz.

Bütün bu yanlışlıkların sonucu, demokrat, ilerici insanlar, sendika yönetimlerindeki demokrat, ilerici insanların doğru etkinliklerine sahip çıkamadı, yanlışlıklara karşı koyamadılar. Bu durumda ortada bir boşluk doğdu. Bu boşluğu da, kitlelerin kendiliğindenci taleplerini kullanmasını çok iyi bilen ve SHP yönetimine sırtını dayayıp sendikayı salvo ateşine tutan dar grupçu, sol sekter anlayış doldurmaya çalıştı. "Alternatif Yönetim" adını alan bu muhalefet geçici bir başarı sağladı.

Ülkemizde "demokratik sınıf ve kitle sendikacılığı"na inanmış ve bu uğurda mücadele veren insanlara burjuvaziden başka sol kesimden de saldırılar geliyor. "Alternatif Yönetim"in bu yaklaşımında dar grupçu, sekter anlayışın etkileri var. Öte yandan, düne kadar "demokratik sınıf ve kitle sendikacılığı" ilkelerini savunurken, şimdi "yeni düşün-

ce" adına dünya görüşünü, sınıf savaşımı ve sendikacılık anlayışını da değiştiren bir siyasal akım, tüm işkollarında işçi sınıfımızın mücadeleci sendikal anlayışına büyük zararlar vermektedir. Politik arenada, gerçek kalıcı bir birliğin önüne geçebilmek için Türkiye solunu nasıl bir oldu-bittiye getirmek istedilerse, sendikal alanda da aynı yöntemi uygulamak istiyorlar. Bunlar sayesinde Belediye-İş'te İETT Şubesi sağcılar, İst. 1 No'lu Şube de "Alternatif Yönetime" sunulmuştur. "Demokratik, güçlü sendikacılık"ı savunan bu kesim, dergilerinde yazarken ya da konuşurken hep birlikten dem vurur, özveriden bahseder, "biz yönetimde yer almayabiliriz de, bizim için hiç önemli değil, yeter ki demokratik, güçlü sendikacılık ilkeleri uygulansın" der, ama uygulamada hiç de öyle olmaz. Nerede bir "demokratik sınıf ve kitle sendikacılığı"nı savunan varsa, ona karşı bir muhalefet oluşturup önünü kesmeye çalışırlar, eğer kendi yandaşlarıyla kesemiyorlarsa, o zaman başkalarını destekleyip, dedikleri gibi sahiden de yönetime girmezler.

Şimdi b ız da İst. 1 No'lu Şube kongresi öncesi yapılan tartışmalardan noktalar sergileyelim:

— Yıllardan beri işçi olarak çalışan ve her zaman dağ gibi eleştiriler yapan SHP üyesi bir arkadaşa belediyede SHP işbaşına gelince bir telsiz verilir. Bunun üzerine, ortalıkta arkadaşın havasından geçilmez. Şu anda belediyeden ayrılmış eski bir arkadaşı onu elinde telsizle görünce şaşırır ve sorar: "Hayrola nedir bu?". Cevap: "Emeğin zaferi."

— Birgün şube başkanı Nuhkuyusu Temizlik İşyeri'nde işçilerle toplantı yapmaktadır. İşçiler, genellikle "Alternatif Yönetim"den yana. Sorulan sorulara şube başkanı yanıt verir. Sonunda bir işçi, dayanamayıp şöyle der: "Kardeşim, işverenlerimiz sizi istemiyor, biz de sizi değiştireceğiz.".

— Delege seçimleri bitmiştir. Seçimlerden "Alternatif Yönetim" daha başarılı çıkmıştır. Şube yönetimi, sendikal anlamda görüşleri benzeşen demokratik muhalefet yandaşlarına "gelin birlikte çalışalım, güçlerimizi birleştirelim, alternatif yönetimin hatalı sendikal anlayışına karşı mücadele edelim" önerisini getirir. Demokratik muhalefet yandaşlarından birinin cevabı ilginçtir: "Biz kitleye bir mesaj vermek istedik. Kitleye inandırıcı olamadık. Yenildik. Demek ki taban, böyle bir dönemi de yaşamak istiyor. Biz yenildik. Bu asker delege üzerinde de bir etkimiz olmaz. Artık adamları kutlamak gerek. Biz seyirciyiz. Bu sizinle onların arasında bir mücadele, biz yokuz."

— Delege seçimlerinden sonra "Demokratik Muhalefet" yanlısı bir delegeyle konuşuyoruz. Düşüncelerimizi anlattıktan sonra söz alıp şöyle diyor: "Sizin sendikal anlayışınızı benimsiyorum. Çalışmalarınızı takdir ediyorum. Alternatif yönetimin zararlı olacağını da biliyorum. Bu durumda açıkça sizinle birlikte olmak gerekir. Ama size karşı tabandan bir tepki var. Ben gencim. Henüz sendikacılık yaşantım olmadı. Asıl bundan sonra sendikacılığa atılacağım ve bu tepki dalgası altında ezilmek istemiyorum."

Demokratik muhalefet ile şube yönetimi arasında güçleri birleştirme ve tek liste yapma konusundaki görüşmelerde demokratik muhalefet yandaşları "Biz son derece özveriliyiz. Hiç bir kariyerist düşüncemiz yok. Her türlü özveriye hazırız. Ama siz bizi kayıtsız koşulsuz destekleyin" derler. Gerekçe olarak da, "İttifakların her zaman doğru ve yararlı olacağını biliyoruz, ama bu özel koşullarda zarar verir. Çünkü biz başlangıçta iki delegeyle muhalefetiz diye yola çıkıp alternatif yönetimin delege tabanında çalışma yaptık. İkna ettiğimiz delegeler, ittifak yaparsak tekrar onlara gider" dediler. Sonuçta, gözü kara bir şekilde illa da ittifaka yanaşmamaları üzerine şube yönetimi delege sayısı bakımından onların kabul ettiği rakamlarla bile iki katına güçlü olmalarına rağmen sınıfsal sorumluluk gereği özveride bulunarak çekildi ve demokratik muhalefeti destekledi. Ancak, demokratik muhalefet, şube yönetiminin alacağı oylardan bile çok gerilerde kaldı; çünkü verdikleri delege rakamları hayali idi.

Belediye-İş'in bu dönemdeki şube kongreleri büyük derslerle doludur. Yeter ki, bu dersleri çıkarmayı bilelim.

K. Yıldız

"Yerel Haber" gerçeği ve düşündürdükleri

Beyoğlu-Şişli bölgesinde yayımlanan Yerel Haber gazetesinde bu yılın hemen ortalarında ortaya çıkan iki farklı anlayışın sonuçları, o dönemde yazılan bir metinde şöyle belirtilmişti: "Kısmen nesnel, bazı yanlarıyla da alışkanlıklarla açıklanabilecek darlaştırıcı, sekter, indirgemeci tutum ve anlayışlar çalışmayı sonunda boğmuştur."

Geçmişin olumsuz yanlarını bağrında taşıyan, çoğu kez keyfiliğe dayanan tutum ve anlayışlar diğer bir anlatımla, yenilenme adına ortaya çıkan "eski" - çoğu kez farkına varılmaksızın biçimlenir ve kollektif çabaya dayanan bir çalışmayı eninde sonunda bozar, deforme eder. Şematik bir sistem, canlı, yaşayan bir çalışmayı geliştiremez; sadece dar, kalıpçı düşünmeye alışmış eyyamcı beyinlerin kavrayabilme yeteneksizliğinden olmalı, kavrayabileceği, anlayabileceği boyutlara dökmeye çalışır.

Bir grup arkadaşın "Yerel Haber:

Yığın örgütlenmesinde yeni bir açılım ve zaafları" başlıklı yazısı şu saptamalarla sürüyordu: "Bu indirgemeci ve sekter anlayışın kısa zamanda başarısız olmasının beklenmemesi gerektiğini, Y. Haber çalışmasının boğulmasının kısmi bir başarı ya da ondan sonraki -kısa ya da uzun- bir dönemin içinde gelebileceğini; parasal ve kadrosal sonuçlara, ilişkilere dayanarak" belirtiyordu.

Yazı Y. Haber'deki gelişmelerin verimli, katılımcı, demokratik ve kollektif bir çalışmanın, rutin, şematize edilmiş bir biçime dönüştürüldüğünü belirtiyordu.

"Yerel Haber"e verilen önemin boyutları, *Adımlar* ve benzeri dergilerdeki Y. Habere yaklaşım biçimi ve genel olarak basın ve yayıncılık alanına yaklaşımın eksikliği, "Yerel Haber"deki boğulmanın, çürümenin "Yerel Haber"le sınırlı olmadığını, daha genel olduğunu, daha derinde bulunduğunu ve sonuçta da ayrıca genel bir yeteneksizliğin, beceriksizliğin de var olduğunu gösterdi. "Yerel Haber"deki durum çalışmaya el yordamıyla girmenin, artizanlığın ve ortak çalışma tarzının, kollektif bir dilin olmayışının sonuçlarıydı.

"Yerel Haber"de neler oldu?

Yeni bir tarzda insanları biraraya getiren, yerel sorunların çözümü doğrultusunda çok sayıda insanı, yerel politikacıları, yerel halk önderlerini seferber eden, düzenli olarak 15 sayı çıkan, toplam tirajı onbinleri bulan "Yerel Haber"e ne oldu?

"Yerel Haber"e dinamizmlerini, canlılıklarını katan insan topluluklarıı neden bir dönem sonunda geri çekildiler? Neden 15 sayı sürekli arka arkaya çıkabilen, kendini finanse edip kendi olanaklarını yaratan bir yayın, yerel seçimler gibi önemli bir etkinliğin ardından yayınına ara vermek zorunda kaldı? Dahası "Yerel Haber"de 13-14 sayıdan sonra egemen olan indirgemeci, dar mantıkçı ve sekter eğilim "Yerel Haber"deki birikmiş değerleri de bozdu, ilişkileri dağıtmaya ve kendine motive etmeye çalışmakla, çok daha büyük zararlara da yol açtı. Sonuçta "Yerel Haber" yayın faaliyeti durmuş, ilişkileri dağılmış şekliyle, sıradan bir organizasyon bürosuna dönüştü.

"Yerel Haber" deneyimi, politik olarak da, yıllardır kendilerini ve çevrelerini iş yapıyoruz diye inandıranların gerçekte içinde bulundukları atalet, durgunluk, karar alıp uygulayamama sorunlarını ortaya koydu. "Yerel Haber"de yönetici konumuyla görev alan bu anlayış, "Y. Haber"i vardırdığı yerde de becereksizliğini gösterdi. Bunu kapatmaya çalıştı ve olmaması gereken noktalara götürdü. "Kendi açılarından bile yeni politik kültür" kavramının lafta kaldığının, gerçekte var olanın "lümpen kültür" biçimlerinin varyantları olduğunun somut bir göstergesi oldu.

Devrimci ahlak normlarının yok sayılması; geçmişimize karşı bohem nihilizmini savunma; ideolojik-teorik yozlaşma ve çürümenin politik bir yansıması olarak kendisini "Yerel Haber"de de gösterdi.

Doğaldır ki bu çürüme, yok sayılan, inkar edilen ve suçlanan devrimci insan tipolojisinin varlığını ve gelişmesini engelleyemez, durduramaz; aksine sonuçta güçlendirir. Bu yanıyla "Y. Haber"deki devrimci anlayış çok sayıda insanı saflarında toplarken, karşıt anlayışın çözülmesi kaçınılmazdı. Zaten politik olarak da anlaşılır olan, "Y. Haber"in sürekliliğiyle ilgili tartışmaların, bir noktadan sonra, devrimci-reformcu anlayışların çatışmasına yol açmasının da kaçınılmazlığıydı.

"Yerel Haber" ve insan ilişkilerindeki çürüme

"Y. Haber"de ortaya çıkan olumsuz durum, sadece çalışmanın deforme olup bozulmasına değil, aynı zamanda insan ilişkilerindeki şiddetli çürüme ve bozulmaya da (sağlıksız ilişkiler, yaygın dedikodu-tezvirat kampanyası) yolaçtı. Bu yanıyla, soyut insan adına en hümanist politikaları geliştirdiklerini sananlar, gerçekte uyguladıkları oportünist politikaların insan adına, insana en büyük darbeyi vurduğunu en iyi "Y. Haber"de görebilirler. "Y. Haber"de tekil insan ilişkilerindeki psikolojik bozulma, geneliyle "Y. Haber"deki sosyo-psikolojik eğilim (mistik hayalci hava), insan ilişkilerindeki deformasyonun boyutları, sadece insancıl nedenlerden kaynaklanan somut yaklaşımları da sonuçsuz bıraktı ve bir yığın genç insanın "keşke bu dönemi yaşamasaydık" şeklinde yargılara varmasına yol açtı. "Y. Haber"de amatör ruhlu çalışanların, okuyucuların, abonelerin, temsilci ve mahalle önderliklerinin geniş katılımını savunan anlayış, böylesi bir ortamda, soruna politik nedenlerden çok insancıl açıdan yaklaşmak zorunda kaldı ve bu anlamıyla net, tutarlı bir çalışmayı dayatma ve bu dayatmanın yaratacağı nesnel zorlayıcılık dürtüsünü yakalama amacını ikinci plana atmak zorunda kaldı. Tüm ilişkilerin aldığı biçimleri politik olgunlukla insancıl ve devrimci ahlak normlarıyla çözümlemeye çalıştı. Ama her zaman olumsuzlukları ve sorunları yaratanların bu süreci belirlemedeki üstünlükleriyle açıklanabilecek avantajları nedeniyle, "Y. Haber" çalışmasının bozulmasını ve durmasını engelleyemedi.

Ama sonuç olarak bu olumsuzluk da en azından çıkartılması gereken dersler ve deneyim zenginliği açısından önümüze bugün ve gelecekte genel olarak basın alanına, özel olarak da yerel basın ve yerel ilişkilerin değerlendirilmesi alanına önemli bir pratik oldu.

"Y. Haber", abartılmaması ve farklı çalışmalarla çakışmasının önüne geçilmesi kaydıyla, yerel ilişkilerin (İşçi-Fabrika, mahalli gençlik, gecekondu-insan sorunu) güçlendirilmesinde-değerlendirilmesinde bir araç olabileceğini gösterdi. Yeni perspektifler, yeni olanaklar, yeni ilişkilere ulaşmanın kanallarını

ortaya çıkardı. Bu boyutuyla Yeşil ve çevre hareketiyle-ekoloji ve insan sorununu ele alış biçimiyle birleşilebilinen ve ayrılınan noktaları da gösterdi.

Genel programatik yaklaşımların, politikaların yaşama geçirilmesinde, bu süreçte çıkan deneyimlerin ve sonuçların değerlendirilerek çalışmaya motive edilmesi, yığın bağlarının oluşumu ve yeni-den üretiminin verimli, zengin bir kanalı olabileceğini gösterdi. Dahası çok kısıtlı bir "Y. Haber" uygulaması bile, alanında bu satırların yazarının da bulunduğu çok sayıda yeni insanın yeni başlayan genel politik devrimci sürece, zengin bir ilişkiler toplamı içinde katılmasını sağladı. Bu deneyimlerin, birikimlerin politik sürece devrimci bir yolla akmasına hizmet etti. Reformistlere net bir genel programatik anlayış olmadan, yığın çalışmasının başarıya ulaşamayacağını göstermiş olsa gerektir.

Yüksel Meriç

Ütopyalar ve gerçekler

Ülkemizde, bugüne değin, özellikle ve yoğun olarak 70'li senelerden günümüze, Marksizm - Leninizm adına sağdan ve soldan ortaya atılan birtakım kriterler, demagojik bir yaklaşım ve yutturmayla, halk deyişiyle şark kurnazlığıyla, "var olan koşulların gerekliliği" sonucu "yaşanması gereken ütopyalar" olarak kendini gösterdi, gösterecek. Kuşkusuz Marksist-Leninist ideolojik donanımın ve işçi sınıfının politik hattının yeterince örülememesi ve olgunlaşamamasının (burada 12 Eylül faşizmi ve onun uzantısı günümüz devlet yapılanmasının işleyişi, baskı ve kıyımlarının etkisi büyüktür) sonucu ve dünyadaki örneklerinde görüldüğü gibi, baskı rejimlerinin, gerici-faşist diktatörlüklerin, şirin ve demokratik görünme eğilimleri başgösterdiğinde sağ oportünizm "Yenileriyle" birlikte bir can simidi gibi ortaya çıkar.

İkinci Dünya Savaşından sonra ABD KP Genel Sekreteri Earl Browder dünyanın "yepyeni" açılımlarla karşı karşıya olduğu, kapitalist ülkelerin, faşist Nazi Almanyası'na karşı Sovyetler Birliği ile "bağlaşıklığının" komünist partilerine ulusal politikalarında yeni perspektifler kazandırdığı, kendilerinin "tekelci sermaye içinde, aklı selim sahibi olanlarla" birlikte ülkenin sorunlarına cevap arayacakları ve işçi sorunlarını iyileştireceklerini söylüyordu. Tarihe Browder oportünizmi ya da Browderizm olarak geçen bu uzlaşmacı, işçi sınıfı hareketine yabancı ve düşman anlayış, sonraları ABD KP Genel Sekreteri Gus Hall tarafından mahkum edildi. Gus Hall'in *Ürün Yayınları* tarafından çıkarılan "Oportünizme Karşı Savaş" adlı kitapta bu konudaki özgün yaklaşımları mutlaka ve özellikle bugün, tüm Marksist-Leninistler tarafından kucaklanmalı ve irdelenmelidir.

Ülkemizde TBKP adı ile belirginleşen sağ oportünist çizgi burjuvazinin yıllardır yapamadığını bir çırpıda yapmaya soyunmuştur. TBKP'de hakim olan anlayışa göre "illegal partiler merkeziyetçilik yanı ağır basan tu kaka partilerdir." "İşçi sınıfı bilimsel-teknik devrimin sonucu öncü gücünü yitirmiş" ve nasıl ölçülüyorsa psikolojik bir hastalanmaya yakalanmıştır. Sosyalizm ve kapitalizm ikilemi aşılarak, hangi sınıfsal karaktere bağlı olduğu açıkça belli olan "nasıl bir kapitalizm" sorusu sorulmaktadır. Ve yine bu çizgi komünist parti adı altında, büyük bir pişkinlikle komünist partisinin işlevini ortadan kaldırmak, yok saymak, onu, toplumsal değişimi sağlayacak öncü güç olarak var saymamak konusunda, burjuvazinin katı ve iğrenç yaklaşımlarının da ötesinde bir rol üstlenmektedir.

Haklı olarak, insanlar "niye adınız komünist partisi" diye sormaktadır. İtalyan Komünist Partisine sordukları gibi. "Dünyanın karşılıklı bağımlı hale geldiği bir ortamda "Komünist Hareket" teriminin yersiz ve anlamsız olduğunu sanıyoruz" diyor İKP Yönetim Kurumu üyesi Gianni Cervetti.

Oysa, komünist partilerinin Leninci, proletarya hegemonyası ilkelerinden en ufak şekilde ödün vermeleri ve demokratik harekette işçi sınıfı öncülüğünden vazgeçmeleri bile, emekçiler için tehlikeli sonuçlar doğurur. Ve bu durum komünistlerin halk üzerindeki etkilerinin azalmasına ve devrimci komlarının zayıflamasına yol açar.

Niçin TBKP, neden sağ oportünizm?

Çünkü TBKP anlayışının tersine, komünist hareketin can alıcı niteliği, kapitalist üretim ilişkilerinin ortadan kaldırılması, yeni bir topluma geçme mücadelesinde örgütlü öncü gerekliliği ortadan kalkmamıştır. Dünyanın değişen ve gelişen yapısı kapitalist dünyadaki çirkeflikleri ortadan kaldırmamış, aksine toplumsal yıkım, ahlaksal çöküş derin yaralar açmaya devam etmektedir. Bu konuda Sayın Orhan İyilerin, *10 Eylül* Dergisinin 1. sayısında çıkan yazısını tüm yurtseverlerin, anti-emperyalistlerin okumalarını salık veririm. Genel insani, global sorunlar için verilen mücadeleye katkıda bulunan güçler, komünist partilerinin nihai amaçlarındaki özü ve bu öze uygun politik çerçeveyi değiştirmeyi, ortadan kaldırmayı düşünmemektedirler. Tersine bu güçler komünist partilerinin genel politik hatlarına ve öncülüğüne saygı duymaktadırlar.

Zira insanoğlu önüne koyduğu hedefleri aşmada sürekli bir öncü arayışında olmuş, yaratmış ve hede-

fi öncünün gösterdiği perspektifler doğrultusunda yakalamıştır.

TBKP'nin yeni kapitalizm ve reformizm anlayışı, sınıf savaşımına ve Marksizm-Leninizmin, temel önerilerine karşıdır. Komünistler ekonomik ve sosyal istekler ve gelişkin bir demokrasi için mücadeleye karşı durmamaktadırlar. Bu mücadeleleri sosyalizm için savaşın bir parçası olarak görmektedirler. İşçi sınıfının savaşım deneyimi, komünistlerin, Marksist - Leninist ideolojik hatlarını belirginleştirmeleri, TBKP'nin reformist anlayışının krizini derinleştirecektir.

Komünistler, emek düşmanı gerici-faşist yasalara, faşist yapılanmaya karşı verilen demokrasi mücadelelerinde tüm demokratik parti ve örgütlerle işbirliği yaparlar. Fakat bu yolda ilerleyebilmek için sosyalizmden yana tüm politik örgütlerin burjuvaziyle sınıf dayanışması politikasından kesin bir kopuşunu ve sosyalizm için savaşta etkin bir mücadele vermelerini gerektirir. Uluslararası arenada, ülkemizde tekelci güçler, işçi sınıfı hareketine karşı, demokratik hak ve özgürlükleri çiğneyerek açıktan açığa saldırıya girişmektedirler. Son 1 Mayıs kutlamalarına yapılan saldırı ve emek düşmanı yasalar gözler önündedir. Emek düşmanı tekelci güçler, işçi sınıfı hareketini içinden yıkmak, işçi sınıfını tekelci sistemin "bütünleyicisi" durumuna dönüştürmek için, demagojiden, burjuva reformizminden, oportünist ideoloji ve politikadan yararlanmakta, yeni bozguncu yöntemler tasarlamaktadırlar.

Ülkemiz, ABD emperyalizminin, uluslararası finans kuruluşlarının dayattığı, bağımsızlığımızı tehdit eden ekonomik antlaşmalarla askeri-politik bağımlılıklarla gün be gün kişiliksizleşmekte, ABD emperyalizminin ülkemize biçtiği ileri karakol rolü belirginleşmektedir. Emperyalizm, kapital ihracı, eşitsiz ticari ilişkiler, fiyat değişikliği oyunları, kambiyo manevraları, borçlandırma ve yardım adı altında sunulan çeşitli boyunduruk biçimleri, uluslararası finans örgütlerinin baskıları sonucu ülkemizi, emperyalist sistemin emireri durumuna sokmuştur.

Böylesi açık seçik, emperyalizmin emek ve ulusal bağımsızlık düşmanı tutumunun sergilendiği ülkemizde, TBKP oportünist anlayışı, emperyalizme "dış borç ödeme garantisi" verebilmektedir. "Yeniyi", globalı, burjuvazi ve komünistler için ortak bir hümanist anlayışı kendine şiar edinen TBKP, emperyalizme, onun militarist, savaşçı yapısına bağımlı, tekelci oligarşinin iktidarının gerici faşist tutumunun, açıkça hissedildiği ülkemizde, devlet yapısında sınıfsal bir değişim söz konusu olmadan, "dünya barışının korunmasına ve global sorunların çözümüne burjuvazinin katkısından" bahsediyor. Bu ham hayallere cevabı ABD KP Genel Sekreteri Gus Hall ne de güzel veriyor: "Kapitalizmin, insanlığı nükleer tehdidin eşiğinden çevirmek gibi herkesi ilgilendiren bir çıkar için, sömürüden ve kârdan vazgeçtiği tek bir örnek yoktur. Tüm insanlığın ve işçi sınıfının çıkarlarıyla, tekelci şirketlerin arasındaki çelişki en temel çelişkidir." "Barış içinde bir dünya, nükleer yok oluş korkusundan arınmış bir dünya yaratmak zorundayız. Başlamamız gereken en zor görev böyle bir dünya için mücadeleyi ulusal kurtuluş mücadeleleri, emperyalizme, baskıya ve sömürüye karşı mücadele ile sıkı sıkıya birleştirmektir."

Ulusal bağımsızlığın can düşmanı ABD emperyalizmi, ulusal kurtuluş hareketlerini engellemek için her yola baş vuruyor. Gerici güçleri ve halk düşmanı rejimleri örgütlüyor. Tekelci kapitalistlerin çıkarları doğrultusunda yürütülen saldırı ve savaş politikası kapitalist ülkelerde yığınların sömürülmesini şiddetlendirmiş, ırk ayrımını körüklemiş, kaba kuvvet tohumları ekmiş, demokratik özgürlükleri kısıtlamış, halkın hayati çıkarlarını tehlikeye sokmuştur. Büyük kârları oburca yutan, ekonominin askerileşmesi halkın yaşam standardını düşürmüş ve bütün yükü çalışan sınıfların omuzlarına yüklemiştir.

Emperyalizm, yüzmilyonlarca insan açlık ve yoksulluk içinde kıvranırken, bilim ve teknolojideki en büyük gelişmeleri, yığınsal kırım silahları yapımında kullanmaktan sorumludur. Bundan dolayıdır ki barış için savaş, TBKP'nin sınıf uzlaşmacı bakış açısının tersine, halkların özgürlüğü için, ilerleme ve demokrasi için faşist diktatörlükten, gericilikten, sömürgecilik ve yeni sömürgecilikten, yabancı baskısından kurtulmak için verilen savaşlarla kaynaşmaktadır.

Emperyalizm varoldukça sürecek olan askeri çatışmalar korkusuna karşı, ayrı sosyal sistemlere sahip devletlerin barış içinde bir arada yaşayabilmesi, günümüzde gerçekleşebilir bir konu olmuştur. Fakat, barış içinde birarada yaşama, yığınların, emperyalizme ve onun militarist savaşçı yapısına karşı yılmadan direnmelerini gerektirir.

Hikmet Muti

Eğit-Der sendikal haklar kurultayı toplandı

22-23-24 Eylül günleri Altındağ Belediyesi Kültür Merkezinde toplanan Kurultaya, yurdun değişik yörelerinden gelen öğretmenlerin yanısıra yabancı delegasyon ve konuklar da katıldı. İlk gün Milli Eğitim Bakanı'nın yaptığı konuşma, ikinci gün siyasi parti temsilcilerinin katıldığı açıkoturum, son gün yapılan forum, savaşımın geldiği düzey ve

daha sonra alacağı biçimler hakkında verdikleri ipuçları açısından önemliydi.

İktidar temsilcileri ve Bakan, öğretmenlerin sendikal haklarına karşı çıkmadan, son yaptıkları düzenlemelerle öğretmenlere sağlanan "maddi olanaklar"dan sözedip, hazırladıkları programların, yönetmeliklerin "demokratik"niteliklerini dile getirip, öğretmenlerin bu tür girişimlerinin gereksiz olduğunu "kibarca" hatırlattılar. Muhalefet temsilcileri ise herbiri "en geniş" hakların kendi partilerinin programlarında olduğunu savunup, iktidara geldiklerinde bu hakları öğretmenler dahil "tüm" çalışanlara tanıyacaklarını söyleyerek onlar da "kibarca" kendilerinin iktidara gelmelerini beklemelerini istediler. Son gün yapılan forumdan önce bir konuşma yapan Sadun Aren öğretmenler ile işçi sınıfı arasındaki yakınlaşmayı somut örnekler vererek anlattı. Demokrasiyi toplumsal haksızlıklara karşı çıkma, hakkını arama olarak tanımlayan Aren'in, bilimsel-teknolojik devrim ve onunla koşut olarak işçi sınıfının geçirdiği deği-şim ve bağlamda demokrasi ile serbest piyasa düzeni, demokrasi ile bir "bürodakilerin herşeye karar verdiği" merkezi planlama arasındaki karşıtlık ve bunlara almaşık olarak önerdiği "demokratik planlama" ilgi çekiciydi.

Kurultayın son etkinliği olan foruma, çalışan öğretmenler, Demiryolları Faal Memurlar Derneği, İlköğretim Müfettişleri Derneği, Sayıştay Denetçileri Derneği birer temsilci ile ve uzman olarak da Tevfik Çavdar katıldı. Foruma izleyicilerden katılmak isteyen oldu ise de buna izin verilmedi. Vurgulanan düşünceleri şöyle sıralayabiliriz.

Eğit-Der öğretmen savaşımında geçicidir. Temel amaç öğretmenlerin sendikalaşmasıdır.

Öğretmenler sendikalaşmayı, kendi emeklerinin karşılığını alabilmek, ekonomik durumlarını düzeltebilmek için, eğitim programlarında, yönetmeliklerde söz ve karar sahibi olabilmek için, baskılara, dayatmalara göğüs gerebilmek, politik hak ve özgürlükleri kazanabilmek için istemektedirler.

Öğretmenler grevli, toplu sözleşmeli sınıf ve kitle sendikacılığından yanadırlar.

Kimi konuşmacılar mücadele yöntemi olarak tabanın çoğunluğunu kazanmak ve hukuksal boşluklardan yararlanmak, diyalog önerirken, kimi konuşmacılar da bunların yeterli olamayacağını, bedel ödenmeden alınacak hakların kalıcı olamayacağını belirttiler.

Öğretmenler savaşımlarında işçi sınıfından destek almalı, savaşımlarını işçi sınıfının savaşımı ile birleştirmelidir. Öğretmenler diğer sendikasız çalışanlarla dayanışma içinde olup, geniş bir kamuoyu oluşturularsa başarılı olmaları mümkündür.

Somut öneriler: Belediye memurları, özel okullarda çalışan öğretmenler sendikalaşma girişimini başlatabilirler. Eğit-Der, toplayacağı ilk genel kurula kadar, sayıları dörtyüzbini bulan öğretmenler içinde etkinliğini artırabilirse, genel kuruida katılanların kuruculuğu ile Eğit-Sen hayata geçirilebilir.

Kurultay sendikal haklar savaşımında ileri bir adım olmuştur. Ancak atılan bu adıma daha başında içkin olması gereken şey, savaşımın ruhu ve perspektifidir. İleri kapitalist ülkelerde yaşanan deneyimlerden biliyoruz ki, bir zamanlar emekçilerin mücadelesinde bayraklaşan kavramlar ve şiarlar, tekeller tarafından içleri boşaltılıp düzenin temeltaşları haline getirilebiliyor. Bugün Türkiye'de uğrunda savaşım verilen haklar ileri kapitalist ülkelerde vardır ve düzen-içi sınırları aşmaya yönelmediği sürece de tekeller açısından bir sorun yaratmamaktadır. Oysa ki, hammaddesi insan olan eğitim emekçileri, ancak geleceğin insanına ulaşma perspektifi ile savaşım verdiklerinde, mücadelelerini insanı gerçekten özgür kılma amacına bağladıklarında, yani kapitalizmi aşmayı amaçladıklarında kendileri de özgürleşebilme olanağına kavuşacaklardır.

Antalya'dan bir eğitim emekçisi

İkinci sayımızla birlikte yine cezaevlerinden gönderilenlerin ağırlıklı yer tuttuğu çok sayıda mektup elimize geçti. Cezaevlerinden elimize yeni geçen mektuplar şunlar: Atilla Karagöz - Bartın; Olgun Erol Kara - Mengen; Halil İbrahim Özcan - Çanakkale; Yener Metiner - Nazilli; Sinan Çiftyürek - Bayrampaşa; Yaşar Yıldız - Bartın; Ahmet Turan Demir - Gaziantep.

Mektup gönderen dostlarımızın mektuplarını yanıtlamaya özen göstereceğimiz için açık ad ve adreslerini yazmalarını bir kez daha diliyoruz.

Adapazarı'ndan

Değerli Dostlar,

2. sayısını sevinç ve özlemle okuduğum 10 EYLÜL'ün, çok önemli bir görev yüklendiğini görüyorum. Bu kutsal ve onurlu görevi, adına ve yüce bilimin ruhunu yaraşır doğrultuda ardıcıl olarak yürütebilmesi en içten dileğimiz olacaktır.

Şuna inanıyorum ki, 10 EYLÜL Dergimiz;

Şimdiden olduğu gibi, bundan sonra da 'Bu işler acaba hep böyle mi gidecek?' sorununa sayfalarında doyurucu yanıtlar verecek, 'Marksizmi-Leninizmi kendine özgü ahlâkından soyutlayarak, salt not almak ve tepelere tırmanmak için ezberleyip, birbirlerini bilinen yerlere atamış olan "Bay Yoldaşlar"ın, işçi sınıfı adına işçi sınıfı içinde kurdukları muhafızlı hegemonyayı kıracak, beyinleri ve savaşyolunu berraklaştıracaktır.

10 EYLÜL'e bu inançla başarılar diler, dostça selamlar sunarım.

Nizamettin Güneş

Kdz.Ereğli'den

10 Eylül

Türkiye işçi sınıfının ideolojik politik örgütsel önderliğinin ilk kongresidir. SELAM

Derginin 10 Eylül adıyla çıkması Türkiye komünistlerinin birliğine, tarihsel birikim ve deneyimine gereksinim olduğunun samimi ifadesi ve adımıdır.

Tarihsel iyimserliğimizi elden bırakmadan, yaşanan süreçten dersler çıkarmayı da gerekli gördüğümü vurgulamak isterim. İçinde bulunduğumuz durumun somut tahlilini yapmaz isek, kendimizi yadsıdığımız yaşananların uygulayıcısı olmaktan kurtaramayız.

Yayın hayatınızda başarılar dilerken önemle; Dünya komünist hareketinin de gündeminde olan tartışmaları gözönünde bulundurarak, ideolojik - politik - örgütsel, programatik değerlendirmelerde materyalist diyalektik yöntemle, olgulara olaylara yaklaşmak. Temel ilke ve kavramların açıklanmasında muğlaklık ifade eden söylemlerden kaçınabilmek için Marksist literatüre özen gösterilmeli, sağlıklı bilgi edinme akışının araçları oluşturulmalıdır. Pragmatik (bugün işe yarar görünen) tepkici değerlendirmelerden kaçınılmalı, uzun soluklu politik perspektif sunulmalıdır.

Ali Arı

Malatya'dan

Değerli dostlarımız,

"10 Eylül" dergisinin 1. sayısını okudum. Bununla kalmayarak ayrıntılı olarak inceledim. Ancak "10 Eylül"ün çıktığını ve çıkacağını bilmiyordum. Fakat herhangi bir girişimin olacağını, olabileceğini uzun zamandan bu yana tahmin ediyordum. Geleneğimizi sürdüren, saflarında yer almaktan büyük onur duyan insanlarımızın "yeni politik düşünce"yi, bu politik düşünce adına yapılanları onaylamadıklarını açık açık belirtmeleri düşündürücüdür. Ya geleneğimiz sürdürülecek ya da "yeni yola" devam edilecekti. Dahası katılacaktı. Hepimizin kafasında soru işaretleri var. Bulanık ve kritik bir süreçteyiz. Yeni yaklaşımlarla dostlarımızın pasifizme, iç kopukluğa sürüklendiği gözlemleniyor. Disiplinli, üretken ve kararlı bir koordinasyona ve çalışma tarzına, birlik ve dayanışmaya acilen ihtiyaç vardır diye düşünüyorum.

"10 Eylül"ü incelerken, yazılanları büyük çoğunluğuyla onayladım. Derginin kendi sayfaları dışında kendisi hakkında başka bir bilgim yok. 10 Eylül niçin ve nasıl çıktı? Kimdir? vb. konularında aydınlanma gereğini duyuyorum.

Bizler, dergi ve yayınlara içerik ve işlevleri oranında sahip çıkmak zorundayız. Hiçbir organa önyargıyla yaklaşılmamalıdır. Yaklaştığımızda olmuştur ancak zararlı çıkan da bizler olmuşuzdur. Okuyarak, öğrenerek, deneyim kazanma sonucunda önyargıları önlemek de kolay olmakdadır. Yanlış eğilimleri terketmek de fazla zaman almamaktadır...

Bu mektubumu bir tanışma yazısı olarak kabul ediniz. Ayrıntılı olarak tanışmak isterdim, özellikle de yüzyüze gelerek. Satışına katkım olabilir. değerlendirmek amacıyla tüm sayılarından birer adedini adresime gönderirseniz sevinirim. En sıcak selamlarımla.

Armağan Barışgül

Bartın'dan

Sayın Ali Saim Tekin,

Öncelikle yeni çıkardığınız dergiyi bana da gönderme inceliğini gösterdiğiniz için teşekkür etmek isterim. Elimde okunması için sıraya konmuş olan birçok dergi, kitap vb. yayın olduğu halde, "10 Eylül"ü bir solukta okuyacak kadar ilgimi ve merakımı çekti. Çok da yararlı olduğun belirtmeliyim.

"Çıkarken" yazısında dile getirilen görüşlerden sizlerin benim de içinde yeraldığım aynı gelenekten ve örgütlenme süreçlerinden geçerek bugüne geldiğinizi gördüm. An-

cak bir dergi etrafında bir araya gelen, TİP-TKP birleşmesi sürecinde, ortaya çıkan "program taslağı"nda dile getirilen görüşleri doğru bulmayan, esasta. TKP 5. Kongre kararlarında ifadesini bulan görüşlerin savunucusu ve izleyicisi olduğunuzu anlayabiliyorum. Bunun bir tahmin olduğunu belirtiyorum çünkü böylesi bir farklılıktan doğrusu haberim yoktu. Olmamasını doğal, aynı zamanda da sürecin anlaşılabilmesine yardımcı olan bir gelişme olarak algılıyabiliyorum.

"Başlarken"de, "yazı kurulu, yayın kurulu" olmadığını belirtmişsiniz. Ancak dergide imzası olan bazı arkadaşları tanıyorum. Buna dayanarak ayrılık gerekçelerinizi, çelişmelerin ve yolların ayrılmasının başladığı aşamalar konusunda sizlerden bilgi istiyorum. Gerçekten de, "10 Eylül"ü elime aldığımda, dile getirilen görüşlerin pek yabancı olmadığını gördüm. Şaşırdım. Böyle bir çevrenin varlığından haberdar olmamamı doğal karşılamalısınız; çünkü içerde olduğum sürecin 11. yılına girdim. Bunun üstüne Anadolu'da olmam da eklenince, bilgilenmemin eksik olmasını daha iyi anlayabilirsiniz. Bu nedenle, yaşadığınız süreçle ilgili bilgi almayı zorunlu görüyorum. Sizler de bu dileğimi anlayışla karşılar, bu konudaki deneylerinizi aktarırsanız, sanırım aramızda anlayışa dayalı, subjektiflikten uzak bir ilişkiyi daha sağlıklı kurabiliriz.

Gerek "başlarken"de, gerekse derginin içinde yer alan diğer yazılarda katıldığım katılmadığım görüşlerin olmasını doğal karşılamalısınız. Bazı konular da benim için henüz tartışmalıdır. Bütün bunları sizlerle de tartışmayı isterim. Mektupla veya olanaklı başka yollarla bu tartışmayı yapabiliriz.

İlk sayınızı ilgiyle karşıladım. Daha sonra çıkacak sayılarınızı ve çıkaracağınız dergi, broşür gibi yayınları da göndermenizi ve başarılı bir yayın süreci yaşamanızı dilerim.

Dostlukla.

Yaşar Yıldız

İstanbul'dan

Değerli Dostlar...!

İlkönce içeriği boşaltılmamış Marksist-Leninist teoriyle yazılmış ve devrimci coşkusunu insanın bağrında duyumsatan böylesine bir dergiyi çıkarttığınız için sizleri yürekten kutluyorum, inanıyorum ki bu devrimci çizgiye inanan insanlar bu dergiyi yükseltecekler ve o özlem duyduğumuz, uğrunda ölümü göze aldığımız sevdamızı bizlere yaşatacak bir silah yapacaklar, daha doğrusu yapacağız.

Dostlar, dünyadaki ve Türkiye'deki gelişmeleri at gözlüğü ile izleyen, daha kapitalizm çerçevesinde toplumsal gelişme, nükleer çağ, uzay çağı bağlamında uluslarötesi ekonomik ilişkiler nedeniyle, çelişkilerin ancak uzlaşarak çözümlenebilecek insan soyunu tükenip tükenmemesi olarak gören ve bu paralelde geliştirdikleri politikasızlıklarını lafazanlıkla örtmeye çalışan reformizm kendi kendinin sonunu hazırlamaktadır. Bizler, ülkemiz devrimcileri olarak reformist-revizyonistlerin halkımıza yönelik yalanlarını daha fazla duymak istemiyorsak ve devrimcileri bu batağa sokmaya çalışanlara fırsat vermek istemiyorsak, reformizm ve revizyonizmin her şekilde teşhirine ve sonal olarak tecritine gitmeliyiz. Mücadele, inanç ve birlik sorunudur, yani devrime, devrimci mücadeleye inananların, her türlü sapmayı gösterenlere rağmen kapitalizmden sosyalizme geçmeye yönelik birliğini, işçi sınıfının öncülüğünde sonul hedefe vardıracak partiyi kurma birliğidir.

Bu bağlamda komünistlerin birliğini sağlama, revizyonizmi alaşağı etmek, toplumsal muhalefetin yükseltilmesi yolunda başarılı bir kaynak olacağına inandığım bu dergiyi tekrar yürekten kutluyorum.

Devrimci selamlar

Temel Aktaş

Ceyhan'dan

Merhaba Ali Arkadaş,

Göndermiş olduğunuz dergilerin 1. ve 2. sayıları yeni elime geçti. Teşekkür ederim.

10 Eylül gibi bir derginin çıkacağını duymuştum, yeni oluşumdan sonra böyle bir derginin çıkmasını bekliyordum. Böyle bir derginin çıkması gerektiğini düşünüyordum.

10 Eylül'ün izlediği politika konusunda en azından şimdilik olumlu veya olumsuz birşey söylemek istemiyorum, bir iki yazı okuyup da genel bir değerlendirmeye gidilerek doğrudur veya yanlıştır demeyi doğru bulmuyorum, böyle bir açıklamanın erken olacağını düşünüyorum. Ancak, sorunlar derginizde ortaya kondukça tartışma ortamı bulunacağına ve insanların düşüncelerini netleştireceğine inanıyorum.

Derginizde yayınlanması için ileride çeşitli konularda yazmayı özellikle de cezaevleri konusunda yazmayı düşünüyorum.

10 Eylül'ü burada bulamamışık dergiyi düzenli gönderirseniz sevinirim.

Sana ve tüm dostlara selam eder uğraşınızda başarı dilerim.

TBKP taraftarı
Ekrem Ertik

yavaş turgut
yavaş canım
yavaş...